BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXVII
E
50
NAPOLI

83 1

901

52.
P.
105.

Digitized by Google

VI E 16

Digitized by Google

Digitized by Google

ALB. SCHULTENS
VINDICIÆ
ORIGINUM HEBRÆARUM
ET
OPUSCULI DE DEFECTIBUS HODIERNIS LING. HEBR.
ADVERSUS DISSERTATIONEM
CL. DRIESSENII
De Veris Cauſis & auxiliis Interpretandi Ling. Hebr. Biblicam.

ACCEDUNT

Stricturæ in Ejuſdem V. Cl. Conſiderationes ad Novam Verſionem Libri Jobi.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud SAMUELEM LUCHTMANS,
Bibliopolam & Typographum Academiæ, MDCCXXXVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO.

In lucem emiſſa, nuper admodum, a Cl. *Drieſſenio*, *Diſſertatio de Veris cauſis*, & *Auxiliis*, *interpretandi Linguam Hebræam Biblicam.* Ea adverſus me conſcripta. Titulus quo eam inſignivit Celeb. *Theologus* totum *Belgium* erexit. *Ad placidiſſimum examen vocantur Viri Cel.* A. SCHULTENSII *Origines Hebrææ*, & *Defectus Hodierni Linguæ Hebrææ* &c. *Radicibus omnibus quas V. D. ex Arabismo induit novo ſignificatu redditur ſuus ſignificatus Hebræus primigenius ſimplex proprius Univerſalis. Accedunt Conſiderationes ad novam Ejus Verſionem* LIBRI JOBI. Præmiſſa eſt *Diſſertatio* iſta, cum *Conſiderationibus annexis*, ejuſdem Viri Clariſſimi *Dilucidationi Analyticæ Libri Jobi; in qua verus Controverſiæ ſtatus Jobum inter & tres Amicos*, & *inter Jobum & Elihu*, *dilucide indicatur. Verus Behemoth & Leviathan*, *eaque occaſione piſcis Jonæ*, *qui hactenus delituerunt in Lucem protrahuntur.*

Jam tres, quatuor, hebdomadas, ante evulgationem *Libri*, uterque *Titulus* comparuerat, & mihi annunciarat id, quod a longo tempore deſideraram; ut aliquis ex ordine *Theologorum*, quorum nonnullos noſtræ non *novæ*, ſed *veteri*, & in natura

tura ipſa fundatiſſimæ, *Rationi*, & *Methodo Hebraica tractandi*, minus favere ſciebam, mecum in placidum, & amicum, congreſſum veniret.

Huc Viros Doctiſſimos, a me diſſentientes; invitavi plus ſemel, non provocans ſane, ſed Veritatem, cui Sacramentum diximus, ſub diſcuſſionem publicam venire diſcupiens, ne privatis amplius vocibus premeretur, & ſuſpectum redderetur, quod Lucem ſuſtinere poteſt, Lucem ſuſtinere geſtit, ad Lucem examinari, & dijudicari, flagrantiſſime expetit, atque depoſcit. Loquatur *periodus* quæ *pag*. 4. & 5. *Libelli de Defectibus Hodiernis L. H.* extat. *Quinto ſubnectam & exponam illa argumenta, quæ Methodum meam labefactare videri poſſint, quæque mihi ſaxum hoc volventi crebro occurſarunt: atque ita exponam, ut me non* cupiditate *ferri, ſed* veritatis amore *duci, appareat; quando arma adverſus me acuere & porrigere non detrectabo: lubentiſſime pro bona cauſa* certamen honeſtum *atque* generoſum *ſubiturus; utpote qui tum* VICISSE *exiſtimem, quum* VERITAS *vincit & triumphat*. Hanc Amiciſſimam, & Sinceriſſimam, invitationem repetii ante Triennium *Capite Quarto* ſecundi Tomi *Originum Hebr.* ſub finem: atque inde mox *Capite Quinto* produxi *Quindecim Claſſes argumentorum*, quibus ſententia noſtra impugnari poſſe videbatur; aliorum in-

induſtriam ſimul eliciens, ad *Claſſes* illas fortioribus, quæ me fortaſſe fugiſſent, Claſſibus augendas, atque ita Honeſtum illud pro Veritate Certamen, ut Viros facere par eſt, magnanimiter decertandum.

Non poterat ergo non gratiſſima mihi venire Cl. *Drieſſenii Diſſertatio de Veris Cauſis & Auxiliis Interpretandi Ling. Hebr.* &c. quæ aliquid meditatum, maturum, expectatione publica digniſſimum, in *Titulo* promittebat.

Ne quid tamen diffitear, ipſe *Titulus*, prout eum concipere placuerat Cl. *Diſſertatori*, mihi neſcio quid præſagibat, ex eoque non obſcure pellucere videbatur ipſa illa vis *præjudicatarum* *Opinionum*, quibus obſeſſi multi Viri Doctiſſimi, *Syſtema* noſtrum ne intelligunt quidem, nedum ut debita prudentia, gravitate, juſtitia, illud examinare vel privatim, vel publice, poſſint.

Accepi, ad finem menſis *Maji*, exemplar à Cl. Auctore amica manu mihi transmiſſum. Continuo a capite ad calcem id quod me ſpectabat, perlegi. Inter legendum dici non poteſt quanto ſtupore non ſolum, ſed & dolore, fuerim percuſſus, quod omnis pagina, omnis periodus, omnis verſus, *perpetuam* proderet *ignorationem Elenchi*, cum *occulta averſatione* rerum noſtrarum conjunctam, quæ ſcribentis judicium ubique offuſcaſſet, Ejuſque adfectum incitaſſet.

Nil minus profecto videbam, quam *placidiſſimum Examen*, & *Diſcuſſionem Amicam*, qua ſe *ad ſeveram*, *Logicamque*, *Methodum* mea examinaturum eſſe pollicitus erat Cl. *Theologus*, tum in *Titulo*, tum *Introductionis* pagina ſecunda. Cernebam contra, unam continentem *cavillationem*, *criminationem*, *condemnationem*; plerumque quidem verbis ſic ſatis mollibus, ſed quæ ſuum puſculum intus foverent, atque ubique eam ſererent opinionem, ac ſi per *Methodum* noſtram *Linguæ Biblicæ puritati*, & *Sacrarum Scripturarum certitudini*, aliquid derogaretur, atque *Eccleſiæ* non parum periculi immineret.

Viſum quidem fuit Cl. *Drieſſenio*, eadem *pagina ſecunda introductionis*, ubi *Metum* illum tanquam *Juſtum* in prima acie collocavit, per *parentheſin* interſerere, „ *Omnem præter & citra intentionem Viri Sacrarum Scripturarum reverentiſſimi, qui „ non niſi lucem novam hactenus deſideratam illis „ infundere omni induſtria, vigilia, cura, laborat:* Sed excuſet me Cl. *Theologus*, floſculis ſub quibus anguiculus latet parum delector. Si *juſtus* ſit hic *Metus*, tum enimvero *intentio mea bona* me nunquam defendet, nec *imprudentiæ*, ac *temeritatis*, abſolvet. Si *juſtus* ſit hic *metus*, nolo mihi parci, nolo mihi verborum honores adhiberi; ſed quantocius ad meliorem mentem, viamque, bonis rationibus reduci, poſtulo: publice declarans, me ſi *juſtum* eſſe hunc *Me-*

Digitized by Google

Metum convincar, mox *Veritati*, ut ſæpe profeſſus ſum, *conceſſurum*, atque omnia mea, ſine ulla cavillatione, palliatione, tergiverſatione, retractaturum.

Sin vero hic *Metus injuſtus*, ut ſæpiſſime evici, & luce meridiana clarius porro evicturus ſum, tum ſane Cl. *Drieſſenius* per univerſam ſuam ſcriptionem non valde in me *juſtus*, *æquusque*, quippe qui *hunc metum* ubique ſparſerit, atque *hoc ſolo metu armatus* adverſus me eduxerit, & in *Fronte aciei ſuæ*, & in *lateribus*, *ſubſidiiſque*, paſſim inſinuans imperitis rerum noſtrarum, me *receptos vocum Hebræarum ſignificatus*, *præter* NECESSITATEM, & INVITIS *Veræ Hermeneutices* LEGIBUS, *migrare*. DUBIOS *facere in quam plurimis dictionum Sacrarum* VEROS SIGNIFICATUS. Item, *Temere agere;* & *efficere ut interpretandi* ADMINICULA *Divinitus comprobata* VILESCANT; *in illorumque locum reponere* ADMINICULA OBSCURIORA, *quæ expreſſos illos mirabilis Providentiæ Divinæ Characteres non habent;* & *de quibus* BENEDICTIONEM DIVINAM *ſibi promittere non poſſit Eccleſia: quin imo quæ forte a* REGIA & *piis Doctiſque Majoribus calcata* VIA, *abducerent in* AVIA, & NOVAM *neſcio quam* LINGUAM SCRIPTURIS INVITIS *obtruderent* &c. Ecquid gravius dici poteſt in hominem,

qui jam per viginti quinque annos *Linguam Hebræam* in floreutiſſimis docuit *Academiis?* Cl. *Drieſſenio* tamen hæc ſatis mitia, quin *placidiſſima*, viſa: nimirum intus ſentienti, *inclementius* mecum *jure* agi potuiſſe, ſi Pio Zelo, quo ſe animatum credit, indulgere voluiſſet.

Non omnis ignis purus & ſacer. Videamus ergo quid puritatis, & pietatis, hicce Zelus ſpiret.

Laudabilis hic Zelus effecit, *primo*, ut Cl. *Drieſſen. Fundamentorum meorum ſoliditatem tentaturus* in *Libro* de *Originibus*, a *Cauſæ* meæ *fundamentis*, & *firmamentis*, tum ſuos, tum Lectorum ſuorum, oculos perpetuo ſtudioſiſſime averterit, & *Arcem* totius *Quæſtionis* ne digitulo attigerit quidem. Id quia Ipſemet forte ignorat, probatum reperiet Doctiſſimus *Diſſertator* harum *Vindiciarum pag.* 6. 7. 8. 9. 10. 54. 59. 60. 79. 80. 81. 82. 86. 87. 91. 94. 115. 116. 121.

Laudabilis hic Zelus, *ſecundo*, ſuggeſſit, ut *nullos* eſſe *Defectus Hodiernos Ling. Hebr.* demonſtraturus Cl. *Drieſſenius*, ne quidem *Lectorem* monuerit, quid ego per *Defectus* illos intelligerem; eorumque *Octo Claſſes*, & robora diſtincte a me expoſita, cæca caligine involverit; ut ita victoriam, quam ſibi, ſuiſque, de me deſponſarat, citra ullum periculum auferret, atque viridi lauru tempora cingeret. Hoc prudentiſſimus *Diſſertator* jam non neſcit: nam de induſtria factum eſſe in omnium oculos incurret, ſi inſpexerint *Vindiciarum* mearum *pag.* 133. 134. 135.

Digitized by Google

135. 143. 154. 157. 164. 170. 177. 192. 193.

Tertio, idem ille *Zelus* laudabilis adeo Cl. *Drieſſenium* averſionis erga me, meoſque conatus, implevit, ut nec omnia mea legerit, nec intelligere voluerit; quum hactenus, quod liquido adfirmare poſſum, *ſtatum Quæſtionis*, & *Controverſiæ* verum *cardinem*, ignoret *ſolertiſſimus Diſſertator*; ac propterea omni *pagina*, *periodo*, *linea*, ſuæ *Diſſertationis*, non aliter ſcribere potuerit, quam qui extra *Sphæram cognitionis*, & *ſtudiorum ſuorum*, egreſſus, cum magna confidentia pronunciat, atque decidit, de iis, quorum ne Elementa quidem percepit.

Hæc, hæc, erant illa, quæ quum *Diſſertationem* Clar. *Theologi* ſatis attente perlegerem, & penſitarem, vehementiſſimum mihi, cum ſtuporem, tum dolorem, incuterent. Stuporis nemo rationem requiret. De dolore aliquis dubius hærere poſſet. Dicam. In iis circumſtantiis poſitus ſum, ut ſilentium tenere non poſſim. Siluiſſem alias: & Veteri meæ erga Cl. *Drieſſenium Hoſpitalitati*, & amicitiæ, hoc dediſſem. Reſcribendum ergo erat; atque occurrendum præjudicatis illis opinionibus, quæ tantum detrimenti ſemper *Rei Hebraicæ* adtulerunt, atque etiamnum *Theologicæ juventutis ſtudia* hac in parte ſufflaminant. Jam vero iis occurri non poterat, obnubilatæque veritati ſuccurri, niſi ſimul Cl. *Theologi* in Urbe, & Academia, Patria, docentis, his in rebus imperitiam, & incogitantiam, enudarem. Feci enim-

enimvero, *Groninganí* mei! ſed invitus feci, & coactus. Utinam licuiſſet non facere! Altera cauſa doloris hæcce, quod quo pacto *Diſſertationem* illam, cum *Conſiderationibus* ei annexis, condigne confutarem, vix reperirem. Cupiebam citra *Adfectum* reſcribere. Qui ei indulgent, inconſulto ſerviunt Domino, & *Bonæ Cauſæ* ac *Veritati* fere officiunt. Ea ſuaſit ut Liberali Joco diluerem, quæ Serio repulſa, & refutata, omni momento aliquid durius, & perſonæ utriusque Noſtrum minus decorum, traxiſſent. A ſalibus non alienum eſſe Cl. *Drieſſenium* animadverti; nam & me nonnunquam lepide tangere voluit. Eum humaniſſime rogatum velim, ut omnia mea ſcripta excutiat, & ſi quid inſulſi inſit, aut male cocti, id ſale etiam ſuo probe conſpergere, ac confricare, dignetur. Sic fiet, ſpero, ut & *Reipublicæ Literariæ* cum Dignitate, ac jucunditate, proſimus; & utriusque noſtrum meditata ad eam maturitatem, atque Sapientiam, ſolidentur, qua & noſtro ſeculo non diſpliceant, & poſteritati ſeſe commendare queant. Dabam *Lugd. Batav.* a. d. 24. *Aug.* *An.* 1737.

VIN-

VINDICIARUM

ADVERSUS

CL. DRIESSENIUM

PARS PRIMA

QUA

ORIGINES HEBRÆÆ

DEFENDUNTUR

ET

ULTERIUS ILLUSTRANTUR.

* *

Digitized by Google

Digitized by Google

VINDICIÆ ORIGINUM, &c. &c.

adverſus Cl. *Drieſſenium.*

Quid occaſionem præbuerit huic certamini: & cur Origines impetitæ ſint.

I. Quum ſub finem anni præteriti *Commentarium* meum *perpetuum*, cum *nova Verſione* ad *Fontem Hebræum*, publico committerem, forte ita caſus tulit, ut Cl. *Drieſſenii Dilucidatio Analytica* ejuſdem *Libri*, jam typis deſcripta, in lucem emicare geſtiret.

Iſti Editioni ego, nihil minus cogitans, vel intendens, ſubita extiti Remora: ſive jam *Echeneïdi*, navim medio in curſu ſiſtenti, me comparare quis velit, hoc nomine, ſive potius *Avi Infelici*, qui liquidiſſima auſpicia Cl. *Drieſſenii* e transverſo turbarim.

Obſervaverat quidem ſolidiſſimus Commentator *Jobi*, *ſuam*, & *meam*, *curam non per omnia idem intendiſſe*, ut p. 1. *Diſſert.* extat, *quod ego magis circa* LITERALEM, *ipſe* autem *magis circa* REALEM, *breviter dilucidata Litera*, SENSUM, *præſertim circa* perpetuam *hujus Libri* Analyſin *occupatus fuiſſet. Videbat tamen ſimul*, *meam* Hypotheſin, & Verſionem, *ſicque* Literalem & Realem expoſitionem, *ut ab Aliorum*, *ſic & ab Ipſius*, *in bene multis abire.*

Faciendum ergo exiſtimavit, *ne opus*, quod immeritis laudibus cumulat Vir Clariſſ. *negligere videretur*, *ut ſi* in his illis *deprenſurus eſſet meam* Hypotheſin, Verſionem, & expoſitionem, *ſua meliorem*, *ſuam cum mea illa commutaret*, *deque eo Lectorem moneret. Si vero* in his illis *mea* Hypotheſis, verſio, & expoſitio, *non recte videretur procedere*, *ipſiusque potius tenenda eſſet*, *diſſenſum*, *diſſenſusque rationes*, *placide breviterque ut ſignificaret*, *ea libertate qua meri-*

to uſus fuerim in diſſentiendo a mortuis non ſolum, ſed & adbucdum viventibus, vigentibusque.

Laudabam, hæc legens, nobilitatem animi, non ſe, ſed veritatem, quærentis. Sed mirabar ſimul, quid ita operam hanc propere properaſſet Cl. *Theologus*, quæ mihi *feſtinationis* nihil egere videbatur. Non reperiebam *periculum in mora*. Habuiſſet *Orbis Literatus* utrumque *Commentarium* uno fere, eodemque, tempore: Alterum Viri Cl. *Realem*, & *perpetua Analyſi* pertextum, *qui meliorum interpretum Verſiones, & commentationes, ſedulo expenderet, quamvis non ubique omnes allegentur:* ut præfatiuncula nos docet: *quin imo, quo parermenias ubi operæ pretium detegit, & refellit* V. C. *ubi* autem *ſponte labuntur, illo labore ſuperſedet in gratiam Lectoris:* Alterum meum, *Literalem*, qui *Lectori nullam* faciens *gratiam*, cum moleſtiſſima mole onerat Veterum, atque Recentium, interpretationum, quæ longa ſecula in huncce *Librum* conſtiparunt: quique ſine *perpetua Analyſi*, quamvis *perpetuam* teneat *commentationem*, ſcopas referat ſolutas, atque ordinis luce, ac gratia, deſtituatur. Tam notabile diſcrimen inter noſtros Labores, palmam Cl. *Drieſſenio*, vel quieſcenti, facile vindicaſſet: niſi forte veritus fuerit, bonos judices, ipſo tacente, illud haud ſatis animadverſuros.

Ita quidem *feſtinationis* ferme *præcipitis* ſtimulum deprendo ſic ſatis acrem, ab hac parte; qua occurrendum putavit Vir Doctiſſimus, ſibi utique proximus, prærogativæ favoris, quo alias in *Orbe Erudito* opus aliqua cum cura elaboratum, forte, excipi potuiſſet: ſed ab altera parte jam non video, quomodo ſemet abſolvere queat Vir Clariſſimus ab ea *neglectione mei operis*, quam ſupra a ſe removendam ducebat. An ergo non *negligit*, qui *nec legit?* Jam vero *Commentarium* meum *nec lectum*, a Cl. *Drieſ-*

Digitized by Google

Drieſſen. nec *intellectum*, ipſæ illæ *Conſiderationes in novam verſionem Jobi* clamant. Sunt ſtricturæ leviculæ, ac velut ſubitariæ ſcintillulæ, quæ dum rapidus oculus, & ignea Viri mens, *Verſionem*, *& Commentationem* formidabiliter magnam, transvolant, inter celerandum emicuere; ipſæ quid ſibi velint, quid petant, & quo cadant, neſcientes. Hoc quivis *conſiderationes* haſce inſpiciens, mecum agnoſcet. Non negabit etiam, ſat ſcio, V. C. ſeque nec *legiſſe* omnia, nec *legere potuiſſe*, præ temporis brevitate, nec adeo *legere voluiſſe*, propter occultam quandam rationem, quæ mox pateſcet, haud diffitebitur. Ni id foret, & ſi Eum vel *legere potuiſſe* omnia, vel *legere voluiſſe*, ſupponerem, ſimul colligere deberem, longe, longeque, maximam partem meæ *Verſionis*, & *Commentationis*, album calculum abſtuliſſe, & quicquid in *conſiderationibus* non taxatur, eo ipſo ſilentii quaſi ſigillo comprobari, & confirmari. Id nullus, credo, concederet graviſſimus cauſæ meæ Examinator; & ſi illuc arrogantiæ eveherer, ſummo jure eam compeſcere, ac confutare, poſſet ex eo, quod necdum reliqua *legere* vel *voluiſſet*, vel *potuiſſet*, quum hæc ſpecimina ederentur.

Non eſt ergo, quod mihi placeam, aut de reliquo meo opere aliquid confidam. Eſt potius, quod admirer incredibilem ſolertiam, qua Cl. *Drieſſen.* ſemel reliquo *legendi* tædio abſolvit, atque uno ictu univerſum noſtrum *Commentarium*, cum ſua ſibi *Hypotheſi*, *Verſione*, *expoſitione*, deſtruendum ſumſit.

Iſtud conſilium, quod conſummatiſſimum arguit palæſtritam, indicat *pag.* 2. *Sed quia poſtiſſ.* SCHULTENSIUS *eandem hic inſiſtit viam, quam in ſuis* Ling. Hebr. Defectibus, *iiſque reſarciendis*, *&* Ling. Hebr. Originibus, *inflexerat*, *quod & in præfatione declarat*, *intelligo horum* Fundamentorum ſoliditatem *eſſe tentandam*,

ſicque dictas illas Tractationes *amicæ Diſcuſſioni permittendas eſſe.* Atqui *Hypotheſes* meæ circa *ſtatum Controverſiæ* inter *Jobum*, & *Amicos*, nihil commune habent cum *Originibus*, *opuſculoque de Defectibus*; & jam vereri incipio, ne Cl. *Drieſſen.* ipſam quoque *præfationem* meam *legere* dedignatus ſit, nam diſerte ibi commonui, me *gravitate*, & *mole*, *rerum*, *ſenſuum*, *adfectuum inter ſe colliſorum*, velut magno quodam mari deprenſum, *Originum amœna litora*, quæ legere *Commentatione* mea deſtinaram, tenere non potuiſſe; atque *Verborum* curam enodatiorem amputare coactum fuiſſe; ut totus nodo implicatiſſimo horum certaminum evolvendo vacarem. Qui vel primis labris *Linguæ Jobeæ* guſtum capere potuere, non parcum tantum, ſed ferme ſiccum, me, in ejus enucleatione, non immerito criminarentur. Aliquid hic, illic, fateor, interſperſum, ſed ſerie rerum non invitante ſolum, verum etiam cogente.

Non video proinde, quid Cl. *Drieſſen.* qui *Hypotheſin* meam in *Libro Jobi* explanando trutinare, eique accommodatam *Verſionem*, ac *Commentationem* perpetuam, juſtis lancibus committere debuiſſet, tam ſubitario flexu transvorſum egerit, atque ad *Originum*, *Defectuumque*, examen abripuerit: niſi forte, quod quum ſciret, *novas* iſtas *curas* non omnibus æque gratas veniſſe, in eas invadendo certam ſibi deſponſaverit victoriam, qua *Commentarium Jobeum* ſimul triumphare, atque citra ulteriorem Lectionem confutatiſſimum dare poſſet.

Tale quid, ni fallor, elucet ex periodo ibidem p. 2. ſubnexa. *Si ex* Arabiſmo *ea qua Vir* πολυμαθέστατος *inſtituit methodo lux magna S. codici affundi poſſit, vincat V. C. Hypotheſis, atque per meam hanc oppoſitionem nitidior effulgeat.* Nobile: ut & illud; *Grata mihi lux, qua data cumque manu* &c. Sed non idem character ſequentis *pericope*,

ricopæ, in quam omnia librato ictu deſtinabantur. *Si vero* JUSTUS *poſſit eſſe* METUS, *ſi tot receptæ Vocum Hebræarum ſignificationes*, *præter neceſſitatem*, & *invitis veræ Hermeneutices legibus*, *migremus*, *vocesque incognito hactenus*, *longe diverſo*, *ſignificatu*, *ex* Arabia *advecto*, *induamus*, *ne* SOLLICITUDO *quem inceſſere poſſit*, dubios *eſſe hactenus*, *in quam plurimis*, *S. dictionum* veros ſignificatus; *identidem poſſe figi*, *& refigi*, *variante Hypotheſi*, *& methodo*: &c. *haud quaquam prohiberet V. D. ſua exigi ad ſeveram*, *logicamque*, *methodum.* Magnanimiter, graviter, Erudite, ut nihil ſupra. Inſiſtamus paululum pulcherrimo Exordio, quod totius Libri conſpectum, ſinumque ſimul Scriptoris, enudat. *Si juſtus poſſit eſſe metus ne quem ſollicitudo inceſſere poſſit.* Enim vero ſcio, non ſolum *Drieſſenium* noſtrum huic *metui ſollicitudinis* adfinem eſſe, ſed & alios ſimilis ſapientiæ, ac gravitatis, complures; qui *lucem* ferre nequeunt. Et quid eſt tandem quod *metuitur? Dubios eſſe*, *hactenus*, *veros ſignificatus S. Dictionum in quam plurimis.* Neſciebam, *Veritatem* tam *meticuloſam* eſſe. Neſciebam, quod *verum eſſe* ex certis principiis ſciretur, idem quoque *dubium eſſe* poſſe. Si *veri ſignificatus*, non habent ſane quod *metuant.* Stant in arce invicta. Qui eos oppugnat, ludibrium æternum *orbi Erudito* debebit. Sed *recepti* ſunt, inquit Cl. *Drieſſen.* An quicquid *receptum*, continuo *verum*? Senſit ipſe V. D. abſurditatem. Addidit ergo *ſi tot receptos ſignificatus* præter neceſſitatem *migremus.* Optime vero. Adjecit item, *& invitis veræ Hermeneutices legibus.* Nil potе ſolidius. Demonſtretur ergo *Schultenſium* tum *præter neceſſitatem*, tum *invita Hermeneutica*, in ſuis propalandis proceſſiſſe; & deponatur ille Viris indignus metus; quo vereor ne nimis conſtrictus Cl. meus *Adverſarius*, conciderit ante, quam pedem mecum conferre valuerit: per univerſam

Digitized by Google

verſam enim ſcriptionem hancce nuſpiam ſtat, ſed jacet, atque ita jacet, ut juſta *Colluſionis*, meam in gratiam ſuſceptæ, ſuſpicio quem inceſſere poſſet; niſi aliunde de V. C. genio, ingenio, ſententiis, ſenſibus, ſatis conſtaret.

Dexteritas Cl. Diſſertatoris in ſtatu controverſiæ ne attingendo quidem.

II. Quando interim Cl. *Drieſſenio* ita viſum, ut ab *Hypotheſi* mea in *Jobum*, tranſſiliret ad *Hypotheſin* in *Originibus*, & *Defectibus*, jactam, ut ita omnia uno niſu convelleret; videamus quomodo *parag.* II. manum operi admoliatur. *Ut ergo in rem præſentem veniamus, ſedulo circumſpiciendum eſt, quæ* media, *vel* adminicula, *Divina providentia deſtinarit ad publicum, & magnum in Eccleſia uſum, comprobatum eventu irrefragabili* &c. &c. Reliqua exhibui jam *Diſputat. præmiſſæ Parag.* XX. Enumerantur quatuor *adminicula.* 1. *Verſio Græca*, cui *primatus* defertur. 2. *Verſiones* aliæ *vetuſtæ*. 3. *Judæorum opera.* 4. *Lexicographi his adminiculis adjuti.* Hæc ſolidiſſimus diſſertator ait *omni tempore deſtinata a providentia Divina ad publicum, & magnum, in Eccleſia uſum; ea præcipuum quiddam habere: & inſignem cum illis connexam eſſe benedictionem.* Non ſatîs capio illud omni *tempore:* ſed tranſeat cum ceteris; neque enim ad verba cavillanda in arenam deſcendo. Rogo tantum, *An hoc jam ſit in Rem præſentem venire?* Meo quidem judicio eſt *rem præſentem, in quam veniendum ſit, penitus ignorare:* vel, ſi hoc malit V. C. *deſerere*, & ad pulverem ſpargendum in alium longe campum divertere. Ego, quum de *Originibus* conſcribere cœpi, arduo molimini ea præſtruxi, quæ magno ſilentio nunc transmitti video. Hoc ſilentium non ſine gravi cauſa actum, in omnium oculos incurret, ſi eorum brevem conſpectum denuo aperuero.

Introductionis loco paucis attigi, ad quantum nitorem *Græca*, & *Latina, Literatura* efflоruiſſet: quum *Hebraica* adhuc cum

Digitized by Google

cum magnis difficultatibus, & tenebris, colluctetur. Hanc *fundi* noſtri *Hebraici calamitatem* variis e Cauſis deduxi, atque palpandam praebui. *Primam* poſui *jejunam* illam *Linguæ* hujus *colendæ rationem*, quæ a longe maxima parte Studioſorum non ultra *Grammatices Elementa* extenditur. *Alteram* addidi, *penuriam Cultorum* ejus, *talium* nempe, qui ex aliorum auctoritate pendere non coguntur; ſed ſuismet oculis videre, ſuismet ſtare valent pedibus. Adjecta & *tertia*, nec *Rabbinos*, nec *Lexicographos*, iis præſidiis fuiſſe inſtructos, quæ ad *Origines*, & *abdita* Linguæ *penetralia*, facem prælucerent. Denique *quartam* hancce ſubſerui omnium graviſſimam, unde omnis illa diverſitas, & ſententiarum fluctuatio, quæ in *Verſionibus*, in *Rabbinorum Commentariis*, in *Lexicographis*, regnans, emanarit: quod videlicet lateant ferme, quin & ſpecioſo prætextu velentur. *Defectus* bene multi, non *Linguæ* ipſius utique, ſed *fundamentalis* ejuſdem *Cognitionis*: per quam quicquid tot per ſecula obſcurum, atque infinitis diſſenſionibus obnoxium, tandem dirimi, atque decidi, queat.

Hos *Defectus opuſculum* ab iis inſcriptum ad *Octo Claſſes* reduxit, atque quibusdam ſpeciminibus in Oculis omnium defixit. In *prima Claſſe* ſtant, *Radices* quæ *Linguæ Hebrææ* reſtitui debent, ſi *Lectio Biblica*, & *Analogia*, conſtabunt. *Secunda* comprehendit multa *Themata*, vel & *Derivata*, de quibus *Verſiones*, *Rabbini*, *Lexica*, toto cœlo inter ſe diſſident. *Tertia* complectitur verba bene multa, quibus *ſignificatio* addita non *ſua*, ſed *aliena*, ex fonte minus limpido, vel & manifeſto errore, inducta. *Quarta* late ſe diffundit per eas *Radices*, quibus *Lexica* diverſiſſimos, & diſcordiſſimos, ſæpe addunt ſignificatus, quinque, ſex, ſeptem, plures etiam, quorum *Formam*, ſive *Originem*, Cl. *Bohlius*, *Guſſetius*, aliique, in ingenii ſui Officina cudere conati. *Quinta* ſe extendit ad ea *verba*, quorum *uſus*

ſus exterior ex Orationis ſerie ſic ſatis percipitur, ſed quorum *interior proprietas* nulla acie humana penetrari queat, niſi major lux accedat. *Sexta*, huic proxime juncta, amplectitur etiam vulgatiſſimas *Radices*, de quarum item *Origine* nec liqueat, nec liquere poſſit, niſi *Dialectorum* fax alluceat. *Septima* verſatur circa infinitam illam *Anomaliarum* molem, qua *Grammaticam Hebraicam* etiamnum laborare nemo ignorat. *Octava* pertinet ad integras loquendi formulas, coelo *Orientis* proprias, & non niſi ad lumen *Orientalis Literaturæ* intelligendas.

In hiſce exponendis nihil aliud ſecuti ſumus, quam quod res ipſa, & ratio, cuivis ſuggerunt. Qui de iis dubitant, hos nunquam materiam hancce ſatis conſideraſſe, atque expendiſſe, certiſſimum. Nemo unquam contradixiſſet, ſi non ambiguitas quædam vocabuli *Defectus* neſcio quid male fauſti erroris offudiſſet. Exiſtimatum fuit a multis, qui noſtra non legerunt, me ipſi *Linguæ Hebrææ magnos* adfricare *Defectus*, atque ita *Dignitatem*, ac *perfectionem*, *Sacri Codicis* non parum minuere. Atquin, diſertiſſimis verbis conſignatum *Par.* X. *Opuſc. de Defect.* me *octo graviores imperfectiones* partim *agnitas* ab omnibus, partim *minus intellectas*, indicaturum, *quæ Linguæ Biblicæ cognitionem penitiſſimam, & limpidiſſimam, etiamnum præpedirent, omnemque ejus Majeſtatem exhaurire non paterentur*. Num qui ita loquitur *Linguam Biblicam minuit*, an contra evehit, & Coelo locat? Si quis mihi veri ſenſus, minuunt eam, ejusque *Majeſtati* debitam non exhibent venerationem, qui ſe eam *perfecte*, *complete*, & *omnibus numeris abſolute*, intelligere dictitant, atque *nullos* in *cognitione* ejus *hodierna defectus* agnoſcere volunt; quibus majore luce occurrendum ſit. Sed hæc alias forte, ex profeſſo, ad *Linguæ Hebrææ veterem amplitudinem*, *opulentiam*, *gravitatem*, atque *Excellentiam*, ex *Naturæ* fontibus adſtruendam. Nunc verbulo hæc attigiſſe contentus,

Digitized by Google

tus, colligo, idque omnes ſolidos Arbitros mecum collecturos perſuaſiſſimus ſum, *tantas* illas *Dotes Linguæ Hebrææ* non poſſe reſtitui, neque, ut par eſt, vindicari, niſi in priſtinum veluti Regnum reponatur; atque ex *unius Libri cancellis* educta, immittatur in *ampliſſima* illa *latifundia*, quæ *copioſiſſimæ* ejus *Dialecti* nobis adſpicienda, & perluſtranda, præbent.

Eodemque obſcurando, & involvendo.

III. Huic jam *Majeſtati*, & *Eminentiæ*, *Sermonis Biblici*, quam graviter, & ſapienter, conſulat Cl. *Diſſert.* & quam profunde meditatus ſit ad *ſtatum controverſiæ* noſtræ, de *Originibus*, & *Defectibus Hodiernis*, ex *Parag.* III. eluceſcat. *Quare*, pergit, *nil temere agendum, vel* directe, *vel* indirecte; *per quod illa* Adminicula i. e. *Verſiones, Rabbini, Lexicographi, in quibus ſuppeditandis mirabilis & benigna fulſit Dei Providentia* &c. magis, *vel* minus, vileſcant; *& ne in illorum locum reponantur ejuſmodi* adminicula obſcuriora, *quæ expreſſos illos mirabilis Providentiæ Characteres non habent* &c. Integrum locum, aliis adhuc floſculis ornatum, jam excerpſi *præced. Diſput. Par.* XX. ibique quantum in iis prudentiæ, quantum pii Zeli, nudavi. Nunc addo, omnia tamen hæcce plane extra oleas ferri, & *Quæſtionem* noſtram ne attingere quidem, nedum ferire. Pro *magnis* habeo *adminiculis* & Ego, *Verſiones Veteres, Rabbinos, Lexicographos Principes*, qui cum dignitate, & judicio, *Hebraica* tractarunt: *Providentiam Divinam* in his *adminiculis* nobis ſubminiſtrandis, adoro atque deveneror & Ego. Sed hæc apta eſſe ad *Origines Linguæ Hebrææ* nobis pandendas, nemo adhuc in *Orbe Erudito* aſſeveravit, præter Cl. *Drieſſen*. Alios omnes Viros Doctiſſimos, qui in Palæſtra hacce ætatem contrivere, alia præſidia, , & adminicula, circumſpexiſſe ad hanc *Linguæ* abſtruſiſſimam partem reſerandam, nu-

per palam factum. Inde non ſine ſtupore quodam, credo, perceptum ab iis, qui *Sacra* noſtra procul venerantur, quid *Forſterus* & *Avenarius* deſignarint, in *Vitreo Syſtemate* conflando, quod inter manus ludentis ſemet confringit. Quid *Bohlius*, quid item *Guſſetius*, auſi fuerint, *Verſionibus*, *Rabbinis*, *Lexicographis* omnibus, quos Cl. *Drieſſen.* confecratos voluit, res ſibi ſuas habere juſſis; ut & *ſignificationes*, & *Origines Verborum* ſimul, ex *ſagacis ingenii Officina* conſtituerentur. Mitto *Hieroglyphicum* illud *Syſtema* Cl. *Neum.* & *Loeſch.* quod magnam ſui admirationem commovere debuit Cl. *Drieſſenio.* Non capio cur omnium horum nullam mentionem moverit. Minus adhuc percipio, cur in ſuperiori *Catalogo adminiculorum*, *in quibus benigna Dei Providentia fulſit*, & *quorum uſus longo tempore Divina Benedictione uberrima comprobatus fuit*, non compareant *Dialecti*, *Chaldaica*, *Syriaca*, *Arabica*, unde tot Magni in *Literatura Hebraica* Viri, tantum luminis, in præcipuas *Linguæ* partes certatim infuderunt. Dicamne Cl. *Drieſſen.* eorum *nomina*, *merita*, *ſcripta*, ignorare? Non licet. Non fas eſt. Cur ergo non laudantur? Cur debitus iis honor non habetur? Cur *Dialectorum fontes*, unde ipſi LXX. *Hieron. Rabbini*, *Lexicographi* etiam, quotquot vel minimum dignationis poſſident, hauſere, in iſta *recenſione* plane ſupprimuntur? Non percipio, ut dixi: niſi forte quædam dexteritas id ſuaſerit, quæ non permittebat, ut *Dialectorum Cognitio* inter *Adminicula Clara*, & *recepta*, collocaretur: quia ſic *jocularinm* eſſe totam hancce *aggreſſionem* omnibus, etiam materiæ hujus minus intelligentibus, in oculos incurrere debuiſſet.

Non fuiſſet certe tunc locus *fortiſſimæ* huic *inſtantiæ*, qua ſe animoſius paulo infert noſter oppugnator, ſic pergens, *imo quæ forte a* Regia & *calcata piis*, *Doctiſ-*

Doctiſque, *Majoribus noſtris* via, *a Vero S. Literarum ſignificatu*, *& puriſſimo Idiotiſmo Biblico*, *in* avia, *& ſignificatus alienos*, *inficetos*, &c. *abducerent*, *& novam neſcio quam Linguam Scripturis invitis obtruderent.* Vides arma *Decretoria*: quæ tamen *Luſoria* plane extitiſſent, ſi Superiori *Catalogo* jam insertæ fuiſſent *Dialecti Orientales*. Quos autem *Majores* ſuos numeret Cl. *Drieſſen*: ad *Periodum* hanc *ſtemmate Sacro* ornandam, neſcio. Ego quidem in Veſtigia inſiſto *principum Theologorum*, & *Philologorum*, qui ubique *Regionum*, inde a tribus jam ſeculis, *Rem Hebraicam* ex ditiſſimo penu *Linguarum Orientalium* illuſtrarunt, & novo ſplendore perfuderunt. Hanc ſolam agnoſco *Viam Regiam*, ad *Defectus Verſionum*, *Rabbinorum*, & *Lexicorum*, explendos: quum qui hinc reſiluerunt, ipſi in *avia* præcipites abierint, & nobis *incerta*, & *periculoſa*, illa *Hebraizandi fundamenta* reliquerint, quæ Diſputatione præmiſſa luſtravimus. His *Majoribus* ſuperbire Cl. *Drieſſenium* facile patimur: nos noſtris contenti, ad eorum exemplum *Linguam Biblicam* a ſordibus ignorantiæ magis magiſque repurgare conabimur; ut ſic non *Nova*, ſed *Renovata*, atque ad priſtinum Decus reſtituta, eniteſcat, *Scripturis* non ſane *invitis*, ſed hoc ipſum officii depoſcentibus ab iis, qui *Sacratiſſimorum Oraculorum interpretationi* manum admovere volent.

Hic vero mirari ſubit Clementiam Viri, qui poſtquam tam gravibus armis me ſtraviſſet, mox in gratiam cum *Dialectis*, ipſa quoque *Arabica*, redit, uno halitu addens: „ *Lætus*, *lubenſque*, *agnoſco*, „ *ſi quæ* Dialectus Orientalis, *præſertim* Arabica, *Illu-* „ *ſtrandæ matri Hebrææ officium filiale præſtet.* „ Nomine *Dialectorum* grates quam gratiſſimas perſolvo Cl. *Drieſſenio*, quod eas non excluſiſſimas, ut facere prima fronte minabatur, eſſe juſſerit: *Arabica* præſertim ſolidum

B 2 gau-

gaudet gaudium; quod quum poſtponi à multis ſolita ſit, quin & pro peregrina contemni, nunc ceteris præpoſitam ſe cernat. Dolet tamen iterum, quod verſo mox ſtilo configatur denuo: *ſed nullus admiſerim hactenus, ex Lexicographis & Scriptoribus Arabicis lucem ea ac volunt Viri D D. aliqui methodo in Hebræam matrem infundi: hujus adminiculi uſum tam eſſe prædicandum, &* receptis adminiculis *tam eſſe anteferendum, ut de his abjecte ſentias* &c. *Contraria mihi prorſus ſedet ſententia.* Si auderet obloqui *Dialectus Arabica*, diceret, hoc pacto ſimul frigidum, ſimul calidum, uno ore proflari: ſed ne limites verecundiæ excedat, contenta eſt reſponſione quam pro ipſa dedimus *Par.* XX. *diſput. præced.* atque ad reliquam etiam Orationem adverſus ſe conſumtam à Cl. *Diſſertatore Parag.* III. nihil aliud reponet, quam, quum *Amphora inſtitui* cœpiſſet, *urceum*, currente rota, *exiiſſe:* atque ex fulgore tandem datum eſſe fumum, qui totum CONTROVERSIÆ STATUM penitus obſcurarit; atque oculis Legentium ita ſubduxerit, ut quo de agatur, cum ignariſſimis juxta ignorent.

Methodus Hebraizandi Drieſſiana. IV. Ingredimur cum Cl. *Diſſertatore* in *Parag.* IV. ubi cornua commovet diſputationis ſuæ, atque in aciem adverſus me ita educit. „ *Verſiones, & ex iis Lexicographi, faciente Divina providentia, reddiderunt nobis vel ſignificatus* primarios, ſimplices; *vel* ſecundarios: *ſignificatus* univerſales, *vel* determinatos: *quando mediante ſignificatu ſecundario, vel univerſali his, illis, particularibus applicito ad ſignificatum* primigenium *pulchre adſcendimus. Conſervarunt, inquam, ſi non Interpretes & Lexicographi omnes ubivis, certe* plerique, *ſaltem* aliqui, *ſignificatus vel* primarios, *vel* ſecundarios: *quando ex locorum attenta conſideratione, adbibito* judicio critico, *ſolide* dijudicamus, *qui interpretes, & quibus in locis*, &c. *verum ſignificatum tenuerint, & an ab ipſis expreſſus ſignificatus*

„ *ſit*

„ *ſit primigenius*, *an ſecundarius*, &c.

Quanta vis *Eruditionis*, & *Solidioris Critices*, ad *Medullam veritatis* recta pergentis, in hac *periodo*, admirabiliter tornata, reluceat, *Parag.* XXI. *præced. diſput.* ſtrictim inſpectandum dedimus. Nunc profundiuſcule in eam, ſi pote, penetrandum, quod pauciſſimæ hæ lineæ nobis aperiant, emuniantque, *Regiam* illam *Hebraizandi viam*, quam Cl. *Diſſertator* ipſe, haud dubie, ſemper tenuit, atque omnibus, qui ad *Hebrææ Linguæ adyta* admitti cupiunt, obſervandam commendat.

Ne quid, quod ad rem facit, invidus premam, aut *juvenes*, quibus hæc *Methodus* arriſura, celem; narrabo, quid, ante annos quinque admodum, ſermonis mihi cædere contigerit, cum Studioſo erectioris ingenii, qui quum longo ſatis tempore fortem *Philoſophiæ*, & *Theologiæ*, operam navaſſet in *Academia Groningana*, ſeſe ad nos tranſtulerat. Apparebat quidem, eum *Linguis* excolendis natum non eſſe; & tamen *Linguæ Hebrææ* grande ſtatuebat pretium, ejuſque penitius diſcendæ cupidiſſimus videbatur. Poſt aliquot ſeptimanas, menſeſve, ſub diſciplina noſtra tranſactos, ad me acceſſit. Rogat, num neceſſe foret ad *Cognitionem interiorem Linguæ Biblicæ* tam longum ire iter, atque etiam *Dialectos* tam late fuſas perrimari? Reſpondi, aliam viam, nec naturam rei dare, nec mihi cognitam eſſe. Ibi ille: an non *optimæ* dantur *Verſiones*; & *Lexica*, à magnis in hac palæſtra viris confecta? Sane vero, inquam. Ergo, inquit, non eſt cur tam longum, & moleſtum, iter ſuſcipiatur. Quid ita? inquam. Nempe, inquit, ex illis *Verſionibus*, & *Lexicis*, optimum quidque non ita difficulter ſeligere potero, bona *Logica*, & *Metaphyſica*, armatus. Tum ego; nil fallacius iſto judicio, quod non aſſidua Lectione ipſorum Fontium alitur, & vegetatur. Ingens præterea *Lexicorum* inter ſe

diſſenſio, & pugna. Denique in nullis *Verſionibus*, *Lexicisve*, reperire eſt, pro magna ſaltem parte, illud *primigenium*, quod nativam pulchritudinem *Linguæ* adſpiciendam præbet. Ibi tum ille, non deſpero, inquit, me omnes illas diſſenſiones, & obſcuritates, ad lumen *Philoſophiæ* perrupturum, quin ipſum illud *primigenium*, quod deliteſcit, vel ex farragine diſſonantium notionum, exſculpturum. Hic finis factus; niſi quod ſubridens adjicerem, mihi non tam beatam eſſe ingenii venam, ut ad tantum in Arte mea faſtigium unquam poſſem eniti.

Redeo ad Cl. *Drieſſenii* profundiſſimam illam præceptionem, quam ſupra vidimus. Neſcio quid primum in ea admirer, quid ultimum, adeo omnia eminentem quandam lucem ſpargunt. Nil meditatius, in primis, illa pericope, *Conſervarunt inquam*, *Interpretes*, & *Lexicographi*, *ſi non* omnes *ubivis*, *certe* plerique, *ſaltem* aliqui, *ſignificatus vel* primarios, *vel* ſecundarios, &c. Eſto: ſed *quinam illi aliqui?* ut ſciam quos ſequi debeam. Inter *Lexicographos* quidem non plus concordiae reperio quam inter *Structores turris Babylonicæ*. Rogo nunc, quinam veram *Linguam Canaänis* loquantur? Eadem res cum *Rabbinis*; cum *Verſionibus*, qua *Veterum*, qua *Recentiorum*. Sed ex *attenta conſideratione*, inquit, *locorum adhibito judicio Critico*, ſolide dijudicamus, *qui interpretes*, *& quibus in locis S. Scripturæ* (*ſi iidem interpretes non omnibus locis eandem dant verſionem*) *verum ſignificatum tenuerint*. Habes ultimum conatum ingenii humani, quo nihil vel ſublimius, vel ſolidius, quicquam productum in *Orbe Erudito*, ad *Rem Hebraicam* magnifice conſtabiliendam, atque ad ſupremum culmen uno momento provehendam.

Ut magnitudo *inventi*, & *Inventoris* incredibile in hiſce acumen, in illuſtri locentur, *quinque*, *ſex*, *Canones* dabo, ad quos omnia redeant. *Primus eſt*, *providam Dei*, *Eccle-ſiæ*

Digitized by Google

ſiæ ſuæ invigilantis, *curam jam curaſſe*, *ut in* Verſionibus, Rabbinis, *&* Lexicis, *omne illud lumen contineatur*, *quod ad* Linguam Hebræam *in omnibus ſuis partibus*, *maximis*, *minimis*, *rite conſtituendam*, ac præſertim ad *primævas Origines* enucleandas, & claro in die collocandas, requiritur. *Secundus*, illud *lumen ſi jam non* omnibus Verſionibus, Rabbinis, Lexicis *inſit*, *certe* plerîſque, *ſaltem* aliquibus *ineſſe*, *non ſolum pro* ſecundariis, *ſed etiam pro* primariis *Radicum ſignificationibus*; quia alias Divina providentia non ſatis providam *Eccleſiæ* curam geſſiſſet. *Tertius*, quum infinitum quantum inter ſe diſſideant *Veteres Verſiones*; toto etiam cœlo a ſe invicem abeant ſæpe *Rabbini:* denique *Lexicographis* fere quot Capita, tot ſenſus ſint: *ex attenta conſideratione loci*, vel *locorum*, *ubi vox aliqua occurrit*, *adhibito* judicio Critico *mox* ſolide dijudicari poſſe, quinam *verum Vocabuli Hebraici ſignificatum* expreſſerint, ſimulque an *ſignificatus* ille *primigenius* ſit, an *ſecundarius*. En *quartum*; ad *Linguam Hebræam* pulchre *reſtituendam*, atque ad ſplendoris faſtigium educendam, nil opus eſſe *lumine* ex *Orientalibus Linguis* hauſto, ſed bonam *Logicam*, ac *Metaphyſicam*, illi provinciæ præficiendam. Ita diſerte graviſſimus Scriptor, *Diſſert.* p. 61. *Sanior Philoſophia*, *ancillata locorum. S. Script. meditationi*, *collationi*, *&* *longo uſu probata auxilia*, i. e. Verſiones, Lexica, *aſſumens*, *plus præſtat quam omnis Arabia.* Item p. 64. *Mirum*, *quod heic nihil opis attulerit ex Arabia. Sed opus non eſt*, *nihil laboramus adjuti* receptis auxiliis, *&* Sano ratiocinio, *quod utinam magis atque magis in Lexicis regnet*, *per omnem paginam lucem ſparſurum præ omni Arabia!* Dignum magno *Philoſopho*, & *Theologo*, votum! En aliud adhuc *pag.* 79. proſtans. *Denique Arabes illi non dicunt & ſimul probant illos ſuos ſignificatus figuratos eſſe primigenios*, *ſed indicant uſus receptos:*

ceptos : & quis ab ejuſmodi Philoſophis *expectet erutas primas & ſimplices rerum notiones, in quibus vel ipſe Vir Doct. alibi agnoſcit ordinem nullum, nullum Lumen Criticum? Addat nullum Metaphyſicum.*

Cave tamen credas, *Dialectum Arabicam* iterum e gratia Viri Cl. excidiſſe: pergit enim uno halitu *Ibid. Sed an igitur nullus* Arabiſmi *uſus in Lingua Biblica? Certe idem qui Syriaſmi, Chaldaſmi* &c. Non expectaras: ut nec hoc credo: *Si quæris quæ* Dialectorum *in hoc uſu principatum teneat, non eſt* opis meæ *iſtam Litem componere.* Quid audio? An Cl. *Drieſſenius* has *Dialectos* ergo non didicit? non intelligit? Id ne ſuſpicari quidem forte fas fuiſſet: & ecce nunc rotundis verbis id credere nos cogit modeſtiſſimus Virorum, qui nihil ſibi arrogatum vult in incognitis hiſce materiis, quamvis integram de iis *diſſertationem* adverſus meam *Hypotheſin* deproperarit. Atqui *nulla* hic *Lis* inter principes noſtros, qui ad *Dialectorum Fontes* penitius admiſſi. Hi communi calculo *Arabicæ Dialecto*, ut *Opulentiſſimæ, principatum* detulere. Contradictum ab iis quibus ad hæc *Sacra* accedere vel non lubuit, vel non vacavit. Hanc *Litem* ipſi, qui eam movent, ſtatim component, atque *periment*, ſi *Arabica* diſcere non dedignabuntur. Alias nunquam eam ſopiendam fore prævideo.

Agmen claudant *Quintus*, & *Sextus, Canon*, omnium mirificentiſſimi, & qui *Methodo Drieſſenianæ palmam* vindicant, præ omnibus quotquot ſunt, fuerunt, erunt. *Confido*, inquit, *pag.* 78. τ͂ ἅπαξ λεγομένων *ſignificatum, ſi non ubique propriiſſimum, eum ſaltem, qui loci ſenſum non turbet*, realiter figi *poſſe ex nexu, ſcopo*, &c. *mediantibus illis quæ Deusupereſſe voluit adminiculis*; i. e. Verſionibus & Lexicis. *Et quod ad* derivata *quarum* Radix *jam deſideretur, ſi vere deſideretur*, Radix *qualis fuerit, &* quid ſignificarit, Judicio Logico *adſequimur*. Jam, ignoſ-

noſcite Sancti Manes! ſubiraſcor ferme venerandis meis præceptoribus, quorum ab ore in *Academia Patria* pependi, quod Divinam hancce *Logices* potentiam mihi *Orientalium Linguarum* amore flagranti non indicarint; ſed contra Auctores fuerint alacriter curriculum hocce decurrendi. O quam celerem, quam ſublimem, tunc volatum capere potuiſſem, qui nunc lentis illis niſibus, greſſibuſque, quibus *Dialectorum Orientalium* ardua ſuperare conatus ſum, necdum tamen finem video, ſed ſemper ulterius quid dari deprehendo. O quam ſolide tunc *Origines Hebræas* pandere valuiſſem, etiamſi forte leviculam tantum, ut fieri ſolet, harum *Literarum*, tincturam percepiſſem. *O mibi præteritos referat ſi* &c! Sed mea quidem jam tempora abiere: & nunquam, ut video, ad tantum hocce faſtigium potero eſcendere. Vos læta ſtudioſorum cohors, quibus *Lingua Hebræa* nihil moleſtius, *Dialectis* ejus nihil triſtius, terribiliuſque; fortunas nunc Veſtras laudate, & tantis ſub auſpiciis, ad *Canonum* horum acumen ſimul, & lumen, *Literaturæ Orientalis* culmen, ſine ullo labore, conſcendite, atque de rebus, quas nunquam didiciſtis, Judices quoque, Veſtro tempore, Viri inter Viros facti, ſedete.

Ne interim quem fugiat, a quibus principiis profectus *Origines* non in *Verſionibus*, & *Lexicis*, indagandas, ſed ex *Dialectorum Orientalium* fontibus hauriendas cenſuerim; exponam & ego *Canones*, quos mihi uſus *Linguarum* ſuggeſſit, tam alteque infixit, ut ne latum quidem unguem inde deflectere ſuſtineam. I. *Omnes Linguæ* habent aliquid *ſingulare*, *domeſticum*, *ſuum*, præſertim circa *Origines*, quod in alias *Linguas* non eadem *virtute*, *dignitate*, *venuſtate*, & *amplitudine*, transfundi poteſt. II. Hic *Character* præ omnibus aliis, ob ſummam antiquitatem, eminet in *Lingua Hebræa*, ejuſque *Dialectis Chaldaica*, *Syriaca*, & *Arabica*.

C III.

III. Omnes *Linguæ* ſub *uno* vocabulo *unam* tantum *ſignificationem propriam*, & *primariam* poſſident. IV. Eædem tamen omnes fœcundæ ſunt in *ſignificationes*, quas vocamus, *ſecundarias*, per *Metaphoram*, *Metonymiam*, *Synecdochen*, *Ironiam*, alioſve *tropos* Rhetoricos. V. Tanta hæc fœcunditas, ut *una princeps*, & *propria*, *poteſtas*, ſeſe aliquando ad *triginta*, *ſexaginta*, atque adeo *centum*, & ultra, *ſecundarias*, atque *tranſlatas*, explicet, & diffundat, haud ſecus ac *ſtirps* ramos, majores, minores, quaquaverſum dimittit. VI. Inter has *ſecundarias notiones* nulla ſæpe convenientia, nulla concordia; ſed contra diſſimilitudo, contrarietas, pugna. VII. Harum *diſſonantium ſignificationum concordia* inveniri nequit niſi præ manibus ſit *primaria*; unde *ſecundariæ* illæ profluxere. VIII. Hæc *primaria*, *princeps*, *propria*, *una*, in omnibus *Linguis* eſt rariſſimi uſus: quum ex adverſo *Metaphoricæ*, & *ſecundariæ*, multo creberrimæ ſint, & regnum obtineant. IX. Id adeo verum, certumque, ut aliquando *primigenia poteſtas* in magno *Libro*, & *Auctore* copioſo, ne ſemel quidem occurrat, ubi *ſecundariæ poteſtates* omnem paginam implent, & ſexcenties recurſant. X. Quo minor copia *Librorum* in aliqua *Lingua*, eo impeditior inveſtigatio harum *Originum*. XI. Si *unus* tantum *Codex* ex aliqua *Lingua* ſuperſit, per rei Naturam fieri nequit, ut in eo *plerarumque Vocum Origines* contineantur; ſed, ut inſinuatum, vel *nullæ* ibi comparebunt, vel multo rariſſimæ; ut ſane vix *ducentæ* dantur *Radices*, quarum *princeps* illa *poteſtas* in *Bibliis* conſervata, quia nulla ſeſe offerebat occaſio eam adhibendi. XII. Jam vero quæ *proprietas Linguæ* in ipſo, quo gaudemus *Libro*, vel *Auctore*, non continetur, ea ex illo certe *Fundo* effodi, & erui, nequit, etiamſi totam vitam in acerrima collatione, & contentione, lo-

locorum, conſumeremus. XIII. Nempe *ſecundariæ* illæ *notiones*, quæ per *Metaphoras*, *Metonymias*, *Synecdoches*, aliaſque *figurationes* efflorefcunt, adeo liberæ ſunt, & ſolutæ, ut *a priori* nullo ingenio humano, nullo judicio Critico, nullo *Logica*, aut *Metaphyſica*, vel ſublimiſſima, attingi queant: ſed a poſteriori demum reperiuntur, id eſt per *Originem* pateſcunt, atque ſe ſua luce, & gratia, omnibus inſinuant. XIV. Ut *Origines Hebrææ* in *Verſionem Vernaculam* quamcumque transfundi nec debent, nec poſſunt, ita a ſenſu communi abhorret, eas ex *Verſionibus* ſive Veterum, ſive Recentiorum, indagare velle. XV. Quæ *Origines* ne in *Codice* quidem *Hebræo* conſervatæ, multo minus adhuc in *Verſionibus* exprimi potuere. XVI. *Primariæ* iſtæ *poteſtates Linguæ Hebrææ*, quæ in *Bibliis* non occurrunt, ſecundum naturam, & conditionem, rei, nuſpiam alibi nec reſidere poſſunt, nec veſtigari debent, quam in *Dialectis* ejus, totoque *corpore Linguarum Orientalium*. XVII. Nulla *Dialectus* ſibi ſufficit, ad *Origines* ſibi *ſuas* præſtandas; ſed omnes mutuam opem, lucemque, deſiderant. Nulla ſatis docte, ſolide, profunde, tenetur, niſi omnes ſub *conſpectu* habeantur. XVIII. Is *conſpectus* non in *Lexicis* panditur, ſed in *Libris*; quos qui non aſſidue verſat, nunquam ad vivum, & vegetum, harum *Linguarum* ſenſum perveniet.

Omnes hæ Regulæ, alibi exemplis, & rationibus, latius inſtruendæ, eam conſtituent Aciem, quæ omnem contradictionem facile ſit diſſipatura. Adjicientur & aliæ, quæ *Originum veſtigandarum* viam ulterius emuniant. Nunc ex omnibus hiſce dijudicandum cuivis relinquo, quid tandem de Cl. *Drieſſen*. univerſa *ſcriptione* ad *Origines* ſit ſtatuendum: quum ne quidem quid *Origines* ſint, meditatum, perſpectumque, Ei fuiſſe, appareat. Ergo id paſſus V. D. quod omnis, qui *Sphæram*

Digitized by Google

activitatis ſuæ egredi ſuſtinet: atque nihil omnino, quod non ſemet deſtruat, ac confutet, adverſus me in medium produxit.

Sapiens monitum Cl. Diſſertatores.

V. Expendendum reſtat, in *Exordio*, grave illud monitum, quod paragr. V. conſignatum. „ *Id vero probe* „ *attendendum, an Verſiones, & Lexicographi, exhibeant* „ *ſenſum primigenium, an ſecundarium; ſimplicem, an tra-* „ *laticium. Hæc cura præprimis commendanda, ubi ex Lexicis,* „ *& Scriptoribus, Arabicis lucem aliquam Hebræis vocibus in-* „ *fundendam eſſe exiſtimamus* &c. &c. *Finge ejuſmodi Lexicon* „ *ex quo primos, proprios, ſignificatus haurias, Narrare dici-* „ *tur de Cœlis, de expanſo. Scaturire, de die, de nocte.* „ *Lætari, eſſe inſtar ſponſi, & Heros, tentorium habere,* „ *de Sole: Pſ.* 19. *præliari, de ſtellis Jud.* V. *Novacula,* „ *de Rege. Duo titiones, de duobus Regibus, Jeſ.* VII. „ 4. 20. *Hoc tibi primigenios dabit ſignificatus?* Sapientiſſimum hocce præceptum ideo mihi ſpeciatim inſinuatum, quod alicubi dixerim, *non ſemper Arabibus ipſis* Fontem primævum *eſſe introſpectum*. Veretur ergo Vir Cl. ne *Logices*, & *Metaphyſices*, lumine deſtituti, quippe quod in piſtrino *Linguarum* non luceat, diſcernere haud valeamus inter *primarium* & *ſecundarium*, ſed *Novaculam*, vel *Titionem*, *proprie*, *ſimpliciter*, *extra figuram*, capiamus pro *Rege bellatore:* atque ponamus voces תער, & אור, *primario Regem* ſonare, *ſecundario Novaculam*, vel *Titionem*. Id fiet quum σκιᾶς ὄναρ *umbræ ſomnium* principe loco, & ſine figura, *Hominem* ſignificare judicabimus, & quidem *Doctiſſimum*; quia omnes quotquot vivimus ἐπαμέριοι, judice *Pindaro*, nil niſi σκιᾶς ὄναρ ſumus. Grata tamen ſubmonitio: & curabimus, ne vigilantes ſomniaſſe reperiamur.

Digitized by Google

SECTIO I.

Qua *Origo Radicis* ישע confirmatur.

I. Quum a longo tempore deprehenderim, eos qui *Origines* noſtras cavillantur, ne *Fundamenta* quidem *demonſtrationum* noſtrarum intelligere, res paulo altius repetenda; dandumque retro relapſis in *Belgio* ſtudiis humanioribus, ut quæ nemini non notiſſima olim exiſtimabam, nunc docere aggrediar, non ſine pudore. *Acceditur ad Rad.* ישע

Qui *Origines*, & *opuſculum* de *Defectibus*, percurrere dignabitur, animum facile advertet, me debitum ſeculo meo exhibuiſſe honorem, & ubique ſuppoſuiſſe *Lectores* ab *Humanitate*, & *Literatura*, tum *Latina*, tum *Græca*, non imparatos: ſaltem *communi* quodam *Literarum*, & *Linguarum*, *ſenſu*, eatenus prædiitos, ut *exteriorem uſum* vocabulorum ab *interiore* eorum *Forma*, & *Origine*, diſcriminare valerent. Univerſa *Oratio Inauguralis*, qua *Profeſſionem* L. L. *Orientalium* juvenis auſpicatus ſum in *Ill. Academia Friſ.* quæ *Franekeræ* eſt, inſcripta *de Fontibus ex quibus omnis Linguæ Hebr. notitia manavit, horumque vitiis, & Defectibus*, iſtam ſuppoſitionem omni pagina præfert. Non potui aliter; non debui: niſi vanus videri voluiſſem, & arrogans, qui Doctorem agerem rerum notiſſimarum, & quæ inter *principia Elegantioris Literaturæ* cenſentur.

Documento fuerit vel ipſum illud palmarium *ſpecimen* noſtrarum *Originum*, in *Themate* ישע, quod Cl. *Drieſſ.* fatetur *ſpecioſiſſimum*, *quo uſus Arabiſmi admodum commendari queat, ſi is ſit verus, & primigenius, ſignificatus*, *Quid primarium ſit, quid ſecundarium.*

C 3 quem

in Linguis? quem in medium tuli. Nempe *principem* ejus *poteſtatem* poſueram, *laxum*, *ſpatioſum*, *amplum eſſe*; unde הושיע proprie ſonet, *laxum facere*, *elaxare in ſpatium*, *cum libertate*, *amplitudine felicitate omni*, *eum*, *qui miſeriis & anguſtiis arctabatur*. Iſtam *notionem*, diſerta *Dialecti* auctoritate ſubnixam, tam lucidam opinabar, tamque uberem ſimul, ut nullus ambigerem, quin velut radio ſolis ſcripta, ſeſe omnibus inſinuaret, præ reliquis aliis ideis, quibus *Verſiones*, & *Lexicographi*, ante hac uſi; *ſervare*, *ſalvare*, *tutum*, *ſoſpitem*, *incolumem præſtare: auxilium*, *opemve*, *ferre*. Adjiciebam, ex copia *Latini* ſermonis, *eripuit*, *liberavit*, *in integrum reſtituit*. Potuiſſem quoque, *vindicavit*, *aſſeruit*, *extraxit*, & alia, quæ aliis ex fontibus in eundem uſum exteriorem concinunt, atque conrant.

Omnes hoſce *ſignificatus* eſſe *ſecundarios*, ne nunc quidem a me impetro, ut quemquam fugere, aut fallere, poſſe credam, qui vel tincturam habet literarum. Et tamen eo jam deventum, o tempora! o ſtudia humaniora! ut hæc notiſſima eſſe omnibus, qui inter Eruditos nomen ſuum profitentur, ſupponere non liceat. Coactus itaque nunc moneo, *ſervo-avi*, fluxiſſe a *Græco* ἐρύω *traho*. *Salvare* a *ſalvus* productum, hoc autem a σάος, inſerta liquida, derivatum traditur. *Tutari* eſt a *Tutus*; & is a *Tueor*, quod eſt *video*, dein *ſervo*, ſic dictus. *Incolumis*, cujus primigenium eſt *Columis*, ſi *Iſidoro* id accredimus, eſt proprie, *Columnæ inſtar firmus & erectus*. *Eripere* palam *a rapiendo*, ut *extrahere* a *trahendo* ductum. *Vindicare* eſt *vim*, *injuriamve*, *defendere* ac *propulſare*: unde *Vindici* nomen factum. *Aſſertor* eſt *qui liberali cauſa aſſerit* aliquem *manu*, eumque *penes ſe ſtatuit*, impoſita in caput manu, cum ſolenni formula, *Hunc ego hominem ajo jure Quiritium liberum eſſe oportere*. Eſt propagatum a *ſere-*

rere quod eſt *pangere*, *ſtatuere*, unde & *deſerere ſtipitem*, pro *deſtituere in agro*. Denique *Reſtituere in integrum* nihil habet obſcuri pro priori verbo, ſed non omnibus æque promtum, quid *integer* in ſinu gerat. Diſcant ergo hinc, qui ſacris hiſce non initiati, quid, & quantum interſit inter *primariam*, & *ſecundariam*, *poteſtatem*. Qui vel primis labris guſtavit *Latina*, in promtu habet, quis ſit, *Integer vitæ*. *Integritas* præſertim *morum*. Eſt & *integritas corporis*, quæ alias *incolumitas*. Hinc *in integrum reſtitui* pro *convaleſcere*. Latius tamen patet formula, & per *ſecundarios uſus* ſeſe diverſimode explicat, atque diffundit. Roga jam temet, quid in *Origine Latina* ſit *Integer*, atque hoc ipſo diſcerne, quidnam ſit illud quod *Originem* vocitare ſolemus. Si ea Tibi præſto ſit, ſimul perſpectum habes, *primariam* iſtam *vim* perraram eſſe: quum *ſecundaria* millenis in locis compareat: ſi eam ignoras, tanto magis ſentias *ſecundarium* alicui in familiari uſu eſſe poſſe, abſque ut unquam de *primario* cogitarit. Quid ergo tandem *integer?* Idem planiſſume quod *intactus*. Nempe *tango* Veteribus erat *Tago*. Inde *adteger*, eſt, qui *attingitur*; vel *cujus aliquid adtactum:* contra *integer*, eſt, *non tactus*; *quem nemo tetigit*, *læſit*, *violavit*, *imminuit*, *delibavit*, *præfloravit*. Alluſit *Lucret.*

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo; juvat integros accedere fontes.

Sic *vas integrum* pro *intacto*, *virgines integræ*. *Integerrimæ pacatiſſimæque gentes* apud *Cic.* Item 4. *Verr.* c. 28. *ut pulchritudo hujus donarii recens atque integra ad oculos hominum perveniret*. Conſimili venuſtate, *Integerrimi diutina pace populi* apud *Liv.* 6. 7. & 7: 16. *Integer longinqua pace ager:* & 7: 13. *Res & gloria eſt integra*. Hæc om-

omnia tamen palam *ſecundaria*, quatenus *tangere* per *Synecdochen* valet *lædere*, & *intactus*, pro *illæſo* frequentatur. Magis adhuc *ſecundaria* illa, *ſervare ſe integrum*, pro *neutrarum partium:* & *res integra*. *Integrum judicium*. *Integer*, *innocens*, *& religioſus Judex*. Item, *reſtituere in integrum damnatos:* &, *res adflictas reſtituere in integrum*; quæ apud *Ciceron.* paſſim proſtant.

In hiſce omnibus jam, *uſu ſecundario* conſignantibus, plus, minuſve, id ipſum, quod *Hebræis* fuit הושיע, hactenus nihil habemus, quod *Originem Thematis* ישע declarare, vel definire, queat. Si dixeris eſſe *ſervavit*, pro *ſecundario adſpectu* concedo; pro *primario* qui eſt *traxit*, ne Tu quidem ipſe jam contenderis, credo. Par ratio reliquorum. Omnium minime conveniet, *in integrum reſtituere*, quatenus notio negativa *integri*, ſive *intacti*, non poteſt conſtituere *Originem* § ישע, quod *poſitivum* quid ſignare debet. Ajo præterea operam ludi, quum *Origines*, ſive *primigeniæ poteſtates*, ex Copia *Latini Sermonis* in *Hebræum* inferuntur; & *Lingua Orientis* ſub peregrinum mittitur jugum.

Dices, Te *Verbis* iſtis *Latinis* uti ad *vim*, & *Emphaſin*, *Thematis Hebraici* tanto clariore in die locandam. Id facile patior: & ea conditione jam lubens amplector, quod Cl. *Cocc.* in *Lexico* poſuit, ישע notare *ſtatum tutum*, *& incolumem*, *poſt miſeriam*. Atqui hoc apertiſſime *ſecundarium:* noſtra autem indago *primarium* quid perſequitur, atque inveſtigat. Id diſertiſſime inculcavi *Origin.* Lib. I. *pag.* 17. eoque fundamento dixi *Originem hujus Radicis tanto majoribus tenebris implicari*, *quanto amplior lux*, *ex verborum ubertate*, *præſertur: non enim agi nunc*, quem uſum *noſtra Radix in conſuetudine loquendi ſuſcipiat*, *ſed id quæri*, *id laborari*, *quid ex* primo *ſui* ortu הושיע *denotarit*.

Ad

Adjeci, ut par erat, *nihil inde laudi Doctiſſimorum Virorum decedere*; *ſi verbi tam uſitati* Naturam, *id eſt* Originem, *&* primariam notionem, *expedire non potuerint, quia ea ne unico quidem in loco S. Codicis conſervata: quum alter ille* transſumtus, *& a prima ſtirpe* deflexus, uſus, *loca trecenta & quadraginta admodum occupet*. Ecquid moneri potuit expreſſius? Et tamen non intellectus fui. Quid cauſæ? Quia *ſecundarium*, & *primarium*, perpetuo fere confundere ſolent, qui ad interiora *Linguarum* non ſatis attendunt.

Appoſui *ibid.* quod ſaltem doctos Lectores advertere debuiſſet, *hinc effici*, *a Nomine unquam* Veram *hujus verbi* Indolem *vel indagari*, *vel ſaltem finiri*, *& certa ratione conſtabiliri*, *poſſe*, *niſi uberiori abundet ope*, *& luce*, *atque ea eſt*, *quam una ſola Sacri Textus lectio*, *& meditatio*, *ſuppeditare valet*. Iterum non intellectus fui: & tamen *Axioma* me poſuiſſe cenſebam: ut ſane omnibus qui *Linguas* callent nil notius, nil certius, nil dubitationi magis exemtum. Quando tamen hæc jam *paradoxa* nonnullis videntur, ex iis quæ ſupra perluſtravimus, rem illuſtremus. *Aſſerere* pro *Vindicare*, *liberare*, ſexcentis in locis occurrit. Poteſtas haud dubie *ſecundaria* eſt. Pone nunc, nuſpiam locorum apud *Latinos Auctores* obvium τὸ *ſerere*, pro *pangere*, *ſtatuere*, ſed *ideam* iſtam penitus ex *Libris* exulare; ecquid in tali caſu fieri poterit, ut ad *Originem aſſerendi* ulla humana acie, aut induſtria, cum certa demonſtratione, perveniatur? Eadem plane ratio in *ſervando*. Infinitis in locis *ſecundarium* exerit *uſum*. Ne unicus quidem ſupereſt in tot *Auctoribus*, qui *Originem* redoleat: nemo enim *Veterum*, quod quidem nunc ſuccurrat, *ſervare* pro *trahere* uſurpavit; quum apud *Græcos* ἐρύω & εἰρύω paſſim utramque vim exerat, *trahendi primigeniam* æque, ac *ſervandi* & *cuſtodiendi* tranſlatam, atque *ſecun-*

Digitized by Google

cundariam. Sexcenta talia produci poſſunt.

Jam vero quis ille qui ſine *ope*, & *luce*, *Græciæ*, hanc *Originem* indagare, & vel ſuſpicione attingere potuiſſet? An non vaniſſimus mortalis in *Orbe Erudito* audiret, qui ſimile quid ſibi arrogaret? Et tamen eo uſque tum ſui, tum materiæ ſuæ, obliviſcuntur nonnulli, qui *Hebraica* tractant, ut quod in *Linguis profanis* nefas judicarent, id in *Lingua Sancta*, videlicet, ſanctum & religioſum, cenſeri velint. Mitiſſimum, quod de iis pronunciare poſſum, eſt, doctos illos viros diſcrimen *primariæ*, & *ſecundariæ*, *ſignificationis* nunquam ſatis percepiſſe: atque propterea omni momento cadere, & ruinas dare, ubi pulchre ſtare ſe autumant, imperitorum plauſibus excepti.

Quum ergo hæc eſſet conditio *Thematis* ישע, ut *Origo* ejus ex *Sacro Codice* exulans, inde nulla ingenii acie elici poſſet, *Dialecti* evidentiſſimam auctoritatem advocare non dubitavi, ad *primigeniam notionem* firmiſſima ancora fundandam. Nempe *Arabes* tum *ſecundariam* illam *poteſtatem*, quæ in *ſalute*, & *fortunarum* omnium *copia*, conſiſtit, magno, & multo, uſu amplectuntur: tum *primariam* quoque retinuerunt, in *laxitate*, & *ſpatioſa amplitudine*, ſitam: unde ſuperior illa prono, & limpidiſſimo ſane, alveo defluxit. Exiſtimabam tum temporis, atque etiamnum exiſtimo, nihil in hoc genere evidentius dari poſſe. Hinc continuo ſubſumebam; *hæc vera* Hebrææ Radicis *vis eſt*, *hæc dignitas*, *hæc Majeſtas*, *ad quam commendandam*, *ſi vel verbum addam*, *putidus ſim* &c. Adtexebam, nec pœnitet; idemque nunc multo fidentius adhuc reſumo: *Eant nunc viri docti*, *& Sacrum Textum ſolis inſtar ſuo ſe ſplendore aperire*, *pugnacius contendant*: *Eant*, *& ad omne foris illatum lumen oculos claudant*. Nempe ne umbra quidem dubi-

bitationis, ad hoc ſpecimen, ſupereſſe poſſe cenſebam apud omnes qui non dicam judicio pollent, ſed vel ſenſu communi utuntur. Hinc ultima inſtantia concludebam, *Neminem fore, qui ultra dubitare poſſit, niſi qui, quum ſolis ſplendore perfrui poſſit, tenebras tamen, & noctem, ſequi præoptet.* Dubitavit interim Cl. *Drieſſen.* quin & rationes adverſus originem hanc ſat conferta acie inſtruxit. Diſpiciendum itaque, Vanusne ego, *qui tam fidenter, tam gravique oratione perorarim*; an Cl. *Drieſſen.* is ſit, quem Character a me poſitus, nihil minus quam ipſum intendens, deſignabat.

Prima Cl. Drieſſenii *inſtantia refutatur.*

II. In anteceſſum non diffitetur generoſæ indolis *diſſertator*, qui *ſancta ἀδιαφορίᾳ*, ut ipſe teſtatur, *hæc ad pedes Domini deponit*, non parum commendari *Arabiſmum*, *ſi hic ſit verus ſignificatus Thematis* ישׁע, *quod poſt Nomina Dei hocce principatum teneat inter omnes voces Biblicas.* Jam ambigere nefas, quin qui ita incipit, Tribunal teneat veritatis, atque inde mera Oracula edat. Ea ut tanto magis ferire queant, diſtincte exponam. *Primum* ſic ſonat. „ *Eſto: Verbum illud apud* Arabes *eo ſit in uſu, teſtibus Le-* „ *xicographis. An Lexicographi illi Arabes in Lexicis ſuis* cu- „ rate Philoſophantur, *ſimplices rerum notiones evolvunt, ſic-* „ *que* ſignificatus primigenios *figunt: an vero* ſignificatus „ *maxime* uſitatos, *pleroſque* ſecundarios, *&* tralatitios, *pro-* „ *munt?* „ Deciſa Lis eſt. Fruſtra omnis contentio. Cauſa mea uno ictu ita jugulata, ut jam exequias ei vivus, videnſque, ire poſſim. *Arabum Lexicographi* non poſſunt *curate philoſophari.* Ne *ſimplices quidem rerum notiones evolvere* poſſunt; atque ſic *ſignificatus primigenios figere:* Sed *promunt ſignificatus maxime uſitatos, ſecundarios,* & *tralatitios.* Nimis ergo ineptus ego mortalis, qui ex *Arabum Lexicis* aliquid *primigenium* hauriri, atque *Hebrææ Linguæ* reſtitui poſſe, opinatus fuerim. Ne tamen dicam dolo, parum credulus ſum talibus *Oraculis*, niſi bo-

 nis

nis documentis fulciantur. Vereor etiam, ne qui ita decidunt, & pronunciant, de *Lexicographis*, & *Lingua*, cujus ne *Elementa* quidem attigerunt, dignitati ſuæ parum conſulant in *Orbe Erudito*; atque in univerſa hac quæſtione nec nomen, nec momentum, facere poſſe cenſeantur. Verum quidem eſt *Lexicographos Arabum* non ſemper ea accuratione uſos, qua debuiſſent, ad *primigenium* a *ſecundario* dirimendum: Verum quoque, eſſe *Radices*, quarum *principem poteſtatem* ne ipſi quidem *promere* valuerint. Sed an inde jam conſequitur, ubique eorundem operam hac in parte ceſſare? Ego, qui eos quotidie verſavi, atque etiamnum verſor, cum reverentia publico debita, confirmare poſſum, utique eos in longe maxima parte *Linguæ*, *ſimplices rerum notiones evolvere*; atque ita *primigenios ſignificatus vel* per ſe *figere*, vel aliis *figendos* porrigere. Cum *Lexicographis* tamen ſemper conjungi volumus *Lectionem præſtantiſſimorum Auctorum*, ut ſic ex ipſis *Fontibus* ſapiamus; atque vivum ſenſum *Linguæ* imbibamus. Hoc me non neglexiſſe, ſcire utique vel potuiſſet, vel debuiſſet ſaltem, Cl. *Drieſſen.* qui, ſi ita ei videatur, ſic interrogationem iſtam, a dextro latere claudicantem, ſuffulciet, *ſed an Arabes in Lexicis ſuis, vel etiam in Libris, ſimplices rerum notiones evolvunt, atque ſignificatus primigenios unquam uſurpant?* Nos verecunde adfirmamus: Cl. *Drieſſenius* negat: non quia id verum eſſe convictus eſt, ſed quia alias vincere nequit. O Sanctam ἀδιαφορίαν!

Item ſecunda. Audienda & altera deciſio, qua ſecundo pedatu *Origo* noſtra confoditur. „*Sed fidem faciet recte conſtituto ab A-*
„ *rabibus* ſignificatui primigenio *ex locis Scripturæ S. ma-*
„ *nifeſtis*, *Pſ.* 34: 7. & 45: 8. & *Jer.* 14: 8. ubi eſt מכל
„ צרותיו הושיע *ex omnibus anguſtiis ejus in ſpatium, laxita-*
„ *tem, copiam ampliſſimam omnis ſalutis, eduxit eum* &c. &c.

„ *ſed*

„ *ſed quæ hæc argumentandi methodus? Verbi alicujus* ſignificatus primigenius *rationem* boni *complexus*, *ſi ſit* univerſalis, *quod de verbo noſtro mox demonſtratum dabimus*, *opponi poteſt non uni* malo particulari, *unde nunquam ex illa oppoſitione huic illi* malo ſingulari *ſignificatum ſimplicem univerſalem determinas*. „ Eſt obſcuriuſculum. Videre tamen mihi videor, quid intendatur. *Vindicare ex anguſtia*, recte dicitur. Minus recte tamen inde colligeretur, *vindicare*, cujus poteſtas ex *Origine* latiſſima, quatenus valet *vim omnem defendere ab aliquo*, proprie eſſe, *relaxare*. Si pro הושיע nihil aliud præſidii attuliſſem, calculum male ſubductum ultro faterer. Atquin attuli diſertiſſimam auctoritatem *Dialecti Arabicæ*, quæ a *primaria ſignificatione laxitatis*, & *ampliſſimi ſpatii*, adſcivit *ſecundariam* omnis *ſalutis*, *commoditatis*, *felicitatis*; & *ampliſſimæ beatitudinis*, *quam nihil anguſti coarctet*. Hanc *Originem* tam *dilucidam* duxi, ut me putidum fore dixerim, ſi *vel unum facerem verbum*, *ad eam amplificandam*; *aut ad divinam gravitatem nominis* Jeſu *ex hoc fonte ſupra aſtra evehendam*. Cernis me non aliud *fundamentum* jeciſſe, quam quod cavillationi exemtum, ſuo ſe pondere ſuſtinet. Adjeci tamen ſatis caute, *illud tantum monuiſſe*, *fortaſſe non plane de nihilo fuerit*, *frequentari* a *Sp. S.* oppoſitionem *inter* צרה *anguſtiam*, & ישע, ſive ישועה, *quod proinde* laxitatem *proprie*, *dein omnis* felicitatis abundantiam *ſonare*, *nemo eſt qui* ultra *dubitare poſſit*, *niſi qui tenebras*, *& noctem præ ſplendore ſolis præoptet*. Hocce *ultra*, quod manifeſto recurrit ad *Demonſtrationem veritatis* ex *Dialecto* præmiſſam, dexterrime iterum a Cl. *Drieſſen*. ſuppreſſum, ut oculos præſtringeret imperitorum, quaſi *prava argumentandi methodo* uſus fuiſſem. Atqui ſemel evicto, הושיע in *Origine* eſſe *in laxitatem vindicavit*, plane fieri nequit ut non Sp. S. in locis laudatis eo reſpexerit, quemadmodum *La-*

tinus Scriptor phraſin adhibens *relaxandi* aliquem *ex Anguſtiis*, utique elegantiam ex *oppoſitione* oriundam intendiſſe cenſebitur ab omnibus peritis; quamvis imperitiſſimi eſſet iſti ſoli *oppoſitioni* proprietatem *laxitatis*, quæ aliunde conſtare debet, ſuperſtruxiſſe: quum & *Levare*, *eripere*, *eruere*, *liberare*, *ſervare*, aliaque verba, ad eandem hancce locutionem ſeſe adhiberi patiantur.

Et tertia. Vide tamen *tertio*, quam me premat ſtrenuiſſimus pugnator, & velut nimbo telorum obruat. „ *Ea qua utitur V. D. methodo probabo, quod etiam* פדה *ſignificet* „ dilatare, *quia opponitur Pſ.* 25: 22. *omni anguſtiæ:* פדה „ ישראל מכל צרותיו *Redime Iſraëlem ex omnibus anguſtiis ejus. Pariter Verbum* נצל & הציל. *Videat V. D.* „ *Pſ.* 34: 18. *etiam Pſ.* 54. 9. *Sic* חיה *proprie non ſignificabit* vivificare, *ſed* dilatare. *Vid. Pſ.* 138: 8. *Idem* „ *ſic ſtatues de Verbo* חלץ. *Vide Prov.* 11: 8. “.

Formidoloſam enimvero dextram. Sed aſſume illud *ultra*, quo Ego uſus, in concluſione mea pro ישע adſtringenda, & ſenties omnia hæcce *tela* in *ſtipulas*, *plumaſve*, converti: neque enim ad *Themata* פדה, נצל, חיה, חלץ, quarum diverſiſſima *Origo*, id vocabuli ſeſe vel fidiculis diſtorqueri patitur.

Cernis quam nobili ratione ad victoriam contendat Cl. *Drieſſen*. Interim tanta copia *Hebraici ſermonis* me inſtructum gaudeo. Dabitur occaſio, eam cum fœnuſculo reddendi.

Quarta jocularis. En adhuc *quartam* inſtantiam, quæ ſalis aliquid vulneri illato inſpergit: „ *Per ejuſmodi* Logicam Etymologicam „ *etiam conficies primigenium* ṽ ישע & הושיע *eſſe* benefacere, *quia opponitur omni* malo. *Vide Prov.* 28: 16. „ Valde potentem eſſe *Logicum* oportet, qui hanc *Ægida* toties ocu-

oculis noſtris incutit. Inſpexi locum citatum, & in vicinia, *Vſ.* 18. repperi, הולך תמים יושע ונעקש דרכים יפול באחת *Ambulans integer laxitate omni augebitur: at intortus viarum cadet in unum*, nempe *malorum*. Si hunc contextum reſpexerit V. C. vereor ne tum in *Logica*, tum in *Etymologica* ſua, ſe ſolum habeat admiratorem.

Sed jam ipſe ferme addubito, an non Amiciſſimus noſter *Drieſſenius* nobiſcum colludat, & ſubtiliſſime orbi Erudito iludat: nam locus hicce inter illos, quibus per *Originem* noſtram in *laxo*, *ſpatioſo*, *amplo*, decus ſimul & pondus, accreſcit. Eſt alius adhuc contextus *Prov.* 20: 22. *Ne dicas, rependam* malum; *expecta Jehovam*, וישע לך *& in laxitatem te educet. Vindicem aget oppreſſionis tuæ.* Nova ſuſpicio *colluſionis:* nam *Benefacere* nec meus ibi communis ſenſus admittit, nec vel *Drieſſeniana* illa potentiſſima *Logica* extundere valeret. Plures mihi non ſuccurrunt. Bona tamen phraſis, הושיעני מכל רע *Vindicavit me in laxitatem ab omni malo:* ubi ſi *Benefecit mihi* ſupponerem, illam *Logicam* ſequerer, qua lubenter per omnem meam vitam carebo.

En tandem *quinto* aliquid non omnino joculare. „ *Si cu-* *Quinta*
„ *pis ſignificatum ſingularem τῷ ſingulari ſignificatui* צר, *& paulo*
„ צרה *oppoſitum, illum habes* non *in verbo* ישע, *ſed in* רחב *Pſ.* *Specio-*
„ 4: 2. בצר הרחבת לי *in anguſtia dilataſti, amplum ſpa-* *ſior.*
„ *tium feciſti, mihi* „ Optime vero. Sed unde ſcitur הרחבת ibi *oppoſitionem* directam efficere? An ex illo contextu? Non dicet V. D. niſi in ſua ſeſe tela induere velit, quæ tam dextre in me intorſit ex נצל, חיה, פדה, חלץ, etiam *anguſtiæ* oppoſitis. Unde ergo? Ex clariſſimis locis, quæ רחב pro *lato*, proprie nobis offerunt in reliquiis *Biblicis*; veluti quum *longitudo*, *latitudo*, & *profun-*

funditas arcæ, *templi*, *aliarumque rerum*, ſignatur. Accedit firmiſſimus *Dialectorum* conſenſus, quæ hanc *proprietatem* dubitationi eximunt. Sic ergo Vir Cl. ipſemet *Methodo*, quam in me damnabat, utitur: & *oppoſitionem* iſtam non negligendam duxit. Laudo: atque ex *Job*. 36: 16. adjungo completiſſimam imaginem, *Inſtigavit te ex ore Anguſtiæ* מפי צר, *in latitudinem* רחב, *ſub qua nihil coarctati*: *& ubi miſſus menſæ tuæ plenus opimitate.* Monui ibi מרחב *Latitudinem*, *locum late ſpatioſum*, in Sacris uſurpari pro *læta*, *lauta*, *beata*, *conditione vitæ*, *quam omnis felicitas cumulet*. Id *Arabibus* quoque ſolemne ſub رحب, & مرحب, indeque مرحبا وسهلا *Latitudinem & Mollitiem*, pro *felicitate omni fruaris*. Jam omnis quæſtio huc redibit, an ſi רחב *latus fuit*, apud *Hebræos* æque ac *Arabes*, tranſierit ad *felicitatem*, & *ſalutem*, *nulla anguſtia coarctatam*, ullo pacto veriſimile ſit, eandem *tralationem* ſub ישע *laxus*, *amplus fuit*, adſcitam; atque ita etiam *Radicem* hanc *Anguſtiæ* rite opponi. Cl. *Drieſſen*. negat, quia *ſancta* ἀδιαφορία adverſus me diſputat. Qui eo uſque puræ virtutis necdum progreſſi, mihi forte conſciſcent, nec ambigent, quin ישע, & רחב ſint *Synonyma*, tam *Originis*, quam *ſecundarii*, & *tranſlati uſus*, intuitu. Quid autem רחב *latum eſſe*, & ישע *laxum*, vel *amplum*, *eſſe*, differant, ſi necdum forte ex ſua *Logica*, & *Metaphyſica*, perceperit acutiſſimus *Diſſertator*, ex *Etymologico* ſaltem *Voſſiano* nunc tandem aliquando diſcere incipiat, ne denuo nos impugnans, nobiſcum colluſiſſe videri queat: ni ſemet eluſiſſe videri malit.

Sexta palmaria. Necdum finis. Nempe *ſexto*, poſt tam fortem pugnam, victoria canitur. „ *Diſcimus ex dictis hactenus*, ſig„ nificatum *illum*, *quem V. D. ex Arabia adduxit*, *non eſſe*

„ *ver-*

„ *verbi noſtri* ſignificatum primigenium, *ſimplicem*, *univer-*
„ *ſalem*, *ſed* ſecundarium, *&* *metaphoricum. Et certe dilu-*
„ *tus nimis eſt ille ſignificatus* dilatandi, *qui non exprimit ipſum*
„ opus, *quod verbum noſtrum ſignificat*, *ſed metaphorice ſal-*
„ *tem aliquod ejus conſequens.* “ Jam tanta vis *Logices* in me incumbit, ut ubi ſim, neſciam. Argumenta Cl. *Drieſſenii* evicerunt, notionem *ſpatioſi*, *ampli*, *laxi*, quam *Arabes* ſub ישע, وسع, frequentant in *rebus corporeis*, non eſſe *primigeniam*, & *ſimplicem*, ſed *ſecundariam*, & *metaphoricam.* Vel nihil plane intelligo, vel hic debet eſſe ſenſus, quod *Arabes* a notione *felicitatis*, & *ſalutis* pervenerint ad *ſignificationem laxi*, *ampli*, *&* *ſpatioſi*, & verbi gratia, primitus dixerint *fortunæ laxiores*, *lautiores*, *beatiores*, indeque *ſecundario* ſubſumſerint *laxitatem omnium rerum*; ut *locus beatus* ex eorum *Dialecto* ſit *locus ſpatioſus*, & *equus beatus*, vel *ſalute prœditus*, واسع, ſit *equus amplo greſſu pollens:* Item *brachium beatum*, ſit *laxum*, *liberum*, *ſolutum*, *ſpatioſum:* quin *vas beatum* ſit *vas amplum*, *capax*, *laxiſſimum.* Atqui diſertiſſime monebant *Lexicographi* illi, quos Cl. *Drieſſen.* negabat *curate Philoſophari* ישע الوسع in *Origine* deſignare خلاف الضيق *Contrarium anguſtiæ*; i. e. *laxitatem*, & *amplitudinem.* Hoc Natura ipſa dictat eſſe *primigenium*, & *ſimplex*, & vel ſine *Logica* quivis id perſentiſcit. Cl. *Drieſſen.* cum *Logica* ſua id non ſentit; ſed *laxitatem* iſtam *metaphoricam* eſſe, & *ſecundariam*, pugnat. Dicat ergo, etiam *Anguſtiam* primario eſſe *miſeriam*, *ærumnam*, *calamitatem*, *omne malum*; indeque ſignificationem *arcti*, & *anguſti*, *locis rebusque* accreviſſe; ut *locus miſer*, & *ærumnabilis*, pro *anguſtiore* cœperit frequentari. Egregia profecto ſpecimina,

mina, quæ *Orbi Erudito* promittunt *Lexicon Etymologicum*, quo a *materia*, & *corporeis rebus*, mentes avocare, atque ex puriſſimo fonte *Metaphyſices* veras ideas haurire, condiſcat.

Septima ejuſdem ponderis. „Sed, inquit, Vir. Cl. *nimis dilutus eſt ille ſignificatus* „ dilatandi, *qui non exprimit ipſum* opus, *quod noſtrum verbum ſignificat*, *ſed* metaphorice *ſaltem aliquod ejus conſequens.*" Quomodo *dilatatio*, proprie ſumta, ſit *conſequens ſalutis*, & *metaphorice* inde derivari queat, captum meum transſcendere fateor. Non capio etiam, quo jure *dilatandi* notionem in *ſalute præſtanda* reſpuere poſſit Cl. *Diſſertat.* qui eandem modo ex *Pſ.*4. 2. ſub formula הרחבת לי. *Dilataſti*, *amplum ſpatium feciſti*, *mihi in anguſtia*, produxit. Fortius adhuc, & plenius, הושׁיע *in laxitatem eduxit*; pro *Vindicavit ab omni miſeria.* Quid in eo diluti, niſi quod ſibimet aliquis diluit? An dilutus quoque Titulus *Laxatoris*, **Verloſſer**, quem *miſeriarum Depulſori*, & *Vindici*, *noſtro*, vernacula noſtra dicavit? Et tamen *laxare Latinorum* non exhaurit *Hebræum* הושׁיע, quum & *laxari* dici poſſint *vincula*, quæ nonnihil tantum remittuntur: & *laxari e carcere*, *e vinculis*, pro *emitti*, non continuo adferat *cumulatam* illam *felicitatem*, quam הושׁיע plerumque ſecum fert. Plerumque dico, nam qui id perpetuum contenderet, haud dubie limites iterum tranſiliret. Hoc alibi preſſius, & enucleatius, demonſtratum dabo. Nunc *certamini* invigilandum, cujus major adhuc moles cum ſequente paragrapho ingruet.

Cl. Drieſſen. conatus infeliciores. III. Nempe profligata mea *Origine*, ad ſuam expromendam ſic firmo pede progreditur Cl. *Diſſertat.* „ *Loca S. Script. quibus occurrit*, *& ipſam rei naturam ſi recte* „ *inſpicis*, *primigenius & Univerſalis* (*habet univerſalem vide Pſ.*36. 7. *ſervas hominem & pecus*) *ſignificatus eſt* rem „ ſervare integram, *in diſcrimine ſi verſatur*, præſtare ſalvam,

„ vam, *collapſa ſi eſt*, reſtituere in integrum, *rem vel in* „ *ſtatu ſuo conſervare, vel in illum reſtituere. Et ſic oppo-* „ *nitur* τῷ אבד *perdere*". Ad hæc paucis defungar. Diſſertare ſe credit Cl. *Drieſſen.* de *ſignificatu primigenio*, & omnes, qui quid *Linguæ* ſint, vel tenuiſſimo guſtulo percepere, ſtatim animadvertunt, cuncta hæcce eſſe *ſecundaria*, ac proinde in tota hacce *diſſertatione* nihil aliud quam *aëra cædi*, atque *pulverem concitari*, qui non tam Legentium, quantumvis imperitorum, quam ipſius Cl. *Auctoris* oculos impleat; ut ipſe ubi ſit, & quo de mecum diſputet, planiſſume ignoret.

Ne quidem Origines quid ſint dignoſcit Vir Doct.

Vel *Belgica* noſtra *Lingua* aurem vellere potuiſſet Cl. *Diſſertatori*, ad *vim ſecundariam*, a *primaria*, his in uſibus, diſcernendam. In *Pſalmo* 36: 7. Vernacula noſtra recte, & rite, exhibet, **Gy behoudt Menſchen / en Beeſten.** Illud **Behouden**/ haud dubie, in quotidiano noſtro ſermone, valet, *rem ſervare integram*; in diſcrimine ſi verſatur *præſtare ſalvam*, collapſa ſi eſt, *reſtituere in integrum*: ſed quis jam adeo domi ſuæ hoſpes, ut *ſignificatus* hoſce *primigenios* autumet? ac non continuo perſentiſcat, eos a *tenendo*, *retinendo*, quod eſt **Houden**/ **Behouden**/ profluxiſſe?

Mutemus ſcenam: & quæramus quid *ſervare* apud *Latinos* in *Origine* reſonet? Cl. *Drieſſen.* graviter reſpondebit, *ipſam rei Naturam*, & *loca Auctorum*, oſtendere, *primigenium* & *univerſalem ſignificatum* eſſe, *rem cuſtodire*, *retinere*, *integram*: in diſcrimine ſi verſatur *præſtare ſalvam*; collapſa ſi eſt, *reſtituere in integrum* &c. & ſic opponi τῷ *perdere*. Quæramus denuo, quid ſit *perdere* in *Origine Latina*? Ex eadem, credo, *Logica*, & *Metaphyſica*, ſimili gravitate reſpondebitur, *primigenium*, *ſimplicem*, *proprium*, & *univerſalem*, illus verbi *ſignificatum* eſſe, *rem non ſervare integram*; *neque*, *ſi collapſa ſit*, *in ſtatum*

ſuum reſtituere, *ſed ſinere*, *vel facere*, *ut pereat.*

Atqui omnia hæcce palam *ſecundarii* ſunt *uſus*, propagata a compoſitione illa, qua *perdere* valet *per-dare:* & *non tenere*, *retinere*, *reſervare*, *cuſtodire.* Ad eandem rationem & *prodere*, alio flexu, *notiones* ſuas *ſecundarias* adſcivit. Item *perire*, nil aliud in *Origine* quam *per-ire*; **doorgaen: vergaen:** ut *interire*, eſt **ondergaen**. Sic *Hor. Truditur dies die*, *Novæque pergunt interire lunæ.* Item, *verborum vetus interit ætas.* Eleganter *Plin.* H. N. 8: 43. *Pullos aſinorum epulari inſtituit Mæcenas: poſt eum interiit auctoritas ſapori.* Pulcherrime, & ad genium Linguæ, *Cic.* L. 3. *de Fin. Ut obſcuratur*, *& offunditur*, *luce ſolis lumen lucernæ*, *& ut* Interit *magnitudine maris Ægæi* ſtilla muriæ, *& ut in Divitiis Crœſi* teruncii acceſſio, *&* gradus unus *in ea via*, *quæ eſt hinc in Indiam: ſic omnis iſta rerum in corpore ſitarum æſtimatio*, *ſplendore virtutis*, *& magnitudine*, *obſcuretur*, *& obruatur*, *atque* intereat, *neceſſe eſt.* Hinc in latiorem campum curſus verbi permiſſus.

Eandem *pereundi*, vel *intereundi*, *proprietatem* poſſediſſe *Radicem* אבר, *Origines* noſtræ, procedente opere, evincent. Quod ſi jam aliquis exiſteret, qui vernaculum noſtrum **Ondergang**/ ut *Literator* videlicet, expoſiturus, ejuſque *primigeniam indolem* ſub conſpectum daturus, diceret magno conatu, eſſe contrarium vocis, **Behoudeniſſe**: atque denotare *fortunæ*, *famæ*, *ſalutis*, *amiſſionem*, ac *ruinam* tum *temporalem*, tum *æternam*: idque vocaret, *Vocabula* e *ſaniore Philoſophia enucleare*; nonne omnes illum *nucleum* interioris ſapientiæ Homini lubentiſſime remitterent, & *putamina* mallent, quæ vera *Origo* in manus tradit?

Tranſmitto reliqua, quæ *Parag.* III. ad *ſignificationem primariam* illuſtrandam attexuit, de *Chriſto* מושיע ſervatore,

Digitized by Google

tore, „ *qui e Diametro oppoſitus* τῷ *Abaddon*, & *Apollyon*,
„ perditori; *quippe qui venerit* ſervare τὸ ἀπολωλὸς *quod* per-
„ ditum *erat:* deque gemino uſu verbi הוֹשִׁיעַ, partim in
„ *Natura*, ubi ſignificet *Actum illum Providentiæ Divinæ*
„ *benevolentiſſimum*, *quo omnia* conſervat, *fovet*, *refocillat*,
„ *vivificat Pſ.* 36: 7. partim in *Gratia*, ubi *exhauriat opus*
„ *ſalutis omne. Gratioſum Dei Triunius Conſilium æternum.*
„ *Filii Dei vadimonium: obedientiam ejus Activam*, & *Paſſi-*
„ *vam: ſtatum Humiliationis*, & *Exultationis: Electi peccato-*
„ *ris regenerationem*, *ſanctificationem*, *Glorificationem*, *per quæ*
„ *omnia Jeſus eſt* Σωτὴρ *Salvator.* "Ad ea ſimpliciter tantum
rogabo, an omnia hæc etiam in *primigenium ſignificatum*
Radicis, quem ſe conſtituturum promiſit copioſiſſimus, &
ſolidiſſimus, *Theologus*, intrent? Rogare non ſuſtinuiſſem
niſi *argumentandi* ratio Cl. *Diſſertatorem* id inculcatum
ire voluiſſe juberet. Quin, ni fallor, diſertiſſime hoc
inſinuatur nova adverſus me inſtantia, quæ ſimul miri-
ficam hanc *Originem* ad *Mathematicam demonſtrationem* e-
vehat. „ *Nunquam occurrit in Kal*; *non venit intranſitive* *Aliquid*
„ *quia nemo* ſalvus *eſt niſi* ſalvatus: *cui derogat ſignificatus* *ſuave.*
„ *ille Arabicus*, *qui etiam venit intranſitive.* Primigenius
„ *Radicis noſtræ* ſignificatus *eſt qui* intranſitive *venire ne-*
„ *quit.* " Præpotentem in *Linguis* experior Virum: &
aperiuntur *myſteria* hactenus nemini audita, ישע nun-
quam occurrit in *Kal*; nec vivente *Lingua Hebræa* ullus
illius *conjugationis primæ*, unde in *Hiph.* הוֹשִׁיעַ confor-
matum, extare potuit uſus, quia nemo *ſalvus* eſt niſi
ſalvatus. Atqui crediderunt omnes, quotquot *Hebraica*
tractarunt, etiam *Rabbini*, & *Lexicographi*, יֶשַׁע *ſalus*,
ſat crebrum in Sacris, ex *Kal* deſcendere, ejuſque *vim*
intranſitivam liquide repræſentare. Idem judicium tule-
rant de יְשׁוּעָה item *ſalus*, *incolumitas.* Nunc docemur

has *formas* ex *Niphal* deducendas, vel reluctante *Analogia*, ut נושע *ſalvus factus eſt*, *ſalvatus eſt*, utramque hanc propaginem fuderit, quia nemo *ſalvus* eſt, niſi qui *ſalvatus:* & nulla *ſalus*, niſi *ſalvatio*.

Tanquam Corruptores *Linguæ*, itaque, res ſibi ſuas habeant *Arabes*, qui *intranſitivam poteſtatem* in *Kal* adoptare, ipſumque *Deum*, per excellentiam, ſalutare auſi, الواسع אלוושע *Ampliſſimum omnis laxitatis*, *felicitatis*, & *ſalutis*, *poſſeſſorem :* nam *Clariſſ. Drieſſenio* liquidiſſime conſtat, *Hebræos* vigente, & florente, cum maxime, *Lingua*, ita nec locutos, nec pro genio ejuſdem loqui potuiſſe.

A ſe ipſo deſciſcit Cl. Diſſertator.

Cave putes Cl. *Diſſertat.* non expendiſſe, quid chartis mandaret. Adeo profunde ad hæc meditatus eſt, ut Sibi ipſi *objectionem* moveat, quam ego quidem ei facere nunquam potuiſſem. „ *Eſt equidem*, inquit, *cognatio aliqua inter* ישע, *& inuſitatum* ישה, *unde* יש *quod nominaliter & verbaliter venit :* & תושיה ſubſtantia, „ ſoliditas, *bonum ſolidum. Sed ſignificantius eſt* ישע, „ *vel* הושיע, *quod in ſtatu gratiæ dat habere verum eſſe*, „ *ſoliditatem*, *bonum ſolidum.* " Vix intelligis, credo. En Viri acutiſſimi mentem, ni falſus ſum: ישה *intranſitive* notavit olim *eſſe*, *ſolidam ſubſtantiam habere.* Cum ea *Radice* cognationem habet ישע, nec tamen propterea concludas licet, eam ergo ſimiliter in *Kal intranſitive* venire potuiſſe; eo quod ישע *tranſitive* tantum valere queat *dedit habere verum eſſe*, *& bonum ſolidum.* Habes *Originem* cui ipſa תושיה *ſoliditas* præſediſſe videri poſſet multis, niſi ſuperior illa *integrum ſervandi*, & *ſalvum præſtandi*, officeret, & tam deſultorio more ad aliud tranſire prohiberet. Cl. tamen *Diſſert.* cujus *ſimplices*, & *primigeniæ*, *ſignificationes* ſunt *univerſales*, omnia hæc, & plura adhuc, facile in unam ſedem *primariam* compinget,

get,

get, atque confuſionem inde omnem per lumen *Metaphy-ſicum* arcebit.

Sequitur poſt Capitalem hanc obſervationem, altera in me jam iterum reflexa, in cujus connexionem ut penetrare non potui; ita eam ex abrupto hic a me poni nemo mirari debebit; „ *ſenſus ille metaphoricus apud Arabes* „ *innuit equidem liberationem a noxiis peccati ſequelis*, an- „ guſtiis, anxietate: *ſed primarius debet eſſe ſalvare ab ip-* „ *ſo peccato. Ecquid ſonat* dilatabit a peccatis? *Et*, *quod* „ *non tantum quod ad hanc Radicem noſtram*, *ſed & quod* „ *ad omnes ſecuturas obſervatum velim*, *ſi nativa Radicis* „ *noſtræ indoles ſit ſignificatus ille Arabicus* dilatandi, „ *quidni Sp. S. cui nativus genius ſui ſermonis perſpectiſſi-* „ *mus eſt*, *hic & alibi in ſcriptis N. T. Hebræa exprimit* „ *verbis Græcis*, *quæ ultimam illam ſignificationum Arabi-* „ *carum Radicem exactiſſime referant? Cur* הושיע *in N.* „ *T. non eſt* πλατύνειν, εὐρύνειν, *vel ſimile quid*, *quod* di- „ latare *dicat. Sed quam dilutum hoc eſſet? Sed*, *ais*, „ *Scriptores N. T. utuntur dictionibus*, *quibus verſio Græ-* „ *ca. Recte: ſed eo ipſo condocent nos*, *in* Fundamentali- „ bus *his* Dogmatibus *Græcos nativam Dictionum Hebræa-* „ *rum indolem*, *genuinam notionem recte dediſſe. Hinc* „ הושיע *non eſt* πλατύνειν *ſed* σώζειν, & ישע, ישועה *eſt* „ σωτηρία, מושיע σωτὴρ *ſalvator* &c. " *Quare in* nativa „ *vocum* indole *veſtiganda eamus primum*, *non in* Arabiam „ *ſed in* Ægyptum &c. &c. " Splendida circumplexio, tanta luce oculos præſtringens, ut quid velit V. Cl. nemo facile cernat. Mihi certe σκοτοδινίαν quandam offuſam ſentio.

Aliquid ex abrupto interſertum.

Non diſcerno *primo*, cur *primarius ſenſus* debeat eſſe *ſalvari a peccato*; unde *metaphoricus* ille *Arabum* qui in *dilatando*, ego dixeram *laxando*, *in laxitatem educendo*, emanarit. Apud me quidem *laxari* fuit, & manebit, *primarium*;

Prima inſtantia.

rium; ut *ſalvari a peccato* eſt, eritque *ſecundarium* ſemper.

Secunda. Nullus etiam exputo, *ſecundo*, cur *dilatare a peccato*, nihil ſonet Cl. *Drieſſenio:* præſertim ſi mihi meum fideliter reddatur, quod erat *in laxitatem educere ex peccatorum anguſtia, vinculiſque.* **Van de Sonde Verloſſen.** Niſi falſis ideis per totam vitam ſim deluſus, alioſque etiam & publice, & privatim, eluſerim, hæc eſt una omnium nobiliſſima, & in ſcripturis noſtris tritiſſima, imago, atque *Metaphora*; quæ apud me nunquam *proprium*, & *primarium*, *ſenſum*, efficere poterit.

Tertia. Minus adhuc capio, quid ſibi velit *tertia inſtantia*, quæ ad omnes ſecuturas *Radices* ſimul fulmineo ictu potentius pervadat. Non potuit, non debuit, *Spiritus S.* in N. T. adhibere vocabula πλατύνειν, & εὐρύνειν, pro הושיע, quia cujuſque *Linguæ* genius ſervandus. Verba illa apud *Græcos* iſtam *Metaphoram* non adſciverunt. Si vel adſciviſſent, ne ſic quidem argumentum ſtringeret; quia magna in his libertas viget, & quia *Origines* in *Verſionibus* communi uſui deſtinatis captare, indecorum, putidum, importunum, veſanum ſæpe. Quis ferret, ut *integer* redderetur *Belgice*, **ongeraekt**: ut *ſervare*, ἐρύειν, **trekken**/ pro **behouden**: ut *callere artem*, **Vereelt ſyn**: ut *mactare hoſtiam*, **Vermeerderen**; ut *putare*, **ſnyden**/ **ſnoejen**/ pro **meenen**; nam *Origo* certiſſima illius *verbi* ſita eſt in *reſectione*; unde *putare vitim*, *amputare*, *circumputare* &c. Res nemini Humaniori ignota ex *Gellio* L. 6. C. 5. *Putare Veteres dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena, auferre, & excidere: & quod eſſe utile, ac ſine vitio, videretur, relinquere. Sic namque Arbores, & Vites, & ſic etiam Rationes*, putari *dictæ*. Si hunc locum attendere dignetur Cl. *Drieſſen.* & quotquot cum ipſo ſtant, uno momen-

mento noſtri fient, & boni evadent *Putatores*; atque *Rationes* ſuas non amplius conturbabunt; ſed liquidiſſimam nobiſcum *computabunt* ſummam; quæ hæc eſt; *ſecundarios uſus*, a *primigenio* miris flexibus deſcendere, ſecundum cujuſque *Linguæ* indolem, quæ in aliam transfundi verſione nec poſſit, nec debeat, niſi omnia ſuſque deque commiſcere velimus.

Sed finio: & *quarto*, jam, ex *occupatione*, qua V. D. *Quar-*
ſub finem utitur, mecum omnes, qui vel a limine *Lite- ta.*
ras ſalutarunt, concludere debebunt, Cl. *Drieſſen*. in alio *aëre* verſari, quam noſtro hocce *Humaniore*; & pro *nativo* habere, id eſt *primario*, quod nobis *ſecundarium*; & contra: ait enim, LXX. *nativam dictionum Hebræarum indolem, genuinam notionem, recte dediſſe; ac proinde* הושיע non eſſe πλατύνειν, ſed σώζειν. Hac lege etiam inferam הושיע eſſe *primario*, Ἀμύνειν *defendere*; eſſe βοηθεῖν *opitulari*; eſſe ἐξαιρεῖν *eximere*; nam & his verbis ſuo jure nonnunquam uſi ſunt *Alexandrini:* quod, ut dixi, in *Verſionibus* magna regnare debeat libertas, quippe quæ *primigeniam vim* parum curent, ſi modo *ſecundarium uſum* clare, & nervoſe, expreſſerint. Videat nunc, ut concludam, V. D. atque apud ſuum ipſius Tribunal examinet, judiciumne dictaverit, an Adfectus, & ignoratio ſimul *Elenchi*, *Scriptores N. T. quum utuntur dictionibus Verſionis Græcæ eo ipſo nos condocere, in Fundamentalibus his Dogmatibus Græcos nativam dictionum Hebræarum indolem recte dediſſe: ad eamque veſtigandam non eundum in Arabiam, ſed in Ægyptum.* Hoc demum eſt, ubi ſtrenue quem impugnare te putas, nudum ad omnes ictus præbere latus. Ceterum *Rhetoricationi* huic, ut & reliquæ iſti, multo pulcherrimæ, qua prima hæc coitio, quæ acerrima fere eſſe ſolet, clauditur, ac coronatur, abunde occurſum, L. II. *Orig. Cap.* VII. *par.* II. Non committet, ſpero, in poſterum, Cl.

 Drieſ-

Drieſſen. ut in *Criticorum* hominum caſtra transfugium feciſſe, cum *Meibomianiſque* arma ſociaſſe, videatur.

Solatiolum mibi benigne admotum.

IV. Verbulum ſubnectendum ad novum generoſi animi ſpecimen, quo Cl. *Drieſſen.* me erigere, & conſolari, quodam modo, dignatur; iterum inſinuans, ſe *opem Dialectorum* tamen non repudiare. Dixeram, *eant nunc viri docti, & Sacrum textum ſuo ſe ſplendore aperire, pugnacius contendant: eant, & ad omne foris illatum lumen oculos claudant. Ad* hæc Cl. *Differt. Reſpondeo*, inquit, *quamvis attentam Script. S. locorum in ſuo argumento, & cohærentia, conſiderationem, & variorum inter ſe collationem, in* genuino ſignificatu *eruendo, in primis cauſis, & adminiculis, cenſeamus, neutiquam tamen reſpuere* foris illatum lumen; *ſed illud arguo, ex ſola S. Scripturæ Locorum meditatione, & collatione, ſæpe numero certius adſulgere Lumen quam ex omni Arabia.*

Jam tandem video quid erretur, non a *Drieſſenio* noſtro ſolum, ſed ab aliis etiam Viris Doctis, qui neſcio quem metum metuunt, ne *Arabes* conſtituantur *Explanatores Veritatum Cœleſtium.* Ni ſtomachus, jam per viginti quinque annos, ad tales ineptiolas occalluiſſet, bilicula quoque meæ nunc, data occaſione, ſplendide poſſem indulgere. Sed ut ſemper, ita & nunc tempero, atque dignitati eorum, qui mea carpunt, parcere perſeverabo. Tantum dicam, audiente *Univerſo Orbe Erudito*, *Hypotheſin* noſtram vel non intelligi, vel de induſtria obſcurari. Ad prius potius, quam poſterius, credendum, mens mea ſemper inclinavit. In Cl. *Drieſſenio* id nunc liquido experior. Non reſpuit Ille *foris illatum Lumen*, hoc eſt *Dialectorum*, & præſertim *Arabicæ*, influentiam in *Linguam Hebræam*, ejusve ulteriorem illuſtrationem. Contendit tantum, *ex ſola Locorum Sacræ Scripturæ collatione & meditatione* ſæpe numero *certius adſulgere Lumen, quam*

ex

ex tota Arabia. Concedo totum argumentum : quin illud *ſæpe numero* erado, atque expungo; ſi de *genuina mente Spiritus Sancti in doctrina ſalutis*, ſive de ipſis *Veritatibus Cæleſtibus* agatur. In eos nihil omnino Juris *Arabiæ*. Hæ *Veritates ſuo ſplendore lucent*, & *domeſticis radiis contentæ*, *ſemet ex collatione*, & *meditatione Locorum*, *inter ſe illuſtrant*. Hanc provinciam ſane *Theologis* nec demimus, nec minuimus. Sed ſi ſuſtinere auſint, ſe lumine ſuo *Theologico* etiam *Linguæ Hebrææ* abditiſſimas *Origines*, & *primarias poteſtates*, reſerare, atque conſtituere poſſe, ſola Locorum collatione, & meditatione; jam pronunciare non verebimur abſona, & veritati pugnantia, ſuſtineri: atque operam dabimus, pro provincia nobis demandata, ne quid *Res Hebræa* detrimenti capiat; neve deſerta *Dialectorum fidiſſima* luce, ad *infida*, & *lubrica*, aliarum *Hypotheſium*, quas *Cap.* VII. inſpiciendas præbui, deflectatur.

Animus fuerat, ad triumphum veritatis, ſubtexere explanationem aliquot inſignium Locorum, in quibus *primigenia* illa *poteſtas Radicis* noſtræ admirabiliter relucet: quin imo quæ ſine *Origine* a nobis producta Venuſtatem, & Majeſtatem, priſtinam, nunquam obtinebunt. Sed ut ex hac diſcuſſione prævideo, inter manus ſatis excretura hæcce opella, acceſſiones minus neceſſarias recuſat. Liberiori ergo occaſioni, id eſt Tertio *Originum* Libro, volente Numine, iſta cura deputatur.

S E C T I O II.

Quæ *Radici* בלג priſtinum *nitorem* vindicat.

I. Inter *Themata*, quorum parcus, & *ſecundarius* tantum, *Fluctuationes In-*
uſus in Sacris, eſt בלג, non niſi *quinque* in locis in-

 veniun-

terp. ad hoc Thema.

veniundum. In ejus *ſignificatione* conſtituenda tanta eſt Veterum, & Recentiorum, inconſtantia, atque fluctuatio, ut pleroſque, ipſam quoque *ſecundariam vim* fugiſſe appareat. LXX certe nunc στενάζειν, nunc ἀναψύχειν & ἀναπαύεσθαι, nunc διαιρεῖν, nunc denique ἀνιᾶσθαι reddentes, nihil certi, fixique, habuiſſe, comperiuntur. *Vulgat.* item, alibi *dolore torqueri*, alibi *refrigerari*, alibi iterum *ſubridere*, convertens; ſibimet non credidit, nedum ut a nobis credi poſſit. *Chaldæus* nunc *Corroborari* edidit, nunc *quieſcere*; nunc *abire*, nunc *irridere*. Eadem hæſitatio *Recentiorum*, quorum plurimi in *Lexicis*, & *Verſionibus*, dant, *confortari*, *corroborari*, *recreare ſe*. Id nimis vagum viſum Cl. *Coccejo*, cui placuit ex *conjectura*, poteſtas τοῦ διμαρίζειν *facilitare*, *facile efficere*. At *Forſt*; ex *Vulg.* ſatis ſpecioſe arripuerat *refrigerari tanquam e Rivulo*, ex alliteratione cum פלג *Rivus*, eamque *proprietatem* omnibus locis aptare conatus erat.

Ejus primaria vis *non extat in S. Codice.*

Nullus dubitabam, quum hanc fluxam in *Verſionibus*, & *Lexicis*, hujus *Radicis* rationem ſub conſpectu poſui, quin omnes aliquid certius, ſolidiusque, tum pro *ſecundario*, tum præſertim pro *primario*, *ſignificatu* deſiderari mecum agnoſcerent, quod non *Conjecturæ*, non *Alliterationi*, ſed firmo inniteretur fundamento *Dialecti*: quia *Natura*, & *Conditio*, *Linguæ*, non aliam *deciſionem* in rebus dubiis admittit. Alia tamen mens ſedet Cl. *Drieſſenio*, qui ut *Hypotheſin* ſuam, de *Verſionibus*, & *Lexicis*, tanquam *ſufficientiſſimis adminiculis* ad interiorem *Linguæ* vim rite declarandam, adſtrueret, ita *Sectionem* hancce exorditur. „ *Animadvertamus an non ex* Verſionibus, *&* „ Lexicographis, *ab ipſo adductis*, *ſi non* omnibus *& in* „ omni *Scripturæ loco*; *ſaltem* aliquibus, *&* quibuſdam „ *in locis*, *faciente Divina providentia conſervatus ſit verus* „ ſignificatus, *vel* primarius, *vel* ſecundarius, *quo median-*

„ *te*

Digitized by Google

„ *te* primarium *recte figimus: quas tamen* Verſiones *&* Lexicographos *Vir Cl. heic*, *& paſſim*, *tam maſcule rejicit*; *& an tandem vera*, *& nova*, *lux*, *heic*, *& paſſim*, „ *ex* Arabia *adfulgeat.*"

Habes iterum luculentiſſimum conſpectum *Methodi*, qua *Theologus* noſter ſe uſum, & perpetuo uſurum, in S. *Scriptura* commentanda, & explicanda, cordatiſſime profitetur. Vide an mentem Viri ſatis perceperim. Fieri nequit, *faciente Divina providentia*, ut non ſaltem *unus eorum*, qui *Verſiones* vel olim, vel recentiore memoria, concinnarunt, *verum ſignificatum* expreſſerit; ſi non *ubique locorum*, ſaltem in *aliquo:* nam alias actum foret de *Eccleſia*, actum foret de *Fide*, & *Doctrina Salutis.* Iſte *ſignificatus* ſi vel *ſecundarius* ſit, me ad *primarium* & *antiquiſſimum* facile deducet. *Judicium* mihi adeſt *Criticum*, cujus face diſcernam quis ille *unus*, qui *uno*, *alterove*, in *loco*, *verum ſignificatum* conſignarit. Hic ſi tantum *ſecundarius* forte fuerit, ejuſdem *Judicii Critici* radiis omnes illas tenebras ex facili perrumpam, atque evincam, quibus *Schultenſius* circumſeptas eſſe *Origines Hebræas* perſuaſum ire voluit *Orbi Erudito.*

Nihil me poſuiſſe putem, quod non examuſſim conveniat vel *Hypotheſi* univerſæ Clariſſ. *Theologi*, vel *periodo* tantum quod excerptæ.

Quid ad hæc Ego? Quid aliud, quam ut profitear, atque declarem, me infeliciore genio, & ingenio, eſſe, quam ut tantum *Theologicæ Sapientiæ* culmen ſuſpicere poſſim, nedum ut eo me eſcenſurum, ſperare auſim.

Hanc tamen Cl. Drieſſen. *ſagaciſſime inque dicat.*

II. Non mirum, ſi tanto lumine circumfluens Cl. *Diſſertator* ſic ſubſumat *Par.* II. „ *Mihi liquidiſſimum eſt* „ *ex collatione*, *& attenta conſideratione*, *locorum*, *admini-* „ *culo Verſionum*, *colligi*, *ſignificatum primigenium eſſe*, Rectius ſe habere; convaleſcere; Vires recolligere; *ſicque*

que ſe recreare & refocillare. *Has notiones ſi non* omnes, *ſaltem* aliqui, *&* alibi, *nobis ſubjiciunt*. Jam non eſt, quod ultra quis ambigat. Cl. *Drieſſenio* in medio fluctu Veterum, ac Recentiorum, liquet, & ita liquet, ut cum *ſecundario uſu*, qui ſolus in *Bibliis* ſupereſt, Divina quadam *Judicii Critici* virtute ſimul liquidiſſimam nobis aperiat *Originem*, in *Rectius ſe habere*, *convaleſcere*, *vires recolligere*, ſicque ſe *recreare*, ac *refocillare*.

Confundit ſecundaria cum primariis videlicet.

Nos *Grammatici*, & minuti *Literatores*, omnes haſce *ideas* vocamus *ſecundarias:* ut *Rectius ſe habere* veniat a *recto: Convaleſcere* ſit a *valeo*, & *validus* pro *firmo*, ac *robuſto*. *Vires recolligere* ſit a *Colligo*, quod a *Lego:* ut *recreo* a *creo*; & *Refocillo*, a *focillo*, quod a *foveo*, & *focus* propagatum; judice Magno *Voſſio* in *Etymol.* quamvis Summ. *Caſaub.* a *faucibus* maluerit, ut ſit *fauces molli lana fovere*. Sed jam, ut video, præ Maximis Viris hiſce ſapuit *Avenar.* qui ſagaciſſime detexit, *focillare* ex *Oriente* derivandum, atque eſſe ipſiſſimum noſtrum בלג, quod per *metatheſin* in בגל converſum, *primigeniam* iſtam *vim* ſub hoc *Themate* poſſederit, atque ſic *Latium* ditarit. An Cl. *Drieſſen.* ab ipſo hauſerit, an ſibi debeat, pulcherrimum acumen, dicere non habeo. Idem tamen *Avenar.* ſe vitreis ludere fulgoribus oſtendit, quando in *Lexico* ſuo hoc *focillare* in בלג iterum deducit ab affini פלג *diviſit*, *quod is refocilletur*, *a quo moleſtia dividitur*, *id eſt*, *diſpellitur*. Totus in talibus vir ille, cujus ingenio nihil luxurioſius ad *proprias*, & *certas*, quas *Lexici Titulus* promittit, *ſignificationes Omnium Radicum Hebræarum* ex *alliterationibus*, & *Syllabarum aucupiis*, *conſtituendas:* dum interim ne quidem quid *proprium*, & *primigenium*, in *Linguis*, comprenſum haberet. Ei æmulus Cl. *Drieſſen.* in *Titulo Diſſertationis* ſuæ pollicetur *primigenios*, *ſimplices*, *proprios*, *&* *univerſales*, *ſignificatus Hebræos*; quum ex *ſpe-*

ſpeciminibus hiſce in oculos omnium incurrat, *ſecundariis uſibus* Viri mentem operamque, obhærere, nec diſcernere, aliam eſſe *Originem Convaleſcendi*, aliam *reficiendi* & *recreandi ſeſe*, aliam *ſeſe refocillandi*, quamvis cum aliis bene multis verbis in unum *ſenſum ſecundarium* congruere, & conſpirare, queant.

[*Nec* Cardinem quæſtionis *percepit.*]

Hactenus ergo a Cl. *Drieſſenio* pro *Origine* quidem, in qua *Cardo Quæſtionis* noſtræ verſatur, nihil omnino effectum: & repetere nunc cogor veras illas, quas olim miſi, voces, *dolendam* mihi videri *ſortem Ling. Hebr. quod ſedibus ſuis extorris*, quoad *Origines* videlicet, *emendicatis* quibusdam, & *male conſutis*, *pannis obſita jaceat*, *quæ excuti nequeant*, *quin lapſa defluant*, *niſi forte in auctoritate Magni alicujus Nominis tenacius hæreant.* Nempe qui Cl. *Coccejo* addictiores, non dubitabunt quin ejus εὐμαρίζειν *facilem efficere* ſit genuinum. Si *ſecundario gradu* id locetur, idem juris habet, quod reliqua, nam & *facilius ſe habere* dicitur, qui *convaleſcit*, vel *refocillatur.* Sed ſi hoc jam *primarium* eſſe tendatur, ſimpliciter reponam, ignorari ergo, quid ſit *primarium* in *Linguis*, & ne ipſum quidem illud *facile* ſatis attendi, cujus notio iſta quæ *difficili*, & *duro* opponitur, palam *ſecundaria*, a *faciendo* ducta. Iterum alii, qui aucupia amant literularum, non ambigent, quin בלג ſit *refrigerori tanquam e rivulo*, ut *Forſt.* ſat ingenioſe; eamque *proprietatem* ex *Vulgato*, & LXX, omni aleæ eximent, quippe qui *Pſ.* 39. 33. dederint *refrigerari*, & ἀναψύχειν. Demiror, cur Cl. *Drieſſen.* qui *Origines Ling. Hebr.* non ex *Arabia*, ſed ex *Ægypto*, e ſinuque *Alexandrinorum*, repetendas pronunciat, tam *liquidam*, *pulcramque*, *imaginem* non ambabus ulnis fuerit amplexus: præſertim quum tam dextre *Græcos* illos ab omni ſpecie erroris abſolvere queat, ubi alii mecum eos longe aberraſſe autumabant. Audi modo. „ *Ponamus jam* τὰς

„ LXX.

„ LXX. *Job.* 9. 27. *Jer.* 8. 18. *& alibi a vera notione*
„ *aberraſſe: ſi locorum Scripturæ argumentum recte introſpi-*
„ *cis, recte dijudicas veriſſimas notiones quas in his illis locis*
„ *ſuggeſſerunt. Et quid ſi Job.* 9. 27. *&* 10. 20. & *Pſ.* 39.
„ 13. *ſibi ipſis contrarii non ſint? Suſpiria ducendo reſpira-*
„ *mus, dolori ubi licet indulgere doloris lenimen eſt. Forte*
„ *Jer.* 8. 18. *ſenſum reddunt*, plaga inſanabilis cum dolo-
„ re eſt, *ubi in ipſo dolore quærenda eſt refectio, refocillatio.*
Miraculum hominis! Si *Voſſius* ille *Iſaacus*, qui LXX conſecratos voluit, reviviſceret, *Drieſſenium* noſtrum una cum iis conſecrari, & cœlo locari, juberet, quod *Dolorem inſanabilem*, & *Refocillationem*, in unam, *ſimplicem*, *propriam*, *primigeniam*, & *univerſalem*, *ſignificationem*, potuerit conciliare.

Origo noſtra adfirmatur ulterius.

Ego interim, qui in omnibus illis, quæ præmiſſa, nihil reperiebam, ubi pedem tuto figerem, certius quid ope *Dialectorum* promere conatus fui, exhibuique ſignificationem *nitendi*, & *renidendi*, quam *Arabes* frequentant ſub ſuo بلج בלג, in *ſole*, *cælo*, *vultu*, *ore*, ſive *proprie*, velut quum *lux nitet*; *nitet dens albus*; *nitet etiam frons glabra:* vel *improprie*, quum *mærore diſcuſſo eadem frons hilaritate eniteſcit*, ut *Quintil.* loquitur. Quum hæc in *Originibus* proferrem, & locis *S. Scripturæ* hujus *ſplendidiſſimæ figuræ* decus inferrem, ingenue dicam, conſenſum omnium etiam imperitorum, mihi ſpondebam. Vanus fui. Seculi mei homines *Originem*, quam luce meridiana clariorem opinabar, quia ex *Arabia* veniebat, admittere auſi non ſunt. Atqui meum illud *eniteſcere*, ſi uſum *ſecundarium*, qui ſolus in *Bibliis* ſupereſt, conſideres, ſub ſe complectitur omnia quæ ab aliis allata, *rectius*, vel *facilius*, *habere*; *convaleſcere*; *vires recolligere*; *refocillari*; *corroborari*; ut eatenus nullus inter nos ſit diſſenſus: iiſdemque inſuper, ex

Digitized by Google

ex *primigenia indole*, ſingularem adfundit *lucem*, & *gratiam*, ad quam nulla præcedentium *ſignificationum* poteſt adſpirare. Nil ſpecioſius ſane, nil dignius, *Metaphora* illa *frontis ſerenæ*, & *nitidæ*, quam *Jobi Cap.* 9: 27. ex hoc fonte reſtitui. Ea ipſi *Drieſſenio* noſtro ante annum adhuc ita placuit, ut pro ſua eam *Dilucidationi Analyticæ* in *Jobum* dignatus ſit inſerere: ſic enim ibi converſum reperio, *Deponam vultum meum, & reſpirabo*, vel, *faciem meam nubilam mittam, eamque ſerenabo: Renidentem dabo.* Eodem honore *Origo* noſtra mactata a *Dilucidatore Jobi*, *Cap.* 10: 20. ubi hæc appoſuit: *Recedas a me, ut reſpirem paululum*, vel, *ut pauliſper renideſcam, vultum nubilum diſſerenem.* Verum O! omnium rerum viciſſitudo eſt. Quod hodie adblanditur, cras faſtidio eſt. Sed & δεύτεραι φροντίδες, σοφώτεραι. Potuit ergo Cl. *Diſſertator* uno eodemque *volumine*, a ſemet, ſuo jure, diſſidere, & quod adoptaverat velut ſuum, denuo repudiare, *Sancta illa ἀδιαφορία*, quæ ex univerſa hac ſcriptione omni periodo relucet. Perpende modo hanc inſtantiam, qua contra *Originem niteſcendi* inſurgitur p. 15. „ *Sed quem* „ *Lexicon indicat ſignificatus non eſt primigenius, univerſa-* „ *lis, ſed particularis vel ſignificatus alicujus univerſalis ad* „ ſolem *applicatio. Sic primigenius ſignificatus non eſſet* „ *particularis ille* ſolis & auroræ inſtar fulgere, *ſed gene-* „ *ralis ille* fulgere, *qui & deinceps quaſi* ſecundarius *a Le-* „ *xicographo indicatur.* " Hebet oculus præ nitore *periodi*; nec ſatis video, quid legam. An hoc vult ſublimis *Diſſertator*, *fulgere* in *ſole*, in *aurora*, non poſſe eſſe *primigenium*, quia & alia *fulgent*, ac *nitent:* ac proinde *primariam vim* eſſe *nituit*, *generatim*; unde *ſpeciatim* ad *auroram* applicetur? Nil pugno ſane. Ipſe id ut notiſſimum ſuppoſui; non enim libenter inculco, quæ ſenſus communis nemini non dictat. Sed fateor communem

Approbata primum a Cl. Drieſſ.

Nunc improbata.

G meum

meum ſenſum mihi nunquam dictaturum fuiſſe quod probationis loco adjectum. „ *Loca ſcripturæ ubi radix occurrit ſi inſpicis omnia*, *ſignificatur* primario *aliquid relate ad* animum. *Illum prius oportet fieri* ſereniorem, „ *æquum*, *quam* frons niteat. *Ubi* animus *reficitur*, *in* „ *vultu*, *mentis ſpeculo*, *illud relucet*. " Hoc vult acutiſſimus *Philoſophus*, & *Literaturæ Hebraicæ* ſtator; *nitere* in *ſole*, in *aurora*, quod *Arabs Lexicographus* exhibebat, non *primarium* reputari poſſe, quia *Scripturæ S.* loca *ſignificant* aliquid, quod *ad Animum primario referatur:* ac proinde *primarium* ſtatuendum fuiſſe ab illo *Arabe*, ſi *curate philoſophari* voluiſſet, *Nituit animus;* dein *ſecundario*, uſu, *nituit frons*, *ſol*, *aurora* &c. quoniam *frons niteſcere* nequit, niſi *animus* prius *nituerit*, & *ſerenitatem induerit*.

Metaphyſica V. Cl. Originatio. Habes e meditullio *Philoſophiæ* hauſtas *Origines*, ad quas nemo qui in *Linguis* addiſcendis aciem ingenii ſui conſumit, unquam adſpirare queat. Perſuaſeram, fateor heu! mihi hactenus *nitorem*, & *ſerenitatem*, ad *animum* transferri per *ſimilitudinem* quandam, qua *Animus nulla triſtitia obnubilatus* comparatur cum *facie ſerena*, & *nitente*, *cœli*; ſed nunc demum audio, & diſco, *nitorem* eſſe *incorporeum* quid, quod *principem ſedem* teneat in *animo*, indeque *frontem nitidam* emanaſſe; & reliqua porro quæ *nitere* dicuntur, ut *ſolem*, *auroram*, *aurum* &c. &c. &c.

Nempe & *ſerenitas* primario eſt *animi*, ſecundario *frontis*, unde ad *Cœlum* porro tranſitus factus. Contra *nubila mens*, *nubilam* faciens *frontem*, ex ſe propagavit *nubilum Cœlum*; ex *Philologia Drieſſeniana*, quæ ad lumen *Metaphyſicum*, & *Logicum*, veras nobis pandit *Origines*. Jam dubitare nequeo, quin *aptum* ad omnes artes, & ſcientias, *ingenium*, prius ſit quam *apta manus*, qualem in *Diſſertatione* hac *exaranda Orbi Erudito* præſtitit ſcriptor ſolertiſſimus, atque, ut video, omnes *Linguæ* brevi, tan-

tantis hiſce auſpiciis, ſplendidiorem faciem induent, quam hactenus habuerunt, e *craſſæ* videlicet, & *obſcuræ*, *materiæ vinculis*, ad *liberum ſpiritum*, *aëremque Philoſophicum*, traductæ; ut ibi demum nativo, & *puriſſimo*, ſuo *nitore* perfruantur.

Non alienus interim Cl. *Drieſſenius* ab idea *eniteſcendi*, ſi modo *primariam ſedem* in *animo* ei aſſignemus: quin, hac ſub conditione, jam Noſter plane factus videtur, ita pergens. „ *Et ſi vel ſimplex*, & *primigenius*, *ſignificatus* „ *eſſet* τὸ nitere, eniteſcere, *ſignificatus ille univerſalis di-* „ *ſtincte erit conſiderandus*, *qua refertur ad* animum, & „ *qua refertur ad* corpus, & *tunc in locis omnibus non hic* „ *erit prior*, Nitere inſtar auroræ; ſereno eſſe vultu: *ſed* „ *hic:* eſſe animo paulo confirmatiore, æquiore, ſere- „ niore. *Eſſetque de eo diſpiciendum an loca illa omnia* „ *Scripturæ requirant*, *vel patiantur illum* fulgorem *faciei.* Sentiſne? *primarium* eſſe debet *animus paulo confirmatior*, *æquior*, *ſerenior*, ut ad *ſerenitatem vultus* dein *ſecundario gradu* perveniatur. Hinc craſſior mea methodus ita caſtigatur. „ *Deinde locis omnibus Vir Cl. ſubintellectam vult* „ faciem, *quod durum videtur*, *dum radix univerſaliter* & „ primario *debet aliquid ſignificare per ſe*, *ſine* ſubintelle- „ cto *vel adjecto aliquo:* & *quidem ſignificare univerſale* „ *quid*, *quod tum diſtinctis ſubjectis aptatur*, *neque enim ſo-* „ *la* facies *nitet*, *ſplendet*. " Atqui *facies* diſerte expreſſa, *Jobi* 9: 27. Aliis in locis eam ſuppleo jure *Ellipſeos*, quam omni momento omnes uſurpant *Linguæ*. Sed & illam *Logica*, ac *Metaphyſica*, *Drieſſeniana*, eliminabit forte, *Linguaſque* mala hac cruce liberatum ibit. Ad reliqua ſatis reſponſum. Reſtat *Criſis*, quæ *Coronidem* omnibus imponit. „ *Quod ad locum Amoſi*, *cui aptat ex* „ *Lexico hauſtum ſignificatum*, aberrat *a figura*. *In illo* „ *loco* & *conſimilibus*, *non alluditur ad lætum auroræ can-*

„ *dorem*, *ſed ad ejus* τὸ ſubito, *& ad expanſionem.*" Hæc jam non *colluſio*, ſed vel *illuſio mei*, vel manifeſta *ſui eluſio*. Monueram ego, verba illa *Amoſi*, *Cap.* 5: 9. המבליג שד על עז a *Vatablo*, *Druſio*, aliiſque verti, *Qui confirmat vaſtatorem contra fortem.* Adjeci, magis ſe commendare illud Cl. *Cocc. Qui facile infert vaſtationem in robuſtum.* Pro eo, in eandem mentem, ex *Origine* certiſſima, ſubjeci, *Qui effulgere facit*, *&* de ſubito, *auroræ inſtar oriri vaſtationem ſuper potentem.* Quomodo ergo *aberro a figura*, qui id ipſum expreſſi, quod Cl. *Drieſſ.* proponit? Adjunxi & *expanſionem* quam diſertiſſime, ex *Joel.* 2: 2. &c. atque figuram illuſtravi ex *Homerico* illo

——— — ὅσον τ' ἐπισκίδναται Ἠώς,

Qualiter expanditur Aurora.

Statim ſubnectens, *Nodum ibi in ſcirpo quærere qui aliud quam* nec opinatum adventum, *cum incredibili* celeritate *conjunctum volunt.* Nimis infelix mortalis ſum, qui etiam tunc *aberro* in oculis Cl. *Drieſſenii*, quum idem mecum ſciſcit.

Major lux addita loco Jer. 8: 18.

Ceterum ſciri velim, me locum, *Jer.* 8: 18. מבליגיתי עלי יגון majori luce perfudiſſe, in *Diſputatione ſecunda* de *Significatione verborum ex Ancipiti.* Oſtendi ibi הבליג ſpeciatim valuiſſe, *riſit ore nitenti*, *albiſve dentibus*, quod *Latinis* eſt *renidere*, *renideſcere:* atque inde elicui illuſtrem hanc *Figuram*, gravi aculeo ferientem. *O Tu quæ renides mihi ſuper dolore*, *in me cor meum elangueſcit.* Duplicem obtuli *riſum*, alterum *illuſorium*, alterum *Sardonium*; cum *Mimeſi* in ultimo colo. Ad *illuſorium* quoque *riſum* referas licet *Amoſi* contextum, ſi ſenſus, quem Doct. *Belgæ* ſecuti, adblandiatur, **Die zig verquikt (door) Der**,

Digitized by Google

Verwoeſtinge over eenen Sterken. Subſtitue, ex *Origine* verbi, *Qui renidet* ad *Vaſtitatem ſuper potente:* & Confer *Prov.* 1: 26. Apud *Latinos renidere* item in *riſu Sarcaſtico* tritum. Illud *ſe recreare*, quod *primarium* nemo Eruditus, ſi a Cl. *Drieſſenio* diſceſſeris, unquam dixit, ſi ad *nitorem vultus* reducatur, jucundam ſatis imaginem præhibet: Sed ſi adſciſcas inſuper *albis dentibus ridere*: *renidere*, habebis aliquid gravius adhuc, & illuſtrius, quod Locum iſtum admirabiliter impleat.

Amplexus fuiſſem jam olim; & nunc magis adhuc illuc propenderem, niſi duriuſcula videretur conſtructio, quæ ſine fulcro ſtare non poſſit. Liceat interim de eo ampliare, donec uberior lux adfulgeat.

SECTIO III.

Radici קרח *ſimplicitas* ſua vere *Hebraica* aſſeritur.

I. Quam generoſo, & valido, *Marte*, *Origines* noſtras oppugnandas ſuſceperit Cl. *Drieſſen*. Sectiuncula hæcce in omnium oculis defigit. Exorſus fueram *Caput* II, quod *Themati* huic illuſtrando totum impendi, a *receptiſſima* illa *Methodo* ſignificationes *Hebræas* eruendi, & conſtituendi, quam *Forſterus*, *Avenarius*, *Bohlius*, *Guſſetius*, aliique, majorem in modum commendarunt, quin tanquam munitiſſimam *viam* verum inveniendi urſerunt; *Collationem* nempe *locorum* ubi *Radix* aliqua occurrit, cum *conſideratione* ipſius *contextus*, in *ſcopo*, *ſerie*, *circumſtantiis* omnibus: unde viri illi Doctiſſ. velut ex *collectis* undique *ſcintillulis liquidiſſimam veritatis lucem* elici poſſe contendunt; non ſolum pro *ſecundariis uſibus*, ſed etiam pro

Primariæ & ſecundariæ notiones rite diſtinguendæ.

Origine, & *primaria Virtute*, atque *poteſtate*.

Hoc poſterius omnem ſuperat abſurditatem; ad eamque caſtigandam, refrenandamque, præter alia, hæc poſui par. illius *Capitis*. *Quid enim? Tamne dextra Natura in lucem mortales extulit, ut ubi nox tenet, tenebræque diem extinxerunt, ab errore tuti eſſe queant, atque haud ſecus, quam medio ſole, explorato pedem ferre?* Hoc certe ſibi arrogant, qui tandem cumque illi, qui *Origines*, ſive *Formales*, quas vocant, *ſignificationes ex ſolis Viſceribus Textus*, ſine ulla ope, & luce, *Dialectorum*, ſeſe veſtigare, ac finire, poſſe dictitant.

Adjeci; *Tamne lætis Orientis Muſis editi ſunt, qui cœlum hauriunt Europæum, ut quod in Lingua domeſtica, ac patria, nemo homo præſtiterit, id in* Lingua Orientali, *toto Cœlo a ſenſibus noſtris ſejuncta, tanquam virgula quadam Divina ducti, efficere poſſint?* Ecquid evidentius ad revictionem? ſubſumſi itaque: *Hoc qui ſibi perſuaderi patitur, næ Hoſpes ille in ratione Linguarum verſatur, earumque profunda ne perfunctorie quidem introſpexit: quippe in quibus omnibus innumera ſeſe objiciunt, denſis circumfuſa tenebris, quas nulla acies humani ingenii perrumpere poſſit, niſi lumen veterum monumenta præpandant.*

Hæc ut dubitationi, ita contradictioni, exemta. Auſimque hanc *Methodi* noſtræ *Demonſtrationem Apodicticam* appellare, gemino confirmatam ſigillo, *Rationis*, & *Experientiæ*. Cl. *Drieſſen.* qui *Fundamentorum noſtrorum ſoliditatem ſe tentaturum* profeſſus eſt, ad omnia hæc profundiſſime ſilet; atque forti gradu hocce Cauſæ meæ invictum præſidium tranſſiliens, a *Paragr.* VI. *Cap.* II. mea *excerpere* dicam, an *concerpere*, inceptat ſapientiſſime. Ne quid diffitear, ſatis tædioſum fuiſſet Cl. *Diſſertatori* longius excurrens illud *Caput* perlegere, eſt enim inter ea, in quibus vereor ne mihi indulſerim, atque patientiam pu-

Digitized by Google

publicam onerarim, quod ad illius *verbi* uſus illuſtrandos majore quadam copia me inſtructum ſentirem; quodque exiſtimarem me non ſcribere pro iis, qui compendioſe docti eſſe cupiunt, ſed pro hominibus Eruditis, quibus liberiores hi excurſus non ingrati venirent.

Mea proinde culpa, quod Cl. *Drieſſen.* nec ſequi, nec percipere forte, dignatus ſit vim *demonſtrationis*, qua adſtructum dedi קדח in *ſecundario uſu*, qui ſolus in *Bibliis* quinque locis ſuperſtes, non eſſe *accendit*, ut prima inſpectio, & collatio, ſuadere videbatur, ſed *elicuit*, *laciendo extudit*, *extrivit*, *exterebravit*, אש *ignem*. Bis *tranſitive. Jer.* 17. 4. אש קדחתם באפי *ignem terebraſtis*, *terebrando*, *irritando*, *elicuiſtis in Naſo meo. Eſai.* 50. 11. *Væ vobis, qui terebrando extunditis ignem* &c. Ter *intranſitive: Deut.* 32. 22. אש קדחה באפי ותוקד *Ignis terebrando elicitus eſt in Naſo meo*, *& ardebit* &c. Similiter *Jer.* 14. 14. Denique *Jeſ.* 64. 1. כקדח את המסים *ſicut terebrando elicitur ignis fomitum aridorum*, &c. *Diſcrimen hoc non obſervatur a Cl.* Drieſſen.

Hinc *ſecundariam poteſtatem* conſtantiſſimo uſu *Arabum* non ſolum, ſed & reliquarum *Dialectorum*, ſubnixam, oſtendi emanaſſe a *principe*, & *antiquiſſima*, notione *forandi*, *terebrandi*, quam iidem *Arabes* ex ditiſſimo Veteris *Linguæ* penu nobis refundunt.

Eſt *Origo*, qua nihil lucidius, nihil quoque locorum illorum dignitati, & granditati, convenientius, excogitari poſſe, omnes qui Jove judicant æquo, mihi conſciverunt, atque omne per ævum conſciſcent. Ne arrogans videatur, effecit *Clariſſ. Vitr.* in *Comment.* ad *Eſajam*, gemino in loco *Originem* noſtram calculo ſuo confirmans; nec non *Celeb. Melchioris* in *Diſput.* de *Mulieri Sota*: a quibus me viciſſim haud exiguam lucem iſtis ipſis in locis lucratum eſſe, profiteor, atque agnoſco.

II. A ſe impetrare tamen potuit Cl. *Drieſſen.* ut *Demon-* *Qui E- vincen-*

Digitized by Google

tiſſimis etiam propterea contradicit.

monſtrationi tam *Liquidæ*, quam ulla unquam hoc in genere *Literarum* data fuit, vel dabitur, contradiceret. „ *Loca ſi confers*, inquit, *omnia*, *& verſiones*, *certiſſimum* „ *eſt* primam notionem *eſſe vel eam* incendendi, *vel*, *ſi* „ *vis*, *generalius*, ignem excitandi; *ſive illum* eliciendo, „ vel *materiæ combuſtibili ſubjiciendo*. *Quamvis mihi ve-* „ *rior videtur ſignificatus heic primarius*, incendere, ignem „ ſubjiciendo materiæ combuſtibili: *quem nobis dant Ver-* „ *ſiones*, *& Lexicographi*.". Habes judicium Viri, qui coquit, quæ ſcribit, & non apponit, niſi quæ *demorſos ungues* ſapiant. *Primaria notio* ei eſt *ignem excitare*. Hoc omnes alii *ſecundarium* vocitarent; dicerentque anceps. Certe *excitat ignem*, & qui eum *evocat tritu*, *alliſuve*, & qui *elicitum nutrit*, *atque in flammam producit*. A priore idea non reſilit V. D. ſubjiciens ipſe, *ſive eliciendo illum*: quæ planiſſume mea eſt ſententia. Addit quidem, *vel materiæ combuſtibili ſubjiciendo:* ſed hoc jam *diſputationi* datum; non rationi: ne me impugnans, mecum ſtetiſſe deprenderetur. Sciatur tamen *Arabes* hanc ipſam *latitudinem* ſub noſtro *Themate* nonnunquam adſciſcere, prout in omnibus *Linguis* per *Synecdochen* limites Verborum extenduntur; ac proinde קדח etiam valet *materiæ combuſtili ignem ſubjecit*, *terebrando elicitum*. Quis interim tam hebes, ut hoc non agnoſcat *ſecundarium*, & a *primigenio fonte deflexum?* Is ergo fons vel ignotus, clauſusque, per omne ævum, maneat neceſſe eſt, vel admittenda *Origo* illa *terendi cum foratu*, aut *forandi cum tritu*, quam non ex *Conjectura*, non ex *fornace* calida *imaginationis*, non ex *ludicro alliterationis*, elicio, atque extundo, ſed in ſolida fundo auctoritate omnium *Dialectorum*, quæ cum *Hebræa* unam primævam tenent ſtirpem. In *aucupio literarum* præſidium poſuit *Forſter*. noſtro קדח tribuens vim *accendendi*. Idem placitum *Avenario*, qui cognationem inſuper habere dicit cum

cum יקד *canduit*, *incanduit.* Addidit vir ille in *Etymis Latinis* procudendis artifex plane admirabilis: *Hinc Latini interponendo* in, *dicunt* cendo, *quod in compoſitis* accendo, incendo, *tantum uſurpatur.* Nil pellacius iſtis luſibus, quibus etiam magna nonnunquam ingenia indulſere. *Cendo* tamen illud nihil eſt, quum Veteres dixerint *Cando*, unde & *Candeo*, quod eſt *albeſco cum ſplendore.* Inde *color Candidus*; *Candida lux: Caput Candidum*, pro *Canis albicante:* item tralate, *Candidum pectus*, *Animæ Candidiores.* Conſimiliter *Candor animi*, *pectoris*, improprie; proprie *Candor nivis*, *coloris* &c. niſi quod jam videam, ex *Philologia Drieſſeniana*, *Candorem* ab *animo* ad *corpus* potius tranſiſſe, & nos *Philologaſtros* nimis obtuſa gerere pectora, qui a *corpore* ad *animum* talia tranſlata fuiſſe imaginemur. Ajunt olim *ferro Candente* veritatem explorari ſolitam. Quid ſi & noſtram litem finiat? Arripiat illud Cl. *Drieſſen.* & experiatur num manus *integra* ſit manſura. Ab illo ergo *Candere*, *Candefieri*, propagatum haud dubie *accendo*, *incendo*, *ſuccendo*, quod eſt, *ſecundario* uſu, *igne ſubjecto candens efficio aliquid*, i. e. *ignitum*, *inflammatum*, *ardens.* Rogare ergo nunc liceat Cl. *Drieſſenium*, velitne *primigenium ſignificatum* § קדח fuiſſe *Cando*, *Candeo*, *Candeſco*, in notione *albeſcendi cum ſplendore*; unde mox, citra *Metaphoram* tamen *primario* quoque, extiterit *incendo?* Vix crediderim; & jam vel inverecundiuſcule ſuſpicari malim, iſtud *incendo* Cl. *Diſſertatori* obverſatum ut *primigenium*, quod cum *Candore* nihil commune haberet: quia alias *primarius*, quem promittit, *ſignificatus*, ad *ſecundarium gradum* ſponte delaberetur.

Candendi *Origo: unde* incendere *ductum.*

Eo magis id mihi perſuaſerim, quod ſuo ſe gladio petere voluiſſe Virum prudentiſſimum, haud vero ſimile ſit: ſic enim in me pugnare pergit. „*Quem ipſe ex Arabiſmo*

Cavillatiuncula.

„ *adfert*, *non eſt ſolus primigenius ſignificatus*". Dixi ſatis diſtincte, eſſe *ſecundarium* a *primario terebrandi* ſubſumtum. Vel ego non intelligo Cl. *Drieſſenium*, vel Cl. *Drieſſenius* me non intellexit. Additur. „ *Neque locis omnibus S. Scripturæ recte applicatur.* „ Eſt jaculum ſine acie probationis intortum.

Validius intorta tela. Sed, vulnera feret valida dextra. „ *Deinde non ſemper* „ *hæc concurrunt*, *τὸ lacere*, *extundere ignem*, *eumque ad* „ *magnum excitandum incendium materiæ combuſtibili ſubjicere*; *& τὸ ignem elicere*, *& mox magnum incendium (tale ſtatuendum eſt in Scripturæ locis omnibus) excitare: poteſt quis ſic incendere aliquid igne jamdiu ante elicito.*". Cum *Philoſopho* mihi rem eſſe ſentio. Nos *Grammatici*, craſſiore noſtra *Minerva* ducti, ad tam ſubtiles calculos nec poſſumus, nec audemus, ſedere. Sufficit nobis, ſi natura patiatur, ut *ſcintillas ex fomitibus terebrando elicitas*, *aggeſta materia combuſtili*, *ſequatur ingens incendium*. Qui noſter ſtupor eſt, credidimus quoque, elegantius eſſe, & decentius, ut *ignis in Naſo Numinis exterebrari* dicatur, ad *continuas irritationes pingendas*, quæ tandem in *flammam* erumpant, quam ut uno momento ſtatuatur *accenſus* a *Judæis*, & quidem *magno incendio*, quod reſtingui nequeat. Sed en, quod *Quæſtionem* de plano decidat. „ *Notio* exiliendi, *&* emicandi, *dicit aliquid quod conſequens eſt* ℥ *incendere.*". O me infrunitum, qui Caudam Capiti præfixi. Putabam tamen, me non *emicationem ignis* jam *ardentis*, *& extra tectum exilientis*, in קדח exhibuiſſe, ſed ejuſdem *exterebrationem*, & *emicationem*, ex *ſilice*, quum *Lapis circum lapidem flammeum fœtum parturit*; vel quum *Lignum teritur ligno*, *ignemque concipit attritu.* Vide L. I. p. 65. *Origin.* Num, & hæc *emicatio ſcintillarum* eſt *conſequens* ℥ *incendere?* Reliqua hujus *Sectiunculæ* nihil habent, quod non ſponte defluat, ſimilia vi-

Digitized by Google

videlicet Scintillulis ex *Pyrite* excuſſis, quas nulla materia excipit, nullus fomes ſuſtinet, atque in vigore conſervat.

SECTIO IV.

Qua *Radicis* נפץ *proprietas*, a nobis e *Dialectis* producta, conſtabilitur.

Artes Cl. Diſſertatoris, *in cauſa undique debili.*

I. Quanta circumſpectione, atque adeo religione, *Origines* ſcribere aggreſſus ſim, tres priores *paragraphi Cap.* III. cui hæc *Sectio* oppoſita, indicant. Profeſſus ibi jam tum fui, gratiſſimum mihi fore, Si Viri Eruditi, & Graves, de me, meisque hiſce conatibus, fortiter, & ſevere, in judicium irent. Monui quoque expreſſiſſime, *Par.* V. me in conſiliis hiſce meis *Linguam Hebræam* ulterius *illuſtrandi*, *nibil dignitati Veterum detractum velle*; *quum multo uberrimus ex iis fructus redundare poſſit*, pro *ſecundariis uſibus* videlicet. *Aſt in genuinam*, *principemque*, *Radicum indolem*, *vix*, *ac ne vix quidem*, *eorum ope intrari poſſe. Contra*, *magnam fruſtrationem injici neceſſe eſſe illis*, *qui in hiſce ducibus omnes ſpes*, *opesque*, *ſuas reponunt: quod nibil admodum præſidii ab iis expectari poſſit in poteſtate alicujus radicis figenda.* Addidi, *id ſexcentis a me exemplis vinci poſſe*; *in iiſque eſſe noſtrum hocce* נפץ; quippe quod *vage* admodum, & *confuſe*, in *Verſionibus*, & *Lexicis*, exponatur.

Cl. *Drieſſen.* ultima hæcce excerpens p. 20. ſuæ *Diſſertationis*, ad illa, *nibil admodum præſidii expectari poſſe a Veteribus in poteſtate Radicis figenda*, magnum N. B. in medio appoſuit: quaſi Reverentiam iis debitam minuiſ-

ſem videlicet: vel poſuiſſem aliquid, quod a *Ratione*, & *Religione*, abhorreret. An jam non ipſa res, & ratio, flagitabat, ut Cl. *Drieſſen. fundamenta mea tentaturus*, in *Cardinem* univerſæ *Quæſtionis* inſiſteret? atque demonſtratum daret, ita Comparatam eſſe *Naturam Linguæ Hebrææ*, ut non tantum *ſecundarii* ejus *uſus* in *Linguam Græcam*, *Latinam*, aliasque *Vernaculas*, transfundi, verum etiam omnes *proprietates*, *virtutes*, *Emphaſes*, *antiquiſſimæ Origines*, in iiſdem accuratiſſime, exprimi, & repræſentari, poterint.

Ejus abſurditas nudatur. Ridiculam dices propoſitionem: quæ manifeſtiſſimam involvat abſurditatem. Recte vero. Hac tamen abſurditate ſemet implicant qui ex *Verſionibus*, & *Lexicis* inde confectis, ſe *genuinas*, *proprias*, *ſimplices*, & *primigenias*, *ſignificationes Radicum Hebræarum* enucleare, & definire, poſſe gloriantur.

Creſcit abſurditas, & immenſum quantum cumulatur, ex eo, quod ne in ipſo quidem contextu *Hebræo* illa *antiquiſſima Origo*, quam quærimus, ſub pleriſque *Radicibus* compareat: ob rationes ſupra inſinuatas *pag*. 18. 19. Repugnantia ergo loquitur, & quid dicat, parum curat, qui ex *Verſionibus* id elici poſſe contendit, quod ex ipſo *contextu Originali* nulla acies humana eruere, ac pro indubitato ſtabilire, queat.

In hæc, ſuo jure, inſurget Cl. *Drieſſen*. & nullam iſti *gloriationi* ſubeſſe *abſurditatem*, evictum dabit, ex *Fundamentis Methodi a ſe jactis pag*. 4. *Diſſertationis de Veris Cauſis* &c. Legebamus ibi hocce *Axioma* ſimul, & *Oraculum*; „*Verſiones & ex iis Lexicographi*, *faciente Divina pro-* „ *videntia*, *reddiderunt nobis* ſignificatus *vel* primarios, „ *vel* ſecundarios, &c. *quando mediante* ſignificatu ſecun- „ dario *ad* ſignificatum primigenium *pulchre adſcendimus*." Retractanda ergo mihi video, quæ nimis imperite, & jejune, declamitabam olim: & jam video *in rerum Natura*

tura Utique *dari Mortales tam lætis Orientis Muſis in lucem editos, ut quod in Vernacula ſibi ſua nemo arroget, nedum præſtet, id in Lingua Hebræa, ſine ullo periculo erroris, efficere valeant:* nempe ut a *ſecundariis uſibus* ad *primigenium*, & *antiquiſſimum*, *Fontem ſola vi ingenii*, citra *opem*, *lucemve*, *Veteris Linguæ*, ac *Dialectorum* ejus, *pulchre adſcendant:* ſi modo *Verſiones* & *Lexica* evolverint; & perluſtrarint, quid quiſque *Veterum*, & *Recentiorum*, vel aliquo, vel nullo, fundamento, in medium contulerit.

Inter hoſce eminere, & ſigniferum ſeſe inferre, video Cl. *Drieſſenium*. Tantum iſti Viro luminis, tantum *Judicii Critici*, in pectore viget, ut diem ſibi facere poſſit ibi quoque, ubi Natura diem negavit; utque Confuſionem ipſam in merum, & verum, Ordinem revocare queat. Hoc ut ſuperius Oraculum pro univerſa *Lingua Biblica* promittit; ita *Sectio* hæcce illuſtri *ſpecimine* confirmat. Dubitatum hactenus, quænam *genuina* eſſet *ſignificatio Thematis* נפץ, quod aliis *ſpargi*, *diſpergi:* aliis *teri*, *conteri:* aliis *allidi*; aliis *contundi*; aliis *excuti*; aliis aliud adhuc ex copia *Græci*, vel *Latini*, *Sermonis* conſignat. Nempe *Veteres* magnopere in *Radice* hac reddenda variarunt. LXX. habent διασπείρειν· συντρίβειν. ἐδαφίζειν. συγκόπτειν. διασκορπίζειν. ἐκτινάσσειν.

Ad hæc *Par.* V. *Cap.* III. *Orig.* inferebam, *neminem tam* Ἀμυσσον extiturum, *qui omnes hoſce ſignificatus tanquam* primitivos *unam ſub Radicem conglomerare ſuſtineret :* ac proinde *litem* hanc *terminari* non poſſe, niſi aliunde certior, & liquidior, lux, accedat.

Firmitas noſtræ cauſæ, & Originis.

Eam non ex *Arabia* ſolum, ſed ex *Chaldæa*, & *Syria*, id eſt, ex *Dialectorum* omnium conſenſione, & conſpiratione, firmiſſima, *Orbi Erudito* me præſtitiſſe, opina-

bar, *proprietate* in *Quatiendo*, *excutiendo*, fixa. Hanc vim omnia loca implere, iiſque gratiam, & decus, addere, inductio eorundem cuivis ingerit.

Triplex ergo firmamentum mihi hic aderat, *Veterum*, qui ἐκλυάσειν inter alia adhibuere; *Dialectorum* omnium; & *Collationis locorum*, huic *Origini* manifeſte faventium: & tamen ne ſic quidem aſſenſum impetro; ſed calculos infeliciter judicor ſubduxiſſe.

Quibus machinis eam quatiat Cl. Diſſertator.

II. Ad hoc evincendum, & Fundamenta mea convellenda, ita *Parag.* II. exorditur Cl. *Diſſertator.* „ *Locis omnibus ubi occurrit Radix* נפץ *perpenſis*, & *collatis*, „ *adhibito* Verſionum & Lexicographorum *adminiculo*, „ ſignificatus primogenius & univerſalis *ſe ſponte dat*, „ *qui eſt*, diſſolvere, facere ut quid non cohæreat, *ſive* „ *relate ad* corpus *aliquod*, *ubi partes ſeparantur*, *ſive re-* „ *late ad* animum, *ubi conſilia*, *molitiones*, & *ſimilia*, „ *diſſolvuntur.* “ Vide, & ſtupe, quam *pulchre* per *ſecundarios* notiones *adſcendere* poſſit Cl. *Drieſſen.* ad *primariam*, & quidem citra moram, hæſitationemve, ullam, quum res *ſponte ſe det*, & vel cæco pateat, *primigenium ſignificatum* non alium eſſe poſſe, quam *facere ut quid non cohæreat*, ſive, uno verbo, *diſſolvere.* Cerne etiam quam facile careant ingenia ſublimiora, *Logices*, & *Metaphyſices*, aëri ſueta, cognitione *Dialectorum*, ad *Origines Linguæ Hebrææ* præſtandas. Jam *vera luce* auctus es. Jam habes, quod *Sacri Codicis* dignitati, & Majeſtati, reſpondeat. Experire modo; & locis omnibus novum pondus, ac decus, accreſcere ſenties. Ipſe Vir Clariſſimus, quæ ipſius modeſtia, hoc illatione *locorum* facere noluit. Unum, alterumve, tantum attigit. Mererentur omnia ſub conſpectu poni, ſed & nos, ut ex ungue Leo cognoſcatur, unum, alterumve, modo apponemus. *Jud.* 7: 19. *Venitque Gideon*, & *Centum Viri qui cum ipſo in extrema ca-*

caſtra media nocte, & clanxerunt buccinis, ונפוץ הכדים אשר בידם *& diſſolvere urceos qui in manibus eorum*, vel *facere ut non cohærerent*. Quis adeo *Muſis* iratis natus, ut non continuo ſentiat, id longe gravius, digniuſque, quam meum illud *Quatere*, *excutere*, *excutiendo diffringere?* Meum profecto merus languor, ad *diſſolutionem* iſtam *Drieſſenianam*, quæ ne unicam quidem particulam alteri forte ſinit cohærere; ſed in *atomos* omnia *reſolvit*. Eadem granditas, *Pſ.* 2: 9. תנפצם ככלי יוצר *Quaties eos ſicut vas Figuli*. Ita ego, ex meis *Dialectis*. Sed apage nunc mihi dilutum illud. Subſtitue quantocyus, *Diſſolves eos*, *facies ut non cohæreant*. Ejuſdem gravitatis complura perſequi nil attinet. Perpende modo longiorem illum contextum, *Jer.* 51: 20. 21. 22. 23. & decerne, an non longe ibi *potentius*, ac *ſonantius*, ſit *diſſolvere*, quam *quatere*, vel *excutere*. *Malleus tu mihi*, *vas belli*; ונפצתי *& Quatiam per te populos* &c. *& quatiam per te equum*, *ac ſeſſorem ejus* &c. Hæc jacent, & torpent, præ illis, *Diſſolvam*, *faciam ut non cohæreant:* jamque ambigere nefas, quin ingenium *Drieſſenianum* omnibus *Dialectis* utilius ſit, & fœcundius, ad *Origines Fugitivas Linguæ Hebrææ* reſtituendas.

Merito ergo imprudentiam meam ita caſtigare, & confutare, pergit Cl. *Diſſertator*. „ *Non unus autem eſt* „ diſſolvendi *modus*, *qui omnes pulchre exprimuntur in* Ver- „ ſionibus *ab ipſo allegatis*, *nempe* conterere, confringe- „ re, allidere, collidere, excutere &c. *Quare fruſtra* „ *eſt ipſius interrogatio*, *quæ harum* notionum *obtinere de-* „ *beat ? obtinent omnes*, *contentæ ſub* univerſali *illa*, *&* „ *habent* ſignificatum ſecundarium *pro diſtincto* diſſolven- „ di *modo*; *qui in locis illis diſtinctis pro ipſa rei natura in-* „ *tenditur*". Pace Cl. *Drieſſenii*, non interrogavi, quænam illarum *notionum obtinere* deberet, pro *ſecundaria*, ſed *Vehemens inſtantia.*

pro

pro *principe*, & *primigenia?* Gradu *ſecundario* omnes reſta poſſe, ſatis diſerte agnovi, ſimulque quid vellem declaravi, quum dicerem *Par.* V. *Edat mihi*, *qui Veteribus omnia defert*, *quid* in ſtirpe *ſua dicat* נפץ. *Eſtne* συντρίβειν; *Ego vero negabo*, & ἐκτινάσσειν prima in Origine *contineri contendam* &c. Adjecique illud ſupra poſitum, *neminem tam* Ἄμουσον, *qui omnes hos* ſignificatus *tanquam* primitivos *unam ſub Radicem velit conglomerare.* Vel ergo Cl. *Drieſſen.* eſt ille Ἄμουσος, quem extare poſſe negabam, qui omnes hos *ſignificatus*, ut *primitivos* ſub unam *Radicem* agglomeret: vel, quia id credere nefas, ſibimet pulverem ob oculos objicit, ne meam mentem percipiat. Non obſcure certe indicat, ſe omnes illas ſuperiores *notiones* pro *ſecundariis* habere; ad quas ſub unam *formam* reducendas, e *fornacula ingenii* nobis deſubito conflavit illud *facere ut non cohæreat*, *diſſolvere.* An ergo *artificium conjectandi*, & aliquid e ſuo *fingendi*, & *fabricandi*, cerebro, auctoritati *Dialectorum* præponderabit: & *Fundamentum* conſtituet *Originum Hebræarum?* Id vero averruncet Deus; atque *Theologis* noſtris ſaniorem inſpiret mentem; ne *Scripturæ Dignitatem*, & *Veritatem*, ipſimet prodidiſſe reperiantur.

Nervoſior actio.

Proſequitur graviſſimus diſputator. „ *Et ſi forte Interpretes ſingularem* diſſolvendi *modum in his illis locis* „ *non ſatis feliciter aſſecuti eſſent*, *ſignificatus particularis* „ *refigendus eſſet pro loci cujuſque ingenio ex ſignificatu primigenio & univerſali qui eſt* diſſolvere *quique* ipſiſſimus „ *occurrit*, 1 *Reg.* 5: 9. *Coacta eſt ipſius interpretatio.* „ *Quid ſimplicius eſt quam* Cedros ratibus junctas diſſolvi „ *ſuo loco?* „ Scio & alios eſſe *Interpretes*, qui ibi נפץ ceperint pro *diſſolvere*, non *primaria*, ſed *ſecundaria poteſtate*, quæ a *diſpergendo* fluxerit, quatenus *Rates ante colligatæ diſperguntur* a ſe invicem, quum *diſſolvuntur.* Si hic ſenſus foret, jam multo aptius noſtrum *excutere.* Aſt interpre-

pretatione iſta nil dilutius, ſentiet, qui ſeriem inſpexerit, & perpenderit, attentiuſcule. Non agitur, non poteſt agi, de *ſolutione* illa *ratium*, quam Cl. *Drieſſ.* innuit. Minutior res, minutior cura, quam ut *Hiſtoriæ* insereretur. Agitur de *Traditione ratium Cedrinarum e manu Hirami, in manum Salomonis, certo aliquo loco: ut periculum maris, & reliqua earum cura, non amplius Hirami foret, ſed Salomonis.* Elucet ex ipſo filo. *Servi mei comportabunt* Cedros *e Libano ad mare; ponamque eas Rates in mari, ad locum quem ſignificabis mihi: ibique eas excutiam* i. e. emittam e manu mea, *& tu tolles*; i. e. *earum ulteriorem curam ſuſcipies.* Ad talia adhæreſcere non poſſunt, qui aliquam Veterum Lectionem habent.

Ejuſdem acuminis eſt *Criſis* in explicationem *Gen.* 9: 19. deſtricta. Dederam ibi, *Tres hi filii Noachi; atque ex his univerſa terra* נפצה *excuſſit ſeſe.* Oſtendi, elegantiore uſu dici, *Mulier uterum ſuum excuſſit*, pro *multam prolem enixa eſt.* Abſolute quoque *excuſſit* نفضت נפצת, figuram præbet *fœcundæ Matris*; نَفُوضٌ נפוץ inde per ſe *proliferam* ſignat, quaſi dicas, *quæ multum excutit.* Hinc obtuli olim, *Ex his Terra prolem ſuam profudit:* ſubjecique *Metaphoram hanc haud difficulter ſeſe hominibus Eruditis approbaturam, quod nihil familiarius ſit, quam Terram* Matrem *appellitari.* Ad hæc noſter *Drieſſen.* „ *Interpretatio illa magis faceret illuſtrandis terrigenis, ſi* „ *qui darentur, quam ſimplici narrationi Moſaicæ.*"

Vindicatur explicatio Gen. 9: 19.

Ad *Terrigenos ſatu dentium editos* expoſitio mea, perquam facete, ablegatur; & aculeum habet illud *illuſtrandis terrigenis.* Præſertim ferit, *ſi qui darentur.* Videamus, quid graviſſimus *Theologus* in medium ferat. „ *Sic accipe.* Ex his diffuſa eſt tota terra. *Terra qua ha-*

„ *bitata a pauciſſimis, quaſi eſt coarctata : ſed pluribus in-*
„ *ſtructa incolis, ſe qua habitatam quaſi diffundit, dilatat.*"

Habes *lumina* mera. Nempe *Terra*, quaſi *ſaccus* eſt, qui *circa tria corpora arctior, quo plura inſeruntur*, tanto magis *dilatatur, diffunditurque* non ſine periculo *crepationis*, & *diſſolutionis*, ſi nimis farciatur. En aliud adhuc. „ *Vel omnis terra heic eſt omnis incola terræ, vel omnis co-* „ *lonia terræ.* ". Expendamus. *Ex his tribus* נפצה כל הארץ *diſſoluta eſt tota terra*, vel, *facta eſt non cohærere:* hoc eſt *propagatum* eſt *genus, atque per colonias quaquaverſum diffuſum.* Hoc volebant, credo, illi, qui *diſperſa eſt terra*, dederunt; quod pro *diſſeminatum* eſt *genus humanum*, non omnino abſonum; ſi *ſpargi*, vel *diſpergi*, ſimpliciter accipiatur. Cl. *Drieſſen.* grandi figura ſubſtituit, *diſſoluta eſt tota terra.* Nos hac humiliore contenti eſſe poſſumus: *Ex his excuſſa eſt univerſa terra. Ex his tribus univerſum genus humanum proſeminatum.* Nempe non *Mater* tantum *excutit*; ſed & *proles excutitur.* Præferri ſic poſſet hicce adſpectus; quum נפץ alibi quoque *intranſitivum* ſit. Ita venit *Eſaj.* 33: 3. *A voce fremitus aufugerunt gentes; a celſitudine Tua* נפצו גוים *excuſſæ ſunt nationes.* Diverſa eſt *metaphora*, quæ tendit ad *conſternationem*, qua *nationes e ſedibus* velut *ſuis excuſſæ.* Item 1 *Sam.* 13: 11. נפץ העם מעלי *excuſſus eſt a me populus:* pro *fuga*, & *conſternatione*, *dilapſus.* Redi ad *Origin.* p. 107. ubi exempla *Latina* poſui. Nempe illud *excuti* latiſſimæ ditionis. *Avita ſede excuti*, dixit *Sil. Ital. Quid pacem excuſſerit orbi?* eſt apud *Lucan.* L. 1. 69. *Excutit equus ſeſſorem*; & *Vincula, Jugum, excutit*, qui *ſervitutem* a cervicibus *depellit.* Elegantiſſime *Cicero, Explica, atque excute, intelligentiam tuam* : eo ſenſu quo *Libri* dicuntur *excuti*, quum *diligentiſſime perleguntur.* Sed & *excutitur e manibus Liber*; quem nec ipſi legimus, &

Excutere, *varie tranſlatum.*

Digitized by Google

& aliis, ne legant, auctores ſumus. Hinc *Cic. ſtudia de manibus excutere.* Apud *Quintil.* reperio, *partum viſceribus excutere.* Notius, *dentes excuſſit mihi:* qua anſa *Cic. Excutiam tibi iſtam verborum jactationem.* Item. *Noli aculeos orationis meæ, qui reconditi ſunt, excuſſos arbitrari.* Apud *Sen. Agam.* habes, *pavor membra excutit.* Id gravius quam *quatit:* quatenus *aries mœnia quatit* ut *diſcutiantur*, vel *excutiantur*, atque *diſſiliant.* Ea ratione *excutere vas*, plus eſt quam *quatere*: & tamen *quaſſum vas* invaluit etiam pro *fracto.* Uſus *Sen.* ad *Marc. Quid eſt Homo? quodlibet quaſſum vas.* Et *de Brev. Vit. Per quaſſos, foratoſque, animos tranſmittitur.* Idem *quaſſum hominem* vocat *ſenio feſſum fractumque.* Uſitatius *quaſſatum vas, quaſſatum corpus, quaſſatæ rates, quaſſata, conquaſſata, Reſpub.* In his, aliiſque infinitis, minima circumſtantia variat rem. Nempe *excutit vas*, qui *evacuat cum concuſſione*, ne vel minimum intus hæreat. *Excutit* item *vas*, qui manibus abjicit. Denique *excutit vas*, qui *baculo incuſſo illud diffringit.* Inſpice nunc denuo *Jer.* 48: 12. & quanta ſit *Figuræ* gravitas, atque ubertas, facile animadvertes, & Cl. *Drieſſenio* ſuum *diſſolvent* lubens remittes.

Ecce nova lumina, & acumina. „ *Quod ad locum,* „ *Dan.* 12: 7. *ſi vel* dictio *illa* Arabica *eo ſenſu elegan-* „ *tiam baberet aliquam de quò non omnes idem ſapient, dum* „ *omnibus in his non eſt idem guſtus, non ſectanda ubivis eſt* „ *illa bumani & divini ſermonis convenientia ut ſic major* „ *nitor fulgeat in dictione divina, certe alii ſunt* ἀνθρωπίνης „ σοφίας λόγοι, *alii,* διδακτοὶ πνεύματος ἁγίου λόγοι: *ne-* „ *que ſi veras caput illud explicandi Hypotheſes ſequimur* „ *(de quo dicam in meo ad Danielem commentario) bactenus* „ *concipi debet jam ante Judæo populo miſſum fuiſſe libellum* „ *repudii.* Nempe dixeram, נפץ יד ibi eſſe *excutere manum*, eaque phraſi venuſte deſignari *repudium gentis*

Locus Dan. 12: 7. ad incudem revocatur.

Judaicæ, ex formula ſolenni نفضت يده נפצת ידה *excuſſi manum ejus*, pro *repudiavi amicitiam* & & *Societatem ejus*. Sic in *Hiſt. Tamerl.* p. 441. نفضت يدي من الرفيق *excuſſi manum meam a ſocio.*

Ad hæc Cl. *Drieſſen.* ſapienter *de guſtibus* incipit *diſputare*. Quum tamen ei *palatum eruditum* adſit, non quidem ipſe *Elegantiam dictioni* iſti *Arabicæ* detrahit, ſed negat *ſectandam* eſſe *ubivis illam humani & divini ſermonis convenientiam*. Jam non miror, ſi Cl. *Drieſſen.* religioſiſſime abſtinuerit ab *Arabicis*, & reliquis illis *fontibus*, unde *Doctarum Linguarum* cognitionem nobis comparamus. *Theologus* noſter altius ſapit; altius haurit: & totus madet non ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ſed διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, non in *Theologia* ſolum, verum etiam in *Philologia*, & *ſtudio Linguarum*. Si ſic pergatur, brevi *Orbis Eruditus* in *Linguas*, earumque *Origines*, infuſum videbit, quod nominare nolo: & *ſtudia Humaniora* nocere *Theologiæ cultoribus* judicabuntur.

Triumphat veritas haud agnita; neque ſeverius contemtum ſui ulciſci poſſet *Literatura Orientalis*, quam ubi tales nebulæ excitantur ab iis, qui eaſdem omni niſu mecum ab oculis ſtudioſæ Juventutis noſtræ diſcutere, duplici ex obligatione, *Eccleſiaſtica*, & *Academica*, deberent.

Gen. 30: 20. *denuo examinatur.*

III. Peculiarem *Paragraphum* merentur doctiſſima, & coctiſſima, meditata, quibus inſurgitur adverſus explicationem ἅπαξ λεγομένου *Gen.* 30: 20. זבדני זבד טוב, de quo ipſe *Kimchius* dixerat, *Radicis vis ex loci ſenſu haurienda eſt: dedit mihi donum bonum.* Adjecerat idem, אמר ר״ יונה שדומה הוא ללשון ערב *teſtis eſt R. Jona, ſimilem eſſe uſum Linguæ Arabicæ.* Hac auctoritate admiſſa eſt ſig-

ſignificatio *donandi* in *Lexica* & *Verſiones* cum *ſexcentis* aliis, quæ ſimiliter ex *Arabum fontibus* hauſtæ; nam, ut alibi demonſtratum, *Rabbinis Veteribus*, qui primi *Linguam Hebræam* ab interitu, & oblivione, vindicare aggreſſi ſunt; ſeculis X. XI. XII. in *Babylonia*, *Ægypto*, *Africa*, & *Hiſpania*, vernacula erat *Arabica*. Ad ejus ergo lucem, nec non *Chaldaicæ Dialecti*, multa recte, & præclare, conſtituerunt: & graviſſime errat *Iſaac. Voſſius*, quum eos omnia e cerebro confinxiſſe dictitat. Si ſubducatur *Lexicis*, & *Rabbinis*, auctoritas *Dialectorum*, nominatim *Arabicæ*, ingentes mox ruinæ ſequentur; & ſyſtema *Voſſianum*, ac *Meibomianum*, vel & *Pontificium* de *Vulgato*, triumphabit. Ad hoc parum attendunt, qui ſe noſtræ *Methodo* opponunt. Ignorant nempe, unde emanarint illæ ſignificationes, quæ nunc *Lexica* noſtra, & *Verſiones*, inſederunt. Non ex veritate hic Zelus, ſed veritati planiſſume adverſus; quo res *Hebræa* non exſtruitur, ſed ambabus manibus deſtruitur. Infeliciter pugnat, qui crura ſibi ſua, omni ictu, debilitat, atque ſuffringit. Hæc alibi latius; ad convictionem vel pertinaciſſimorum. Tenendum interim *Rabbinis* non ſemper illud vel *luminis*, vel *acuminis*, adfuiſſe, quod ad gratiam *Linguæ* eruendam requirebatur.

Id nemo negabit; ne *Drieſſenius* quidem noſter; neque enim bonæ menti nuncium remittere decrevit. Hoc fundamento ſubſumſeram, *At veſtram fidem Interpretes*, *quid leporis*, *quid venuſtatis*, *dignitatiſque*, *huic ineſt ſententiæ*, *dedit mihi Deus donum bonum?* &c. δεδώρηταί μοι ὁ Θεὸς δῶρον καλόν. Paulo erectius quidem *Vulgat. Dotavit me Deus dote bona.* Sed & hoc tum precarium, tum alienius, a ſerie, quæ in *partu felici* hanc *figuram* excellentiſſimam omnibus bonis Arbitris facile approbabit, *Agitavit mihi Deus utrem meum agitatione bona.* Ut per te

Digitized by Google

rem diſcernas, en tibi copiam *Linguæ Arabicæ*, unde R. *Jona donandi* vim mutuatus fuit, prout Cl. *Golius* eam in *Lexico* promſit. زبد *parum de opibus ſuis dedit* alteri. *Comedendum dedit butyrum.* Item, *Butyri eliciendi ergo* utrem *cum lacte agitavit.* Omnia hæc *ſecundaria*, a *ſpumando*, & *flore ſpumeo* qui eſt in زبد, adſcita; quaſi dicas ἀφρίζειν *ſpumam ciere.* Jam ἀφρίζει *ſpumam ciet*, qui *utrem butyri eliciendi ergo agitat.* Inde accrevit, *comedendum alicui dedit butyrum:* quin & hinc arreptum aliud vilius, & cum contemtu conjunctum, *parum de opibus ſuis dedit* alteri, quaſi dicas, *ſpumam ei fecit.* Nempe زبد זֶבֶר quatenus *donum*, *munuſculum* deſignat, proprie ſonat *ſpumam:* unde & alia *metaphora* pro *vano ſermone* id vocabuli venit apud *Haririum.* Nempe ἀφρεῦ *ſpumæ plenum os*, rectiſſime dicitur, quod *futilia verba ſine fine fundit.* Iterum *ſpumam ciens*, *largienſve*, *manus*, eſt, *vile quid donans.* Hinc inferebam, *frigidiſſimum fore ſenſum*, ſi *donandi* vim cum R. *Jona* retinere vellemus. Jejunum utique; *Vili me Deus donavit dono bono:* & tamen pro incredibili ſua in hiſce peritia, pronunciare ſuſtinet Cl. *Drieſſen.* „ *Locum Gen.* 30: 20. *rectiſſime vertunt* LXX. *& quem etiam allegat ipſe*, *R. Jona.* „ Inſtat quin imo, & me meis urguet armis. „ *Et ſi jam diu* „ *R. Jona notionem* τοῦ donare *verbo dederit ex Arabiſmo* „ quidni acquieſcit? “ Hoc tantundem eſt ac ſi quis me rogitaret, *quidni jejunus eſſe velim?* En aliam adhuc inſtantiam, priori illa acriorem adhuc. „ *Quæ ipſe excipit* „ *ſe non probabunt* ſignificatus primigenios *ex veris fontibus haurienti*; *Verbum ſi notionem* dandi *habet*, *quis credat verbum per ſe magis dicere* magnum *vel* parvum *donum dedit*, *quam vox Latina* dare. *Verborum ſignificatus primigenius plerumque univerſalis eſt. Et quia Ver-*

„ *bum*

„ *bum per ſe neque* magnum *neque* parvum *dicit*, *addit ipſa*, *dedit mihi donum bonum.*" Ecquid vides? ex *Veris fontibus* haurit Cl. *Drieſſen.* & jam R. *Jonam* ſtrenue adverſus ineptiſſimas meas cavillatiunculas defendit; quia ſi verbum hoc *dandi* habet *notionem*, ut ipſe conceſſi, ea *univerſalis* ſit oportet, quæ nec *magnum*, nec *parvum*, per ſe inferat. Hoc demum eſt *Arcem Judicii Critici* conſcendiſſe: & de *Arabicæ Linguæ*, quantumvis incognitæ, profundis, profundiſſime judicare poſſe.

Ex eadem incredibili capacitate & hocce: „ *Sed ſi* „ *vel* זבר *ſignificaret etiam* excutere, *certe prior*, *& ſimplex ſignificatus non eſt* utrem, *vel* uterum, excutere; „ *verbum hoc per ſe non ſignificat: multa ſunt quæ* excutiuntur, *hinc igitur addendum fuiſſet aliquid*, *quod* utrem, *vel* uterum, *ſignificet.*" Bona cum venia Cl. *Diſſertatoris*, non *excutere* diximus, ſed *agitare utrem lactis*, *butyri cogendi ergo.* Sed tranſeat. Hoc honeſtiſſime transferri monuimus ad *parturitionem & uteri fœcundi felicem ſolutionem*; exemplo verbi نفض נפץ *excuſſit*, quod ſimiliter hac figura ditarunt. Eſt & tertium مخض מחץ *Concuſſit*, *urnam* in puteo, & figurate *enſem in vulneribus.* Item, *agitavit utrem*, butyri cogendi ergo: & figurate *parturivit*; *dolores partus ſubiit*: vel & variato nonnihil adſpectu, *in dolores partus conjecit*, *parturire fecit.* In his omnibus, ex *Genio Linguæ*, addi quidem poteſt *uter*; venuſtius tamen ille omittitur, præſertim in ſublimiore, & figurato, uſu, qui ad *parturitionem* tendit. Veriſſimum itaque, *ſignificatum ſimplicem* & *primum*, verbi זבר, non eſſe *agitavit utrem lactis*; nam *Arabs* meus diſerte adjecit زبدت سقاها *agitavit utrem ſuum mulier.* Quum tamen ille *uter* eleganter ſubaudiatur, præcipue ſenſu floridiore, quem indicavi, nullam eſ-

eſſe inſtantiam hancce, ſtatim perſentiſcent, qui Literis Humanioribus vel paululum tincti. Iidem mihi facile conſciſcent, nihil hac *Figura* in noſtro contextu decentius, & verecundius, excogitari poſſe. Et tamen Cl. *Drieſſen.* „ *Quis credat*, inquit, *piam mulierem ſic locu-* „ *turam fuiſſe paulo obſcœnius?* Quid ? *obſcœnumne*, vel ad mitiuſculum illud, *paulo obſcœnius*, reputabitur, ſi *uter* ſignat *uterum*? & *agitatio utris*, *reſolutionem uteri in partum?* Quid tum de iis locis fiet, ubi *vulva*, & *uterus*, ſine ullo velamento exprimuntur? *Alliteratio* inter זבד, & זבל, in qua non ſine ſale, & venere, delicias feciſſe *Jacobi* matronam, ſubmonui, non diſplicuit interim Cl. *Drieſſenio*, eam *manere poſſe* ſubdenti. Atqui Virtus omnis illius *Paronomaſiæ* conſiſtit in *verecundiæ velo honeſtiſſimo*, quo utrumque verbum integitur. Si זבד ſimpliciter valeat *dedit*, jacet tota ſententia, jacet *Alliteratio*; & omnia merum frigus ſpirabunt.

SECTIO V.

Qua verbis פצץ, & פוץ, nativus ſignificatus vindicatur.

Pomœria Ling. Hebr. *amplianda.* I. Dignitatem *Linguæ Hebrææ*, ejuſque *Analogiam*, qua *Grammaticam*, qua *Rhetoricam*, non leviter imminuit, quod *Lexicographi* multi numerum *Radicum*, quem ampliare debuiſſent ex collatione *Dialectorum*, contractum ire maluerint; atque ita ſæpe, ad adfinitatem quandam, *Literarum* duo *Themata Origine*, & *ſignificatione*, diverſa, in unum confuderint.

Conſilium hocce, quod nemo prudens laudabit, vehe-

hementer tamen comprobatum ab illis, quibus compendiaria via, optima ſemper videtur: quibuſque nihil optabilius, quam ut e carceribus vix egreſſi, metam proſpicere, atque ferme manibus attingere, queant.

Compendiariæ viæ Amator, idemque Adorator, Cl. Drieſſen.

Hos inter nomen ſuum profitetur Cl. noſter *Diſſertator*, qui *pag.* 77. hæc ſuiſmet manibus in publico conſignata voluit. „ *Hactenus igitur Linguæ Hebrææ* Defe-
„ ctus hodiernos *offendimus nullos: unde opus non eſt in*
„ *ſuas illos claſſes digeramus. Fateor*, non omnes voces,
„ *quas Hebræa Lingua olim habuit, in S. Script. compa-*
„ *rent; ſed continentur illæ voces, & dictiones, quæ ſuffi-*
„ *ciunt ad Diviniſſimum ejus argumentum Dogmaticum*,
„ *Morale, Hiſtoricum, Typicum, Propheticum, Allegori-*
„ *cum, notitiæ noſtræ inſinuandum planiſſime, diſtinctiſſime,*
„ *copioſiſſime, vividiſſime. Quo igitur* pauciores *ſunt* vo-
„ ces & dictiones, *quæ tamen abundantiſſime ſufficiunt, eo*
„ facilius ſibi *illas* familiaris *reddit Linguæ Biblicæ ſtudio-*
„ *ſus; in quo agnoſcimus non Linguæ paupertatem, ſed Dei*
„ *benignitatem & ſapientiam.*" Magnifica periodus, qua nihil hoc in genere illuſtrius vidit, aut videbit, *Orbis Eruditus.*" Ejus profundiſſimæ Sapientiæ, & Eruditioni, ſuccinit altera hæcce pericope, admirabilior adhuc. „ *Neque video, ſi jam ſupereſſent* Radices & de-
„ rivata, *quas & quæ Lingua Hebræa olim habuit* omnes
„ & omnia, *quid Lucis adferrent uberioris Linguæ Bibli-*
„ *cæ; quæ Lingua per ſe eſt plena; in eoque ſingularis,*
„ *quod omnis ejus conſtructio ſit Divina, eundem habens*
„ *Auctorem Spiritum S.*" Quantum ex hiſce, aliiſque *Enthymematis*, reluceat Sapientiæ, gravitatis, & Doctrinæ altioris, necdum pando. Suo loco commodius id, decentiuſque, fiet. Nunc tantum hæc attingo, ut mecum ſciat Lector, cur Cl. *Drieſſen.* nullam hac *Sectione* mentionem fecerit

Digitized by Google

Thematis פצץ, quo *Cap.* IV. *Origin.* pomœria *Linguæ Hebrææ* amplificavi.

Verbum פצץ Hebræis *reddendum.*

Id tribus locis reſtitui, & vindicavi. *Jer.* 23: 29. *Hab.* 3: 6. & *Jobi* 6: 12. Requiritur ibi *contritio*; vel *diffractio violenta.* Quum forma non omnino repugnaret, a *Lexicographis* loca hæc reducta ad *Radicem* פוץ, non ſine quadam confuſione. Exponitur nempe illud פוץ *diſpergi*, *conteri*, *confringi cum diſperſione:* item, *diſſipari*, *diſſilire:* nec non, *diffundi*, *diffluere*, *exundare*, *redundare.* Videſis *Lexica Pagnin. Buxtorf. Schindleri*, *Cocceji*, *Robertſoni*, *Stockii*, &c. &c. Ut congeries hæcce & miſcela, notionum, juſto filo deduci poſſet, ex auctoritate *Dialecti* adſciſcendam mihi videbam *Radicem* פצץ, فضّ, cui *Arabes* attribuunt ſignificationem *frangendi cum divulſione.* At פוץ, & פיץ, فـــاض, iiſdem ſonat *diffluere*, *diffundi*, in aqua *primario:* indeque aſſumta *metaphora* in omnibus quæ *diſſipantur*, & *diſperguntur.* En copiam *Linguæ*, quæ apud *Golium* proſtat فـــاض 1. *Copioſa fuit* aqua, lacryma. *Redundavit adeo ut effluxerit. Exundavit* fluvius. 2. *Multi*, *magno numero fuere*, improbi. 3. *Dimanavit*, *divulgatus fuit*, nuncius. *Palam evaſit* arcanum. *Effluxit*, perfluxit, *eo* pectus. 4. *Mortuus fuit*, *& profuſa fuit e corpore* anima.

Eſt inter ὀνοματοποιΐα.

Ad פצץ, cjuſque *violentam diffractionem*, reduxi *Jer.* 23: 29. *ſicut malleus* יפצץ סלע *diffringit*, (*diſſilire facit*, maluit *Cocc.*) *petram.* Item, *Hab.* 3: 6. *Salire fecit gentes*, *&* ויתפצצו *violenter diffracti ſunt montes æternitatis.* Denique *Job.* 16: 12. *Prehendit cervicem meam*, ויפצפצני *& violentiſſime diffregit me.* Hanc vim ibi requiri, omnes mecum agnoſcunt: atque inde illud *conterere*, *confrin-*

Digitized by Google

fringere cum diſperſione; quod a *Pagnino*, aliiſque, poſitum. Dubitatum modo a nonnullis, *primariumne* foret, an *ſecundarium*, a *ſpargendo* ductum: prout ſane *ſpargere petram* dici poteſt *Malleus*, quam *diſcutit*, & *diffringit*, *particulis* quaquaverſum *diſſilientibus*. Si cui id rideat, per nos ſane licet, modo *Linguæ Hebrææ* non invideatur *Radix* פצין, quæ liquidiora habet jura, quam ut obſcurari queant. Dubitationem omnem dirimere videtur, quod פצין ſit inter verba ὀνοματοπεποιημένα, quæ *diffractionem* cum *diſſultu partium* conjunctam ipſo ſono exprimat. Ab his natalibus unam ſedem pulchre intrat cum נתר *ſaliit*, *diſſiliit*, item ὀνοματοπεποιημένον, proprie ſignans *vibramen tinnulum*, & *tremulum*, *nervi ſalientis*. Hoc *vibramen* ſequitur *ruptura*, & *diſſultus partium*, ſub verbo פצין, quod accuratiſſime ab *Arabibus* enucleatum, quum *fractionem cum diſſipatione* ei ſubeſſe tradidere.

Verbi פוין *natura illuſtratur.*

Quod porro attinet ad alterum illud פוין, dubium videri poſſet rem juſtis lancibus exigenti, *primariumne* ſit *ſpargi*, an *fundi*, *diffundi*: nam in *Linguis* omnibus a *ſpargendo* ad *diffuſionem*, & viciſſim a *diffuſione* ad *ſparſionem*, tranſlatio obtinet. *Sparguntur*, *fontes* quorum *aquæ* huc illuc *diffunduntur*: & vicibus inverſis *fundi*, *diffundi*, pro *diſpergi*, in *rebus aridis*, aliiſque, elegantiſſime frequentatur. Talem litem, ſi forte incidat, duplici tantum ratione decernere eſt. Prima per examen locorum, inter quæ ſi ſint, ubi *fundendi* vis unice quadrare poſſit, eam eſſe *primariam* poteſtatem, legitime colligitur. Altera, per auctoritatem *Dialecti*, quam qui in talibus negligit, non *judicium* ſequitur, ſed *adfectum*.

Eam in fuſione *ſitam, evincitur.*

Ad hæc principia *Critica*, *Radici* פוין *primario* addere ſuſtinui vim *diffuſionis*, unde ad *diſperſionem* ſit deſcenſum. Loca quibus innitor, ſat multa ſunt, *Zach.* 1: 17.

עוד תפוצנה ערי מטוב *Adhuc diffluent civitates meæ præ bonis.* In vicinia *Cocc. Adhuc diffundentur civitates ob bonum.* Apud *Scindler.* reperies *redundabunt.* Iterum *Prov.* 5: 16. יפוצו מעינותיך *diffluent*, *diffundentur*, *fontes tui foras.* Et *Gen.* 10: 18. *Familiæ Canaanis* נפצו *diffuſæ ſunt:* ut denuo *Cocc.* Eſt *metaph.* a *fonte*, vel *fluvio*; qui extra ripas exundat. Hinc pulcherrime figuratum *Jobi* 40: 6. הפץ עברות אפך *exundare fac efferveſcentias naſi tui.* Vulgarium illud, *ſparge excandeſcentias iræ tuæ*, rem dat, non *Linguam*: & *figuram* delet. Hinc eadem granditate ductum *Pſ.* 18: 15. & 144: 6. *Miſit tela ſua, & ויפיצם exundare fecit eos*, Cœlos; ut *Cap.* V. *Par.* I. II. III. IV. V. *Origin.* veriſimile ſaltem factum. Adde 2 *Sam.* 18: 8. *& prælium diffuſum erat per univerſam terram:* prout iterum nobiſcum *Cocc.* in *Lex.* In omnibus hiſce ſi *ſpargi*, *diſpergi*, aſſumatur, aliquid ſcabri exiſtet, quod unguem, exploratorem veri, offendat. Qui id non ſentit, ſibi imputet.

His ergo locis, aliiſque, adductus, accedente auctoritate Dialecti *Arabicæ*, notionem principem conſtitui, in *fuſione*, *diffuſione*; unde *ſecundario gradu* ſit perventum ad *diſperſionem*, & *dilapſionem*, vel *currentium ſponte*, vel *diſſipatorum in fugam.* Quibus *Latinæ Linguæ* copia, & elegantia, ſub *fundi*, *diffundi*, *effundi*, *dilabi*, ad manus, eodem modo *ſecundarios uſus* illorum verborum e *primitivo fonte* emanaſſe, ſtatim intelligent. Vel ſolemnis illa formula *fundere hoſtes*, pro me militare debuiſſet, quo minus aſſenſum negaret Cl. *Diſſertator*; ſi *diffundi* pro *diſpergi*, minus forte promtum haberet.

σ. Drieſſenii melior lux.

II. Expendamus jam paucis, quæ Cl. *Drieſſenio* & hic nobis objicere viſum. „ *Loca ſi recte conſideres in* „ *quibus occurrit adjutus jam ſæpius memoratis adminicu-* „ *lis*, Verſionibus, & Lexicis, *ſignificatum primum recte*

„ *ſi-*

„ *figes* ſpargi, diſpergi, *ſive diſperſione noxia*, *ſive utili.* „ 2 *Sam.* 18: 8. & 20: 22. *Zach.* 1: 17. *Quare quem* „ *nobis premit ex Arabia non eſt primus* univerſalis ſignifi- „ catus, *ſed tantum uſus verbi appliciti huic illi rei ſingula-* „ *ri. Igitur loca omnia ad hanc figuram coacte trahuntur.*" Cur ergo loca iſta non vindicantur? Cur altum ſiletur ad *Zach.* 1: 17. *Job.* 40: 6. *Pſ.* 18: 15. &c? Inſtat tamen V. D. ſuamque incudem denuo ſic tundit. „ *Teneatur* ſignificatus univerſalis, *applicitus cuique rei pro* „ *ejus natura*, *in allegatis locis. Neque particularis iſte* „ *ſignificatus locis omnibus convenit. Vide* 1 *Sam.* 13: 8. „ & 14: 34. & 1 *Reg.* 22: 17. *ubi alia additur compara-* „ *tio.*" Addubito an omnes ſint intellecturi. En mentem Viri. *Diffundi*, eſt tantum *particularis ſignificatus*, qui *univerſali*, *ſpargi*, *diſpergi*, concedat neceſſe eſt.

Nempe *fundi* tantum venit in *aqua*; at *ſpargi* ſe ad *omnia* extendit. Credo multos ratiocinationem hanc non minus diſſipatam, quam dilutam, judicaturos. Et cur non conveniret 1 *Sam.* 13. 8. ויפץ העם מעליו *populus ab illo ſeſe diffudit*, pro *dilapſus eſt*? præſertim quum oſtenderim apud *Arabes* افاض הפיץ eſſe *Citato curſu ſe effundere.* Iterum 1 *Sam.* 14. 34. quid impedit, quo minus פצו בעם reddatur, *diffundimini in populo*, pro *celeriter percurrite exercitum*, &c? Mihi quidem id lectius, aptiusque huic ſedi, quam *diſpergimini.* Sed decidet tertius locus 1 *Reg.* 22. 17. *ubi alia additur comparatio.* Nempe verba ſunt: *Vidi univerſum Iſraelem* נפצים אל ההרים כצאן אשר אין להם רועה *diffuſos ad montes*, *ſicut grex*, *cui nullus paſtor.* Non video, quænam illa *alia comparatio.* An hoc vult Vir Literatiſſimus, *gregem* non eſſe *aquam*: ac proinde non *fundi*, *diffundi* hic quadrare, ſed *ſpargi*, *diſpergi*? Nunc demum ſentio, quid ſit *acumine Critico* præpollere. Inde & hoc. „ *Res ipſa loquitur comparationem cum*

Melius loca implens: ſcilicet.

„ *aqua ex verbi natura ad illud reſtrictam non eſſe : Hoc ſi* „ *eſſet, certe ſic opus non fuiſſet Prov.* 5. 16. *addere* fontes, *ſic enim verbum per ſe ſine additis* fontibus *hoc ſignificaret*". Proh *Criſeos* ſubtilitatem elimatiſſimam! Senſus hicce, ni fallor. פוץ non eſt *fundi*, *diffundi*, quia *Prov.* 5. 16. conſtruitur cum *fontibus*, qui non *diffunduntur*, ſed *diſperguntur*. Ratio hæc; *Verbi natura ſi reſtricta ſit ad aquæ diffuſionem*, fontes, (*qui utique nulli ſine aqua*) *cum eo inepte conſtruerentur. Tautologum foret*, *fontes diffunduntur*. Equidem nihil hinc diffingere, ſi vellem, poſſem. E limpidiſſimis *Metaphyſices* fontibus *ratiocinia* hæc non *fuſa*, ſed *diſperſa*.

SFCTIO VI.

Radicis המם genuina *indoles* confirmatur.

Pleræque Radices *in ſacris* ſecundario *tantum* uſu *proſtant.*

I. Qui paulo altius in ſtudium *Linguæ Hebrææ* ſe penetrarunt, atque de ejus *hodierna conditione* judicium ferre valent, exploratum habent, *Radicum* longe maximam partem *ſecundarios* tantum *uſus* in *Sacro Codice* exerere; hoc eſt *Metaphora*, vel *Tropo* quodam, conveſtitas occurrere.

Iis accenſendum quoque verbum המם, *Tredecim* ſolummodo locis ſeſe offerens; quorum *duodecim* apertiſſime *Tropum* habent: unus *Eſai.* 28. 28. anceps videri poſſet, *propriumne* adferat, an *improprium ſignificatum*, LXX, ut ſolent, fluctu abunde, συνταράσσειν. Ἐξαναλίσκειν· ἀφανίζειν. Ἐξιστάναι. μερίζεσθαι. συγχύεσθαι. περιάγειν, in ultimo illo *Eſaiæ* contextu. *Vulgatus* ibi dedit *vexare*: alibi *exterrere*, *perterrere*, *conturbare*, *occidere*, *interficere*, *devorare*.

Sen-

Senſui utcumque ſatisfieri, ſic convertendo, nemo negat. At *primitivam* verbi *indolem*, & *Originem*, hinc erui, ac ſtabiliri, poſſe, nemo adfirmet, qui non eodem momento omnem ſibi auctoritatem, ut imperitiſſimo horum ſacrorum, detractum eat.

Hinc magna ſemper varietas Verſionum & Lexicorum.

Ex Recentiorum *Verſionibus*, & *Lexicis*, produxi, *profligare*, *quaſſare*, *conterere*, apud *Buxtorf.* Apud *Avenar.* *Tumultuando deturbare*, *impetu quodam conſternare* &c. Adde nunc ex *Schindlero*, *Tumultum facere*, *turbare*, *conturbare*, *concurrere*, *debacchari.* Ex *Stockio*, *Agitare*, *quaſſare*, *conterere*, *exturbare*, *in talem confuſionem adigere quæ perditionem comitem habeat: Exterminare*, *delere.* De his iterum ſubmoneo, ſi *ſenſum* generatim ſpectes, omnia ſic ſatis convenire, atque fortius, levius, utcumque *ſecundariam vim Radicis* noſtræ adumbrare. Sed & denuo oculis, manibusque, palpare eſt, per omnia hæc *Originem*, & *primævam* illam, quam quærimus, *poteſtatem* adeo non finiri, in ſolidoque locari, ut arena omni mobilior, fluxiorque, reddatur.

Quibus nihil inde deteritur exiſtimationis.

Quum hanc inconſtantiam *Verſionum*, & *Lexicorum*, in medium tuliſſem, atque palpabilem huncce *defectum* Originis nudaſſem, *Origin.* L. I. *cap.* 5. *Par.* V. VII. VIII. IX. X. XI. ibidem protinus ſubnexui: *Neque tamen id vehementer vitio verto Interpretibus*, *in* Radice, *cujus propria & ab ortu* inſita vis *plane extincta eſt*, *& vetuſtate ſepulta: atque ad cujus primam* Originem *nulla* mortalis acies *explorato penetrare queat*, *niſi luce gaudeat Veterum*, id eſt *Dialectorum.* Hæc Demonſtrationum mearum principia, & fundamenta, tentanda ſunt illis, qui noſtra oppugnare volunt: iiſque evincendum & *Rationibus*, atque *Documentis*, utique in *Linguis* ad *primam Originem* penetrari, & ut Cl. *Drieſſen.* loquitur, *pulchre adſcendi*, poſſe, per ſolos *uſus ſecundarios*, vi bonæ *Logices.* In *Græca*,

&

& *Latina*, *Literatura*, eo vanitatis necdum quemquam reperio progreſſum: in *Hebraica* ſatis multos: quamvis nihil abſurdius dici, nihil periculoſius in explicationem *Sacræ Scripturæ* induci poſſe, omnes boni judices facile perſentiſcant. Adjeci ibidem, *me tamen requirere hac in parte poſſe vel judicium ſagacitatemque*, *vel voluntatem ſimplicitatemque eorum*, *qui* Lexica *condiderunt*, *quod aut non perſpexerint*, *aut monere neglexerint*, *in Radicis hujus* primæva indole *extrahenda nihil liquidi*, *dilucidique*, *ipſum Sacrum Fontem ſuppeditare*, *eo quod in omnibus exemplis Metaphorica*, ſive *ſecundaria*, *ratio dominetur.*

Cur talia profundiſſimo ſilentio tranſmittuntur? Cur validiſſima hæcce meæ Cauſæ firmamenta ne attinguntur quidem?. Ab his utique principiis profectus, adfirmare olim ſuſtinui, idemque nunc denuo confirmo, vel *Originem* iſtius verbi pro *conclamata* habendam, vel ad *Dialectos* eundum, ut inde prudenter eruatur.

Quid proprie valeat המם

Id qua ratione fecerim, paucis ſub conſpectu ponendum. Oſtendi המם هم in *Dialecto Arabum* eoſdem *uſus ſecundarios* ſervare, quos *Sacer Codex:* atque inſuper exhibere *Liquefaciendi*, vel *Tabefaciendi*, vim *primariam*; unde *tranſlatæ* illæ *notiones* ſumma cum dignitate, & gravitate, ſeſe propagarint.

In *Linguis* noſtris nemo ſanus unquam quicquam deſiderabit, quod hoſce non *probabilitatis*, ſed *demonſtrationis*, fines excedat. Qui hic non acquieſcit, vel neſcit quid velit; vel *Enthuſiaſmum* aliquem inducit in genus *Literarum*, quod toto cœlo inde abhorret. Luſtremus loca omnia, & Cl. *Drieſſenio* ob oculos ſtatuamus exempla evidentiſſima, quæ cur in *Excerptis* non compareant, exputare nequeo. Primus locus eſt *Exod.* 14: 24. ויהם את מחנת מצרים *Et exercitum Ægypti* LIQUEFECIT; ſive *pavore*, & *conſternatione*, *fecit tabeſcere.* Sic ego. Tu

Vi-

Vide jam an malis, *terruit*, *agitavit*, *quaſſavit*, *conturbavit*, *contrivit*, & alia, quæ ſupra recenſita. Non loquor de *ſecundario aſpectu*, ſed, ut ſæpius inculcatum, de *primario*. In eo *meam Verſionem* longiſſime vincere, quis tandem adeo inverecundus, ut negare auſit? Sed non eſt *mea*. Eſt *Veteris Linguæ proprietas*, quæ per me ſua ſibi jura vindicat. Secundus locus, *Exod.* 23. 27. *Terrorem meum præmittam tibi* והמתי את כל העם *&* LIQUEFACIAM *Univerſum populum, ad quem venies, eumque tibi fugatum dabo.* Ne verbum quidem addo, ad pondus, & decus, figuræ commendandum. Tertius, *Deut.* 2. 15. *Manus Domini ſuper eos erat* להמם מקרב המחנה *ad* LIQUEFACIENDUM *eos e medio Caſtrorum*: Ecquid gravius, digniusque, concipi poteſt? Quartus, *Joſ.* 10. 10. ויהמם *&* LIQUEFECIT *eos Jehova ante faciem Iſraelis.* Quintus, ויהם *&* LIQUEFECIT *Jehova Siſeram, & omnem exercitum ejus* &c. Sextus, 1 *Sam.* 7. 10. *Et intonuit Jehova voce magna ſuper Philiſtæos,* ויהמם *&* LIQUEFECIT *eos; & cæſi ſunt ante faciem Iſraelis.* Septimus, 2 *Chron.* 15. 6. *Nam Deus* הממם LIQUEFECIT *eos omni anxietate.* Octavus, *Eſt.* 9. 24. להמם ולאבדם *ad* LIQUEFACIENDUM, *& ad diſperdendum eos.* Quis tantæ luci veritatis reſiſtere valet? Oculos ergo & ſuos, & Lectorum ſuorum, ſapientiſſime hinc avertit Cl. *Drieſſen.* horumque nihil *excerpere* tutius, & fidelius, judicavit.

Locorum inductio preſſior.

Omnes hoſce contextus *Metaphoricum uſum* præ ſe ferre quivis ſentit. Tranſlate quoque poſitum illud *Jer.* 51. 14. *Devoravit nos Nebucadnezar,* הממנו LIQUEFECIT *nos.* Eſt *figura* ex *ancipiti* multo cumulatiſſima; quam alibi pluribus illuſtrabo. Nunc tantum ſubmoneo, nil opportunius, vehementiusque ſimul, in hac ſerie poni potuiſſe. Redi ad p. 144. *Orig.* Hic *Nonus* eſt locus. *Decimus*, & *Undecimus*, proſtant *Pſ.* 18. 15. cum 2 *Sam.* 22.

L 15.

15. *Emiſit tela ſua* ויפיצם, *fulmina ſua jaculatus eſt* ויהמם. Si ad *hoſtes Divinitus fuſos*, *conſternatoſque*, id referre placeat, nil aptius, utique, nil plenius, Liquefactione, & *contabefactione*. Nobis tamen aliud hic ſedet; & denuo expendendum damus, an non potius *adfixa* illorum Verborum redeant ad *Cœlos*; *qui exundantes*, & *colliquefacti*, inducantur, ſecundum *Poëticum* illud *Schema*, quod *Orig.* p. 122. propoſui; atque ex interiore uſu Verborum פוץ, & המם, confirmavi. Idem dictum eſto ad locum *Duodecimum*, *Pſ.* 144. 6.

Reſtat *Decimus tertius*, *Eſai.* 28. 28. *Panis comminuatur*, *ſed non in perpetuum triturando triturabit illum* והמם גלגל עגלתו. In duas partes abeunt interpretamenta. Nonnullis per *Ellipſin* placet, *ut vexet* illum *rotâ plauſtri ſui:* vel *quaſſet*; *terat* &c. Sic nemo non cumulatius adhuc agnoſcat, *ut Liquefaciat* illum *rotâ plauſtri ſui*. Cl. *Cocc.* maluit, *nec agitat rotam plauſtri ſui:* Id nimis languidum, a Cl. *Vitr.* erigitur, adſcito, *nec violenter agitat*. Valde arridet. Sic iterum nihil illuſtrius *figura* noſtra, qua *Liquefacere rotam plauſtri* pro *violentiſſime concitare* capi poſſe indicavi, ex uſu illo ſublimiore *Arabum*, quo *Liquefecit jumentum*, eſt, *ad vehementiſſimum curſum incitavit*.

Cl. Drieſſenii *conatus parum ſubidi.* II. Quid jam ad hæcce Cl. *Diſſertator*? primo, prudenter cavit, ne firmiſſima illa mea acies, quam inſpectio, & luſtratio, locorum, efficit, nimium in oculos incurreret. Deinde *Veteres* ſimul & *Recentiores* ſub Umbonem recipiens, ita copias meas difflat. „*Significatio &* „ Univerſalis *&* particularis *ex probe inſpectis & collatis lo-* „ *cis*, *ope* Verſionum *&* Lexicorum, *hunc eruimus*, *quod* „ *primario dicat*, *ut recte* Stockius, violentam commo- „ tionem, *eamque ego refero vel ad* corpus *vel ad* animum. „ *Fit autem* violenta *illa* motio *multis modis*, *varioſque ha-* „ *bet effectus*, *unde recte* agitavit, quaſſavit, contrivit, „ tur-

„ turbavit, exturbavit. *Unde ſicut primogenium ſignifica-*
„ *tum* פוץ *perperam* aquæ, ſic ʃ חמם *Arabes perperam aſ-*
„ *ſigunt* igni; *atque iterum peccant quod* primum ſignifica-
„ tum *ad ſolam aliquam* in corpore *adfectionem reſtringant.*
Habes *Methodum* Hebraizandi *ſcientificam*; quæ veram, liquidam, certam, omni exceptione majorem lucem tibi adferat, & omnes Veterum ac Recentiorum diſcordias in amiciſſimam revocet concordiam. Cl. *Drieſſen.* ex *probe inſpectis*, & *collatis*, *locis*, eruit, & tamen *Stockius* invenit, *violentam commotionem*, quæ ſit & *Univerſalis* & *Particularis* ſimul ſignificatus noſtri חמם: unde *agitare*, *quaſſare*, *terere*, *terrere*, *vexare*, *turbare*, & quicquid ſupra ex LXX & *Vulgato* aggeſtum, limpidiſſimo alveo ſponte dimanarit. Si nihil aliud, quod promeret, habebat Cl. *Diſſert.* quid ni potius tenuit *Cocceji agitare*, vel aliorum *quaſſare*, a *quatiendo* ductum? An non in hiſce *violentior commotio* multo ſimplicius ſeſe exerebat? An non *Liquefactio* & *contabefactio*, præſertim per *ignem*, eſt *violentior* quoque *commotio*? Cur ergo *Tabefactio* iſta, quam diſerta auctoritas *Dialecti* fundat, quam granditas figuræ commendat, ſeponitur; & tanta cum confidentia *Orbi Erudito* offertur vaga quædam, & abſtracta notio, quam ex Cerebro ſolo, ſine ulla ope, ac luce *Dialectorum*, exſculpſiſſe, glorioſum ſibi ducunt ejuſdem inventores? Erubeſco, talia confutans, quin totus confundor, eo uſque, fuga laboris, & operæ *Dialectorum* ſtudio impendendæ, abripi Viros Scripturarum utique reverentes, ut quod aliis in *Linguis* plus quam ridiculum eſſe, communis ſenſus, communis ſancit calculus, id in *Lingua Hebræa* ſibi arrogare auſint. Quid dicam de cenſura in *Arabes* deſtricta, quod *perperam* hunc *ſignificatum igni adfixerint*, *atque reſtrinxerint ad ſolam aliquam in corpore adfectionem?* An ergo *Liquefactio corporis per ignem*, non prior eſt, quam *Liquefactio animi per cu-*

 ras,

ras, *ſollicitudines*, *anxietates*, & *mœrores?* Si Cl. *Drieſſen.* ſibi *Linguæ Arabicæ* ſcientiam non invidiſſet, ejuſdem conſtantiam, dignitatem, gravitatem, & *Hebraicæ* parem Majeſtatem, admiraretur. Nunc, cum novo hocce genere ſcriptionis, nihil aliud ei relictum, quam ut pedes ſuos ferat per ignes ſuppoſitos cineri doloſo; atque omni momento ſemet in laqueos induat, unde emergi non poſſit. Irretitus certe, & conſtrictus, tenetur Noſter, ita concludens. „*Quare neceſſum non eſt loca omnia Scrip-* „ *turæ ad hanc figuram trahere*; *neque particularis ille ſigni-* „ *ficatus locis omnibus recte aptatur. Certe coacta eſt illa in-* „ *terpretatio Jeſ.* 28. 28. *Sic quicquid comminuitur*, lique- „ fiet; *& confundentur diſtinctæ notiones*; *ſi vel dedero non* „ *intelligi debere ipſius* rotæ agitationem, *quæ adhuc mi-* „ *nus quid cum* liquefactione *commune habet.*" Languidule ſane, *neceſſum non eſt*. Atquin evictum, *proprietatem Linguæ* id poſtulare. Debilius adhuc; *loca omnia.* An quædam ergo *Liquefactionis imagine* ornari concedit? Videtur. At quænam illa? *Omnia*, dicerem ferme, *uno* tantum excepto, cujus *interpretatio* ut *coacta* reſpuitur. Videamus. Oſtendi bifariam ſtrui illud והכם, ab aliisque ad *panem* referri, ab aliis ad *rotam*. Utrobique *Liquefacere*, grande quid adfert, ſive placeat *Terere panem*, *frumentum*; ſive *violentius agitare rotam*. Certe apud *Latinos* etiam *Colliqueſcere* dicuntur ea quæ *penitus conteruntur*: nec tamen *diſtinctæ* ſic *notiones confunduntur*; ſed *Linguæ gratia*, & *virtus*, additur. Eadem res in altera *figura*; quam præferendam duxi. Adeone *meta fervidis evitata rotis* necdum ad Cl. *Drieſſenii* notitiam pervenerat? Ad eam rationem grandior Spiritus fert, ut *fervidæ rotæ Candeſcere*, quin & *Liqueſcere*, dicantur, *quum rapidiſſimo impetu feruntur*. Pulchre *Ovid. Metam.* L. 2. 727.

Non

Digitized by Google

Non ſecus exarſit, quam cum Balearica plumbum
Funda jacit, volat illud, & incandeſcit eundo:
Et quos non habuit, ſub nubibus invenit ignes.

Item L. 14. 824.

Corpus mortale per auras
Dilapſum tenues: ceu lata plumbea funda
Miſſa ſolet medio glans intabeſcere cœlo.

Graviſſime ergo *Eſajas*; *nec* TABEFACIT *rotam plauſtri ſui*: vel, *ut tabefaciat rotam plauſtri ſui*. Nec ſuæ, nec Scripturarum, dignationi ſatis conſulit, qui talia *Orationis ornamenta* aſpernatur.

SECTIO VII.

Radicis עשש *Origo*, & *tralationes* figuratiſſimæ, clara in luce locantur.

I. Conſilium meum in *Opere* de *Originibus*, tam honeſtum, tam neceſſarium, tam evidentibus rationibus, ac demonſtrationibus, quas *Humanioris Literaturæ principia* cuivis ſuggerunt, ſubnixum, ut emirari ſatis nequeam, unquam a quoquam, qui inter *Eruditos* nomen gerit, ei contradictum.

Conſilium noſtrum in opere de Originibus.

Contraria omnia, ne quid mentiar, expectaram, & blanda nimis ſpe mihi promiſeram; non dubitans, quin cordatiſſimi *Theologorum* non ſolum conatibus faverent, verum etiam operas, humeroſque, ſociarent.

Quid hanc meam ſpem, ac cogitationem, eluſerit, meum

meum non eſt ediſſerere. *Humanum* eſt, quod mihi hac in parte eveniſſe cerno; & mei ſemper officii duxi, *Humaniter* id ferre. Id tamen & Cauſæ veritatis, quam ſuſcepi, & mihi ipſi quodammodo, debeo, ut nunc tandem palam faciam omnibus, *Hypotheſin* noſtram ne examinatam quidem videri ab iis, qui eam & *privatim*, a longe jam tempore, & *publice*, improbandam ſibi cenſuere.

Non intellectum a plerisque: ne examinatum quidem.

De *Drieſſenio* noſtro id omnis pagina; quid paginam dico? omnis periodus atteſtatur. Ea ipſa quæ ex *Originibus* meis legit, ne intelligeret, indeque contagiunculam aliquam traheret, metuiſſe videtur caſtiſſimus *Idiotiſmi pure Biblici* cultor. Certe ubique fere in *Excerptis* ſuis tranſſilit, & omittit, quæ *Cardinem* & *Quæſtionis* circa *Origines*, & *Demonſtrationis* noſtræ, eas non niſi ex *Dialectis* reſtitui poſſe, efficiunt. Hac dexteritate omiſſa hæc mea introductio in *Caput* VI. *Origin.* quod hac *ſectione* refutabitur, ſcilicet! *Luculentum ſpecimen exhibui* fruſtrationis *&* erroris, *quem omnibus in Linguis ignoratio offundit* primigeniæ Originis. *Idem hoc in omnium oculis defiget* Radix עלל, *multa & læta propagine florens. Hujus* antiquiſſimum ingenium, *quod nullus omnino locus pure, & extra* Metaphoram *ſiſtat, eam peperit notionum varietatem, & inconſtantiam, unde emergi nequeat. Eam fluctuationem hoc caput componet, ſermoniſque Hebræi* conſtantiam, gravitatem, verecundiam, inexhauſtamque ubertatem, *hoc in verbo ex primis fontibus derivabit.*

Quo conſilio talia oculis Legentium ſubducantur, nec exputo, nec diſputo. Rogo tantum, cur qui *Fundamentorum meorum ſoliditatem tentare* aggreditur, ea ne digito quidem tangat, ſed magnanimo ſilentio contemnat quaſi.

An ſemet ſatis deſtruunt illa, ex *meris Paralogiſmis*, & *perpetua ignoratione Elenchi*, contexta? Imo vero hauſta

ſta ſunt ex *Linguarum omnium primordiis*, omni exceptione majoribus, quæ ne ab iis quidem in dubium revocantur, qui *Hypotheſin* noſtram omnibus modis infringere, & debilitare, conantur.

Omnis ergo *Quæſtio* huc redit, *Origineſne Hebrææ*, quas in plurimis *Radicibus* abeſſe omnes uno ore confitentur, & ne *Drieſſenius* quidem noſter negare ſuſtinuit; *Origineſne*, inquam, illæ ex *conjectura*, ex *ingenio*, ex *Cerebro Docto*, aliquid ad *Verſiones*, & *Lexica*, *imaginantis*, an ex *Dialectis Veteribus Linguæ Hebrææ* reſtitui debeant? Ego cum *Principibus Literaturæ Orientalis*, & *flore delibatiſſimo Interpretum*, pro *Dialectis* pugno, Veritate mihi ad dextram ſtante, animoſque faciente: Cl. *Drieſſenius Logica*, & *Metaphyſica*, ſubnixus, pro *ſagacitate ingenii*, *cerebrique*, *ſui*, animoſiſſime propugnat, actumque credit de re *Hebraica*, niſi illa *Methodus*, eliminata noſtra, introducatur. *Status controverſiæ.*

Illuſtri etiam ſpecimine demonſtratum voluit quantum inter *Ipſius Methodum*, & *meam* illam interſit. Quando tamen Viri Docti *Excerpta* mihi ipſi *Chaos* quoddam offerunt, in quo memet invenire non poſſim, nedum ut Lectores meam inde mentem aſſequantur, juſtitiæ, credo, & veritatis, fuerit, mihi ipſi non defuiſſe; atque *demonſtrationis* meæ conſpectum præbuiſſe.

Oſtendi, quod etiam attigit Cl. *Excerptor*, *Thema* עלל a Cl. *Buxtorf.* exponi *Fecit*, *operatus eſt*. *Adfecit*, *Confecit* malo. *Racemavit*. *Machinatus eſt*. *Illuſit*. Adjectum a R. *Salom*. *Inquinavit*. Ex *Avenario* adduxi: *Infantiliter locutus eſt*. *Auſus & conatus eſt aliquid infantium & balbutientium more*. *Corrupit*, *abrupit racemando: vel depilavit*. *Illuſit aliis racemando*, *& inferendo aliquid mali*. Ex *Cocc.* in medium tuli, *vexare*, *vim facere*, *νεανικῶς ποιεῖν*, *violenter* & *pro libidine tractare*. Item ex *Exemplo evidenti illuſtratus.*

Chal-

Chaldæo עלל *intravit*, *Racemare*, *Racemando interius penetrare.* Ex *Stockio* denique hunc ordinem notionum exhibui. 1. *Facere operari.* 2. *Facere quod in admirationem rapiat homines.* 3. *Facere quod in damnum & ruinam alterius cedat.* 4. *Scelerate & nefande aliquem tractare.* 5. *Facere quod in contemtum alterius cedat. Ludificare.* 6. *Racemare. Carpere*; tum *proprie*, tum *metaphorice.* Amputavi, ne moles in immenſum excreſceret, congeriem non minus moleſtam *ſignificationum*, qua *Veterum verſiones* nos implicant, & diſtrahunt. Soli LXX. dant, ἐμπαίζειν. καταμωκᾶσθαι. καλαμᾶσθαι. ἐπιφυλλίζειν. ἐπανατρυγᾷν. προφασίζειν. φθέγγεσθαι. σβεννύναι. Omnia hæc ſuis quæque locis ſic ſatis congrua, ſi *ſecundariam* vim quæras: ſi *primariam*, fateare neceſſe eſt, ni vanus, & ridiculus, eſſe cupias, iſtam indagationem excedere ingenii humani fines, niſi aliunde facula ei accendatur.

Eadem ratio eſt *ſignificationum* ex *Buxtorfio*, *Avenario*, *Coccejo*, *Stockio*, productarum. In iis omnibus, ſi *ſecundario uſu* contentus eſſe velis, aliquid ineſt veri: ſed nemo, niſi *Linguarum* rudis, dixerit, *proprietatem* & *primigeniam indolem Radicis* hinc ſatis elucere.

Thematis עלל Origo *hactenus incognita.*

Ut ſentias me ſcire, quid in publico dicam, en tibi placita *Forſteriana. Congruit*, inquit ille, עלל *ſignificatione cum verbis* של יעל מעל נעל, *niſi quod ut forma ita modo ſignificandi inter ſe varient. Maxime vero affine eſt verbo* עלה, adſcendit, *in corde animique affectibus: ſignificat enim meditari*, *cogitare*, *conari*, *moliri*, *admoliri*, *agere*, *facere*, *deſignare*, *animi vim*, & *potentiam*, *declarare.* Quid horum primigenium? Quid non tale, quod *Originem* in puteo deliteſcere clamet, niſi in עלה *adſcendit*, ob affinitatem literarum, pedem figere placeat.

Vide nunc, quanta religione caverim, ne quicquam ho-

bonori eorum, qui ante me fuerunt, per me decederet. Negavi *Par.* VII. *Cap.* VI. *famam, & præclara merita* Interpretum *inde minui, quod tam varios ſignificatus cumularint, quod aliter fieri non paterentur tenebræ illæ, &* anguſtiæ, ad quas *Lingua Hebræa* redacta eſt. Addidi, quod omnem utique invidiam, criminationem, cavillationem, ſuſpicionem, prohibere debuiſſet: *Veritatem quoque conſiſtere poſſe confirmo in iſta fluctuatione, & jactatione, ſi mentem Spiritus S. generalius ſpectemus &c.* Ex copia deinde *Latina* ſub verbis *Carpere*, *Libare*, & *Haurire*, in gratiam minus peritorum, oſtendi, quam longe ſæpe uſus ſecundarii deflectant, atque deſciſcant a *primigenia* poteſtate. Inſiſtam tantum in poſtremum *Haurire*. Ejus *ſecundariæ notiones* ſunt *implere*, *defatigare*, *confodere accipere*, *audire*, *videre*, *mergere*, *comburere*, *dilapidare*. Item *Tolerare*, *curſu tranſmittere*, *abſorbere*, *occupare*, *conſumere*, *intimo ſenſu percipere* Poſſum adhuc viginti alias ſuperaddere: ſed maneo in iis quæ olim adducta. Pone jam, *primariam notionem hauriendi* hactenus latere, ecquis *mortalis* tam audax, qui confidat, ſe turbatum hocce glomus ex facili evoluturum, & ad *Originem*, ſive *primigeniam vim*, ſola vi ingenii *pulchre adſcenſurum?* Nemo ſane, cui ſanum ſinciput. Nempe *Literatura Latina* ab *Enthuſiaſmo* intacta. *Græca* aliquatenus eo adflari cœpit. *Hebraica* eidem penitus expoſita: præſertim a quo *Boblius* vexillum ſuſtulit, ad *Formales*, quas vocitat, *ſignificationes* ex *officina*, & *fornace*, *ingenii ſui effabricandas*.

Cur hinc tota mente reſiliam, alibi pluribus diſſertatum, & cumulatius adhuc, ſuo tempore, ediſſertabitur. Nunc tantum hinc Æquis Arbitris inſpiciendam præbeo abſolutiſſimam neceſſitatem *Dialectorum*, ſine quibus nunquam *Lingua Hebræa* ex illo ſalo, & fluctu, diſ-

Ejus notiones Arabicæ *accurate digeruntur.*

diſſonantium ſignificationum, in tranquillam, & tutam, ſtationem, quam inveſtigata præſtat Origo, emerget. Hoc principio ductus, aperui divitias *Arabum* ſub eadem hac *Radice*. Eorum uſus cum uſibus *Hebraicis* concinere, maximam partem, ex *contextu Gjaubarii*, quem ſolum Cl. *Drieſſen*. excerpſit, relucet. Vel doctiſſimis tamen tales *Gloſſæ* neſcio quam fruſtrationem, & vertiginem, ſæpe objiciunt, niſi exemplorum lumine ex Libris, & Fontibus ipſis, collustrentur. Propoſita ergo *primaria notione* in *Hauriendo*, & quidem *identidem*, ſive *repetitis hauſtibus bibendo*, deſcendi ad *uſus Metaphoricos*, & *ſecundarios*, eoſque hoc ordine percenſui. I. *Iteratis ictibus ferire*, *vulnerare*, *haurire* aliquem. II. *Iteratis vicibus rem habere* cum aliqua, *& quaſi æquatum ire ad ſitim voluptatis explendam*. III. *Iteratis vicibus mulgere*, *emulgere* ubera. IV. *Emulgere* oculum *iteratis fletibus*. V. *Emulgere*, & *exhaurire*, jumentum *repetitis currendi vicibus*. VI. *Identidem vindemiare* & *Racemare vitim*. VII. *Identidem vectigalia exigere*, *& quaſi racemare*. VIII. *Identidem calumniis carpere*, *& vexare*. IX. Alio flexu in 2. *Conjug*. *demulcere*, *lactare*, quaſi *identidem hauriendum quid dare in ſolatiolum*. Iterum X. alio canali, in 8. *Conj*. *Paſſ*. *Ægrotavit*, proprie *hauſtus*, *exhauſtus fuit*, morbis. Denique XI. *Haurire* tranſlatum ad *ardua moliminum* quæ quaſi *exhauriuntur* & *exantlantur*.

Et cum Hebraicis conferuntur. Magnam omnibus hiſce *Metaphoris* dignitatem ineſſe, nemo inficias iverit. Juſta interim ſuſpicio eſt, Cl. *Drieſſenium* nihil horum vel legiſſe, vel ſaltem percepiſſe. Certe nihil horum, in quibus *demonſtrationis* meæ *vis* ſita, in *Excerptis* Ejus viſitur. Hæc tamen plus lucis præbuiſſent *Lectoribus*, quam *Sceleton Gjaubarianum*; quod per ſe parum habet gratiæ, ac ſplendoris. Ad hoc jam filum, graviſſimas illas *Metaphoras*, quibus verbum עלל

in

in *Bibliis* auctum, evolvendas porro ſuſcepi. Et I. quidem in *vulneribus altius inflictis*, *vitalemque ſpiritum haurientibus*, noſtrum עלל adhibitum produxi ex *Thren.* 1: 12. 22. & 2: 20. item *Job.* 16: 15. *Exod.* 10: 2. 1 *Sam.* 6: 6. nec non *Eſaj.* 66: 4. a *pagina* 188. ad 199. Hinc II. tranſii ad verecundum illum uſum *Hauriendi* in *explenda ſiti* voluptatis, a *pag.* 199. ad 203. Acceſſi deinde ad III. & IV. claſſem in *mulgendo*, *emulgendo*, indeque gemmulam figuratiſſimæ orationis reſtitui *Thren.* 3: 51. עיני עללה לנפשי *Oculus meus haurit* i. e. *emulget animam meam:* a *pag.* 203. ad 211. Inde Claſſis V. nullum ſpecimen in Sacris occurrere monens, deſcendi ad *num.* VI. atque *Racemationem* tum *propriam* tum *impropriam* illluſtravi agmine exemplorum; a *pag.* 211. ad 213. ſubſumſi VII. *exactiones vectigalium*, & *concuſſiones*, cum *calumniis* fere conjunctas ex claſſe VIII. a *pag.* 213. ad 216. Ad iſtam claſſem tamen directius reduxi *Deut.* 22: 14. iſtud שם לה עלילות דברים reddens, *imponit ei cavillamenta verborum*, *calumnias* &c. Ad IX. in *lactando*, *oblectandove*, relata loca *Num.* 22: 29. *Jer.* 38: 19. 1 *Sam.* 31: 4. Adde *Pſ.* 141: 4. in *Indice.* Claſſis X. ſub I. ſubordinari ſe patitur. Poſtremo XI. in *arduis moliminum*, *facinorumve*, quæ *exhauriuntur*, & *exantlantur:* tam in *bonum*; quam in *malum.*

Nihil horum productum a Refutatore meo. Qui utramque hanc aciem utraque in *Dialecto*, *Hebraica*, & *Arabica*, adſpexerit modo, a ſe impetrare non poterit, ut non *Harmoniam* ſimul & *Gravitatem* harum *figurarum* admiretur. Præclare ergo ſibi conſuluit Cl. *Drieſſen.* qui haſce meas *copias*, quas *invictas* appellare audeo, ſuo, & Lectorum ſuorum, conſpectui ſubtraxerit; poſt contextum *Gjaubarii* apponens, *Hactenus.*

Ejus lucidiſſima II. Ab illo *Hactenus* ita porro cornua diſputationis ſuæ in me commovet. „ *Certum eſt* primigenium & univer-

 „ ſa-

origi-natio. „ ſalem *hujus Radicis* ſignificatum *talia involvere*, *quæ in* „ ſingulares *multos ſe poſſint devolvere.*" Ut hæc principia ſe dant, aliquid exprometur, quod diſcuſſis omnibus tenebris, clariſſimum nobis diem pandat. En quod expectationi cumulatiſſime reſpondere queat. „ *Loca in* „ *quibus occurrit ſi attente perpendo omnia*, univerſalis no- „ tio *hæc videtur*; ſtudioſe, operoſe agere; omni niſu „ virium omnium contentione, opus profligare, in eo „ perdurare, repetitis vicibus agere, *ſicque* opus confi- „ cere, & perficere; *ſive actio ſit Phyſice noxia vel uti-* „ *lis*, *moraliter recta vel turpis.*" Ecquid copioſius ſimul & luminoſius, pro *primigenia poteſtate*, & *Virtute*, unquam cuiquam in mentem venire potuiſſet? Habes *niſum*, habes *contentionem*, habes *profligationem operis*, cum *perduratione* in eo *repetitis vicibus*, quin *confectionem*, *perfectionemque* ejuſdem, *Phyſice*, *moraliter*, in *bonis*, in *malis*, ex *ſimplice*, *propria*, *primigenia Thematis indole.* Nimis modeſtum jam cenſeri debet illud *videtur*, quo Cl. *Diſſertator* in hac *Origine* proponenda uſus. Nunc oculis meis cerno, & intimis ſenſibus percipio, ex *Logica*, & *Metaphyſica*, regione, *certius*, *pleniuſque*, *adſulgere lumen*, *quam ex omni Arabia.* Necdum tamen *Origo* hæccce exhauſta. Pergit Cl. *Diſſertator*. „ *In Hithphael cum* „ ב adverſus aliquem agere ejus opus ſufflaminare, lude- „ re, *ſicque ili* illudere, *illi* ægre facere.". Nunquam ideas enucleatiores, & medulla ſapientiæ refertiores, vidit orbis. Omnes *Dialectorum* opes, ad tantam opulentiam, & claritatem, nil niſi caligo, & ſterilitas, mera. En novos iterum radios. „ *Ubi* Racemare i. e. confi- „ cere *ſignificat*, *quia omne* conficere *non eſt* racemare *ad-* „ *ditur* נפן *vitis*, כרם *vinea.*" Non additur tamen *Jud.* 8: 2. *An non Racemationes Ephraimi*, *melius quid*, *quam Vindemia Abiezer?* Mea mihi *Origo* ibi miniſtrat *re-*

pe-

petitas carpturas, quaſi *hauſtiones*, *legentis uvas*: at Cl. *Drieſſenius* eas faceſſere jubet, ut *Confectiones* locum occupent. Abeſt etiam *Jud.* 20: 45. *Et racemarunt quinque millia virorum*, ubi jam vel ſine נפל illud *conficere* melius ſedebit, ſi pro *occidere*, *interficere*, ſumatur, naſceturque alia adhuc idea *Conficiendi* quam *Origini* ſuæ inludat fœcundum Viri ingenium. Eidem debes pulcherrimum *Etymon* § עלל, *infantis*, *pueri*, quem hinc dictum conjicit V. D. quaſi *confectum*, *ποίημα*, *fœtum formatum*; Activum quid, *dum anima cum illo conjuncta eſt*. Belliſſimum profecto, *ποίημα*, *Activum quid*. Ad poſterius illud præluſerat Cl. *Guſſet.* cui עלל *puer* ab *agendo*, ab *activitate*, ſignat *fœtum tempore quo motu præditus deprenditur in utero*; & latiore uſu, *infantem ea ætate*, *qua magis quam prius* Activus *eſt*. Talia vel invitis, credo, aſſenſum extorquerent; præſertim iis, qui *Saniore Philoſophia* in *Linguis enucleandis* uti poſſunt: nam nos *Grammatici* diceremus ſimplicius eſſe עלל. *Lactens*, *Lac matris hauriens*.

Et acerrima inde inſtantia.

Hinc novo impetu ſumto, ita proſequitur Cl. *Diſſert.* „ *Videbis nunc, an & quomodo ſub hanc* notionem univerſalem *cogi poſſint quæ habent* Verſiones & Lexicographi; *quamvis forte in* ſignificatum primigenium *ſe hic minus feliciter penetraverint. Attamen quod ad nexum* „ ſignificatuum particularium *cum* univerſali *ea dederunt*, *quorum ope* ſignificatum univerſalem, & ſignificatuum particularium *cum illo nexum feliciter attingimus.* Id dicere videtur ſubtiliſſimus *Originum Hebræarum* Inventor, quicquid LXX. *Vulgatus*, *Chaldæus*, reliqui Veteres, & Recentiores, vel in *Verſionibus*, vel in *Lexicis* exhibent, id omne in *primigenium ſignificatum*, quem, ſola collatione locorum, feliciter attigit, pulcherrime con-

 ſpi-

Digitized by Google

ſpirare, atque naturalem cum eo nexum habere. Tenta modo, & nil limpidius agnoſces.

Palmam rum lemniſcis ferens Victori.

Merito itaque victorem ſeſe infert, atque in fuſas, fugataſque, copiolas noſtras, ſtrenuiſſimam edit *Racemationem.* „ Sed *an quid ex* Arabia *expectes melius? Relege quæ* „ *ex ipſo exhibuimus.* " Poſt currum vinctis manibus incedo: nihil habeo quo ludibrium a me depellam: Cl. *Drieſſenius* quæ *digna lectu* erant *excerpſit*; eaque attente *relegi* patitur, quæ nemo niſi *Arabice* peritiſſimus intelliget. „ *Quis credat*, inquit porro, *verbi quod de Deo*, *hominibus*, *bonis*, *malis*, *uſurpatur*; *de actibus utilibus*, *noxiis*, „ *rectis*, *pravis*; *de vel ad animum vel ad corpus vel ad* „ *utrumque ſpectantibus*; ſignificatum primigenium *eſſe* „ *quem ille ex Lexicis Arabicis repetit?*" In *Grammatica* regione hæc vocarentur *Arena ſine calce:* at in *Metaphyſica*, haud dubie, cuncta ſolidiſſime compacta. Ejuſdem compactionis hæcce. „ *Quomodo omnes* ſingulares „ ſignificatus, *vel verbum ad* ſubjecta ſingularia *applicitum*, *hinc explicari poterunt?* " Nempe os ſubleveram mihimet, qui *explicationem* & *applicationem* ſic ſatis concinne proceſſiſſe autumabam. Compactiſſima denique concluſio. „ *Neque neceſſario Scripturæ loca ex illo fonte* „ *explicanda ſunt. Vide quæ in hanc rem habet p.* 212-216. „ (*neque enim attinet omnia Typis exſcribi*) *& cogita quam* „ *coacta ſint illa.* " Et quis hoc cogitabit, *Studioſus*, an *Profeſſor?* Ni fallor, *Profeſſoris* fuerat id demonſtrare. „ *Sed & attende*, *quomodo jam hæc metaphora ducat* „ *ad magna facinora*, *qui eſt ſignificatus* ꝫ עלילה. *Vide* „ *pag.* 218. 219. 220. *& videbis* Magnalia *Dei* opera „ *ſic proponi*, *& eleganter figurari illa dictione* aquam intrare, haurire. *Quam hæc abludunt!* " Dixi nempe p. 218. 221. in forma התעלל, itemque derivatis עלילה,

&

& מעלל, ex *Origine* deſignari *ardua molimina*, & *facinora quæ magna mole patrantur*, *exhauriuntur*, *exantlantur:* partim in *bonum*, partim in *malum*. Utrumque uſum triplici filo firmavi, tribus verbis adductis, ſub quibus *Arabes* a *deſcenſu in aquam*, vel a *gurgitibus intrandis*, adſcivere ſecundariam vim *aggrediendi alta negotiorum*, *moliminumque*; tum in *laudem*, & *decus*: tum in *dedecus*, & *flagitium*. Exiſtimabam, hanc *figuram* tam nobilem eſſe, tamque dilucidam, ut omnium conſenſum ſtatim auferre poſſet: præſertim quum & *Latinis* protrita eſſet formula *exhaurire labores*, *negotia*, *molimina:* nec non *exantlare*; ex *Græco* fonte, ubi ἀντλεῖν, & ἐξαντλεῖν, ſimiliter transferri amat: *Arabica* & *Hebraica* imagine tamen multo illuſtrius adhuc fulgente. Sed apage nunc *Metaphoram* tam inſubidam: nam Cl. *Drieſſen.* ad omnium judicium provocat, ſimpliciter apponens, *quam hæc abludunt!* Et *unde* quæſo *abludunt?* An a *Linguarum* indole, & arte *Etymologica?* Nihil cum iis conjunctius? Certe *machinatio*, *ſtudium*, *facinus*, quod *Verſiones* & *Lexica* habent, tantam dignitatem, & gravitatem, non adferunt. *Opus* νεανικὸν, *juvenile* aſſumſit Cl. *Cocc.* ex עולל *puer*. Si *Originem Drieſſenianam* reſpicio, prodit mihi *niſus*, *omniumque virium contentio*, *ad opus profligandum*, *in eoque perdurandum*, *cum actione identidem repetita*, *donec conficiatur*, *& perficiatur*. Sic demum exiſtit imago *Magnalibus Dei* expingendis apta nata: præ qua *Molimen* meum, quo *gurgites negotiorum ſubeuntur*, *intrantur*, *exantlantur*, ipſa aqua dilutius. Finem facio in *Metaphyſica* ſubtilitate Cl. *Guſſetii*, quæ ſuperiora illa lumina, & acumina, præ ſe delet. Obſervat ille עלילה de *Deo* uſurpari *ſplendide*, de *Hominibus* ſecus. Ejus rei rationem editurus, rogat, *An* עלל *in Origine notat motum agentis a ſe ipſo excitatum? qui ſane decet Deum*, *quippe qui eſt independens ſimul ac* San-

Sanctus, *ita ut*, *quæ faciet motu proprio*, *non poſſint eſſe aliâ quam optima. Contra vero homo cum ſit & dependens*, *& corruptus*, *neceſſe eſt ut omnia quæ faciet motu proprio*, *& recedens a dependentia*, *qua ſubeſt Deo*, *mala ſint.* Sublimius ſcandi non poſſe, in *Originibus* veſtigandis, & nativa potentia *Linguæ Hebrææ* ex *Philoſophiæ* meditullio eruendo ultro agnoſco: ſimulque confiteri cogor, ſi talia deſiderentur, ad *commentationem Sacri Codicis*, & *Explicationem* ejus, rite inſtruendam; nihil opis, luciſve, ferre poſſe *Dialectos Orientales*: quin reliquis quoque *Linguis* addiſcendis tutius tunc in poſterum abſtinebitur: ne acies *Metaphyſica* per earum cognitionem hebetetur, in *primigeniis ſignificationibus Linguarum* omnium *Matris*, & *Reginæ*, conſtituendis.

SECTIO VIII.

Radicis נהל indoles antiqua adſtruitur.

Rarior in Sacris uſus hujus Thematis.

I. Cum præcedenti עלל magnam adfinitatem colit נהל. Ejus *ſimplex ſpecies*, ſive *Conjugatio prima*, *Kal*, nuſpiam in *Sacris* occurrit. Novem in totum loca offerunt ſpeciem *Pihhel.* In *Hithpahhel* ſemel tantum proſtat, nec quicquam ulterius de hac *Radice* reliquum; niſi quod נהללים *Eſaj. 7: 9.* a quibuſdam ad הלל reductum, hinc ſecundum plurimos derivetur, *incerta* tamen *ſignificatione.*

Secundarius ſemper.

Iſtud *Pihhel* in *Lexicis* reddi ſolet *Agere*, *ducere.* Hoc quum nimis nudum videretur, nec *Emphaſin* locorum ſatis exhauriret, additum, *ut Paſtor agit oves fœtas*, *lente*, & *clementer.* Ita Cl. *Cocc.* cujus exemplo *Stock. proprie ſig-*

Digitized by Google

ſignificat ſenſim ac lente ducere, prout duci ſolent ægri & infirmi; vel oves quas paſtor pro ipſarum Viribus prudenter agit, perque commodas vias ad paſcua ducit. Ex his nihil minuo, nec muto: facile tamen mecum qui *Linguas* callent animadvertunt *ſecundariæ* hæc eſſe *poteſtatis*, quæ *Originem* verbi neutiquam recludant, atque introſpiciendam præbeant.

Ut omnes id planius, pleniuſque, percipiant, addu- *Græca*
cenda mihi copia eſt, qua *Veteres* in hoc verbo expri- *copia.*
mendo uſi. LXX ſemel Ἄγειν; ter διατρέφειν & ἐκτρέφειν *enutrire:* item παρακαλεῖν *conſolari*; καταπαύειν *quietum reddere*; ἀντιλαμβάνειν *ſuſcipere*; & διαβαστάζειν *ſuſtentare*, vel *ſuſceptum portare.* A *Symmacho* alicubi ſubſtitutum τημελεῖν, *ſtudioſiſſime curare.*

Vides omnia eſſe *ſecundaria*, per quæ jam *Origo The-* *Reli-*
matis plane *fluctuare* incipit, magis adhuc undatura, ſi *quæ*
reliquam *Veterum* varietatem huc congerere vellem. *Ver-*
Nempe, ut olim monui, *primævus ille fons abſtruſior* *ſiones* *ſepo-*
erat, quam ut genuina ejus vena ex reliquiis Biblicis perten- *nuntur.*
tari poſſet.

Exiſtimabam, quum talia ſcriberem, omnes mihi, in re clara, facile aſſenſuros: præſertim quum viderent *ubertatem*, & *dignitatem*, *Linguæ Biblicæ*, per *Origines* noſtras amplificari. Aliter tamen, quam expectaram, res cecidit apud multos; quamvis etiam multorum favorabili judicio, aſſenſuque, me honeſtatum, citra vanitatem adfirmare poſſim.

Tollendis ſcrupulis, quibus minus benigne de *Origi-* *Accedi-*
nibus noſtris ſentientes laborant, obſervare, & pro certiſſi- *tur ad*
mo principio inculcare, mihi liceat, ubi *Conjugatio Kal* *Origi-*
deſideratur ſub aliquo *Themate*, ibi plerumque *ſimplicem*, *nem.*
& *principem*, ejuſdem *poteſtatem* ſimul abeſſe, atque deſiderari. Quid mirum ergo, ſi ex *Dialectis* reducere co-

N ner

ner *ſignificationem ſimpliciſſimam* quæ ſub *Kal* olim, florente *Lingua*, obtinere debuit; unde in *Pibbel* iſtud *leniter*, *clementer*, *agere*, vel *minare*, fuerit propagatum.

In hauſtu primo *ſitam.*

Hæc ex genio *Linguæ* requiritur *intranſitiva*, quam nemo ſanus ſtatuet fuiſſe *agi*, vel *duci:* quia ſic *Analogia Conjugationum* penitus conturbaretur; & aliquid admitteretur, quod ab omni ſpecie veri abhorret. Hocce *intranſitivum* conſervavit *Dialectus Arabum*, ubi נָהַל نهل in I. *Conjug.* eſt *Bibit*, ſpeciatim, ad ſubtilitatem *Linguæ*, *primo potu*, *hauſtuve:* Item *potu expletus fuit*, *ſitim reſtinxit*; ut Cl. *Gol.* in *Lex.* habet. Ex hoc fonte in *Pibbel* per *vim tranſitivam* profluxit ποτίζειν, *facere bibere*; *miniſtrare potum*. Id mox ex ſe profudit, *prominare*, *propellere*, *pecus ad bibendum*, *more Paſtoris: Aquatum ducere gregem.* *Græcis* ποτίζειν eadem amplitudine donatum. Hinc porro per *Metaphoram* ortum, *leniter*, *clementer*, *paſtorititia cum cura*, *lactare*, *recreare*, *omni commoditate augere*, ad *laſſitudinem*, & *moleſtiam*, *ſedandam.*

Hanc *Radicis* noſtræ nativam elegantiam, & dignitatem, apertiſſime exerit *Pſ.* 23: 2. *Ad aquas recubationum* ינהלני *agit me ſitis levandæ gratia.* Et *Eſaj.* 49: 10. *Ad ſcatebras aquarum* ינהלם *aget eos ſiti ſedandæ.* Ad hanc *Originem*, & *Figuram* ſimul ſuaviſſimam, reliqua quoque loca reduxi, inſigni cum augmento lucis, & gratiæ; quam non recipere, eſt intranti diei feneſtras occludere; & ſuum *Linguæ Hebrææ* decus invidere.

Cl. Drieſſ. *iterum* ſecundarium *cum* primigenio

II. Videamus interim, quæ Cl. *Diſſertator* pro Eruditionis ſuæ lumine, & copia, huic *Origini* obduxit. „ *Radix* נהל *conſultis locis omnibus in quibus occurrit*, & „ *adbibitis quæ diximus adminiculis*, Verſionibus, & Le- „ xicis, *nobis dicet ſignificatu primigenio* recte leniter du- „ cere *relate ad animum & corpus. Secundarium quid eſt*

„ in

Digitized by Google

„ in ductu illo neceſſaria præbere: *ſed quod tum adden-* commiſ-
„ *dum quia verbum hoc per ſe ſolum non ſignificat. Huc re-* cet.
„ *fer Gen.* 47: 17. " Enimvero vereor, ne retractandum mihi ſit, quod ſupra alicubi poſui, Cl. *Drieſſen.* perpetuo *primigenium* cum *ſecundario* confundere, nam hic quidem accuratiſſime ea diſtinguit, & *primarium*, rite *conſultis omnibus locis*, nec *omiſſis Lexicis*, & *Verſionibus*, ait eſſe *Recte leniter duxit*, primo *relate ad animum*, ſecundo, *ad corpus.* In qua *Lingua* hoc *ſimplicem* & *propriam Thematis poteſtatem* conſtituere queat profunde ignoro: in *Hebræa* id obtinere, jam docemur. Liceat tamen rogare, *primigeniuſne* hic *ſignificatus* in *Pihhel* ſit ſtatuendus, an in *Kal?* In *Pihhel* quidem hactenus nil *primigenium* nec novi, nec concipio. *Kal* nullo in loco conſervatum: ut adeo excogitare nequeam, quibus *locis collatis*, & *conſultis*, Cl. *Drieſſen.* tam *pulchre* & *feliciter* ad completiſſimam *Originem* hujus *Radicis* ſeſe potuerit penetrare. De *ſecundario* illo, *in ductu neceſſaria præbere*, ad *Gen.* 47: 17. mox commodius.

Pergit ſummus *Theologus*, & *Philologus:* „ *Ubi vox* Fortiſſi-
„ *hæc de opere Divino gratioſo paſſim adhibetur, quis exiſti-* mæ in-
„ *met* ſignificatum primigenium *eſſe illum quem poſtliminio* ſtantiæ.
„ *ex Arabia reponit V. D.?* Interrogatio graviſſima quæ omnes meas explicationes difflat. Ex *Arabia poſtliminio reponere ſignificatum primigenium* vocabuli, quo Sp. S. utitur in *opere divino gratioſo* exprimendo! Quid abſurdius? Sed ſcire velim, ad quænam loca reſpiciat noſter *Diſſertator*. Ni calculus fallit, intenditur *Pſ.* 23: 2. & 21: 4. *Eſaj.* 40: 11. & 49: 10. *Exod.* 15: 13. hæc enim ſola mihi cognita iſtoc ſenſu. Exiſtimabam ibi *Gratiam Dei* pingi ſub *imagine Curæ, qua Paſtor gregem ſuum propellit ad aquas, ſiti, & laſſitudini, levandæ.* Illuc me ipſi *Scriptores Sacri* invitabant. Sed, ut video, mecum illi aberrarunt, nec e-

opus Divinum gratioſum ſatis condigne expreſſerunt. Decorum quoque non ſatis ſervavit, ſcilicet! *Paulus*, quum de *eadem gratia* agens, 1 *Cor*. 3: 2. dixit, γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. *O Judicium Criticum* pluſquam *Divinum!* Tale & ex hiſce reſplendet. „ *Significatus ille* „ *particularis Scripturæ locis omnibus aptari nequit. Verbum per ſe non ſignificat quod ipſe vult: ſed per ea quæ* „ *adduntur, quod docent loca omnia quæ adducit ipſe. Vide* „ *Pſ.* 23: 2. *pariter Jeſ.* 49: 10. *Confer Apoc.* 7: 17. " Habes iterum *Logicam*, & *Metaphyſicam*, argumentationem. Eam pauci forte aſſequentur. En viri mentem. נהל non poteſt ſignificare *aquatum duxit* pecus, ſed *vis aquationis* tantum ſubnaſcitur ex iis quæ adduntur, ut מי מנוחות *aquæ requietum Pſ.* 23. & מבועי מים *ſcatebræ aquarum*, *Eſaj*. 49: 10. Vitioſiſſima nempe phraſis, judicio *Drieſſeniano*, *Aquatum ducere ad fontes aquarum.* Videlicet habet hic *Philoſophus*, quod, ut *Tautologum*, deſpuat: quum *Grammatico* talia mirifice adblandiantur. *Proprietas* tamen, e *Lexicographis Arabum* a nobis adducta, erat, ποτίζειν *dare bibere*; atque inde porro, *prominare* pecus *ad bibendum.* Quid jam vitioſi, vel lutulenti, trahunt, *aquæ*, & *fontes aquarum?* Sed *Apoc*. 7: 17. ſimplicius ſtructum, ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ πηγὰς ὑδάτων. Ergo נהל ſimpliciſſime ὁδηγεῖν *ducere*. Acutiſſime ſane, ut nil ſupra: peccaſſet *Joannes*, ſi ibi ποτίσει adhibuiſſet.

Huc tendit nova hæcce illatio. „ *Quæſo quid attinebat* aquas fontes, &c. *addere, ſi verbum per ſe proprio* „ *& primigenio ſignificatu dicat* Aquatum ducere? *Quare* „ *ubi illud non additur Jeſ.* 40: 11. *Pſ.* 21: 4. *Jeſ.* 51. 18. „ *verbum per ſe illud non ſignificat, quod V. D. illud ſignificare jubet. An omnis ductus, eſt ductus ad aquas?* Non ſane. Novi ego *Ductores*, qui ad *ſteriles perducant arenas*. Videat Cl. *Drieſſenius* an & illos מנהלים appel-

pellare auſit. Ego ex mea *Origine* Titulum iſtum illuc extendi nunquam patiar.

Necdum remittit fortiſſimus pugnator. „ *Cur igi-* „ *tur* aquæ *in his locis omiſſæ locis ſuperioribus additæ fue-* „ *runt?* " Quia ποτίζειν *Bibendum præbere*; *agere* gregem *ut bibat*; & figurate, *Recreare ſitientem*, *ejuſve æſtum*, *& laſſitudinem*, *potu ſedare*, ſine expreſſa adjectione *a-quarum* ſæpe grandius effertur: quamvis alibi *aquæ*, & *fontes*, completius adjungantur. O Belgium! O Academia Patria! quorſum deventum? Pudet, profecto, pudet, talia nunc a me tangenda, quæ fugere non poſſunt eos, qui Minerval ſolvunt.

En mirificentiſſimam porro inſtantiam; „ *Quod dicit* *Suave*
„ *ad Exod.* 15: 13. *rem per ſe ſi ſpectes*, Veriſſimum *aliquid.*
„ eſt, *quia in aliis Scripturæ locis diſerte ſignificatur: ſed* „ *verbum illud heic non dicit per ſe*, *ſic enim non tantum* „ *per ſe vel* primigenio *ſuo* ſignificatu *diceret* aquatum „ ducere, *vel & pro his divitiis metaphoricis* paſtum du- „ cere, *ſed &* modo prorſus miraculoſo *paſtum & aqua-* „ *tum ducere.* " Nempe ferierat Cl. *Diſſertatorem* adſpectus pulcherrimus loci illius, quem *pag.* 227. *Origin.* exhibui. Ergo *Veriſſimum* agnoſcit, quod ibi dedi; ſed negat inde legitime concludi, *primigeniam vim* eſſe *aquatum du-cere* gregem, quia tunc ex illo loco colligi quoque poſſet, *primigeniam notionem* eſſe, *modo prorſus miraculoſo a-quatum ducere.* Vigilone, an ſomnio? nam inter vigilantes tale genus ratiocinandi necdum audivi. *Simplex*, & *primigenia*, *poteſtas* & נִהֵל mihi eſt, *primo hauſtu bi-bere*, ſive *potare libando*. Inde in *Pihhel* extitit, *dare bibere.* Hinc *ſecundario uſu* ſuccrevit, *aquatum ducere* gregem; & latius permiſſa poteſtate verbi, *omnibus bonis rebus recreatum*, *expletumque*, *aliquem*, *ritu Paſtoris*, *fove-*

re, *curare*, *complecti.* Ita explicui quoque 2 *Chron.* 32: 22. וינהלם מסביב *& eos tanquam gregem ſuum bonarum rerum affluentia beavit*, *ac veluti ad fontes deduxit aquarum*, *quarum pleniore hauſtu*, *in ſumma pace*, *ac tranquillitate*, *priorem illam ſitim*, *laſſitudinem*, *miſeriam*, *eluerent.*

Hic denuo Cl. *Drieſſen.* negat, *vocem id per ſe dicere.* Nempe ita adverſus me diſputat Vir materiæ ſuæ intelligentiſſimus, ac ſi omnia hæcce in *primigenium ſignificatum* incluſa eſſe tetendiſſem. Qui poſſem? quum univerſa mea ratio, & methodus, hinc reſiliat; atque tam fartas *Originationes* in aliis damnet? Qui poſſem iterum? qui diſerte monui, eſſe *Metaphoram a paſtoribus tranſſumtam*, *quæ æſtus relevationem*, *ſitiſque in beata aquarum copia depulſionem*, contineat. An & me *Metaphoram* a *primigenia poteſtate* non diſtinguere autumat?

Aliud ejuſdem ſuavitatis. Fortius adhuc urgeor. Negat iterum Cl. *Diſſert.* „ *Significatum illum applicari poſſe* 2 *Chron.* 28: 15. *quod* „ *ibi* cibare, *&* potare, *probe diſtinguatur ab eo quod ſig*„ *nificatur per* נהל. " Ipſe hanc *objectiunculam* mihi moveram, ſed & mox diſſolveram, oſtendens ſingulari *gratia*, & *Emphaſi*, וינהלם iſti contextui inſertum, quatenus latiore uſu etiam valet, *paſtum potumque pecus prominare*, &c. Præſtruxeram *pag.* 228. *Arabes* ſuum אנהל etiam extendere ad *paſtorem*, quum *agit gregem jam pulchre potum*, *refotumque.* Non expectaram itaque illud: „ *An homines bene paſtos*, *& potos*, *ad primos hauſtus du*„ *cis? Sed attende* novum ſignificatum, *quem neceſſitas* „ *V. D. impoſuit hoc in loco Radici ſuæ dare*, *itane hæc* „ *ſunt eadem?* „ Non *novum* dedi, ſed *Veterem* reddidi. Oſtendat Cl. *Diſſert. ficticium* eſſe, & a natura *Linguæ* alienum. Æque diluta hæc ultima. „ *Neque felicius ſe* „ *expedit in loco Gen.* 33: 14. *Nihil hic intenditur niſi* pro„ pulſionem *fieri non debere majore impetu*, *ſive continuo*
„ ſe-

„ ſecus aquas, *ſive non.* " Concedo totum. En meam paraphraſin. *Viam arripiat Dominus ante me, ego interim pro inceſſu, ac tenello illo pede mei agminis, pecus meum, meoſque parvulos*; אתנהלה לאטי *lotos, potoſque, prominabo, eorum æſtu, ſiti, defatigatione, idoneis aquationibus refota, ac depulſa.* Iſtam *amplitudinem* a *Moſe* ſignantiſſimo verbo captatam tota ſeries arguit: nam *Vſ.* 13. præceſſerat, *puelli mei teneri ſunt, & oves, boveſque, lactantes* &c. Locum *Gen.* 47: 17. וינהלם בלחם ubi Cl. *Drieſſ.* adſciſcit *neceſſaria præbere in ductu*, eadem ornat *Figura*; eſtque ibi Phraſis prægnans; qualis & *Apoſtolus* uſus 1 *Cor.* 3: 2. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. Magnifice dignitatem *Sacri Sermonis* adaugent, qui ſua ei lumina, & ornamenta, invident.

III. Peculiarem curam poſtulat ἅπαξ λεγόμενον נהללים *Mirum*
Eſaj. 7: 19. Vehementer fluctuant Interpretes. Ab הלל *V.Cl.*
Laudatas arbores alii, alii, per *Antiphraſin*, *viles*, & *illau-* *acumen.*
datas, arripuere. Mitto alia. Plerique a noſtro נהל maluere *ductus, tractus viarum.* Ego obtuli ex *Origine*, *Loca rigua, læta*; oppoſita *ſenticetis*, נעצוצים ſub eadem ſpecie *Piblel.* Utrumque *Emblematice* ſumi poſſe dixi; ſic ut נהללים ſignet *fortunas lautiores, lætioreſque*, qua *privatas domuum*, qua *publicas urbium*; נעצוצים *humiliores, ſqualidioreſque, eaſdem.* Hæc ex florido *Orientis* ſtylo illuſtrata, non exiguum iſti contextui decus addere opinabar. Ad ea Cl. *Drieſſen.* graviter, & condigne; „ *perperam ſupponit V. D. quod Radix ſua indole* „ loca aquis irrigua *ſubjiciat. Neque* rigua *neque* irrigua lo- „ ca *ſubjicit ſignificatus primigenius*; *qui ſimpliciter eſt* duce- „ re. *Unde ſimpliciſſima eſt interpretatio, quæ reddit* ductus; „ *& hic, quia de locis agitur*, ductus viarum: *& ſenſus eſt* „ *omnia ab hoſtibus obſeſſum iri loca & locorum aditus,* „ *etiam* viæ ductus *latentiores.*" Habes *inſigne lumen Orationis*:

nis: & jam ſentio, verum eſſe, quod Cl. *Diſſertator* dicebat, *recepta adminicula Arabiſmum omnem, ejuſque caligantem, & maleſidam, lucem, multis paraſangis poſt ſe relinquere.* Si Magnus *Eſajæ* Commentator, qui, ex *Kimchio*, *laudatas arbores* amplectitur, ad *Magnatum palatia*, & *prætoria*, applicandas, faſſus ſe nihil melius habere quod tradat, hæc ſciviſſet, iſtos *ductus viarum* tam faſtidioſo ſilentio non præteriiſſet, præſertim accedente illo, *latentiores:* neque pronunciaſſet נהללים & נעצוצים haud dubie eſſe oppoſita.

Nobilius adhuc ſpecimen. Eodem ſublimiore *Judicio Critico* exploſum video frigidum meum Commentum ad *Jobi Cap.* 21: 24. עטיניו, מלאו חלב ubi magno conatu magnas nugas, jam tum, agens, verti malebam, *Loca rigua ejus, ubi poti Cameli procumbunt, plena ſunt lacte.* Hanc vim a R. *Jona*, & *Ab. Eſra*, ex *Lingua Arabica* olim commendatam, uberrimum ibi ſenſum præſtare cenſebam. Addideram imperite, עטינים *rigua* illa *procubitoria* camelorum, *oviumque*, *figuram* ſuſtinere *Ampliſſimarum opum*, *Fortunarumque*; prout *omnium bonarum rerum ubertas, affluentia, & perennis copia*, colore *Lactis* depingitur. Ad hæc Cl. *Diſſertator.* „ *Non video, quod heic omnino deſideratur, Virum* „ *Doct. adſerre Elegantiam Arabicam, quæ loca in quibus* „ *cameli* procumbunt ad aquas, & lac, *conjungat.*" Valde imaginoſum me hominem credere debet Vir gravis, & nihil ſibi indulgens, qui induxerim *Camelos ad aquas*, & *lac* ſimul, *procumbentes.* Merito ergo me hiſce increpitat: „ *Profecto mirabilis eſſet Allegorica connexio rerum* „ *non bene Junctarum, ſi vel fingis* Lactis flumina. *Quid* „ *illis cum locis ubi cameli procumbunt?*". Nempe in me nunc quadrat.

Hu-

Humano Capiti cervicem pictor Equinam
Jungere ſi velit —
Spectatum admiſſi riſum teneatis Amici?

Atqui putabam me pinxiſſe *Camelos*, *alioſque greges circa aquatoria procumbentes*, *qui Dominis ſuis Lactis copiam diſtentis jugiter uberibus funderent*. Hunc conſpectum *Commentarius* noſter majore luce perfudit. Erunt qui læti recipient. Erunt & qui oculos claudent. Clauſis certe luminibus mecum congreſſus videtur Cl. *Diſſertator*, quum ſic me premere pergit: „ *Et ſi vel ille Radicis no-* „ *ſtræ uſus ſit apud Arabes*, *ut ſignificet* loca *ubi* poti cameli „ procumbunt, *non credo hunc ſignificatum eſſe* primige- „ nium: *dum non conſtat ſignificare aliquid quod ad* natu- „ ram Cameli *ſpectat*, *cur* primo, *&* proprio, *ſignifica-* „ *tu ſuo potius dicat* loca *in quibus* Cameli *poti procumbunt*; „ *quam in genere* loca, *ubi* pecus quæcumque *pota pro-* „ *cumbit*. *& requieſcit*." Si *Commentarium* meum inſpexiſſet Clar. *Diſſertator*, vidiſſet *primigeniam notionem Radicis* עטן عطن eſſe *fovere*, **Broejen**: & עטינים ex *Origine* ſignare *incubatoria*, ſive *Loca fotionis*, ubi *Cameli*, *Oves*, *pecudes* omnes, *molliter procumbunt*, quæque *fovent* quaſi; præſertim *circa aquas*. Non potui itaque non ſubridere, quum tam fortem in me pugnam edi cernerem, ab eo qui neſcit quid ferire debeat. Ne Amiciſſima manus ſemet in ſimilibus lædat, teneat, & quum *Lexicon Golii* evolvet, nunquam dimittat, *Arabes* quando *Camelos* inducunt, ad *naturam* alicujus verbi declarandam, non excludere reliqua *animalia*, in quæ *eadem actio*, vel *paſſio*, cadat; ſed eos pro *ſpecimine* tantum adhibere, ob familiarem, & quotidianum, eorundem uſum. Idem de aliis *ſubjectis*, ad quæ a *Lexicographis* verba ſolent applicari, dictum, atque intellectum, eſto. Erratum hic,

O &

Digitized by Google

& graviter nonnunquam offenſum, etiam ab iis, qui *Arabica* guſtarant. Sic ſapiunt, ſcilicet, qui e *Lexicis* tantum ſapiunt.

Tam ſtrenuas inſtantias merita tandem palma ornat, quam ſic ſibi circumdat Victor. „ *Dum intelligi debet aliquid quod* Lacte repletum eſt, *& liquet heic non intelligi* „ ubera, *atque conſtat* עטן *apud Chaldæos eſſe* intulit, depoſuit, impoſuit, *quid*, *amo te*, *ad naturam rei ſimplicius*, *& propius*, *accedit quam Mulctrale?* Mulctralia *ejus* „ *plena ſunt lacte*. &c. &c. " Multa regerere poſſem. Remittere tamen Lectorem nunc liceat ad *Comment. Jobi*, ubi omnia quæ *Interpretibus* in mentem venere, diſcuſſa, vertendumque eſſe adſtruxi, *Ejus pecoroſa Latifundia plena ſunt lacte*, *& medulla oſſa ſua irrigatur*. Concipimus ibi *Camelos*, *Boves*, *Oves*, *greges numeroſos*, non circa *Flumina lactis* recubantes, ſed *irriguis* gaudentes *latifundiis*, quæ *foveant*, & *incubent*. Horum *Lacte copioſiſſimo*, & *medulla perenni*, *ſaginatum* Dominum divitem, & improbum, iſte locus ſic depingit, ut nihil grandius, uberiuſque, unquam concipi, atque efferri, queat. Cl. *Drieſſen*. ad *Dialectum Chaldaicam* provocans, in qua עטן valeat *intulit*, *impoſuit*, eam cum *Arabica* juxta intelligere ſe oſtendit. Nihil in *Chaldaicis*, nihil in *Syriacis*, reliquum de noſtro עטן. In *Lexico Chald. Thalmud. Rabbin.* invenire potuit Cl. *Diſſertator* מעטן *vas oleare. Cupa olivarum. Vas in quo reponuntur olivæ minus maturæ, ut molleſcant ad emittendum oleum.* Hunc uſum adſcivere *Doctores* ex *Arabico* עטן عطن *fovit*, *confovit*, item *fovendo maceravit* pellem *ut molleſceret*. Cave credas *pellem* tantum *foveri*, & *molleſcere*. Eſt *ſpecimen* omnia amplectens, quæ *fovendo ad mollitudinem perducuntur*. Hinc in *Miſna Menach:* עוטנו בתוך הבית *Confovet illam* olivam *in medio domus*. Cl. *Buxtorf*. dedit quidem *infert*, im-

Digitized by Google

imponit, *deponit*; ſed apparet eum *exteriorem ſenſum* ſequi, non *interiorem vim*, & *formam*, verbi. Jocularis ergo notio illa *Chaldaica*. Jocularis *Etymologia Mulctralium*. Repeto, quod ſupra inſinuatum: *ſic ſapiant* neceſſe eſt, qui ex *Verſionibus* & *Lexicis ſapere* ſe poſſe gloriantur.

Sectio IX.

Qua Vocabulum איתן incudi redditur.

I. Brevis erit, & levis, hæc concertatiuncula. Non pugnat jam Cl. *Diſſertator*, non *Originem*, quam promſi, eliminat, atque in *Arabiam* infauſtum pedem referre jubet; ſed eam ſingulari prudentia, atque circumſpectione, in unam cum reliquis omnibus ſedem convenire patitur. Oſtenderam *Cap.* VIII. *Origin.* Noſtrum איתן *vulgo* referri vel ad *Radicem* אית, vel ad *Radicem* אתן, *nulla earum vi ac poteſtate edita*. Id ſatis eſſe arbitrabar, ad evincendum nil de *Origine* conſtare *Lexicographis*, quum ne de *Radice* quidem conſtaret. Subſumſi mox; quod talia in oculos incurrere arbitrarer, *Radicem* eſſe יתן, وتن apud *Arabes*; atque notionem *primariam* non eſſe, *aſper*, *durus*, *horridus*, ut quædam *Lexica*; non *fortis*; *validus*, *robuſtus*, *potens*, ut alia; non *gravis*, *ſeverus*, *vehemens*, *intractabilis*, ut alia iterum exhibent: ſed Cl. *Coccejum* proxime ad veritatem acceſſiſſe, *rumorem* & *fluxum aquarum* aſſumendo: יתן enim apud *Arabes* proprium locum tenere in *aquis perenni vena præditis:* indeque איתן forma *ſuperlativa* eſſe *jugi fluxu præditum*.

Reſtituendum Thema יתן

 Hac

Digitized by Google

Ejus uſus pro-pius,& impro-prius.

Hac nativa indole vocabuli e *Lexicis*, *Libriſque* ſimul, *Arabum* adfirmata, recenſui loca *Biblica*, quæ iſtam vim vel *proprie*, vel *improprie*, præ ſe ferunt; iiſque ex hoc fonte lumen & decus adjunxi. *Amoſ.* 5: 24. *Pſ.* 74: 15. *Exod.* 14: 27. *Deut.* 21: 4. *Job.* 33: 19. & 12: 19. & *Mich.* 6: 2. Item *Gen.* 49: 24. in *figura* multo excellentiſſima: nec non *Num.* 24: 21. *Jer.* 5: 15. cum *Prov.* 13: 18. ubi aliquid peculiare, & abſtruſius, in ſinu *Linguæ* deliteſcere ſubmonui.

Cl. Diſſertatoris *conatus parum felices.*

II. Ne ad hæc nihil reponeret Cl. *Diſſertator*, vereor ne dederit quæ minus nihilo, pro *Origine* conſtituenda, judicari debeant a rerum peritis. „ *Si loca recte inſpicis* „ *omnia*, ſignificatus primigenius *recte figitur in eo quod* „ *ipſe ex* Lexicographis *adducit*, *& ex Auctore Camuſi.*" Mira potentia *Methodi Drieſſenianæ*, quæ tam diſſona in unam *primigeniam poteſtatem* conflare valet. Ego hactenus mordicus tenebam aliud eſſe in *re*, in *Origine*, in *idea* ipſa, *aſperum*, aliud *durum*, aliud *horridum*; aliud iterum *robuſtum* &c. aliud denique *grave* &c. Sed nunc diſco hæc omnia in *Metaphyſica regione* unam *ideam*, unam intrare *ſedem*; & quidem *ſimplicem*, *propriam*, *primogeniam*, *univerſalem*; quæ tam laxa ſit, & *hoſpitalis* quaſi, ut etiam *jugem fluxum* ultro invitet, atque cum omnibus illis in *jura Originis*, *nativæque indolis*, coaleſcere patiatur. Addit Cl. *Diſſertator*. „ *Recte generaliter* „ *ſignificat omne* id quod perdurat. *Sed ſignificatus primigenius non reſtringitur ad* aquas, *ſed extendit ſe ad* „ *quidvis* quod perdurat: *uſurpatur equidem & de* aquis „ *Amos* 5: 24. &c. *Sed & ad alia ſe extendit*. *Gen.* 49: „ 24. *ad* arcum. *Ubi certe recepta Interpretatio ſimplex eſt.* „ *Etiam ad* montes, manſionem, &c. *Hinc non neceſſario admittenda ejus interpretatio Deut.* 21: 4. *Dicit* vallem horridam, *in ſtatu inculto* perdurantem, *quod ſequen-*

„ *quentia declarant.* Finita ſectio. Deciſa lis eſt. Vindicatus, & reſtitutus, eſt *Linguæ Hebrææ* flos, honoſque, quo ſub vocabulo איתן olim gaviſa fuit. Cl. *Drieſſen.* pronunciat *primariam vim generalem*, eſſe, *omne quod perdurat.* Pace tua, inquiet, Literator aliquis, Cl. *Drieſſeni*, illud *perdurare* mihi *ſecundarium* fuit, ſemper, a *duro* ductum, prout *perſeverare*, a *ſevero*; item *permanere* a *manendo*, & *perſtare* a *ſtando*, unde & *ſtabilis.* Sic *ſtabilis*, & *durans*, jure *ſecundario* unam ſedem occupare poſſunt: ſed an propterea & *primigenio?* Placetne ergo, ut איתן *primario* ſit *durus*, & *ſecundario* deinde *durans*, *perdurans?* Crederim, ne dolo dicam, id voluiſſe Cl. *Diſſertatorem*; cumque in finem videtur citaſſe *Gen.* 49: 24. ותשב באיתן קשתו receptam ibi *Verſionem* vocans *ſimpliciſſimam.* Nempe plurimi reddunt, *& permanſit in duritie arcus ejus.* Species eſt; ſed tantum ſpecies. Ea duci ſe non paſſus *Cocc.* tentavit; *& ſedit in aſpero, arduo, abrupto, arcus ejus.* Ego opinabar, me illuſtri *figura* textum ditaſſe, reddendo, *& permanſit in perenni arcus ejus.* Vide *pag.* 253. *Origin.* Sed, ut video, *duricies* ibi unice quadrat, & meum *perenne* nimis tortum, ac quæſitum. Crederem ergo, inquam, Cl. *Drieſſen.* hoc circumcirca voluiſſe, איתן *durus*, mox *durans*, *perdurans*, eoque nexu adductum, *Deut.* 21: 4. נחל איתן quæ mihi eſt *Vallis perennis*, & *aquis ſemper tecta*, expoſuiſſe, *vallem Horridam*, *in ſtatu inculto perdurantem.* Belliſſima proceſſio! *Durus*; *perdurans.* Inde נחל איתן *vallis perdurans*, pro *Horrida*, *quæ in ſtatu inculto perduret.* Ecquid placet? Mihi quidem uſque eo, ut *Vulcano* tradendos eſſe videam omnes meos *Arabes*, cum reliqua ſupellectile Orientali, quæ tam limpidas Originationes mihi nunquam miniſtratura ſit.

III. Non ſemel in privato, & publico, arma ſuppeditari & A- Forſte-

Digitized by Google

venarii lusus. ditavi iis, qui a me diſſentiunt, ut *Hypotheſin* meam fortius ſaltem, quam ipſi facere ſolent, oppugnare poſſent. Eadem liberalitate & nunc utar. Significationem *duri*, ut *primariam*, adoptatam reperio a Cl. *Forſtero*, cui nec אית, nec אתן, placuit pro *Themate*, ſed אתה *venit*. Sub eo noſtrum איתן ita ordinatur, ut per *Antiphraſin* ſonare dicatur *perennitatem*, *durabilitatem*, *pertinaciam*, *id quod* non initur, *imprimitur*. Non intelliges forte. En quid velit. אתה *venit*, *inivit*. Inde איתן per *contrariam ſignificationem*, id quod *non initur*; *non imprimitur: non penetratur. Durum.* Itemque *ſecundario uſu*, *durabile*, *perenne* &c. Habes ſaltem quod *Origo* vocari queat; quamvis eam *precariam* eſſe, & *contortiſſimam*, ultro ſentias. Hujus æmulator *Avenar.* ſic ad abacum „ ſedit, אֵתָן *Durus*, *vehemens*, *potens*, *&* ſubſtantive, „ *Duricies*, *vehementia. Cognationem habet cum* תַּנִּין *Dra-* „ *co*, *piſcis magnus*, *& potens in mari. Item cum* אֶרֶן „ *Baſis firma*, *& dura*; אָדוֹן *Dominus*, *potens. Hinc* „ *δεινὸς potens*, *vehemens. Item δύναμαι. δυνατός potens* „ &c. " Ecquid beo Cl. *Drieſſenium?* Habet nunc ſaltem aliquid in quod pedem demittat; qui antea pependiſſe debuit, *Radicemne* faceret ex *Priſcis* ſuis *Adminiculis* אית, אתה, אתן; an ex *Arabibus* meis יתן, cum *Aleph ſervili*, gradum *ſuperlativum* ſignante: dextre interim hanc ipſam incertitudinem diſſimulans; & dummodo de ſignificatione conſtaret, *Thematis conſtituendi* cura ſuperſederi poſſe judicans. Non magnopere tamen Auctor fuerim Cl. *Diſſertatori*, ut vel *Forſterianas*, vel *Avenarianas*, illas *tricas* ſuas facere velit, ni magis adhuc *ſeſe intricare* geſtiat. Si quid *Philologo*, & *Critico*, dignum profer-

ferre, Ei prolubium ſit, oſtendat unde *perennis* deſcendat apud *Latinos:* oſtendat unde *Synonymum* ejus, *Jugis*, in *aqua jugiter manante:* oſtendat denique unde ἀείναος, & ἀένναος, apud *Græcos*, emanarit; atque hinc *Originem* noſtram impetat, ut ſaltem ſemel habeamus objectionem, non joco diluendam; ſed rationibus reſolvendam.

Sectio X.

De *Radice* חלה, quæ & חלא, *teri*, τείρεσθαι.

I. Magno, multoque, uſu contritum *Thema* חלה, cujus ultimam quoque *Aleph* fuiſſe evidentiſſima derivata arguunt. Ejus *ſignificationes ſecundariæ* tantum in Sacris occurrunt; *ægrotare*; *infirmum eſſe*; *viribus privari*; *debilitari*; *cruciari*; *dolere*; *condolere*, unde חלי *morbus*, *ægritudo*; *plaga*; *vulnus*. In *Pihhel* חִלָּה *ægrotare fecit*; unde formula ſolenni, חִלָּה פְּנֵים *Deprecatus*, *obteſtatus*, *eſt*, *obnixe rogavit.*

Secundariæ, notiones non prælucent ad Originem.

His omnibus, quæ nihil certe pro *Origine* miniſtrant, hanc *Epicriſin* appoſui olim: *Non amo iſtam copiam, quæ me, dum ditat, pauperat.* Nempe, ut notum, in *fonte primigenio* aliud *ægrotare*, aliud *debilitari*, aliud *dolere*, & *cruciari.* Subjeci, *viribus privari*, *ſeu infirmari*, *in quo potiſſimum pedem fixit Lexicographorum princeps*, Coccejus, *notio eſt laxior*, *& vaga*, *quæ viginti*, *& ultra*, *tralatis verbis exprimi poteſt. Attenuari*, *atteri*, *enervari*, *contundi &c. aliaque bene multa*, *ſua quæque proprietate diſtincta*, *concurrunt tamen ad* infirmitatem, *&* virium privationem *indicandam* &c. Quum hæc ſcriberem, arbitrabar

Sed ſi incerta ſit, incertiorem adhuc reddunt.

bar neminem tam rudem in *Linguis* vivere, quin ipſo ſono perſentiſceret, *infirmari* illud ex *compoſitione*, & *negatione*, oriundum, non poſſe conſtituere *Originem*. E *Latino* penu itaque promſi *attenuari*, *enervari*, *atteri*, *contundi* &c. ad *virium privationem* tranſlata, quum tamen *proprietas* cujuſque verbi diverſiſſima ſit: oſtendique ne horum quidem quicquam, citra diſertam auctoritatem *Dialecti*, pro *primigenio* poſſe adſciſci. Id ita intelligas velim. *Contundi*, *obtundi*, aptiſſimum omnibus locis, ubi חלה in textu *Hebræo* extat. Ineptus tamen eſſet, & temerarius, qui *proprietatem* Radicis in *tundendo* poſitam fuiſſe aſſeveraret. Conſimiliter *teri*, *atteri*, ubique locorum mirifice quadrat: & tamen neutiquam ferendus eſſet, qui ſola iſta convenientia ductus, concludere vellet, *Originem Thematis* hujus in *terendo* ſitam fuiſſe. Nempe non *convenientia* quædam *Veras* nobis *Origines Hebræas* conſtituit; ſed *convenientiæ* iſti adjuncta *Auctoritas Veteris Linguæ*, quæ ſi abſit, nil niſi *ſpecioſa* relinquitur *conjectura*, cui nemo prudens interpretationes ſuas ſuperſtruere ſuſtinebit.

α. Drieſſenii *in hiſce hallucinatio perpetua.*

II. In hæc Cl. *Drieſſen.* ſic inſurgit *Sectionis* ſuæ *Par.* II. „ *Certe immerito vapulat Cel.* Coccejus, *aliique interpretes*, Infirmari *dicit eſſe* notionem laxiorem & vagam. *Dicere debuerat* univerſalem ſimplicem primigeniam, *ſub qua notione* univerſali *continentur* ſingulares *illæ*, *a V. D. memoratæ* attenuari, atteri, contundi &c. *ceu totidem modi*, quibus quid *infirmatur*. *Quem perperam defectum carpit in* Coccejo, & *Lexicographis*, *vere* Defectus *eſt regnans in omni V. D. Hypotheſi*, & *Methodo*." Jam video quid erraverim. *Infirmari*, *viribus privari*, nihil habet *laxi*, vel *vagi*. Eſt idea *ſimplex*, eſt *primigenia*, ſub cujus *univerſalitate* contineantur omnia, quæ ab *Interpretibus* in medium collata; ne ex-

clu-

cluſis quidem illis, quæ & ipſe contuli, *attenuari*, *atteri contundi*, *enervari*, &c. Fruſtra fui, & craſſis meis principiis nimis adhæſi, quod *virium privationem*, & *infirmationem*, in *abſtracto* tenere nequiverim. *Regnat Defectus* hicce *per univerſam* meam *Hypotheſin*, quæ nuſpiam *abſtractas*, vel *Metaphyſicas*, ſignificationes, in *primigeniam ſedem* admittit. Hoc eſt illud, quod alibi quoque confeſſus ſum, *Latinas*, & *Græcas*, *Literulas* judicium mihi meum corrupiſſe. In illis certe nil tale reperio. Ne in ulla quidem *Lingua* humana. Scilicet *Divina* eſt *Hebræorum Lingua*, *Divinius* propterea enucleanda, non per incerta illa ſubſidia *cognatarum Dialectorum*; ſed per certiſſima principia *Metaphyſica*, quæ confuſiſſima quæque in ordinem redigere, & velut corpori mortuo animam infundere valeant.

III. Conſpectus utriuſque *Methodi* rem, ad maximam *No-*
meam confuſionem, in omnium oculis defigat. Quum *ſtrum*
in illo *infirmari* pedem ponere non auderem, atque aliun- *filum*
de exploratum haberem, *ægrotare* eſſe *ſecundarium ſigni-* *quomo-* *do dé-*
ficatum, aſſumſi ex *Auctoritate Dialecti Arabicæ primige-* *currat.*
niam vim *terendi*, ut חלה, vel חלא, حلا, in *Origine* fuerit τρίβεσθαι *teri*, atque ita *infirmari*, *viribus privari*, *ægrotare*, *debilitari*, *cruciari*, *dolere*, *condolere*. Hinc חֳלִי mihi erat *plaga atterens*, & *excorians:* eaque *Emphaſi* tam *Radicem* quam *propagines* lætius eniteſcere cenſebam. Non ambigebam in re manifeſtiſſima, quippe qui ſcirem apud *Græcos* τρίβεσθαι ad omnia illa prono alveo ſe diffundere, & *Latinorum* quoque *teri*, *atteri*, eoſdem in uſus divergere. Exponebam inde pulchram illam formulam חלה פנים in qua ſudare videbam præſtantiſſimos interpretum, per, *Trivit faciem alicujus*, pro *enixius inſtitit*, & *frequenti prece fatigavit eum:* atque ita videbar mihi *Analo-*

logiam, & *decus Linguæ Biblicæ*, hac in parte reſtituiſſe. Oſtenderam quoque חלאה *Ezech.* 24: 6. quæ aliis *ſpuma*, aliis, & rectius, *Ærugo*, non eſſe *morbum æris*, ſed *trituram*, ſive *id quod terendo, fricandoque, ex ære elicitur.* Denique חלי *monile*, a *Terendo* deductum, meo more monſtrabam, quatenus *Terere* pro *Polire* ſe præbet. Inde חלי & חליה mihi *ornamentum multa politura inſigne*: prout *polimenta*, vel *polimina*, pro *bullis aureis, monilibuſque*, uſurpantur. His omnibus, nimium ſane credulus mihimet, opinabar id naturalis lucis, & gratiæ, ineſſe, ut omnium Eruditorum aſſenſionem mihi polliceri poſſem; præſertim ſi conferre dignarentur, quæ *Lexicographi* vel circa *Originem*, vel circa *concordiam derivatorum* cum *Themate*, tentaſſent.

Implicatum Cl. Drieſſenii glomus.

IV. Hæc ego, multis annis in ſtudio *Linguarum Orientalium* conſumtis, vix ac ne vix quidem emoliri potui; quod *Metaphyſices claviculam* in manus ſumere neglexiſſem. Ejus ope Cl. *Drieſſen.* hæc prodigia *Eruditionis Hebraicæ*, & *Artis Criticæ*, uno momento edere valuit.
„ *Quia a* הלה, *vel* חלא, *non tantum eſt* חולי, מחלה,
„ *morbus*; תחאלים *morbi*; *ſed* & חלי *ornamentum*,
„ *monile*; & חליה *ornatus.* חליא *ſpuma* (חלאה ſcribit
„ *Ezechiel*) *ego exiſtimem, univerſalem*, & primigenium
„ *verbi* ſignificatum *eſſe*, vehementer adfici, *ſive hoc ad*
„ animum, *ſive ad* corpus tuum *aliudve* corpus *referas.*
„ Violente agitari, valide tractari, *quod plerumque no-*
„ *ceat*; *inde* infirmari, viribus debilitari, atteri, ægro-
„ tare: *ſed* & *ſæpe quod noxium, ſuperfluum, ſordidum eſt*
„ auſſerat, deterat, abſtergat, ejiciat *ſicque rem in me-*
„ *lius reſtituat, unde detritis ſeparatis ſcoriis ſordibus fæ-*
„ *cibus ſignificare poteſt* חלי & חליה *detritum politum*
„ *quid*; & חליא. (הלאה) *agitatione forti ebulliens* & *e-*
„ *je-*

„ *jectum quid ſicque* ſpumam. *Quod ad locum Ezech.* 24: 4.
„ *quem V. C. ex ſua Hypotheſi dilucidat*, *commode ex ſixo*
„ *a me ſignificatu generaliore erit vel* ſpuma *vel* ærugo,
„ *quam olla deſpumet. Significatus ipſius Arabicos non eſſe*
„ primigenios *res ipſa loquitur.* ". Nunquam vidi *Origines* terſiores, politiores, detritiores, deſpumatiores. Aliquid tamen malæ æruginis iis adfricare videtur *primigenium* illud jam non *laxum*, & *vagum*, ſed plane *errabundum*, quod adſcivit Cl. *Diſſertator*, ut ad *Cocceji*, & *Stockii*, *infirmari* perveniret; nempe *vehementer adfici*, *violente agitari*, *valide tractari*. Atqui ſupra *Par.* II. inveniebam *infirmari* eſſe *Thematis* noſtri *univerſalem ſimplicem primigeniam notionem*. An hoc idem eſt, *primario*, & ſecundum *Originem*, cum *vehementer adfici*; idque iterum cum *violenter agitari*, aut *valide tractari*? Sic docet ad lumen *Metaphyſices*, & *Logices*, ſuæ ὁ πάνυ *Drieſſenius*; omnes illas *primigenias poteſtates*, quas vel *Arabes* in ſua nobis *Lingua* finxere, vel *Græcæ*, *Latinæque Literaturæ* Cultores in his, aliiſque, vocabulis, fabricati ſunt, ad *ſecundarium* ordinem deſcendere jubens; ut ita Regina *Philoſophia* ſceptrum gerat *Linguarum*, atque ſola vi ratiocinandi omnes *Origines* aperire, atque illuſtri in die collocare, valeat.

SECTIO XI.

Radici רגע notionem *vibrandi*, *coruſcandi*, unice convenire evincitur.

I. Qui in poſterum *Librum* aliquem confutare, atque *Hypotheſin* in eo operoſiſſime adſtructam uno ictu con- *Dexteritas Cl.*

 vel-

Diſſer- atoris. vellere volent, habent nunc quem ſequantur Ducem, atque Auſpicem, feliciſſimum. Ingens ego Caput contexueram ad Verbi רגע fluctuantem in *Verſionibus* & *Lexicis* tam *ſecundariam*, quam *primariam* poteſtatem, ancora in ſolido jacta ſtabiliendam. Illud XXVIII. *Paragraphos*, & *Paginas* plus quam *triginta* occupans, a Cl. *Drieſſenio* in *ſemi-pagellæ* mittitur compendium, unde ne ipſe quidem meam ſententiam dignoſcere potui, nedum ut alii eam aſſequantur. Ut ergo aliqua ſaltem *cognitione cauſæ* Lectores noſtros impertiam, ipſe ſumma rerum faſtigia pauciſſimis ſtringam.

Oſtendi pleroſque *Lexicographos* cum *Rabbinis Radici* רגע ſubjicere 1. notionem *rumpendi*, *findendi* in *Kal* cum *derivato* רגע *momentum*, quaſi *temporis fragmentum*. In *Niphh.* 2. *quieſcendi* ut & in *Hiphh. tranquillandi*. Addita 3. ab aliis vis *movendi*, *commovendi*, in qua pedem fixit Cl. *Cocc.* deducta inde in *Niphh.* & *Hiphh.* notione *quietis*, quod *minimum motus* ſit *quies*. Cl. *Guſſetius* ſolam *quieſcendi*, & *tranquillandi*, poteſtatem tenendam eſſe contendit.

Ut ex fluctibus hiſce, aliiſque non minoribus, quos *Lexica* volvunt, emergerem, auctoritate *Dialecti Arabicæ*, ſub رعج adoptavi ſignificationem *vibrandi*, quæ proxime cum *Cocceji* illa convenit, pro ſimplici *motu* ſubſtituens *motum tremulum*, & *coruſcum*; atque omnibus locis inde lumen, & decus, ſplendidiſſimum adſtituens, cum ſumma *Linguæ* conſtantia.

Mirifi-centiſſima ejuſdem origina-tio. II. Hæc ſufficiunt ad *Criſin Drieſſenianam* circa *Originem* hujus verbi cognoſcendam. Ea ſic habet. „ *Quia* „ *verbo* רגע *in Niphh. & Hiphh, manifeſtiſſime ſubeſt no-* „ *tio* ℥ quieſcere, & quietum reddere, *uti & derivatis* „ *ab illis, neceſſario ſtatuenda heic eſſet ſignificationis ivar-* „ *ho-*

„ *λότης*, *ſi τὸ* רגע *ullo in loco ſimpliciter ſignificaret* mo-
„ vit, commovit: *ſed hunc ſignificatum non invenio.*" Expungit, quod Cl. *Cocc.* ut multo *commodius* quam *Rabbinicum* illud *rumpere*, *findere*, induxerat, quodque Cl. *Vitr.* ut *commodiſſimum*, ſi modo validius aſſeri poſſet, commendarat: negatque ſimpliciter *ſe ſignificatum* hunc *invenire*. Sic, quum *Dialectorum* auctoritati lis non defertur, quod unus figit, alter mox refigit; & nullus diffidendi modus, ac finis. Pergit acutiſſimus *Originum* veſtigator. „ *Exiſtimo* primigenium *eſſe* ſubito
„ abrumpere aliquid; *ſic* רגע momentum *abruptum quid:*
„ *unde & ſignificat* motum perturbantem illico ſiſtere *ſic-*
„ *que* coercere & ſedare. *Verte Jeſ.* 51: 15. *Jer.* 31: 35.
„ Qui ſedat *compeſcit* mare, *motum ejus ſiſtit*, *ſi fluctus*
„ *ejus fremant.*" Ego ibi, contrario plane adſpectu, dederam, *Qui vibrat mare*, *ut fluctus ejus infremant*, atque monueram verbum hoc ut in *terra tremoribus concuſſa*, ſic in *mari fluctibus inhorreſcente* granditer poni. Cl. *Cocc.* exhibuerat, *Qui movet mare*. At *Rabbinis* placuerat *qui ſcindit*, *rumpit*, *mare*: cum alluſione ad *maris rubri ſciſſionem*. Cl. *Guſſet.* notione *rumpendi* valere juſſi, ſimpliciter maluerat, *quieſcere faciens mare*. Eam male pulſam reducit nunc Cl. *Drieſſen.* atque *abrumpere mare* explicat *motum ejus ſubito ſiſtere*, *ſicque coërcere*, *& ſedare*. Dignus Viro conatus. Merito itaque in *Rabbinicam* interpretationem a Doctiſſ. *Belgis* comprobatam ſic porro inſurgit. „ *Et ſi reſpicitur ad mare Rubrum miraculoſe*
„ ſciſſum, *ea ſciſſione non commovebatur mare*, *ſed* muri
„ ad inſtar *conſiſtebat*. *Vide & Job.* 26: 12." Ecquid oculis, manibuſque, palpas illud *ſubito abrumpere aliquid*, pro *illico ſiſtere inſtar muri*, *ſedare*, *compeſcere*, etiamſi ad *ſciſſionem maris Rubri* his in locis alludatur? Miraculoſa enimvero interpretamenta, ad quæ nemo niſi Cl. *Drieſ-*

 ſen.

Sibi diſſimilis Noſter.

ſen. unquam potuiſſet eniti. Sed male me habet, quod in *Dilucidatione Analytica Jobi Cap.* 26: 12. quam paulo ante hanc *Diſſertationem*, meditatiſſime utique, concinnavit Cl. *Drieſſen.* nulla tam ſublimis inventionis mentio exſtet. Duas ibi reperio expoſitiones, alteram Cl. *Cocc.* alteram meam. *Vi ſua movet mare*, vel, *Robore ſuo convibrat*, *inhorreſcere facit*, *mare.* Sic ego, *Originum* p. 310. In eadem *Dilucidatione Cap.* 7: 5. עורי רגע וימאס ex *Origin.* p. 311. mecum vertere non dedignatus eſt, *Cutis mea inhorruit*, *& vulneribus hiat.* Dicamne tum nondum in mentem fuiſſe Cl. *Diſſertatori*, quod nunc in publicum profert? Non licet: neque enim credibile, graviſſimum *Theologum* Materiam tam gravem, qualis illa quæ promittit *Veras Cauſas & Auxilia interpretandi Linguam Hebræam Biblicam*, levi, & ſubitaria, opera aggreſſum.

Semet mecum juxta nunc impugnans acerrime.

Inſtat porro, non mihi ſolum, ſed & ſibimet, jam gravis V. Cl. „ *Veram verbi notionem eſſe*, *quam dedimus* „ *manifeſtum quoque eſt ex Jer.* 47: 6. *Arabicum vero illud* „ circumtremere vibrare coruſcare *quod Vir Cel. locis* „ *Scripturæ S. applicat perquam quæſitum eſt & nihil co-* „ *ruſcat in locis illis.* Nempe pro iis, qui oculos claudunt, vel avertunt, ad radios undique ſe ingerentes. Certe *Jer.* 47: 6. nil aptius *fulminatione coruſca*, quam induxi, niſi pro oratione erecta, & vibranti, malis torpidam, & jacentem. Vide *pag.* 292. *Orig.* Compellatur *Dei Gladius ſæva acie omnes territans*, &c. &c. &c. Ex mente Cl. *Drieſſen.* pro *diffulmina & quieſce*; habebis *ſubito abrumpitor & quieſce.* Egregie! Conſimiliter non ſplendet, ſed plane *vibrat*, *coruſcat*, & *fulgore* vere *Orientali circumtremit*, (illud *circumtremere* in *circumſtrepere* mutatum nollem) Figura, qua *Eſaj.* 34: 14. induxi pro *quiete*, *affluentiam*, & *opulentiam pleno alveo undan-*

Digitized by Google

dantem, quam *circumtremere*, *vibrare*, *coruſcare*, dicunt *Arabes*. Vide *pag.* 293. 294. uſque ad 303. Eadem orationis Majeſtas *Jer.* 31: 2. & 6: 16. *Eſaj.* 28: 12. *Deut.* 28: 65. ubi *Abundare* & *Abundantiam* aſſumas licet, ſi *tremulum adfluentiæ fulgorem*, quem ſublimior *Orientis*, genius captat, minus ferre, vel capere, queas. Applica ibi *Diſſertatoris* noſtri *ſubito abrumpere motum* atque ita *quieſcere* vel *tranquillare*, & ſtupebis granditatem, cum limpidiſſima claritate conjunctam.

En ſpecimen, quo ipſe Vir Cl. adverſus me conſpici voluit. *Jeſ.* 51: 4. *Lex a me prodibit, & Judicium meum* לאור עמים ארגיע *in lucem gentium faciam vibrare, coruſci inſtar jubaris emicare.* Ad hæc ille: „ *Judicium facere vibrare, & coruſcare, alienum eſt admodum; ſic opus non fuiſſet addere* in lucem, *certe illud* facere vibrare *nihil dicit quod* in lucem *non dicat multo ſimplicius & clarius: ſic quæſite idem bis dicitur, & non* coruſcat *promiſſio quæ ſtabilem judicii ſedem promittit per* τὸ quieſcere faciam judicium, *cui verſioni cur non acquieſcamus nulla eſt ratio. Notio autem fulminis ab hac promiſſione abludit.* " Non crediderim, a renatis. Literis, unquam quemquam extitiſſe, qui tantum *Judicii Critici* capaci pectore concluſerit, quantum ex brevibus hiſce ſtricturis relucet. *Primo* admodum *alienum* eſt ut quum *Propheta* deſcribat *Auroram Euangelii*; formulæ תורה מאתי תצא *Lex a me exibit*, inſtar *Solis Orientis* ſcilicet, ſubnectat uno halitu, *& Judicium meum* in Lucem gentium *faciam vibrare*, *coruſcare*, *reſplendere*. Quis non ſentit, membra hæc parum cohærere? *Secundo*, ſit aliquid cohærentiæ, quis ferat orationem tam φορτικὴν *faciam vibrare in lucem gentium?* Nonne illud *in lucem* plane ſupervacuum, otioſum, odioſum? An non quicquid *vibrat*, & *coruſcat*, per ſe intelligitur *lucere?* Quid opus er-

Specimen completiſſimum artis Criticæ.

Prima acies.

Secunda acies.

ergo illo לאור *in lucem?* An non ſic *quæſite idem bis dicetur?* Sic decernit Cl. *Drieſſenius.* Ego autumaram *Doctrinam Euangelii* abſque ulla ſpecie, vel umbra, *Tautologiæ*, condigne dici *Coruſci inſtar jubaris vibrare*, ut eſſet in *Lucem gentium.* Atqui *tertio*, non *vibrat*, non *coruſcat promiſſio*, quæ *ſtabilem judicii ſedem promittit*, *per* τὸ ארגיע *quieſcere faciam judicium.* Non intelligo. Videtur intendi, *Coruſcare* eſſe aliquid *tremulum*, *irrequietum*, *inconſtans*, *inſtabile*; quum *judicium* hic promiſſum ſit *conſtans*, *ſtabile*, *perenne*, *quietam ſedem* ſemper *obtenturum.*

Tertia acies.

Scio Magnos interpretes ſic illud ארגיע *quieſcere faciam* explicuiſſe: ſed quid facient, quum ad *Lexica*, & *Verſiones*, iis commentandum, non ad verum *Linguæ* genium? *Coccejus* tamen contrario, & noſtro plane ſenſu, auſus, *in lucem gentium movebo*, & quidem *celerrime.* Similiter *de Dieu*; *Rumpere*, *erumpere faciam:* nempe *inſtar Lucis quæ infinitis radiis erumpit*, & *cœlum* quaſi *findit.* Quanto Illuſtrior imago *Drieſſeniana! Et judicium meum in Lucem gentium abrumpere* faciam *ſubito ut quieſcat.* Quam ſublimis hæc, & *Hyperphyſica*, loquendi ratio, omnem humanam facundiam exſuperans! Falſiſſimus ergo fui, *quarto*, quum ſubderem *imagini* a me productæ, *Vides Euangelii radios & auroram. Sed fortius adhuc aliquid reſidet*, & *imaginem* Fulminis *ingerit* ארגיע, *cum cujus* coruſco lumine, potentia, incredibili rapiditate, *exortus procurſuſque novæ Legis comparatur.* Ad hæc Cl. *Differt.* „ *Notio fulminis ab hac promiſſione abludit.* " Nil præciſius. Intelligo nunc modum mecum exceſſiſſe Sacros Scriptores, quando *Doctrinam Euangelicam* augent *fulminea vi*, atque *virtute:* & vitioſos eſſe *Declamatores*, qui non *lumina* tantum, ſed & *fulmina Orationis* potentiſſimæ ſectantur.

Quarta fulminea.

Tan-

Digitized by Google

Tangenda reſtat ultima inſtantia. „ *Neque V. D.* „ *Radicem apud Arabes invenit niſi per literarum metatheſin, quæ ſi obtineat Methodus, viam in* Arabiam *nimis* „ *latam latiorem pandet.* " Bona objectio. Tardo pede ad *Metatheſin* accedendum. Eam tamen in totum excludere, imperitiæ, & imprudentiæ, eſſet; quum exempla dentur omni exceptione majora. Talia ſunt יחף & حفي *diſcalceatus fuit.* צוה & وصي *præcepit*, *mandavit*; proprie *injunxit*. De his, ſimilibuſque, ne *Carneades* quidem dubitarit. Accedit, quod *Thema* رجع *rediit*, *remeavit*, *iteravit*, etiam a *vibratione*, & *reciprocatione motus*, uſus illos *ſecundarios* adſciviſſe videatur. Deductio iſta limites præſentis curæ egreditur.

SECTIO XII.

De verbo הביט, cujus *Radix* נבט, vel יבט.

Dexteritas & peritia Cl. Diſſertatoris.

I. Solita Dexteritate, & ſolertia, iterum utitur Cl. *Drieſſen.* quum Cauſæ meæ Arcem intactam relinquens, quæque *Paragr.* I. præmunivi forti ſilentio tranſmittens, leviter nonnulla excerpit, quæ ad Conſilii mei rationem, & demonſtrationem, neminem perducere queant. A me ergo habeantur, quibus carere nequeunt, qui judices inter nos ſedere volent. Præſtruxi *Paragr.* I. non niſi in *Niphh.* & *Hiphh.* hocce *Thema*, *ſpeciebus* נִבַּט & הִבִּיט extare, ſignificatione *videndi*, quam tamen *Lexica*, & *Verſiones* varie exprimant, *adſpicere*, *circumſpicere*, *intueri*, *conſiderare*, *contemplari*, *cernere*. His diverſam eſſe *Originem* ne cirrata quidem turba ignorat. Adduxi etiam copiam *He-*

Hebræam in verbis, השגיח/ ראה / חזה/ השקיף/ &c. quæ ad *intuitionem* denotandam ita conveniunt, ut tamen quoad *Originem* multum differant. Hæc neminem ſugiunt, niſi Cl. *Diſſertatorem*, qui *de Veris Cauſis & Auxiliis interpretandi Ling. Hebræam*, ejuſque *primigenias ſimplices*, *proprias*, *Origines eruendi*, conſcripſit. Nempe bonus *Philoſophus*, & *Theologus*, non curat *verba*, ſed *rem* tantum ſpectat; eique ſufficit ſi univerſalem teneat notionem *adſpiciendi*, & *intuendi*; unde unde tandem ea emanarit. Utinam tamen V. Cl. qui *Alexandrinis* Interpretibus Clavim detulit *Originum Hebræarum*, eos nunc conſulere voluiſſet, atque in magna copia verborum βλέπειν, κατανοεῖν, εἴδειν, σκοπεύειν, ἐφορᾷν, ἐπιστρέφειν, indicaſſet, quodnam eorum tanquam *primigenium* amplecti debeamus; niſi forte omnia in unum κυκεῶνα & cinnum conflari juſſurus ſit.

Rogabam inſuper, quum in *Kal* nuſpiam proſtet noſtrum *Thema*, quid ergo ibi reſonuerit; neque enim veriſimile eſſe, in *Niphh.* & *Hiphh.* plane eundem uſum obtinere, quem *prima* & *ſimplex conjugatio* tenuerit.

Denique produxi nugatorium conatum *Avenarii*, a בטן *ventre* noſtrum הביט ita detorquentis, ut ſignet *inclinationem corporis ad ventrem uſque proſpiciendi*, & *intuendi*, *cauſa*.

Origo mea. Ut pro incertis, vel & contortis hiſce, aliiſque, aliquid certi, pulchrique, recuperaret tandem *Lingua Hebræa*, ex ſororia ejus *Dialecto* produxi נבץ نبض *tremulum micuit* chorda, arcus, vena, fulmen, oculus: nec non ונבץ وبص; in *oculo*, & *fulminante* ejus *acie*, protritum: atque inde הביט ſecundum *Originem* ſonare oſtendi idem ferme quod ἀτενίζειν *intenta & vibranti acie intueri*.

A Cl. II. Non eſt quod verear quemquam tam Ἄμουσον fore, qui

qui ſic propoſitam lucem aſpernari vel velit, vel poſſit. Drieſ-
Ne ipſe quidem *Drieſſenius* noſter aſſenſum nunc negare ſenio
ſuſtinebit, poſtquam rem propius oculis ejus admovi, *confutata.*
atque ingeſſi. Eſt in hiſce quod vel reluctantem in jura ſua cogere queat. Ita quoque hic pugnat Cl. *Diſſertator*, ut ſolent qui receptui canunt; & ſpecioſum meditantur receſſum. Verba omnia ſimul apponam. „ *Iterum* V. „ D. *ſignificatum ſuum* Arabicum *in* Hebræum *ſolum in-* „ *fert per* Metatheſin. *Oportet verbi ſignificatum* primi- „ genium *eſſe generaliorem*, *qui plures diverſoſque* adſpi- „ ciendi *modos poſſit involvere. Ubi verbum de Deo uſur-* „ *patur eſt vel adſpectus gratiæ ac bonitatis Pſ.* 84: 10. *Jeſ.* „ *64:* 8. & *66:* 2. *vel gratioſi auxilii*, *benevolæque curæ ac* „ *defenſionis. Pſ.* 13: 4. *&* 80: 15. *indignationis Pſ.* 104: 32. „ *approbationis Hab.* 1: 13. *Quare in genere dicit* adſpicere. „ *Vide Stockii Lexicon.*

Ad hæc teneatur, fruſtra *Metatheſin* mihi objectari, *Ejus*
quæ hic nulla; quum *Radicales* eodem ordine retinuerint *defen-*
Arabes, ſive נבץ׳. placeat, ſive יבץ. Sed videtur V. *ſio.*
Cl. *metatheſin* nunc appellaſſe *mutationem elementi* ט in ץ. Si hæc Ei hactenus ignota, adeat, rogo, *Clavim Dialectorum*, atque ea nihil familiarius deprehendet. Reliquis quid reponam, non reperio. Admiror completiſſimam illam recenſionem locorum, & ſtringentiſſimam concluſionem, auctoritate Cl. *Stockii* confirmatam. Atqui ille inter alia quoque poſuit, *attentius & fixis oculis aliquid intueri:* item *conſtanter & attente aliquid intueri*. Inde ad *mentem hominis* transferri oſtendit, pro *cognoſcere*, *conſiderare*, *contemplari:* ad *Deum*, *exactiſſime omnia cognoſcentem* & *perſpicientem*, partim *notitia ſimplice*, partim *gratia* & *bonitate*; partim *benevola cura* & *defenſione*; partim *indignatione*; partim *approbatione*; iiſdem locis, quæ ſupra vidiſti, laudatis. Poterat ergo vel ex illo magno ſuo

Fonte percipere Cl. *Diſſert. attentis & fixis oculis intueri*, quod ego ex *Origine* mea in medium contuli, non excludere *plures*, *diverſoſque admodum*, *adſpiciendi modos*.

Opera, quam a Cl. Drieſſen. *Orbis Eruditus expectat.*

Ut ſummus *Philologus* orbem demereatur Eruditum, quum *Vindicias* haſce confutare aggredietur, adjungat velim quid verba ראה, חזה / השקיף / השגיח / שזף &c. valuerint in *Origine*, & quinam *ſimplex*, *proprius*, *primigenius*, & *univerſalis*, *ſignificatus*, diverſis hiſce *Thematibus* ſit attribuendus. Non eſt quod operam hanc refugiat; quum tam diſerte adfirmarit ex *Lexicis* & *Verſionibus* luminis affatim hauriri. Habet præterea *Sanioris Philoſophiæ facem*, quæ plus poſſit, polleatque, quam omnis *Arabia*. Adjiciat inſuper, precor, *Origines Græcas* & *Latinas* omnium illorum verborum, quibus *actio videndi*, pro copia, & ubertate, utriuſque *Linguæ*, deſignatur. Sic fiet forte, ut ſocias tandem dextras in *Originibus* pandendis, jungere diſcamus, & vel ego *Metaphyſicus* reddar *Speculator*, vel Cl. *Drieſſen.* ex ſublimitate ſua ad humilitatem noſtram deſcendens, aliquid ſolidi ſub pedibus habuiſſe, mecum ſit gaviſurus.

SECTIO XIII.

De Radice נקף.

Fluctuatio Lexicographorum in hac Radice.

I. Inter palpabiles *Defectus*, tum *Verſionum*, tum *Lexicorum*, inde confectorum, eſt, quod circa plurimas *Radices* ea tantum exhibeant, quæ ſua cuique conjectura, & ſagacitas, ex conſideratione locorum ſuggeſſit. Hinc factum, ut in quibuſdam *Lexicis* נקף ſit *exſcindere*, in aliis *confringere:* in aliis iterum *excutere*, *decutere* ramos.

mos. A Cl. *Coccejo* mollior adhuc poteſtas *deſtringendi* adſcita. Cl. *Guſſet* maluit *perfodere*, *perforare*. Adjecere alii, ob unum alterumve locum, *definire*, *determinare præciſe*; quod tamen a *cædendo* tanquam *ſecundarium* profluxerit. Omnis ergo quæſtio huc redibit, num נקף *proprie* & *primario* valuerit apud *Hebræos fodit*, *foravit*, ut noviſſime *Guſſ.* contendit, an *ſtrinxit*, *deſtrinxit*; ut *Cocc.* an *diffregit*, & *frangendo decuſſit*, *concidit*, *excidit* quod a *Rabbinis* traditum, plurimos calculos abſtulit.

Nunquam finienda niſi auctoritate Dialect.

Hanc litem ſine *Dialectorum* auctoritate ſecari, atque decidi, non poſſe, vel rudiores in hiſce noſtris ſacris facile intelligunt: ut proinde mirum ſit nonnullos eorum, qui Eruditi audiunt, hoc vel non poſſe, vel non velle, agnoſcere, quod communis ſenſus omni dubitationi, & contradictioni, exemit.

Produxi itaque ex *Dialecto Arabum*, uſus conſtantes, & perpetuos, noſtri נקף نقف in *tundendo*, *contundendo*, *pertundendo*, & *graviſſimo ictu perfringendo* caput, aliudve, *cum diſperſione medullæ* & *cerebri*. Poſteriora hæc cave, ex mente noſtra, *Origini* inſeras: ſunt enim *ſecundarii uſus*, qui ex *pertuſione* ſponte ſuccrevit. Nempe quod *tunditur*, & *tundendo perfringitur*, ſolet in *ſuperiori parte* potiſſimum *feriri*; unde *Caput* non *hominis* tantum, ſed & *cujuscunque rei*, rectiſſime appoſitum a *Lexicographis Arabum*: quemadmodum & *diſperſio cerebri* per *Metonymiam* adjecta, quod tales *tuſiones*, & *ictus ſuperne illatos diſperſio* fere conſequatur *medullæ*, & *partium internarum*.

Criſis Drieſſeniana *multo acutiſſima.*

II. Videamus nunc, quid Cl. *Diſſert.* in contrarium attulerit. En Capitaliſſimam Criſin. „ *Iterum ſignificatus particularis, qui applicatio quædam eſt* ſignificatus u-
„ niverſalis, *qui indagandus eſt ex collatis & inſpectis locis*
„ *Scripturæ ubi occurrit: per ſe magis dicere* caput diffrin-

Digitized by Google

„ gere, *quam aliud quodvis*, *tam eſt alienum quam* caput „ vini diffringere". Ut quid poſtremis hiſce ſubſit ſalis, teneatur, ſciendum me duas *Gloſſas* ex *Camuſo* laudaſſe, *pertudit ovum*, &, *diluit vinum*, addens, *quaſi dicas caput vini infregit*, *contuditque*. Suaviter ridet Cl. *Diſſertator* iſtam meam ineptiam; quod *Vinum Capite* careat, videlicet. Sentis virum in *Linguis* potentem. Non patitur *vino caput* tribui, quod *aqua contundatur*. Ni tamen ſic *vires* ejus *infringantur*, periculum eſt, ne nimis *ferox* ejus *Caput* potantium *Capita contundat*, ſecundum illud dictum *Arabum* اليوم قحاف وغدا نقاف *Hodie pocula*, *cras capitis contuſiones*.

Sed נקף *per ſe* dicere *diffregit caput*, ſpecie vacat, inquit V. Cl. Id nec ego docui; ſaltem non intendi. Potuiſſem clarius forte loqui, nam integra phraſis poſcit نقف راسه *pertudit*, *tundendo diſcuſſit caput ejus*, נקף ראשה: ita tamen *uſus* ille *Metonymicus* invaluit, ut abſolute النقف *pertuſio*, deſignet كسر الهامة *diffractionem capitis*, ob rationes *Paragr.* I. præſtructas. Uſus *Biblici* amiciſſime concinunt. Plena formula occurrit *Thren.* 3. 5. ויקף ראש *& contudit caput*; at *Eſai.* 3. 34. נקפה abſolute infert *Capitis contuſionem*. Eſt etiam ubi latius ſeſe, liberaliuſque, præbeat verbum hoc: prout *Tundere*, *pertundere*, patentiſſimæ eſt ditionis. Hæc ſatis copioſe deducta in *Opere* de *Origin.* ac proinde verbum non addo. Miror tantum, tam ſubito hic exaruiſſe venam Cl. *Drieſſenii*, ut *ſignificatum univerſalem Thematis* noſtri aliis adhuc *indagandam* remittat.

SEC-

Digitized by Google

S e c t i o XIV.

De Radice ספה.

Lexicorum diſcordia.

I. Quando Cl. *Drieſſen.* nos ſæpiſſime ad *Lexicon Stockianum* vocat, compendii cauſa illuc & ipſe graviſſimum meum *Adverſarium* relegabo. In eo ספה declaratur bifariam. 1. *Conſumſit*, *perdidit*, *abſtulit*; *conſumtus eſt*, *defecit*, *periit*. II. *Addidit*, *adjecit*, *conjunxit*. In priori claſſe, convenire dicitur cum סוף *deficere*, *finiri*. In poſteriore, cum יסף *addidit*. Ex *Cocc.* & *Avenar.* hæc hauſta eſſe recognoſces, ſi contuleris quæ in *Origin. Cap.* XIII. *Par.* III. olim ſtrinxi.

In concordiam revocata ad lucem Originis evidentiſſima.

Ut hæc indecora notionum pugna tolleretur, & *Linguæ* nativa pulchritudo refloreſceret, produxi ope *Dialecti Arabicæ primigeniam* poteſtatem *radendi*, quam *Themati* سفي ספי *Origo* inſevit. Eam apud *Hebræos* quoque obtinuiſſe, firmavi exemplo evidentiſſimo *Eſai.* 7. 20. ubi habemus *Emblema Novaculæ*, qua *Caput*, *pubes*, *barba* תספה *radatur*. Nova luce, & gratia, inde adfeci *Eſai. Cap.* 13. 15. ubi נספה mihi *deraſus*, & *novacula hoſtili deglabratus*. Hinc proceſſi ad *geminam metaphoram*, quarum prior in *perditionem*; poſterior in *additionem* ſe diffundit. Nempe *radit*, *eradit*, qui *diſperdit*: & *radit*, *corradit*, qui *addit*, *adjungit*, *cumulat*. En brevem conſpectum. In *prima* claſſe habes *Gen.* 18. 23. *Etiamne juſtum cum improbo* Rades? Et *Gen.* 19. 15. 17. *Ne* radaris *in urbis hujus iniquitate.* Et *Num.* 16. 26. *Ne* Radamini *in omnibus eorum peccatis.* Et 1 *Sam.* 12. 25. *ſimul vos*, *ſimul Rex veſter* Rademini. Et 1 *Sam.* 26. 10. *in prælium deſcen-*

ſcendet, & RADETUR. Plura vide *pag.* 358. *Orig.* In *ſecunda* claſſe veniunt *Jer.* 3. 20. ספו RADITE *holocauſta veſtra ſupra ſacrificia veſtra.* i. e. *corradite*; ut *conſtructio* ipſa cogit. Iterum *Eſai.* 30. 1. *Ad* RADENDUM *peccatum ſuper peccato*, pro *Corradendum*, & *cumulandum*. Adde *Num.* 32. 14. Omni guſtu careat neceſſe eſt, qui in hiſce *addere*, *adjicere*, malit, quam *corradere*, *radendo acervare*. Mitto alia interioris, & profundioris, meditationis; quæ longiuſcule nos abducerent, & detinerent; atque ad *Opus Originum* remitto.

Nebulæ ſoli meridiano offuſæ à Cl. Diſſertat.

II. Audiamus jam Cl. *Diſſertatorem*. „ *Iterum modus aliquis pro univerſali ſignificatu. Certe verbum per ſe non ſignificat* novacula radere. *Hinc in loco ab ipſo allegato* novacula *additur. Igitur loca ubi* novacula *non additur*, *non recte ſic vertuntur. Verbi cauſa Gen.* 19. *Ne* RADARIS *in urbis hujus iniquitate* &c. *ſignificatus univerſalis eſt* auferre, *quod quia fit multis modis plures ſignificatus ſecundarios & particulares admittit*, *pro rei quæ aufertur cujuſque natura*". Diffido mihimet, hæc exſcribens, jamque ſerio, at nimis ſero, timere incipio, ne *Colluſorem* egerit Cl. *Drieſſen.* non *Confutatorem*. Non plumbea hæc, ſed plane plumea. Nihil eſt quod vel anſam relinquat ad refellendum. Nullum non Colon ſemet diſſipat. *Radere* Cl. *Drieſſenio* eſt *modus*, qui ſub *univerſali auferre* contineatur. *Radere* non eſt *Radere* niſi adſit *Novacula*. Item, *Radi in urbis alicujus iniquitate*, vel *pœna*, non præſtat rectam, plenamve, ſententiam. Denique *Univerſalis ſignificatus* noſtræ *Radicis* eſt *Auferre*, atque inde etiam *addere*, *adjicere*, emanavit &c. Iterum dico, ne anſa quidem ad refellendum mihi relicta. An ultimo hoc certamine γυμνῇ τῇ κεφαλῇ inſinuatum ire voluit Cl. *Diſſertator*, ſe luſoriis tantum armis mecum in arenam deſcendiſſe, ut occaſio mihi præberetur pulverem adverſus me a longo concitatum

um diſſipandi, eundemque ex oculis multorum diluendi? Id ſi eſt, melius tamen paullo exiſtimationi ſuæ conſuluiſſet vellem Amicus noſter. Si non eſt, melius in poſterum ſibi conſulat velim; nunquam falcem in meſſem non ſuam immittendo; multo minus extra ſphæram activitatis tam longe evolando.

Sumite materiam veſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus, & verſate diu, quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri: cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

S E C T I O XV.

De Radice כנע Corollarium.

I. Confutatio *Libri de Originibus* feliciſſime explicit. Corollarii loco ſubnectitur judicium de *Themate* כנע, quod in *Veſtibulo operis* tetigeram, tantum, ut *Defectus Verſionum*, & *Lexicorum*, palpandos darem: quod enim in *hoc*, id in *trecentis*, atque adeo *ter trecentis* aliis, obtinere ſcias; ut nempe de *ſecundaria* quidem *notione* abunde conſtet; ſed *primaria indoles*, & *virtus*, profunde ignoretur.

Hæc Radix nuſpiam in proprietate ſua occurrit.

Id in hoc *Themate* cuivis in oculos incurrit, qui modo *Lexicorum inopem* pro *Origine* conſtituenda *copiam* adſpexerit: nam apud *Avenar.* כנע valet *Humilis*, *ſupplex*, *ſubmiſſus fuit*. Tria hæc *ſecundaria*, & ſua quæque *Origine* diſtincta. Additur propterea: „ *proprie ſignificat ſe ſubmittere in poplites & genua, ut ſolent ſupplices ingeniculari.* „ *Cognationem habet cum* כרע *incurvatus eſt, &* צנע *humi-*

Inde magna apud Interpretes Varietas.

Digitized by Google

„ *liter ſenſit. Hinc γνυάομαι. γόνυ. Genu. ἰγνύς.* **knie**: item „ *κυνέω. προσκυνέω.* „ Apud *Stockium* ſimiliter reperio; „ *Humilis, demiſſus, ſupplex fuit. In Kal non occurrit.* „ *Sed in Niphh. eſt, Humiliavit, demiſit ſe, abjecit ſe;* „ *Humiliatus, depreſſus, abjectus fuit* &c. „ Quid in *proprietate Latina* ſit *abjicere*, quid *demittere*, quid *deprimere*, quid *Humiliare*, ſcimus omnes. Neſcimus interim hactenus quid *Hebræis* non *ſecundario*, ſed *primario*, ſonuerit כנע. Cl. *Buxt.* ſub *Hiphh.* dat, *depreſſit*, *proſtravit*, *abjectum*, *humilem reddidit.* Vides, pro *Origine* quidem, nihil promoveri. Cl. *Cocc.* aliquid preſſius, & enucleatius, quærens, ex ingenio nobis depromſit *flecti*, *cedere.* Sic *Forſtero* ferme ſuccinit, *Curvari*, *incurvari*, ex cognato כרע exſculpenti. Eſt hoc aliquid ſaltem, quamvis male firmum. Idem infirmius adhuc fecit, adjecto alio fulcro ex צנע *ſubmiſſus*, *humilis*, *modeſtus fuit.* Ex his omnibus intuli, omnes qui de Materia hacce judicare valent, facile cenſuros, nunquam *Originem* finiri poſſe, niſi aliunde lumen infundatur, & *Dialecti* diſerta auctoritas ſuccurrat.

Cl. Drieſſ. *præmatura feſtinatio.* II. Eam lucem, opemque, quam *Arabes* nobis ſubminiſtrant, in aliud tunc tempus remiſi, prout operis mei deſcriptio, & partitio, exigebat. Hanc meam curam prævertens Cl. *Drieſſen.* lucis haud indigus, nobilem ſibi palmam manu victrice circumdat. „ *Difficultatem adfert, ſed* „ *non tollit, quod hactenus in eo non ſit. Sed video quod in* „ *Comm. in Job. p.* 1144. כנע *ex Arabiſmo ipſi ſit contrac-* „ *tis ex* ariditate *digitis, manibusve*, torpuit: *inde in Hiph.* „ facere *contuſis &* contractis manibus *eſſe*: *ſicque* depri- „ mere, incurvare, humiliare. *Sed quis credat particula-* „ *re illud* contractis eſſe manibus *eſſe verbi* primigenium „ *ad corpus animumque ſpectans? Univerſalis notio eſt ea* de- „ preſſionis, *ſecundariæ*, *quos ipſe ex Interpretibus adduxit*

„ *ſunt*

„ *ſunt ejus modi ſingulares.* Expectare potuiſſet Cl. *Diſſertat.* donec quæ de uſibus *Arabicis* verbi كنع כנע communicanda haberem, in dias lumininis oras extuliſſem. Vidiſſet ibi *primigeniam vim* adferre *contractionem ex ariditate*; atque inde *ſpeciali* uſu aſſumtum, *contractis*; *contuſisque*, *digitis torpere* : mox *proſterni*, *deprimi*, *humiliari*, *fractum*, *impotemque*, *jacere*. Deprendiſſet quoque, ex inductione locorum, magnificum inde decus, & pondus, ſermoni ſacro accreſcere.

Sed jam cognitionem cauſæ præcurrit judicium; & ex *Linguæ Hebraicæ* intima peritia pronunciat Cl. *Drieſſen*. *Thematis* noſtri *primigenium* eſſe *deprimere*, quum tamen nullus in univerſis *Bibliis* locus exſtet, ubi *primigenia poteſtas* illa *premendi*, *deprimendi*, ſeſe exerat; quia extra *Metaphoram* non comparet. Videt ergo aquilina viri acies, & diſtincte cernit, quod nuſpiam eſt: atque *depreſſionis* non *ſecundariam* ſolum, ſed & *primariam vim*, *Radici* noſtræ ita vindicat, ut ne umbra quidem dubitationis cuiquam relinquatur.

En jam, Erudite Lector, *univerſum ſtatum Quæſtionis*, in *Compendio*, *brevique Tabella*, ab omnibus quam facillime percipiendum, etiam ab iis qui vel voluntate, vel neceſſitate, aut alio ſtudiorum genere, plane Hoſpites in ſacris hiſce noſtris verſantur. Dantur in reliquiis *Linguæ Hebraicæ*, ut dixi, plus quam *ter Trecentæ Radices*, quarum *primigenia ſignificatio* ne in ipſo quidem *Codice Biblico* occurrit: *ſecundaria* tantum *poteſtate* ibidem reſidua. Illa *ſecundaria* in *Verſionibus*, & *Lexicis*, bene quidem expreſſa, ſed ad *primariam* perveniri nequit niſi vel *conjectura*, & *Metaphyſica ratiocinatione*, citra aliud ſubſidium, adminiculumve; vel *Veteris Dialecti*, (ſive illa *Chaldaica* ſit, ſive *Syriaca*, ſive *Arabica*, ſive & *Æthiopica*, *Samaritana*, *Thalmudica*) veſtigio, ductu, auctoritate, quam *Locorum*

Quid inter nos diſceptetur.

corum Biblicorum ſeries, Emphaſis, & pulchritudo naturalis ſimul invitet, commendet, inculcet.

Cl. *Drieſſenius*, & *Drieſſeniani*, habet enim ſuos Tribules Vir Clariſſ. plures forte quam vel ſcio, vel ſuſpicor; *Drieſſeniani* igitur omnes, quia *Dialectorum* diſcendarum longiorem viam refugiunt, atque reformidant, Earundem auctoritatem omnibus modis minuere, & ſuſpectam reddere conantur; atque *primigeniam poteſtatem Radicum Hebræarum* ſola *vi ſagacioris ingenii* conſtitui, atque certo definiri poſſe contendunt. Nos contra, cum omnibus qui in *Literatura Orientali* excelluerunt, ſolidius quid, certiusque, depoſcimus, atque *Origines Hebræas*, non niſi ope *Dialectorum* inveſtigari poſſe pugnamus; eaſque non ante admittimus, quam omnibus *Sanieris Critices Regulis* examuſſim reſpondiſſe reperiantur.

PARS

Digitized by Google

PARS ALTERA,

CONTINENS

VINDICIAS

OPUSCULI

de Defectibus Hodiernis Ling. Hebr. eorumque ſarciendorum tutiſſima via ac ratione.

Fortiſſima, & generoſiſſima, Cl. Diſſertatoris *impugnatio.*

I. Quam forti, & nobili, Marte Cl. *Drieſſen. Fundamentorum noſtrorum ſoliditatem quatere* aggreſſus ſit, iterum declarat, omniumque in oculis defigit, hæc periodus, quæ Alteri *parti Diſſertationis* præmiſſa. „ *Defectuum Claſſes adſignat* V. *Cl. p.* 7. *Sect. XI. Vide &* „ *Sect.* XIV. XVI. XIX. *De Linguæ Hebrææ Defectibus,* „ *ſintne* ideales, *an mere reales, ſicque de eorum* claſſibus, „ *ſi quas habent, rectius pronunciabimus poſt luſtratos & a* „ *Viro Cl. reſarcitos illos defectus.* Non e re vel ſua, vel Tua, Lector, exiſtimavit Cl. *Diſſertat.* ut *Status controverſiæ* cognoſceretur. Confutationem leges, & tamen neſcies penitus quid confutetur; aut quorſum tela illa, valido brachio intorta, dirigantur. Sed *ſub finem*, forte, in *Conſpectum Quæſtionis* admitteris. En Coronidem; qua ſe Victorem, & *Defectuum* meorum Depulſorem, infert Cl. *Drieſſen.* „ *Hactenus igitur Linguæ Hebrææ Biblicæ* „ *Defectus hodiernos offendimus nullos, unde opus non eſt in* „ *ſuos illos Claſſes digeramus*". Jam luce auctus es. Jam inti-

Digitized by Google

intime perſpexti, quo de agatur, & quid inter nos diſceptetur. Audis de *Defectibus Linguæ Hebrææ Biblicæ* ferram contentionis reciprocari. Parata ſuſpicio me *dignitatem Sacri Codicis* minuere, quum *magnos eſſe Defectus hodiernos Linguæ Biblicae* contendi, de iiſdemque *Libellum* edidi: & jam laudas Virum *Theologum*, qui tantam iſtam labem a ſacris Literis depulſum iverit; eique vel ad ſolum *Diſſertationis Titulum* victoriam aſſignas, adverſus cauſam ipſo quodammodo *Titulo* jugulatam.

Neceſſaria admonitiuncula. II. Scias tamen, hac invidiola, in me commota, nihil vel injuſtius, vel commiſeratione dignius, excogitari poſſe. Injuſtius, ſi qui talia de me, meaque *Methodo* ſpargunt, atque diſſeminant, legitimam cauſæ cognitionem ſumſerunt. Commiſeratione dignius, ſi non ſumſerunt; vel & dum legerent, non tamen intellexerunt, adeo *Dignitatem Sacri Codicis*, & *Linguæ Hebrææ Majeſtatem*, per me non minui, ut contra omnibus modis eandem amplificare, atque ad culmen ſplendoris provehere, pro virili parte, coner. Loquatur *Titulus*, prout is a me conceptus, & expoſitus, p. 5. *Caput primum exhibens incommoda, & defectus, quibus Hodierna Linguæ Hebrææ cognitio adhuc laborat.* Vides nullos *Defectus* ipſi *Linguæ Biblicæ* a me impingi, ſed *cognitionis noſtræ Hodiernæ* indicari *incommoda*, & *Defectus*, quæ in bene multis adhuc manca atque imperfecta, omnem *dignitatem*, *gravitatem*, & *Majeſtatem Linguæ Biblicæ*, necdum ubique locorum ſit conſecuta: ſed inſigni acceſſione Lucis, & Gratiæ, per Adminicula Divinitus nobis ſubminiſtrata, ulteriusque ſubminiſtranda, augeri, atque cumulari, poſſit.

Rogo jam, quando huc deſcendere cogor, quis *Verbi Divini* reverentior ſit, isne qui gloriatur ſe nulla amplius *Luce* indigere, atque *omnem* ejus *amplitudinem*, quoad *Linguam* quoque ipſam, exhauſiſſe: an is qui per Legiti-

Digitized by Google

gitimas vias majorem adhuc *Lucem* circumſpicit, ut ad illam *Facem* quicquid eſt tenebrarum in *Verſionibus*, & *Lexicis*, diſcutiatur, atque *Linguæ Biblicæ* ſplendidius adhuc decus adſtituatur.

III. Atque hæc quidem hactenus. Ea non ſoli noſtro *Drieſſenio* dicta. Ne præcipue quidem. Ulterius nunc non procedo. Tacitus mihi ſufficit triumphus. Honeſtius ſæpe de jure quid remittitur; & magnis meritis, magnæ venerationi, donatur. Nonnulli me intelligent. Ut omnes intelligant, neceſſe non eſt. Redeo ad Cl. *Drieſſen.* quem Humaniſſime rogatum velim, cur *Arcem Cauſæ* meæ, & *Quæſtionis* noſtræ, non attigerit; eandemque tam ſtudioſe oculis quoque Lectorum ſuorum ſubduxerit? Atqui nihil, plane nihil, in hac *altera parte Diſſertationis* intelligi poteſt, ſi *Defectuum octo* illæ, quas enotavi, *Claſſes*, non ſub conſpectu habeantur. Eas ſtrinxi ſupra *pag.* 7. & 8. harum *Vindiciarum*. Illuc rediri velim, ſi forte ipſius *Opuſculi* copia non ſit. Eaſdem ulterius illuſtrandi, multa dabitur occaſio; quando ad ſingulas ſectiunculas ſubmonendum veniet, ad quam *claſſem* quæque pertineat *Radicum*, quas a mala mea manu, & cura, vindicandas, priſtinæque *valetudini* reddendas ſuſcepit Cl. *Diſſertator*. *Cui paululum inſiſtitur.*

SECTIO I.

Radici נבה civitas a me reddita confirmatur.

I. Primam Claſſem *Defectuum*, quibus *Lexica* noſtra laborant, collocavi in *Radicibus* non paucis, quibus pomœria *Linguæ Hebrææ* amplificanda. Rei neceſſitas tam evi- *Prima Claſſis Defectuum*

quibus laborant Lexica. evidens, ſive *Nominum propriorum*, quæ in *Bibliis occurrunt*, denſam ſilvam ſpectemus; ſive conſideremus multorum *Vocabulorum*, incerta ſede errantium, vagam, & diſtractam, conditionem, ut ipſa Elementa, & principia, *Literaturæ* ejurare debeat, qui hoc in dubium revocare velit.

Doleo proinde ſortem Cl. *Refutatoris*, qui pro provincia a ſe ſuſcepta id perpetuo impugnare, & confutare, debuit, quod immotis nititur fundamentis, atque ex *Radicali amplitudine*, ac *Virtute*, *Linguæ Hebrææ* ſeſe omnium oculis ultro ingerit.

Veniamus in rem præſentem 2 *Reg.* 3: 24. *Maſora* pro וַיַּכּוּ, quod in Textu eſt, forma *fut. Hiph.* a *Radice* נכה, emendat וַיָּבֹאוּ & *percuſſerunt*, a *Radice* נכה, quæ in *Hiphh.* magno, multoque, uſu, contrita. Hanc *Criſin*, quod melius non ſuccurreret, plerique interpretes calculo ſuo confirmarunt: atque ita *Textum Sacrum* gemino incommodo implicuerunt. *Primum* eſt, quod ingratiſſima ſic oriatur *Tautologia*, trina repetione ejuſdem verbi: ויכו & *percuſſerunt Moabum*, ויכו בה & *percuſſerunt in ea*, והכות & *percutiendo Moabum*. Nil inficetius. Schola *Rabbinica* talia concoquit: Chriſtiana non poteſt. *Secundum* longe gravius, quod *emendatione* hac admiſſa, nihil cauſæ dici queat, cur non aliis quoque in locis compluribus conſimilia vitia, ex *adfinitate literarum* oriunda, inſediſſe ſuſpicemur. Capitalis *Quæſtio*, in quam non excurro. Ad *Tautologiam* effugiendam adſcitum ab aliis וַיָּבֹאוּ & *intrarunt.* Huc concedit Cl. *Cler.* At *Kimchius* malebat וַיָּבֹו & *intravit*, pro וַיָּבֹא, per *mutationem* Elementi. Cl. *de Dieu* per *Apocopen* pro וַיָּבוֹא,

co-

eodem ſenſu. Idem Vir Doctiſſ. & aliud tentavit a יבב ejuſque *vociferatione bellica*. Horum nihil vel *Analogiam*, vel *Punctaturam*, integram ſervat. Hinc ego *Par.* XXIII. & XXIV. intuli, reſtituendam eſſe *Radicem* נבה *obtuſus fuit* gladius; unde ſalva ſimul *Punctatura*, & *Analogia*, exiſteret ſenſus multo completiſſimus, ita e limpido fluens, ויכו את מואב *& percuſſerunt Moabitas*, ויכו בה והכות את מואב *& obtuſos* in illa ſtrage *reddiderunt* gladios, *idque percutiendo Moabitas*. Aliquid ſaltem favoris a Cl. *Drieſſenio* eblandiri debuiſſet hæc *reſtitutio Radicis*, quod per eam uno momento liberemur illis ſcrupulis; quibus Schola *Critica Theologos* vexare ſolet, quum de *Integritate illibata Sacri Codicis* diſceptatur. Sed minime *partialis* eſt Noſter. Quid? ubi reliqui omnes tanquam ad ſcopulum adhæſere, Ipſe in portu navigat; atque cymbula ejus aura ſecunda fertur. Audi modo. „ *Sed quid* „ *opus eſt novo illo verbo? Quidni ſtatuitur Apocope* ℥ א, „ *ſicut* 1 *Reg.* 12: 12. *Ruth.* 3: 15. *&* 1 *Reg.* 21: 29. „ *Mich.* 1: 15. " Itane *Quidni?* Quomodo ergo? An וַיָּבֹ pro וַיָּבוֹא exaratum in *plurali forma*? Sic tria, quatuor, vitia, *Grammaticalia* in unum verbum concurrerent. Non gravemus interim *Virum* Hebraice *Doctiſſimum*. Crediderim potius id electum, quod a Cl. *de Dieu* abjectum commonui, וַיָּבוֹא *& venit*; illuc enim exempla adducta aurigantur. Sic duplex correctio erit admittenda. Et tamen rogitabit Cl. *Theologus*, *Quidni?* Jam denuo vereor, ne in *Scholam Criticam* transfugium mediletur. Cl. *Diſſertator*, ut tanto fortius ſeſe novis meis moliminibus opponat, quibus omnem *Criſin* adverſus *integritatem Codicis Sacri* deſtrictam, compeſcere, atque confutare, meditor, oſtendendo, *Ignorantiam Veteris Linguæ in cauſa*

S *fuiſ-*

fuiſſe, quod ad *ſaniſſimas Lectiones* paſſim adhæſum, atque offenſum, fuerit.

Non poſſum quin huc transferam inſignem *pericopam* in *Conſiderationibus ad novam Verſionem Jobi*, *Cap.* 34: 36. ubi quum אבי pro אביא *adduco*, cum Doctiſſ. *Tigurinis* accepi, citatis quibuſdam exemplis quæ hanc *Apocopen* ſatis familiarem fuiſſe arguant, hanc laudem reporto. „ *Recte quod nunc illam Aphæreſin agnoſcat nec opus eſſe ju-* „ *dicet hinc arguere hodiernum Linguæ Hebrææ defectum* „ *quod fecerat in defectibus ſuis L. H. & quidem primo lo-* „ *co novum verbum ex* Arabia *in* ſolum Hebræum *introdu-* „ *ducens.* " Proh *piaculum*! ex *Arabia novum verbum introducere* in *ſolum Hebræum!* Proh imperitiam! *Defectuum hodiernorum Linguæ Hebrææ* tale *primo loco Exemplum* ponere, quod per *Quidni?* confutatum dari queat. Si talem me ſibi, ſuiſque ſtudioſis, pingat Cl. *Drieſſenius* intra privatos parietes, ſemper Victor manebit; ſed ſi in publicum ſic adverſus me educat, nuda nimis latera patere incipient. An ego *Reſtitutionem Radicis novæ* tentavi ob ignoratam, vel negatam, *Apocopen*, quam tenent, qui rudimenta necdum depoſuere? In *Integritate Codicis Sacri*, & *Antiquiſſima Lectione*, illa *Reſtitutio* fundata. Hanc *auctoritatem* mihi primo adimat Cl. *Diſſertator*, & deinde videat an ſuam *Apocopen* hic aptare poſſit. Cl. *Danzius* certe *Grammat.* p. 399. *inepte hic Apocopen ſtatui* pronunciat; ipſe tamen nihil molle tradens: ut poſt extremum huncce conatum Viri in arte *Grammatica* exercitatiſſimi tanto minus de *Civitate Hebræa* hujus *Radicis* dubitari poſſe videatur.

Graviſſimæ inſtantiæ. Prima. II. En tamen *Trigam inſtantiarum.* Prima: „ *Cur quia* „ *verbum per ſe id non ſignificat*, *fingenda eſt illa Ellipſis* „ Gladii, *& ad hanc illius* Celeuſmatis? „ Dixeram nempe p. 20. *Offendere neminem debet quod* חרב Gladius

dius *hinc abſit*, *nam & res ipſa id ſatis dictabat*, *&* formula bellica *hic exhibita illam nunc vocem*, *ut ſupervacuam reſpuebat. Scilicet dixiſſe videntur Hebræi*, *non ſine allitterationis pulchro luſu*, הכה והכה *percuſſit & obtuſum reddidit*, *nempe* gladium, *ad graviſſimam cædem pingendam.* Non digerit Cl. *Drieſſen.* tam duram inſertionem. Atqui הכה *percuſſit*, per *Ellipſin* effertur; pro הכה לפי חרב *percuſſit ore gladii*, quidni & הכה? Gratiam ferunt tales omiſſiones, præſertim in *Formulis.* Altera inſtantia: *Secunda.*
„ *Et quidni illud* בה *ſimpliciter refertur ad ipſam Moabitida?* " Ego בה retuleram ad *pugnam tergis fugientium incumbentem.* Si ad *Moabitidem* quis malit, idem manet ſenſus, ut nempe *terga cædendo*, & *gladios obtundendo*, *in terram hoſtilem ſeſe penetrarint.* En tertiam multo acutiſſimam; *Tertia.* „ *Etiam parum conveniunt* gladii retuſi *ejuſmodi* „ *Divinæ vindictæ*, *quæ animos* gladioſque *acuit*, *ictuſque* „ *retuſos averſatur.* " Non e ſolido lucet acumen. Si hoc procedat, non Divinitus animati fuere *Jonathan*, & *Iſraelitæ*, quum *Philiſtæos cædendo ad vertiginem* uſque *delaſſati* dicuntur 1 *Sam.* 14: 29. 30. Habes ibi וַתָּראנָה עֵינָיו *& oculi ejus micuerunt guſtato mellis favo.* Sic verto a deperdita *Radice* רוא, quæ *Arabibus* per *Reduplicatam ſpeciem* dedit رأرأ *ſplenduit acies* oculorum; *micuit.* Hanc gemmulam nobis invidit *Criſis Maſorethica*, ſubſtituens תָּאֹרְנָה. Anſam dabat *Vſ.* 30. ארו עֵינַי *lucidi facti oculi mei.* Si priſcam *Linguæ* ditionem, & amplitudinem, in promtu habuiſſent, temperaſſent, credo, atque a Sacro Scriptore de induſtria variatum agnoviſſent. Sed & hic periculum, ne de *integritate Codicis* aliquid decedere malint *Drieſſeniani*, quam ut *nova Radix* ex *Arabia* in ſo-

ſolum Hebræum admittatur. Magnificos enimvero puritatis *Hebrææ* Defenſores!

S E C T I O II.

De *Radicibus* משע, & משק.

Preter-miſſum a Cl. Drieſſ. *Thema* משע.

I. Quam accurate legere ſoleat Cl. *Drieſſen.* ſcripta, quæ confutanda ſuſcipit, deprendo ex *Radice* משע, quam in *Civitatem Hebræam* ope *Dialecti Arabum* reduxi, a *pag.* 22. ad 27. *Opuſc. de Defect.* Ejus e longo exilio reductionem poſtulabat locus *Eſech.* 16: 4. ubi vocabulum למשעי exercitos habet Interpretes; aliis ad ישע, aliis ad שעה, aliis denique ad שוע, vel & שעע, recurrentibus, atque inde aliquid exſculpentibus. Mea verſio ſic habet, *Et aquis non es abluta ad* TERSIONEM MIHI, oſtenſumque משע مشع *terſit*, ſpeciali uſu venire in *Religioſa mundatione*, & *exterſione ſordium.*

Quæ *Radici* ulterius conſtabiliendæ adferri poſſent, non expromam. Sub conſpectum ſolummodo Cl. *Diſſertatoris* eam ferre volui, ne altera forte vice eandem prætervideret. Brevi quoque adjungemus ei ſodalitium aliarum *Radicum*, quæ conſimiliter jura *Civitatis Hebrææ* ſibi reddi poſtulant. Operæ tunc fuerit, integrum agmen & junctis umbonibus phalangem, profligaſſe.

Alterum משק *ab aliis admiſſum fuerat.*

II. Quod porro attinet ad *Thema* משק, cur inde reſiliat Cl. *Diſſertat.* non exputo, quum jam a longo tempore *Lexica* occuparit, atque ibi ſatis honeſtam ſedem tenuerit. An ſuamet vineta cædere, atque *Adminiculis* quoque *ſuis* dilectiſſimis ſecurim injicere non dubitat, ſi modo meas reculas ſimul concidere, & concerpere, poſ-

poſſit? Suis ſaltem parcere debuiſſet copiis, *Lexicorum* ſtrenuiſſimus defenſor, ne *Cadmæam* de me *victoriam* reportet. An ergo, de *Avenario*, aliiſque, ne loquar, oblitus erat vir Cl. *Manualis Buxtorfiani?* ubi משק proſtat tanquam *Radix fugitiva*, cujus propago ממשק *derelictio*, *locus derelictus*. Inſpexiſſet *Stockium* ſuum, qui jam ante me ex *Arabia* lucem inferre conatus fuit, „ משק „ *voravit meliores pabuli partes & ſic locum derelictum fecit: apud Arabes.* ממשק *derelictio*, *locus derelictus.* „ *Zeph.* 2: 9. *Locus derelictus urticæ. Juxta Coccejum*, „ *diſcurſatio urticæ: quia urtica ſolet diſcurſare.*" Nempe a שקק *Analogia* plane invita hocce ממשק derivaverat ὁ πάνυ: id eodem jure fieri cenſens, quo alii, מֶשֶׁק & מַשַּׁק item *diſcurſionis*, *diſcurſationis*, notione mactarunt ab eadem *Radice* שקק. *Forſterus* ממשק ordinaverat ſub שקה per *contrariam ſignificationem*, quaſi dicas. *Locum qui caret irrigatione*, *ideoque idoneum urticis.* Quid miramur *Linguam Hebræam* ludibrio multorum exponi, ubi qui Cultores ejus cluent, tam male comtam, pexamque, eam nobis tradunt. Tenenda haud dubie Radix משק cum ſignificatione ejus *Arabica*, quæ neutiquam eſt *dereliquit*; ſed *pexuit*, *carminavit* proprie: item improprie *diſcerpſit*, *laceravit*, &c. &c. Inde illuſtri *Figura* enunciatum *Zeph.* 2: 9. *Carminatio urticæ* i. e. *Locus ſenticetis horridus*, *ubi ſentes carminant*, *lancinant*, *lacerant veſtes*, *manus*, *pedes accedentium.* Sic *Græcis* ξαίνειν *Carminare* ſplendida *Metaphora* valet *lacerare*, *lancinare*, *laniare*, tam *veſtem*, quam *cutim*, & *corpus*: & καταξαίνεσθαι dicuntur, qui *urticis diſcerpuntur*. Qui talia capere nequeunt, iis Auctor eſſe auſim, ne unquam *Literali Explicationi Sacræ Scripturæ* manum admoveant, ſed in- *Splendida Metaphora.*

in *Reali* potius omnem curam contineant, atque conſumant.

Diſcutiuntur cavillæ abmotæ. Ad hanc porro *Radicem*, cujus jura tam liquida, reducere non dubitavi formulam inſignitam בן משק ביתי *Gen.* 15: 2. Quibus משק erat *dereliquit*, hinc tentarunt, *Filius derelictionis domus meæ.* Frigide, & inepte. Hoc ad שקק recurrere coëgit, indeque jam obtinet in *Verſionibus*, & *Lexicis*, *Filius diſcurſitationis domus meæ.* Ego offerre ſuſtinui, tanquam elegantius, & cum *Analogia* ſimul *Linguæ* congruentius, *Filius pectinationis domus meæ*, i. e. *procurator meus, qui univerſam meam Domum adminiſtrat.* Floſculus orationis debita luce perfuſus *pag.* 35. Cl. *Drieſſen.* nihil aliud hiſce reponit, quam ſuum illud ſolemne. „ *Quidni ſimplicius cum bene multis Lexico-„ raphis a* שקק *reddere liceat* Filius diſcurſationis domus „ meæ, *Oeconomus meus, omnium rerum mearum domeſti-„ carum procurator, qui in curis & rebus domeſticis ſtrenue „ occupatus omnes domus angulos quaſi perreptat.* " Ego ex *Fullero* & hoc dederam, & aliud adhuc commodius, atque cum *Procuratoris* dignitate conjunctius. Fruſtra ergo illud *Quidni?* quod per aliud *Quidni?* refellere eſt. Quiſque in ſuo ſenſu abundet. Non agitur de loco iſto: ſed de *Juribus Radicis* משק. Eam ego *Hebræis* vindico cum poteſtate *pectinandi:* Cl. *Drieſſen.* furcillis expellit: atque adverſus *poteſtatem primigeniam pectendi* ſic argumentatur. „ *Certe ſignificatus aliquis generalior requiritur, „ qui Scripturæ locis omnibus aptari poſſit. Et ſi ſecundum „ Arabes tam multis ſubjectis applicetur, Crinibus, lanæ, „ uberibus, corpori, nullus illorum ſignificatuum ſingularium „ eſt primigenius.* ". Velim ſcire, quænam ſint illa *ſcripturæ loca omnia:* nam ſi משק *Gen.* 15: 2. & מַשָּׁק *Eſaj.* 33: 4. ad שקק revocentur, unicus tantum ſupererit

Zeph.

Zeph. 2: 9. *Carminatio urticæ.* Adeone non curat Cel. *Theologus*, quid calamo exeat, ſi modo mihi aliquid objeciſſe videri poſſit? Deſino; atque *Arabica* nobis *pectinare* ne pergat, etiam atque etiam rogatum velim Virum Clariſſ. ne forte incidat in pectinem meo hocce molliculo inclementiorem.

Repeto, quo olim *primam Claſſem defectuum* clauſi, atque iterum inculco, *me perpaucos tam anguſtæ mentis credere, ut hærere malint in ſalebris Anomaliarum, atque in dumeta correpere; quam in liberiora ſpatia Linguam Hebræam mecum educere.*

SECTIO III.

De Radice גלע.

Secunda claſſis Defectuum &c.

I. Itur ad *ſecundam Claſſim*. Sic incipit *Sectionem* hancce Cl. *Diſſertator* & tamen ne verbulo quidem, in quo conſiſtat illa *Claſſis ſecunda*, indicat. Ut ſciatur ergo, quid & quale ſit illud, de quo controvertimus, verba *Par.* XLIII. ipſemet nunc excerpam. *Gradum promoveo ad ſecundam Claſſem defectuum. Ea complectitur* Themata *quam plurima, quorum fluctuat adhuc, in* Lexicis *ac* Verſionibus nempe, *ſignificatio, nunquam tranquillam ſtationem inventura auctoritatibus Lexicographorum, velut undis, ſemet deſtruentibus, & nunc huc nunc illuc nos impellentibus; niſi firmior quædam Ancora acceſſerit: tale inquam firmamentum ac pondus, quo ſolidius hoc in genere Literarum nec poſtulari debet; nec expectari poteſt.* Si dignitatem, gravitatemque, perſonæ ſuæ ſuſtinere voluiſſet Cl. *Diſſertator*, hæc ei *pericopa* convellenda, ac confutanda, erat. Oſten-

ten-

Digitized by Google

tendendum, temerarium eſſe, & veritati contrarium; quod de iſta fluctuatione *Lexicorum*, ac *Verſionum*, confirmavi. Hic *cardo Quæſtionis*. Si id verum non eſt, quod de *Hodiernis defectibus Linguæ Hebrææ*, hac in parte, ſcripſi, publice retractabo. Atqui nihil certius, nihil evidentius. Hinc illa colliſio *Verſionum*. Hinc *Commentationum* pugna. Hinc infinita varietas, & diſtractio, quam *Criticorum Synopſis Polana*, ad omnem *Verſiculum* ferme, concionatoribus ſacris offert. Ædificationi, credo, publicæ conducit, ut illa fertiliſſima ad dicendum materies maneat; atque nunquam ad liquidiores rationes perducatur. Certe Cl. *Drieſſen.* quum *hanc Claſſem Defectuum* non agnoſcit, quid aliud tandem agit, quam ut molem illam moleſtiſſimam *Variantium ſignificationum*, quæ per *Verſiones*, *Commentationes*, & *Lexica*, in immenſum excrevit, quodammodo *Sacram* reddat, ne unquam vel ex tempore Concionandi, & Commentandi, vena quemquam deficere queat.

Tria Salomonis dicta. II. Pro *Specimine* hujus jactationis, qua *Veteres*, & *Recentiores*, *Interpretes* circumaguntur, adduxeram גלע, tribus tantum locis *Proverbiorum* in *Hitpahh:* obvium. Lege quæ in *Opuſculo de Defect.* a *pag.* 46. ad 52. latius executus ſum, & ſi ulla tibi reverentia publici, mecum aperte confitebere, ſine meliore luce, & auctoritate certiore, litem iſtam nunquam poſſe terminari. Eam tamen ſuo more decernit, & dirimit, Cl. *Drieſſen.* meliori illa luce, & auctoritate, quam ex *Arabum* certiſſimo uſu introtuleram, repudiata: hoc eſt mordicus retinet id, quod ſuum ei *Lexicon* ſine auctoritate idonea ſuggerit, atque inde ſe divelli non patitur. Fruatur ſuo genio: & ſinat me finire tribus dictis *Salomonis*, in quibus hanc ipſam *Radicem* pulcherrime applicuit. Primum eſt, *Prov.* 17. 14. לפני התגלע הריב נטוש *Antequam ad reſtrictos dentes veniatur*, *li-*

Litem omitte. Alterum *cap.* 18. 1. *pro libidine diſputat*, *ſeparatus & ſibi ſoli ſapiens; atque in omnem ſoliditatem dentes ſtringit.* Tertium, *cap.* 20. 3. *Gloria eſt viro manere ſine rixa*; *omnis autem ſtolidus dentes nudat*, *acer in contentiones.*

Hac appoſitiſſima imagine tria illa loca auxi. Dixeram in luſtrandis *Veterum Verſionibus*, LXX in duobus nil ſani dantes, *tertio tandem pedatu aliquid tolerabile edidiſſe*, πᾶς δὲ ἄφρων τοιούτοις συμπλέκεται. Adhæc Cl. *Differt.* meo me gladio jugulaturus: „ *Certe LXX uno ſaltem in loco*, *vel* „ *tertio illo pedatu*, verum ſignificatum *conſervant*". Primigenium vult V. D. συμπλέκεσθαι *implicari in litem.* Mox tamen *permiſcere*, ſive *immiſcere ſe*, adſciſcit. Nempe *plicare* & *miſcere*, πλέκειν & μίσγειν, in *Metaphyſica* regione ſunt unum idemque, & quod *implicatur*, idem quoque *commiſcetur*; non *ſecundaria* tantum, ſed & *primaria* poteſtate, ſecundum utriusque verbi *proprietatem*, & *ſimplicem veram univerſalem* ſignificationem. In poſterum ergo *plicare Vinum* dici poterit, pro *Miſcere.* At quid jam fiet de Cl. *Guſſetio*, qui התגלע ex *Metaphyſica ſua arte* donavit notione *cæco impetu ruendi?* Ni magna nomina ſuſpicerem, dicerem, cæco ſic impetu rui, & omnia ſusque deque miſceri.

Indecora fluctuatio.

SECTIO IV.

De Themate מחץ.

I. In *ſecunda Claſſe ſecundum ſpecimen Thematis fluctuantis*, & firmiorem ancoram deſiderantis, poſui מחץ. Hoc in *Vulgata Verſione* redditur *percutere*, *transforare*, *vulnerare*, *confringere*, *intingere*, *conculcare.* Recte omnia, ſi ſenſum *ſecundarium* ſpectes: ſi *Originem*, & *Proprietatem Ra-*

Alterum ſpecimen magnæ varietatis in una Radice.

Radicis, non ſane recte, niſi apud eos quibus prava & torta, judicia. Idem dictum velim de LXX virali copia, Στρωννύειν. θλίβειν. Παίειν. θλᾶν. Συνθλᾶν. Πατάσσειν. Κατατοξεύειν. Βάλλειν. Βάλλειν. Appoſui. *Hæc omnia ut ſe improprie utenda præbent in unum eundemque ſenſum*, atque Archetypum *ſuum utcumque adumbrant*, *ita neutiquam ſat luminis inde redundat*, *ad* Naturam, *&* primigeniam vim, *verbi* מחץ *juſtis finibus terminandam*. Hoc qui negat, *Materiæ noſtræ* prima Elementa a ſe non intelligi clamat; atque *præconem* agit ſuæmet imperitiæ. Cl. *Drieſſen*. certe nihil omnino in his ſeſe videre, ſatis indicat, quum ita bellam hanccce *ſectiunculam* exorditur: „ *Iterum vapulant* „ *interpretes quod non recte reddiderunt Radicem* מחץ. An *vapulant*, quos omnibus modis relevo, *ſecundariam vim* non male expreſſam agnoſcens? An *vapulant*, quibus id tantum detraho, quod ipſimet a ſe nec intentum, nec expreſſum, ultro confiterentur. *Vapulant* a ſemet ipſis, qui tam incondita in *Orbem Eruditum* efferunt, & qui quum diſputant, quo de diſputetur, neſciunt. Oculos ſaltem aperuiſſet, quod *pag.* 56. ſubjunxi de *Forſteri*, & *Avenarii*, conatu, ad חמץ *fermenteſcere*, recurrentibus, ut *proprie Radix* noſtra valuerit, *ſanguine fermentavit*, & *infecit*. *Cruentavit*. Vocavi hoc *fulgorem e pelvi*, qualem dant omnes illæ *vitreæ alliterationes*, quibus *Forſt.* & *Avenar*. perpetuo ludunt.

Contrario fere niſu, ex diligenti Collatione, & inſpectione, locorum, vim *frangendi* adſtruere conatus eſt Cl. *Guſſet*. ſubtiliter ita differens in Comm. *Ling. Hebr.* ſub מחץ „ *Quamquam pleræque fracturæ, ac vulnera, in homine effuſionem ſanguinis comitem habeant, attamen in* מחץ *magis attenditur* vulnus ipſum, *quam* fuſus ſanguis: *ut Deut.* 33. 11. *in* lumbifragio: *& in antitheſi cum ſanatione, non cum deterſione ſanguinis, Job.* 5. 18. *Deut.* 32. 39. &c. &c.

Ea-

Eadem vis obverſata Cl. *Coccejo*, cui מחץ eſt *deſligere*. Hoc iterum, pro *Origine* quidem, diſſonat, quamvis *ſecundario* ſenſu conſonet. Nempe aliud in *proprietate Linguæ* eſt *Fligere*; aliud *Frangere*. Qui iſtas ideas commiſcet, & confundit, eum *Muſæ* Humaniores furcillabunt, atque a Sacris ſuis manum abſtinere jubebunt, etiamſi *Logices*, & *Metaphyſices*, principatum ſibi vindicet. Vide mihi jam exactiſſimam, & ſpeculo nitidiorem, *Originem* Cl. *Drieſſenii* „ מחץ *certe in genere ſignificat ut recte* Stoc- „ kius, *percutere ita ut integritas rei, quæ percutitur, læ-* „ *datur; ſive frangendo, ſive vulnerando, ſive penetrando,* „ *& transfodiendo id contingat, ſive alia quadam ratione id* „ *fiat* “. Ecquid cernis, & liquida luce liquidius dilucescere ſentis, illud *primigenium*, *ſimplex*, *proprium*, *univerſale*, quod Cl. *Diſſertator de Veris Cauſis* &c. in *Titulo* Operis promittit. Merito itaque hanc cenſuram in me deſtringit. „ *Ergo interpretes recte expreſſerunt totidem per-* „ *cutiendi ſicque lædendi modos: at V. Cl. non acquieſcens,* „ *quod debuerat, alio ſe confert. p.* 57. Vides *Metaphyſicum* iterum *Artificium*, quo omnes omnium interpretum ſignificationes in unam maſſam univerſalem conflantur, atque ad ſummam ſimplicitatem eliquantur. Sed quidnam nunc eſt aliud illud, quo me contuli pag. 57.? En verba a Cl. *Diſſert.* excerpta. *Ne longum faciam, & quicquid Lectori tædium creare poſſet amputem, paucis concluſiſſe ſatis habebo, excuſſis omnibus textibus, ubi* מחץ *comparet, elucere graviorem quandam* vim feriendi, *cum* cruentatione percuſſi *conjunctam*. Hactenus Cl. *Excerptor*, qui hic planiſſume *Concerptor*, non meæ tamen, ſed ſuæmet *Originationis*. Sic nempe incredibili lumine, & acumine, *Critico* cenſuram inſtitutam concludit. „ *Sed hoc per ſe non ſi-* „ *gnificat verbum, ſed hoc ſaltem aliquando comitatur* τὸ per- „ cutere, *qui ſignificatus eſt primigenius: deſignat quandoque*

Suave quid.

Cl. Drieſſen. *cum*

 „ *quaſ-*

umbra pugnat. „ *quaſvis* Caſtigationes *Dei ſive in* bonis, *ſive in* corpore, „ *quæ piis etiam a Deo infliguntur Job.* 5. 18. *Quare quæ-* „ *rendus* ſignificatus univerſalior *qui omnibus Scripturæ lo-* „ *cis conveniat.* Exiſtimat acerrimus *Criticus* ſe meam *O-riginem* reſcindere; quum ſuam ipſius concerpat atque con-ſcindat. Si dixiſſem, poſt ea quæ adverſus præſtantiſſi-mos *Lexicographos* diſputaveram, מחץ *proprie* & *primario* adferre *vim graviorem feriendi, cum cruentatione percuſſi* con-junctam, nimius profecto Nugator extitiſſem, & ludi-brium deberem *Orbi Erudito*; quippe qui magno hiatu, & molimine, idem illud repoſuiſſem, quod tanquam *ſe-cundarium*, & *vagum* nimis, ſepoſueram. Quid differt quæſo, *gravius ferire cum cruentatione percuſſi*, quod Cl. *Drieſſen.* mihi nunc affingit, & tanquam mancum repu-diat, ab illo quod Ipſemet promſerat, Confirmatore *Stoc-kio*, *percutere ita ut integritas rei lædatur & vulneretur?* Lu-dimurne, an ſemet illuſit Cl. *Diſſertator?* Ego quidem in *Opuſculo de Defect. pag.* 57. ſic uno halitu perrexi; *Hic eſt extremus terminus quo ex acerrima collatione ac contentione locorum inter ſeſe aliquis eniti queat. Ulterius procedere, & ex ſuo acumine, conjectandive artificio, conſignare velle fon-tem, unde iſta* gravis percuſſio *&* cruentatio *profluxerit, & qua ex* proprietate primigenia *Radicis Veteres Hebræi hanc* prægnantem metaphoram *derivaverint, eſt, ut libere dicam, nec materiam ſuam ſatis intellexiſſe, nec lubricum con-jectationis, in hoc præſertim genere, rite perpendiſſe.* Quid dici potuit diſtinctius? Si non eadem pagina, eademque periodo, hæc ſubjeciſſem, excuſari forte poſſet Viri oc-cupatiſſimi diſtractio. En aliam adhuc periodum ibidem attextam, qua illud *gravius ferire cum cruentatione percuſſi* ipſemet ut minus accuratum premo. *Ergo, ut conſequen-tiæ nodum adſtringam, reverentia Sacro Codici debita*, Lin-guarum *omnium* indoles, *res, ac ratio, omnis, jubent, vel*

Cl. Drieſſen. ſemet impugnat.

ube-

Digitized by Google

uberius aliquid *circumſpicere*, *unde* defectus *ſarciri poſſit*, *vel intra ſuos ſeſe fines continere, neque unquam quicquam definitius de* primitiva poteſtate *noſtri Thematis pronunciare* &c. &c. Ecquid iterum clarius, diſtinctiusque, moneri potuit? Edat nunc velim *Diſſertator* noſter, cur mihi tribuat, quod diſertim repudio: aut cur tanquam meum impugnet, quod ipſe ſuum eſſe voluit, verbis paululum modo immutatis. Edat quoque, cur ſub fine ſubnectat, „ *Quare quærendus ſignificatus Univerſalior*, *qui omnibus* „ *Scripturæ locis conveniat.*

An *quæri* vult, quod ipſe modo in medium dederat, atque ex *Stockio* præſentiſſimum ſtiterat? Non intelligo. Ego poſt longam *quæſitionem*, & *indaginem*, id jam olim in lucem protraxi, quod ſimplici veritatis ſigillo ita impreſſum, ut vel invitis aſſenſionem exprimere queat. Id non *pag.* 57. ſed ordine *Operis* ſic poſtulante, *pag.* 69. a me propoſitum ex uſibus *Radicis* מחץ مخض apud *Arabes*, quæ in *graviſſimis* item *ictibus*, *vulneribusque altius inflictis*, cum *fœda cruentatione*, frequentata, iſtam *ſecundariam vim* adſcivit *a jactatione urnæ*, *ſitulæ*, in puteo, *ad aquam hauriendam.* Ita dicunt, مخض الدلو מחץ הדלי *concuſſit ſitulam* in aqua, *hauſturus.* Hinc ſubliniore *Metaphora* מחץ valet *gladio in viſcera adacto cruorem hauſit*, ſecundum illud veteris poëtæ in *Moallekát* *Mea Originatio.*

فجبهناهم بطعن كما تنهز
في جمة الطوي الدلاء

Frontem iis hauſimus confoſſione, prout concutiuntur,
Profunda in aqua putei, ſitulæ.

Plura reperies in *Comment. Jobi*, *cap.* 5. 18. ubi etiam ex *Homero* adduxi:

Οὖτα κατὰ λαπάρην, διὰ δ' ἔντερα χαλκὸς ἄφυσσε

Vulneravit ad ilia; hauſit autem ferrum penitiſſima viſcera.

Nec non ex *Euripide* in *Rheſ.* 430.

Ἔνθ' αἱματηρὸς πέλανος ἐς γαῖαν Σκύθης
Ἠντλεῖτο λόγχῃ, Θρήξτε συμμιγὴς φόνῳ.

Ibi cruor condenſatus in terram Scythicus
Antlabatur haſta, Thraciuſque, mixtus cæde.

An ne hæc quidem, quum *conſiderationes ſuas ad novam Verſionem Jobi* commeditaretur Cl. *Diſſertator*, ei ſub oculum venerunt? Nempe *Arabica non leguntur.* Sed an *ne Græca quidem?* O Belgium! O Academia patria! quorſum deventum!

SECTIO V.

De Radice נגר.

Tertium ſpecimen.] I. *Tertium* mihi *Specimen*, in *Claſſe ſecunda* fluctuantium notionum, præbuit נגר, cujus *ſpecies Niphh.* & *Hiphh.* tantum in *Sacris* reſidua. Apud LXX. habes καταφέρεσθαι, καταπίνεσθαι. κατασπᾶν. Ἀθροίζειν. κλίνειν. & alia adhuc dilutiora. Apud *Vulgatum decurrere*, *dilabi*; *extendi*; *affligi*; *congregari*; *detrahi*; item *propinare*, *concludere*, *deducere.* Apud *Rabbinos* reperies, *effundi*, & *detrahi ex alto.* Poſterius ex cognatione cum גרר placuit *Forſtero*, cui נגר in *Kal*

Kal eſt *traxit*. Ejus æmulator *Avenar*. ſimiliter dat *extraxit*; item *extractus defluxit*, *decurrit*; inde imbre proclivius derivans *Græcum* ὑγρὸς; nec non χευνὸς; quin & *Latinum*, *Curro*. Non multum hinc diverſus Cl. *Coccejus*, exhibens *manare*, *diffluere*, *effundere*; flexu *ſecundario* orta a *trahendo*. Pulchra ſunt, & admirabiliter ad guſtum Cl. *Drieſſenii*, quæ hinc arripuit *Stockius*, apud quem habes:
„ נגר *in kal* manavit, *ſed non extat*. *In Niphh.* fluxit de-
„ fluxit &c. ידי נגרה *Manus mea diffundit ſe*; i. e. *plene*
„ *& unice ad te expanditur*, *dirigitur* &c. *Metaphorice in-*
„ *fert* 1. diſperſionem *&* trucidationem, ut *Pſ.* 63. 11.
„ &c. 2. expanſionem & extenſionem: ut *Pſ.* 77. 3. *Uti*
„ *enim res liquidæ recta petunt locum decliviorem*, *& diffun-*
„ *dendo ſe dividunt in certos alveos: ita manus orantis recta*
„ *petit terminum quietis deſideratum*, *nempe Deum*, *ad quem*
„ *digiti ſinguli velut quidam manus rivuli ſe extendunt*".

Doctæ ineptiæ.

Ad tantam hancce, non jam *hæſitationem*, ſed *diſſipationem*, ſubjeci; *Linguam Hebræam ita habitam a ſuis Cultoribus temerariæ Criticorum calumniæ ſubjacere cœpiſſe*, *tanquam quæ vix* certum *quicquam &* conſtans *in pleriſque ſuis Thematibus exerat*.

Produxi deinde, ut maculam hanc quantocius depellerem, atque *Criticorum* audaciam refellerem, *Arabicum* نغر *Bullivit* olla; *bulliendo exæſtuavit*, *& efferbuit*, *cum ſonitu*, *& ſingultu*. Subdidi, noſtro ſeculo debitum exhibens honorem; *Hanc imaginem ſi demonſtravero* illuminare *&* exornare *paucula illa loca*, *quæ veſtigia hujus Radicis ſiſtunt in ſtructura ac ſerie aliquid* grandiſonum *exigente*, *perpaucos exſtituros crediderim qui fruges inventas ſpernere velint*; *eo minus*, *quod recluſus hic fons novas nobis venas ſit ſubminiſtraturus*, *ad longe aliter de quibuſdam textibus cogitandum*, *quam unquam cuiquam alias in mentem venire potuiſſet*. Acceſſi dein ad contextus ſacros, iiſque illuſ-

Genuina Thematis poteſtas.

luſtrem *Figuram*, ex *Origine* noſtra efflorefcentem, reſtitui. Ac primo quidem *Pſ.* 63. 11. *Jer.* 16. 21. *Eſech.* 35. 5. in formula הגיר על ידי חרב ineſſe oſtendi *Metaphoram* ſublimiorem *vulneris bullientis*, *& cum æſtu*, *ac ſingultu*, *ſanguinem eructantis*. Qui *Latinos* & *Græcos Auctores* non legunt, talia magno ſuo damno non intelligunt. Putabam tamen *truncum ſanguine ſingultantem*, apud *Virgil.* ſatis lucis vel imperitis præbiturum; ut & τραῦμα ζέον *vulnus bulliens*, apud *Heſych.*

Pulcherrimæ figuræ.

Ad hanc ſplendidam *Metaphoram* reduxi, ſecundo, *Pſ.* 77: 3. ידי נגרה ולא תפוג *Manus mea* i. e. *Plaga mihi inflicta*, *bulliebat*, *nulla intercapedine ſingultandi.* Confer quæ ad *Job.* 20: 28. commentatus ſum. Adfine, ejuſdemque granditatis *Thren.* 3: 49. *Oculus meus bullit* &c. Nempe *oculus* pulcherrime dicitur Ἀναζεῖν *ebullire*, quum *calidiſſimas exæſtuat lacrymas*. Mitto alia adhuc loca, quibus idem decus refudi. Qui quid *Stylus* ſit, quid *Eloquentiæ virtus*, non ignorant, ſtatim perſentiſcunt, quantum hinc Majeſtatis Orationi accreſcat: atque nil illuſtrius ullo cothurno efferri poſſe, mecum agnoſcent.

Non mirator talium Cl. Drieſſen.

II. Eſt cur credam, Cl. *Drieſſen.* ad hæc exempla vix oculum adjeciſſe. Certe nihil horum in *Excerptis* producit. Nempe hæc nihil ad Rhombum; vel talia quæ revinci non mereantur. Vide, quam ſecurus mecum congrediatur noſter *Diſſertator*, ſic ſectiunculam hancce aperiens. „ *Sollicitus eſt V. Cl. de Vera notione* „ *Radicis* נגר *nobis reddenda ex Arabia. Non ipſi ſatisfaciunt* Verſiones *neque* Lexicographi. *Etiam non* Coc- „ cejus *in Lexico*, *qui dat*, *manare*, *diffluere*, *effundere.* „ *Sed ego non video quid hic ſit difficultatis. Inſpectis*, *&* „ *probe perpenſis*, *locis omnibus*, *mox liquido fluit* ſignifi- „ catus primigenius univerſalis, *ex eoque* ſecundario, *Re-*

„ *cte*

Digitized by Google

„ *ſte* Stockius. *In genere* fluendi *vel* manandi *ſignifica-*
„ *tionem habet, quacumque ratione fluxus rei fiat. Hinc*
„ *metaphorice* diſperſionem & extenſionem *rei dicit ita de*
„ manu *Pſ.* 77: 3. "

Quanta cum dignitate pronunciatum illud, *Non* *Ejus*
ipſi ſatisfaciunt Verſiones, non Lexicographi! Qui po- *conatus*
tuiſſent, tam diſſona tradentes, atque nihil explo- *admira-*
rati ſe habere manifeſtiſſime indicantes? Dignius ad- *biles.*
huc, *Sed ego non video, quid hic ſit difficultatis.* Non
mea hæc culpa. Sed, inquit, Vir perſpicaciſſimus, *in-*
ſpectis locis mox liquido fluit ſignificatus primigenius manan-
di; *ex eoque ſecundarii:* Itane tam *liquido?* Unde ergo il-
lud divergium ſententiarum in *Verſionibus* ac *Lexicis?*
Cur in re liquida recurſum ad נגר *traxit?* Cur jam
quod reliquis *ſecundarium*, noſtro *Diſſertatori primarium?*
Sed edat mihi velim *Originum Hebræarum* peritiſſimus
noſter *Drieſſenius*, quid *Latinis* in *Origine* fuerit *manare*,
quid item *fluere*; & qua *proprietate* duo hæc diſtinguan-
tur. Hoc ubi fecerit, cum *Bullitu* meo in gratiam
ſponte redibit; etiamſi nunc non ſine quadam indigna-
tiuncula eam repellat, ſic pergens. „ *Sed quid nobis V.*
„ *D. hic promit ex Arabia? Bulliendo efferbuit olla, ira,*
„ *vulnus, uber* ovium cum lacte ſanguinem mittens; *o-*
„ *vum* putridum. *Si de tam multis prædicetur, ergo non*
„ *de olla primario. Cur heic, uti & alibi, illud præciſe*
„ primigenium? *Cur non* ſanguis, ovis, ovum, *primas*
„ *tenent? Hanc tamen novam lucem, quæ nulla eſt, fœne-*
„ *ratur ſcripturæ locis.* " Illuſtre ſpecimen *Logices Drieſ-*
ſenianæ, quæ omnem *Rhetoricam* præ ſe delet. Hæc me
docuerat *Bullitum proprie* tribui *ollæ*, improprie *vulneri*
æſtuanti; uſu etiam latius producto ad *res quæ materiam*
putridam ebulliunt. Nunc diſco, *prius*, quin *primigenium*,
eſſe poſſe *Ovis bullivit*, quum *ſanguinem cum lacte ſimul*

ex uberibus exæſtuat; & *ovum bullivit*, quum *putridam reddit materiam:* atque hinc anſam datam *ollæ bullienti* figurandæ. Gaudeo, & *Clavim Originum*, quæ cum *vero Behemoth*, & *Leviathan*, uno in gradu conſiſtant, mihi in manum veniſſe tandem, triumpho.

Sectio VI.

De Radice מסר.

Tertia Claſſis. I. Itur ad *tertiam Claſſem Defectuum Hodiernorum*. Sic ego nunc incipio: nam Cl. *Drieſſ.* ordinem meum nec tangit, nec curat, amplius. Sub hac *Claſſe* ordino *Radices*, quæ *precaria*, *aliena*, *ſubditicia*, *ſignificatione*, ex fonte minus limpido, vel & manifeſto errore, hauſta, donatæ ſunt a *Lexicographis*. Quod *Originum pars prior* in talibus fere tota occuparetur, unum modo *ſpecimen* me adducturum dixi, *ex quo de pluribus ejuſmodi conjectura capi poſſet*, *ſimulque perſpici*, *id genus quam latiſſime fundi debuiſſe*. Scilicet *Thema* מסר *duobus* tantum in *locis* proſtat; *Num.* 31: 5. 16. *Unde orta ſit notio in Lexicis obtinens.* Quum nihil melius ſuccurreret, adſcita ibi a *Rabbinis* poteſtas *tradendi* ipſis perfamiliaris, atque in nomine *Maſoreth* domeſtica. In *Chaldaica Paraphraſi* etiam מסר ſubſtitui ſolet pro נתן *dedit*, & הסגיר *tradidit*.

Dilutus tamen, quin & parum concinnus, inde ſenſus exiſtit. Perpende quæſo gravitatem hujus ſeriei, *Vſ.* 16. *Ecce illæ fuerunt filiis Iſraëlis conſilio Bileami*, למסר מעל ביהוה *in negotio Peboris* &c. *Ea dilutior, quam par eſt.* Ad atrocitatem illius ſceleris languet plane, *ut traderent defectionem*. Conſimiliter *vehementiæ*, & *animoſitati bellicæ*, non reſpondet, quod

Vſ.

Digitized by Google

Vſ. 5. dari ſolet: *Accingi jubete e vobis viros ad expeditionem militarem, qui ſint adverſus Midianitas ad vindictam Jehovæ* &c. וימסרו *& traditi* ſunt *duodecim mille ſtrenuiſſimorum* &c. Qui *Veteres Interpretes* conſulere volet, aquam iis hæſiſſe deprendet. *Recentiores* item ad aliena, & frigida, delapſi, aucupio literarum adfinium in *Radicibus* יסר, & אסר. Ut ergo *Linguæ Hebrææ* nativum redderem decus, ivi ad *Arabum* مشر *Turſit*, atque inde *Num.* 31: 16. converti; *ad Turgendum defectionem* illam *libidinoſam*; ſecundum formulam مشر للنكاح *Turſit in Venerem*, & fortius adhuc, figuratiuſque, مشر النكاح *Turſit Venerem.* Hanc *ſceleſtam turpitudinem* ſeveriſſime vindicatam in *Midianitas* quum enarrare vellet *Moſes*, magnifice tranſtulit idem illud verbum, atque *Vſ. 5.* ex Eloquentiæ ſuæ nobili vena figuravit, *& turgidi facti ſunt duodecim mille viri, ſtrenui in bellum; miſſique ſunt ad expeditionem in Midianitas*, &c. &c.

Si hæc nude ponerentur, non mirarer quorundam mi- *Turge-*
nus promtum ad talia capienda ingenium: ſed quod *E-* *re.* Ὀρ-
xemplis Græcis, & *Latinis*, inſtructa eadem, ne ſic qui- γᾷν.
dem adficiant, neſcio quid ſiniſtri portendit, quod ab *Eccleſia*, & *Belgio*, averruncet Deus. Oſtenderam videlicet apud *Græcos* eaſdem *Metaphoras* regnare ſub ὀργᾷν, cujus *primaria* poteſtas item *Turgere*, & *ſucco tendi*, ac *tumere:* ut apud *Herod.* L. 4. 199. Ὀργᾷ ἀμᾶσθαι καὶ τρυγᾶσθαι, *Turgent meti, & vindemiari.* Hinc inter alias *Metaphoras* ſuccreviſſe ὀργᾷν πρὸς ὁμιλίαν, & *abſolute* ὀργᾷν *Turgere in venerem*; nec non ὀργᾷν πρὸς πόλεμον; & præciſim, ὀργᾷν *Turgere in bellum, Tumere in arma.* Eo præter locum ex *Thucyd.* jam adductum, referri debet & alter hicce, διὰ τὸ ὀργῶντες κρίνειν τὰ πράγματα, *quia tu-*

mentes in arma de rebus judicabant.

Cavillatiunculæ. II. Ad hæc, ſuo more, graviter Cl. *Diſſert.* „ *Sed* „ *quæ ratio cur hic ſit ſignificatus* primigenius? *Ex eo ta-* „ *men Scripturæ loca Interpretatur. Verum enim vero quis* „ *credat S. Scripturam ita loqui, & uno eodemque in Capi-* „ *te idem verbum tam diſpare ſignificatu induere?* ". Habes geminam interrogationem *peremtoriam*, qua nihil doctius. Priorem tamen non ſatis intelligo forte. Nec *Bellicum*, nec *Venereum Turgeſcere*, mihi ullo pacto *primigenium*. Quid ergo ferire voluerit V. Cl. non invenio. An fundamentum meum convellere voluit, & negare, مشر apud *Arabes primario* eſſe *Turſit*? Gravius adhuc illud, *Quis credat S. Scripturam ita loqui*? Ne hoc quidem quid ferat, feriatve, ſatis percipio. An dignitati S. *Scripturæ* non conveniunt hæ Phraſes, quibus nihil honeſtius, grandiuſque? Sed *uno eodemque in Capite idem verbum tam* diſpare ſignificatu *indui*, non concoquit Cl. *Drieſſen*. Experior *Styli* omnis, præſertim *Orientalis*, unicum Arbitrum: qui pati nequeat, ut *uno* in *Capite* idem verbum *duplici*, & *diſpare*, *metaphora veſtiatur*. Ut video, *falx* hæc *Critica* multam *Verſionibus* ipſis *racemationem* minatur: curabitque Cl. *Drieſſen*. ut non niſi *una ſignificatio unius* verbi *uno* in capite obtineat. Cur non & uno in Libro, ut ad ſimplicitatem ſimpliciſſimam cuncta revocentur, atque *Metaphoris* omnibus, & reliqua illa *farragine Rhetorica*, quæ tantum nobis negotii faceſſit, uno ictu abſolvamur?

Se-

SECTIO VII.

De Radice צרח.

Quarta Claſſis.

I. Sapienter iterum Cl. *Diſſertator* ad *ſectiunculam* hanc pergens, *Ordinis* mei nullam tenet rationem, atque ſatis habet copias meas fortiter profligaſſe, etiamſi quo titulo, ignoretur. Scias ergo, deventum eſſe ad *Quartam Claſſem Defectuum*, quibus *Verſiones*, & *Lexica*, premuntur. Ea conſiſtit in *ſignificationum diverſitate*, *inconſtantia*, *diſſonantia*, *pugna* nonnunquam, quam *ignoratio primævæ ſcaturiginis* peperit. Hoc incommodi etiam eas *Linguas* gravat, quarum in magna copia verſamur, ne iis quidem exceptis, quæ cum maxime vivunt, florentque: ac proinde *Linguam* mortuam, & ad tantum inopiæ nunc redactam, multo magis adhuc *Defectui* huic obnoxiam eſſe debere, ut dubio vacuum aſſumſi.

Quid anſam dederit Ling. Hebrææ Cavillatoribus.

Inconcuſſum hocce Cauſæ meæ firmamentum quatiendum erat; arguendumque talem *ſignificationum diſſonantiam* vel non extare in *Lexicis*, vel nihil *incommodi*, *Defectuſque*, inde ad *Linguam Hebræam* redundare. Atqui hinc potiſſimum a *Criticis* anſa arrepta, ad *Linguam Moſis* & *Prophetarum* pro *obſcura*, *ancipiti*, *confuſa*, *Homonymiis*, quin & *contrariis ſignificationibus*, perpetuo *diſtracta*, & *diſtrahente*, traducendum.

An non hoc nomine ipſe *Bohlius*, ſub cujus vexillo militat noſter, pronunciavit, *Diſſert. prim. pro Formali ſignificationis eruendo*; tantam in *Lexicis* regnare confuſionem, *ut ne unum quidem Caput Scripturæ recte explicari queat*; atque *Opinioniſtas* vocavit, qui talibus adhærerent?

Genuina notio Radicis ſtabilitur. Hujus *defectus* latiſſime fuſi primum *Exemplum* propoſui צדה, quod Cl. *Buxtorfio* in *Kal* eſt, *Studio quæſivit; venatus, inſidiatus eſt*, ex cognatione cum צוד In *Niphh.* autem *Vaſtatus, deſolatus fuit*, ex *Dialecto Chald.* Fœcundum *Avenarii* ingenium a צדד, & צד *latus* fabricavit *primariam* vim *Laterandi*, a latere *inſidiandi*, indeque *Latinum inſidiari*, ob convenientiam duarum *literarum* jiculariter derivat. Apud *Cocc.* reperies *intentionem habuit, quæſivit* ad noxam, in *kal*: affine τῷ צוד, & ζητεῖν. In *Niphh.* נצדה *Vaſtari*, e fonte *Chaldæo*, ubi צדא valeat שמם *vaſtus fuit.* Ad hunc calculum *primigenia notio* fuiſſet *tendere, intendere, intentione uti*, tum bona, tum mala, ad noxam. Incerta, & precaria, ut vides, omnia. Genuinam faciem *Radicis* hujus conſervaſſe *Arabes* ſub ſuo صدى צדי *Rubiginoſus fuit*, nemini dubium eſſe poterit, qui perceperit illud *Vaſtari* quod ad נצדה *Zephan.* 3. 6. explicandum a Viris Doctiſſ. *Rubiginari pro penitus evaſtari.* merito aſſumtum, iſtam *ſecundariam vim* induiſſe a *Rubigine*; unde optime in *Lexico Caſtelliano Syriacæ* notiones ſic digeſtæ. 1. *rubigo, ærugo.* 2. *vaſtitas, deſolatio.* Grandiſſima inde *Figura* enunciatum a *Zephania*, *ad rubiginem redactæ ſunt urbes eorum, nemine inhabitante.* Id fortius adhuc, quam נָשַׁמּוּ, quod ex *Origine* ſonat, *noxio halitu adflatæ*, vel *ſideratæ ſunt.* Jam vero *ſiderationem* ſequitur *Rubigo*, & *arborum, agrorumque ſquales, ſcabres, illuvies*, & *fœdiſſima vaſtitudo.*

Rubigo pro malignitate. In hanc jam poteſtatem *Dialectorum* omnium ſuaviſſima *Harmonia* concinente, illiterati plane eſſet, ambigere, an & in *kal* צדה eandem vim obtinuerit; quum ea nihil aptius, digniusque, excogitari queat; ad loca omnia rite implenda: ut *Num.* 35. 28. ubi צדיה ſequitur שנאה *odium.* Si *intentionem, induſtriam, ſtudium* ingeras, fateare neceſſe eſt, omnia illa *Rubiginem*, & *Æruginem*, a me reſ-

reſtitutam non æquare pro *Orationis figuratæ* colore, quamvis in eundem ſenſum exeant; quando *Ærugo pectoris*, in omnibus *Linguis* fere, ad *malignitatem inveteratam* transferri amat. Iterum *vs.* 22. *ſine inimicitia ulla*, & צריה *Ærugine*; *Æruginoſi animi malitia.* Mitto reliqua, copioſe adſtructa, & illuſtrata in *Opuſc.* de *Defect.* p. 90-94. Quem talia non feriunt, neſcio quid ſenſus, guſtusque, habent. *Latinis* exemplis *Græca* ſuccenturiatum veniant. *Æſchyl. Agam.* 843.

> Δύσφρων γὰρ ἰὸς καρδίαν προσήμενος
> Ἄχθος διπλοίζει τῷ πεπαμμένῳ νόσον.

> *Malevola quippe rubigo cordi inſidens*
> *Onus duplicat ei qui morbo hocce imbutus.*

Iterum *Eumen.* 481.

> —— Ἰὸς ἐκ φρονημάτων
> Πέδῳ πεσὼν ἄφερτος αἰανὴς νόσος.

> *Ærugo ex animis*
> *Terrâ cadens, intolerabiliter luctuoſus morbus eſt.*

Item apud *Diog. Laert.* p. 319. ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ σίδηρον, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἤθους κατεσθίεσθαι τοὺς φθονερούς *ſicut a ferrugine ferrum, ſic a propriis moribus exedi invidos.*

II. Ad hanc figuram, tam nobilem, tamque ſingulare decus ferentem, omnia loca, in quibus noſtrum צרה ſupereſt, faventibus *Orientis* & *Occidentis Muſis*, reduxi. Non patitur tamen Cl. *Drieſſen.* ita mihi aurem vellens: *Cl. Drieſſen. a ſemet ipſo luditur.*
„ *Certe ex locis illis diſcere debuerat V. D. notionem* Rubi-
„ ginis *non eſſe primigeniam, niſi linguam fingamus, cujus*
„*ſigni-*

„ *ſignificatus omnes primi ſint Emblematici*; *ſimplices & pro-* „ *prii ſecundarii*". Jam video tandem, quorſum ſpectaret gravis illa commonitio, quam tetigi *pag.* 20. *Paragr.* V; Exiſtimat Cl. *Drieſſen.* me *Rubiginem* vel *odii*, & *invidiæ*, vel *vaſtitatis*, quam ſacris textibus intuli, *primigeniam* facere, unde *ſecundario* ſubnata ſit *rubigo* vel *ferri*, & *æris*, vel *ſatorum*. Atqui ipſa V. D. *excerpta* hoc confutant; e quibus apparet principe loco *rubiginem ferri* a me poſitam; atque inde ad *rubiginem*, vel *agri*, ad *vaſtitatem*, vel *animi*, ad *malignitatem* pingendam, tranſitum factum. Agamus *Belgice*, ſi forte *Latine* non intelligor. **Roeſt** eſt *vitium ferri*, *æris* &c. Id transfertur ad *corruptionem rubiginoſam*, tum *ſegetum*, *arborum*, *agrorum*; *ſideratione vaſtatorum*: tum *animi*, *odio*, *invidia*, *avaritia*, *infecti*. An ergo, ut ultimo tantum uſui inſiſtam, qui *Belgicam* phraſin, **een gemoedt met roeſt beſet** / exponens, *animum invidia*, vel *avaritia*, *obſitum*, moneret proprie eam valere *animum rubigine obſitum*, *Emblematicam* fingeret noſtram *Linguam*? Iterum, qui **roeſtige tanden** *Rubiginoſos dentes*, a proprio uſu traductos ad improprium, explicaret *dentes veneno invidiæ tinctos*, eo quod *Rubigo* ad *invidiam* transferri amet, *Emblematicamne* fingeret noſtram vernaculam; in qua a *Rubigine impropria* ad *propriam* progreſſio ſit facta? Joculare. Et tamen ſerio hoc mihi adfingit Vir Clar.; ipſe huic vitio, ſi quiſquam, adfinis; quippe qui *ſerenum* in *animo* ſtatuat *primigenium*, unde *ſerenus vultus*, jure *ſecundario* fuerit derivatus. Redi ad *pag.* 50. ſupra.

Ejus pulcbræ Originatio. Pergit *Originum* indagator feliciſſimus. „ *Loca ſi inſpicis omnia* צרה *eſt* ſtudio quæſivit, *& quia in malam partem ſumitur*, ſtudio quæſivit ad noxam; *ut recte Coccejus. Sic eſt* inſidiari, venari, *& peſſimo propoſito*, *ac* „ *ſtudio*, quæſitæ urbes ad noxam, *ſunt*, Urbes vaſtatæ

„ צדיה

„ צדיה *eſt* ſtudium pravum, induſtria ſubdola, data ope-
„ ra nocendi. *Si vel bujus Emblema ſit* ærugo, *illa deter-*
„ *genda eſt ſignificatui primigenio.*" Nil elegantius, limpidiusve, hiſce fontibus: e quibus *nativa pulcbritudo Linguæ* in *Radice* צדה ita reſplendet, ut oculi præ fulgore hebeſcant. צדיה *ſtudium pravum, induſtria ſubdola, data opera nocendi*, in *primaria ſede*, non minus aciem præſtinguit. Radiat in primis clauſula; *ſi vel bujus Emblema ſit* Ærugo, *illa detergenda eſt ſignificatui primigenio.*

Hoc quid ſibi velit, ſolus explicare poterit, qui implicuit. Omnes ſcimus aliam eſſe *æruginem* propriam, aliam *impropriam*, & *Emblematicam.* Quid jam *detergeri* poſtulat Cl. *Diſſertator?* propriamne, an impropriam *æruginem?* Neſcio. Hoc ſcio: ſi impropria a multorum animis abſterſa eſſet, plus nitoris, & dignitatis, doctrinis Sanctioribus acceſſurum.

III. Necdum *Sectiunculam* finire licet. Aliquot ſpe- *Pulchra*
ciminibus *pugnantium ſignificationum*, quibus *Lexica* unam *præcep-*
ſæpe *Radicem* implicant, adductis; intuleram *pag.* 88. 89. *ta.*
Nodos boſce, atque bas ſalebras, nunquam expediendas eſſe, niſi aſſumatur præſentiſſimum, quod Arabia fert, auxilium, in qua proprietas, & indoles, antiquiſſima complurimarum Radicum feliciſſime conſervata ſit &c. Huic illationi ita ſe opponit Noſter. „ *Hæc omnia id ſaltem inferunt, requiri*
„ ſignificatum *aliquem* generaliorem, *ſub quem* particula-
„ res *illi, quamvis tam diſtincti, cogi poſſint.*" Rectiſſime; & jam plane *Noſtrum*, atque adeo *Meum*, voco Cl. *Drieſſenium.* At mox *ſuus* iterum fit, ſic pergens: „ *Sed*
„ *an ille erit Metaphoricus? Neutiquam: ſed ſimplex: & ſi*
„ *vel illum detegere non liceret, ſatis eſt ex claris locis* parti-
„ culares *illos* ſignificatus *teneri*". Egone *Metaphoricum uſum* unquam feci *primigenium?* Nemo inde me alienior. Nemo iſti vitio affinior Cl. *Drieſſenio.* Sed jam perpende

Oracu- mihi digniſſimam *Theologo* vocem: „*& ſi vel illum detege-*
lum. „ *re non liceret, ſatis eſt peculiares illos ſignificatus recte te-*
„ *neri*". Hoc tantundem eſt, ac ſi diſertis, rotundisque, verbis dixiſſet, *Nil opus Lumine ad tenebras diſcutiendas: neque eſt, quod de Hebræa Lingua ad ulteriorem ſplendorem provehenda ſolliciti ſimus*. Perſonam ſuam magnifice implet Cl. *Drieſſen*. atque juventuti *Academicæ* generoſum calcar ſubdit, quum talia præcepta, & Oracula, edit. Jure etiam ſuo hæc ſuperaddit. „ *Quare multum*
„ *fallitur Vir Optimus, hos nodos, atque has ſalebras* (*nul-*
„ *los Ego nodos vel ſalebras video, neque vidiſſet V. D.*
„ *abſque illa luce Arabiæ ſi fuiſſet:*) *expediri non poſſe ſine*
„ *auxilio quod ex Arabia veniat*". Cl. *Drieſſenio*, de ſe teſtanti, *nullos Ego nodos video*, non eſt cur fidem negemus. Quod adjecerit, *neque vidiſſet V. D. &c.* tum verum, ſi me *Hebraicam Linguam* vel ſuperficie tenus delibare, vel ſine ullo judicio per totam vitam tractare potuiſſe, ſtatuat. Certe nullum adhuc reperi ſtudioſum paulo erectioris ingenii, qui non poſt *biennium* in his *Literis* poſitum, conqueri cœperit de illa perplexiſſima *diverſitate*, & *multitudine*, *ſignificationum*, quibus pleræque *Radices* in *Lexicis* diſtractæ ſunt, viciſſimque diſcentem diſtrahunt, atque *nodis*, *ſalebriſque*, *ineluctabilibus* implicant. Illuſtris pericope *ſplendidiſſima Coronide* decoratur.
„ *Sanior Philoſophia ancillata locorum Scripturæ meditationi*
Aliud „ *collationi, & longo uſu probata auxilia*, Verſiones *&*
Oracu- „ Lexica, *aſſumens*, *plus præſtat quam omnis Arabia*. Si
lum. dubitas, Lector, inſpice modo *Diſſertationem de veris Cauſis &c.* atque omni pagina, omnique adeo periodo, divinam hujus *Philoſophiæ ſanioris* vim perſentiſces. Confer, ni grave, Hiſtoriolam quam *pag.* 13. tetigi: atque *Literaturæ Hebraicæ* lætiorem hancce *Auroram Philoſophicam* mecum gratulator.

Digitized by Google

SECTIO VIII.

De Radice שבח.

I. In *Claſſe Quarta notionum diſſidentium* ſub uno *Themate*, productum a me *pag*. 88. שבח, quod partim *laudare*, *celebrare*; partim *ſedare*, *compeſcere*, reddi ſolet. Ad *concordiam* inveniendam quid tentarint Doctiſſimi *interpretum*, ſtrinxi p. 95. Ex *Forſtero* attuli *Antiphraſin*, qua *provehere verbis*, *promovere laudatione*, in *contrarium* flecti cœperit, pro *reprimere*, *compeſcere*, *cohibere*. Creber in talibus argutiis Vir ille, qui inter *Fontes inventionis* ſuæ *contrarias ſignificationes* celebrat, *album* cum *nigro*, *lucem* cum *tenebris*, *bonum* cum *malo*, *Ens* cum *Nihilo* unam in ſedem cogens, conciliansque. Ex *Gejero* in *Pſalmos* adjeceram alium adhuc conatum *Antiphraſticum*, quaſi *laudare*, pro *deprimere*, *ſilentem reddere*, poneretur. Ex *Coccejo* aliquid plauſibilius appoſueram: ut *primarium* ſit *laudare*; *ſecundarium*, *laudibus ſedare*. Melius dare voluit *Guſſet*. ex eoque *Stockius*, quibus *Compeſcere* illud aſſumtum ab *effectu*, quod *laudabiles reddantur*, quorum *furor ſedatur*. Applica ad *Pſ*. 89. 10. *Fluctus maris Tu compeſcis:* proprie *laudabiles reddis*. Splendidum enim vero *Schema!* Ne placebit quidem, ſi quis *Linguarum* tibi uſus, ſenſusque, *Laudas fluctus ejus*, pro *laudando compeſcis:* ſed omnino aliud quid requiri, ad decus *Linguæ* tutandum, mecum recognoſces. *Fluctus ſententiarum.*

Oſtendi deinde pag. 96. *Originem* & *primævam poteſtatem* hujus *Radicis*, unde *conciliatio* pendeat, abeſſe; idque nemini mirum accidere debere; quum longe maxima *Radicum eſt*. *Origo Radicis hujus abdicum eſt.*

dicum Biblicarum pars, ſecundum naturam omnium *Linguarum*, ſub ea jaceat conditione: atque p. 97. hanc conſequentiam adſtrinxi ad *Defectum* tam *palpabilem*, qui longe lateque regnet in *Lexicis* noſtris, *vel ſpem eſſe deponendam Linguæ Hebrææ ulterius reſtaurandæ, & perſanandæ, vel Dialectorum opem, lucemque, copioſiorem inferendam.*

Cl. Drieſſ. *non amat ſcopulos.* Hæc omnia, tanquam Syrtes, ſcopuloſque, evitans Cl. *Differt.* tandem mecum in *Arabiam* navigat, atque ea *excerpere* incipit, quæ unde *profecta* ſint, quo *tendant*, quibuſque *firmamentis* nitantur, nemo inde percipiet. Vel ſic tamen Veritatem ſeſe inſinuaſſe multis, crediderim: qui enim ad hæc non plane hebetes, ex *Excerptis* hiſce dicam, an *ſcopis ſolutis*, non ſine voluptate percipere potuere, nihil ad *Concordiam*, quam quærimus, ſanciendam, & naturali copula firmandam, accommodatius inveniri poſſe, quam *Mulſit*; *permulſit*, quod ex *Arabum* conſtantiſſimo uſu produxi. Nempe etiam *Latinis* illud *mulcere* eſt *laudantis*, *celebrantis*, & *læto plauſu proſequentis*; itemque *ſedantis*, & *manu miti* ſimul, ſimul *imperioſa*, *compeſcentis*. Hæc a *pag.* 97. ad 113. *Opuſc.* de *Defect.* materia eliciente, & blandius provehente, ita adſtructa, ut neminem, niſi *Muſis* noſtris iratis natum, a me diſſenſurum eſſe confidam.

Cl. Drieſſ. *admirator* Antiphraſeos. II. Videamus interim, quomodo gradum hic tueatur fortiſſimus virorum, qui quum *lætus lubenſque agnoſcat*, *ſi quam Dialectum Orientalem*, *præſertim* Arabicam, *Officium filiale Matri Hebr. præſtare*; hactenus tamen *nullus admiſerit lucem illa, qua ego, meique in orbe Literato Majores, utimur, Methodo in Matrem Hebræam infundi debere.* Redeatur ad *pag.* 11. 12. ſupra. Ut ergo *Methodo* noſtræ ne latus quidem unguis concederetur, ad *Antiphraſin* recurrit Vir *Doctiſſimus*, eamque temere a J. C. *Scaligero*, G. J. *Voſſio*, aliiſque imperitis hac in palæſtra Viris pro *nugaciſſimo commento* *Gram-*

Digitized by Google

Grammaticorum exploſam, in priſtinam reſtituit poſſeſſionem, atque longo exemplorum agmine inſtruit. „ *Signi-* *Ejuſdemque Reſtitutor.*
„ *ficatus quos in Scripturis habet*, inquit, *contrarii viden-*
„ *tur*, & *ſic ſub unam* notionem communem *non cogendi.*
„ *Hinc quemadmodum τὸ* ברך *ſignificat* & Benedicere, &
„ maledicere, *non ſecus ac apud Latinos* ſacrare, & impre-
„ cari, *ſic τὸ* שבח *dicit* & laudare celebrare, & Ἐπιτιμᾶν
„ *increpare. Confer in N. T.* increpare *ventos*, *febrim*, *mare*
„ &c. *Certe fruſtra laborant*, *qui ſignificationum* Ἐναντιότη-
„ τας *amoliuntur. Sunt illæ nimis manifeſtæ. Sic* חטא *pec-*
„ *candi* & *expiandi*, קרשה *ſcorti* & *ſanctæ*, תאב *deſide-*
„ *randi* & *abominandi*, *in Piel. Ita forte* & *τὸ* ברא *crean-*
„ *di*, *in Piel ſuccidendi exſcindendi*, שרש *radicandi* & *era-*
„ *dicandi*, סקל *lapidandi* & *lapides auſſerendi*, שיר *devaſ-*
„ *tationis* & *mammæ notionem habent. Quidni hanc claſſem*
„ *augeamus Verbo* שבח*? Quæ ipſe habet abludunt.* Aciem
cernis formidabilem. Arcem, unde detruſa erat, recuperat, Ductore Cl. *Drieſſenio*, potentiſſima illa, & decantatiſſima, *Antiphraſis*, quæ tot *ſuaviludia* nobis peperit: ut *Bellum*, quia *minime bellum* ſive *pulchrum*. Item *Eumenides* & *Parcæ*, quia δυσμενεῖς & *nemini Parcere* ſolitæ. *Otium*, quia *non ocius*, ſed *ſegnius*; & tardum. *Officium*; quod *nil minus quam officiat.* Denique, ne omnes haſce delicias ſimul effundam, *Miles*, eo quod *nihil molle*, ſed potius *aſperum quid* gerat. De his, aliiſque, jam in *Orbe Erudito* judicatum, & deciſum. Adeatur G. J. *Voſſ.* L. 4. *Inſt. Orat.* p. 219. & *Sanct. Minerv* L. IV. *cap.* 14. *Sacrum* pro *Sceleſto* quomodo ortum ſit, docebit ibi Cl. *Perizon.* Ad eam rationem קדש *ſacratus*, pro *ſceleſtiſſimo ſcorto*, obtinuit. ברך non eſt *maledicere*, ſed per *Euphemiſmum*, *Benedicere*, & *Valedicere*, enunciatum, ut illud *Valeant qui inter nos diſſidium volunt.* Dixi ad *Jobi Cap.* 1. abunde. חטא *expiavit*, ortum ex חַטָּאת quatenus ſi-

Antiphraſeos ſpecimina.

Moſtellum furcillatur.

gnat *ſacrificium pro peccato.* ברא *creavit*, & *ſuccidit*, *exſcidit*, per *Originem* ſuaviſſime conciliantur. Ea alibi prometur. Similis ratio verbi תאב: שוד *vaſtitas*, a שדד, nihil commune habet cum שד *mamma*, a שדה. In שרש pro *eradicare*, habes proprie, *Radicem percuſſit*; niſi malis *Radicare*, ut *pilare*, pro *pilos auferre*. Ad hanc legem סקל *lapides auferre*, *elapidare*, per Virtutem conſtructionis, ſine illo *moſtello Antiphraſeos*; quod niſi omnia conturbare volumus, in ſolas terras exportandum.

In ἐπιτιμᾶν, quod tum *celebrare*, tum *increpare*, *objurgare*, deſignat, nulla ἐναντιότης; ſed amiciſſima concordia, quam *Origo* præſtat. Vel hinc diſcere potuiſſet Cl. *Diſſertator*, quid diſtent æra lupinis. Si *taxandi* primigeniam virtutem acu tetigerit, & alteram illam aſſequetur. Sexcenta talia in omnibus *Linguis*. Materiam necdum ſatis enucleatam, quantum ad *Orientalem* ditionem, unum, alterumve, Caput *Originum* noſtrarum majori luce perfundet; ut a ſermone *Hebræo* has quoque maculas, quas *Lexicographi* ei alleverunt, abſtergeamus; eique unam ubique pulcherrimam faciem reddamus.

Gravis objectio adverſus Originem noſtram.

Objectiuncula diluenda reſtat, quam Cl. *Diſſert.* ſub finem Sect. ſeq. demum movit; hic dixiſſe contentus, *quæ ipſe habet abludunt*. Ibi ſcilicet adjectum: „ τὸ שבח
„ *compeſcere*, *non dicit* LENEM *mitigationem*, *ſed vali-*
„ *dam*; *neque* VIRGILIANUM illud MULCERE *dedit flu-*
„ *ctus his locis recte applicatur: ne jam dicam illam Styli S.*
„ *& profani comparationem ſæpe numero perperam inſtitui.*
Sentiſne? Caſtiſſimus *Theologus* contaminari non patitur Sacros *Fontes* aſpergine illa e *Lacunis* profanis repetita. Faceſſat in poſterum odioſiſſimus ille apparatus *Græcæ*, *Latinæ*, *Arabicæ*, reliquæque *Literaturæ*; quo *Scripturarum* Interpretes felicius carebunt: quid enim *virtutis*, aut *pulchritudinis*, in phraſibus *Mulcere fluctus*, *Mulcere*

pe-

Digitized by Google

pectora, *ſtimulata corda remulcere*, pro *ſedare molli* velut *manu:* itemque in formulis πραΰνειν κύματα *Mitigare fluctus*, & βαρυκτυπέων δυπήματα βροντῶν *graviter ſonantium ſtrepitus tonitruorum mitigare*, pro *compeſcere?* Non *mulcens*, ſed *valide frangens* potius *Manus* ad talia quadraret, judicio Cl. *Drieſſenii.* Proh aciem *Criticam!* Alii mecum judicarent, *validius*, & *imperioſius*, eſſe, *Mulcere fluctus*, quam *frangere*; vel *vi compeſcere.* Interim ſuum cuique pulcrum. In eo de palma cum Cl. *Drieſſenio* non diſcepto.

S E C T I O IX.

De Radicibus חלף ערב חלל.

I. *Quartam Claſſem Defectuum Hodiern.* inſtruens, præter צרה, & שבח, propoſui שמם *deſolari vaſtari*; itemadmirari, *ſtupere.* שאה iterum *vaſtari*; *obſtupeſcere*; *conteri.* חלף 1. *tranſivit*, *permeavit.* 2. *mutavit.* 3. *inſtauravit.* 4. *ſuccidit.* ערב *Miſcere*, *dulceſcere*; *ſpondere*; *oppignerare*; *negotiari*; *adveſperaſcere:* cum derivatis עֹרֵב *corvus.* עֲרָבָה *ſolitudo.* עֲרָבִים *ſalices.* עָרוֹב *canina muſca*, ſecundum *Boch.* Denique חלל *tripudiare*; *confodi ac perforari*, *profanari*; *incipere.*

Alia ſpecimina Quartæ Claſſis Defect.

Quum tunc temporis *uno alterove ſpecimine* perfungi cuperem, illuſtratis *Radicibus* צרה, & שבח, reliquas *Originibus* meis reſervandas duxi. Id mihi nunc neſcio quid taxatiunculæ adfert: efficitque ut in hac *Sectione* ſolus Campum teneat Cl. *Drieſſen. excerpendi* & *refutandi* cura ſolutus.

Operi de Originibus *reſervata.*

II.

Cl. Drieſſen. *nullos cognitionis ſuæ* Defectus *agnoſcit.*

II. Sic ergo incipit. „ *Vidimus ſuperius, quas moverit difficultates circa radices* חלל / ערב / חלף. *Mirum* „ *quod heic nihil opis attulerit ex* Arabia. *Sed opus non eſt:* „ *nihil laboramus adjuti receptis auxiliis*, Verſionibus *nempe &* Lexicis, *& ſano ratiocinio, quod utinam magis* „ *atque magis in Lexicis regnet, per omnem paginam lucem* „ *ſparſurum præ omni Arabia. Plures etiam ſunt ſignificatus diverſi, quam V. D. enumeravit, ſed omnes cogendi* „ *ſub ſuum γεννητικόν.* "

Abundans luce, pro univerſa Ling. Hebr.

Defricor pro meritis, qui *difficultates moverim*, nec continuo *opem tulerim* ex *Arabia.* Ea tamen *ope* ſibi *opus* haud eſſe declarat Noſter: *nihil laborans*, ſcilicet, *Verſionibus* & *Lexicis* pulchre ſuffultus. Sed quid audio? an *ſanum ratiocinium* hactenus *omni pagina* a *Lexicis* exulavit? Id credere jam cogit ipſe *Diſſertator* noſter, egregie locatum illud *utinam*! interſerens; & *ſani* ſui *Ratiocinii*, *Metaphyſici* nempe, *facem* ad *omnem Lexicorum paginam* in poſterum admoveri diſcupiens. Quantum inde veri luminis in *univerſam Linguam Biblicam* ſit infundendum, *Originationes*, quas luſtravimus, in *Orbis Eruditi* oculis defixere. Hæc *ſectiuncula* tria ſuperaddidit *ſpecimina*, in quibus mea opella jam non ulterius deſiderabitur: nam ex *Stockio* promit Vir ſagaciſſimus, quid in *Origine* valuerint *Themata* חלף / ערב / & חלל; aliquid de ſuo etiam interſpergens; atque denuo me in tranſitu ſtringens, *quod nullas ex Arabia attulerim ſuppetias.* Scilicet deficiunt hic noſtri *Fontes*; & Cl. *Drieſſen.* in liquida natat luce. Non committam, quum noſtra nos ſeries, in *Opere de Originibus*, ad *Radices* illas perduxerit, ut ad tantum ſplendoris oculos clauſiſſe, debitaque laude fruſtraſſe Cl. *Diſſertatorem*, reperiar.

Se-

SECTIO X.

De Radicibus קלס עלם עזב מרה.

Conſpectus quintæ Claſſis.

I. Deventum eſt ad *Quintam Claſſem Defectuum*. Cl. *Drieſſen.* bene cavit ne de *Ordine* meo quicquam conſtaret. Non conducibile quoque Ei viſum, *Claſſis* hujus munimenta ſub conſpectum dare, incipiens *Sectionem* hanc a *pag.* 117. quum a *pag.* 113. debuiſſet. Monetur ibi, magnam copiam extare *Radicum*, quarum *exterior* quidem *adſpectus*, *uſuſque ſecundarius*, *ex ſerie Orationis*, *&* locorum Collatione, *potuit attingi*, *ſed ad quarum* definitam proprietatem, *&* genuinam vim, *nulla acie penetrari potuerit*, *neque unquam penetrabitur*, *niſi* Dialectorum lumen *inferatur*. Hanc aſſertionem meam ſic adſtruxi, & adſtrinxi: *ut hoc quale*, *quam lateque ſe extendat*, *intelligatur*, *attendi velim ad id*, *quod nemo ſenſu communi modo præditus*, *leviterque literis tinctus*, *negaverit : in omnibus Linguis* primævum Fontem *diſtingui debere* a rivulis, *id eſt* primariam notionem *a* ſecundariis uſibus; *nihilque difficilius*, *etiam in Opulentis &* Copia Librorum *florentibus Linguis*, *quam* primigeniæ Originis *indagationem*.

Defectus hujus gemina cauſa.

Adjeci, quod minime omnium prætermitti fas erat, *hanc difficultatem duabus de cauſis maxime premere Linguam Hebræam :* quarum *prima*, quod *anguſtiſſimis cancellis unius Libri* nunc incluſi ſimus : *altera*, quod *Criticorum* & *Grammaticorum Veterum*, qui vivente, & ſpirante, adhuc *Lingua* fuerint, *annotationibus* in totum deſtituamur.

Simili illuſtrata.

Propoſui deinde caſum in *Thucydide*, & *Euripide*; qui ſi ſoli ad noſtras manus perveniſſent; omni reliqua *Lin-*

 gua

gua Græca extincta, negavi quemquam per attentiſſimam *inſpectionem*, & *collationem Locorum*, unquam *Auctores* illos in omnibus ſatis intellecturum; multo minus ad omnem profunditatem, gravitatemque, Orationis eorum, quin & *primigeniam vim* verborum, quibus utuntur, penetraturum eſſe.

Cl. Drieſſen. *nihil horum attingit.*

Quid Cauſæ dicam, quod nihil horum *excerpere* dignatus ſit Cl. *Diſſertator?* An hæc non conſtituunt proram & puppim hujus *Claſſis quintæ*, per univerſam *Linguam Hebræorum* diffuſæ? Quid? an non hæc ipſa directe *Fundamenta Drieſſeniana* impetunt, atque convellunt? Cur me ergo impugnatum venit, qui oppugnationem hancce meam graviore armatura depellere, & confutare, debuiſſet. Nimirum Caſtris exutus, cladem diſſimulat, & dum abjecta non bene parmula in pedibus ſalutem quærit, pugnantis ſpeciem præbere pulchrum duxit.

Ejus generoſitas & perſpicacia.

II. Diſcerpere ergo mea incœptat ſtrenuiſſimus pugnator inde a *pag.* 117. 118. Initium facit a *Radice* מרה, quæ in *Lexicis* rectiſſime exponitur *immorigerum*, *refractarium*, *contumacem*, *pervicacem eſſe : rebellare.* Oſtendi omnia eſſe *ſecundaria*. Et hoc ſupprimitur a *Diſſertatore* noſtro. Indicavi deinde p. 119. 122. 127. primariam vim *ſtringendi*, unde *obſtrigillare* pro *rebellare*, *contentioſe* & *contumaciter reſiſtere* ſit deductum. Nihil evidentius pro iis qui oculos habent, nihil convenientius pro iis qui non ſurdo, vel abſurdo, ſunt palato. Aliquid ſenſiſſe videtur Cl. *Drieſſen.* nam ſemi-noſter eſt; & levicula hacce ſtrictura ad omnia mea defungitur. „ *Patet* „ *ſignificatum ſimplicem eſſe* obſiſtere, *quod ſit variis mo*„ *dis, unde* primogenius *non eſt*, *quem vult V. Cl. Quia* „ *tamen & ſignificatus* ſecundarius *eſt* ſtringere &c. *hinc* „ מורה novacula *uti V. Cl. habet.* " Ecquid cernis *ſemi-noſtrum* factum Cl. *Drieſſen.* Admittit jam ex *Arabis*

ſia in *ſolum Hebræum* illud noſtrum *ſtringere*, & *Subſcriptorem* ſeſe mihi præbet ad מורה *Novaculam*, a *ſtringendo* ſic dictam. Contendit tantum *prius* eſſe, & *primigenium*, *τὸ obſiſtere*; atque inde *ſtringere* notione *ſecundaria* profluxiſſe. Totus *noſter* fuiſſet Vir Doctiſſ. ſi ad Vernaculum **Wederſpannigh zyn** reflexiſſet. Qui *obſtrigillant* talibus, *luci* ipſi *rebellant*.

III. Ante, quam a מרה ad עצב pergerem, *quatuor* *Alia Obſervationes* alicujus, forte, momenti, interſerueram, *ſtrenuitatis indicia.* quibus *Syſtema* meum ſupra omnem dubitationis aleam collocatur. Eæ a *pag.* 138. ad 142. inculcatæ.

Has parum *ad rem*, utique non *e re ſua*, facere judicans Cl. *Drieſſen.* ſaltum dat in *Radicem* עצב, cui addidi *primitivam* vim *arctius ligandi*, ſive *conſtringendi*; ut inde uſus *ſecundarios*, qui ſoli in *Sacris* reſidui illuſtrarem, atque ad nativam *Emphaſin* revocarem. Hi duo ſunt potiſſimum, *dolore adficere*, & *nervis adſtringere*, *colligare.* Hæc a *pag.* 142. ad 154. diſtincte enucleata, & comprobata. Conferri etiam velim, quæ nuper in *Comment. Job.* 10: 8. diſcuſſa. Ad hæc Cl. *Drieſſen.* acutiſſime: „ *Quia verbum* „ *etiam* efficere *notat*, *notio univerſalis infert* operationem „ difficili cum cura, moleſtia, laborioſe cum dolore quid „ fingere. „ *Hinc de Deo ἀνθρωποπαθῶς uſurpatur. Vel in ge-* „ *nere* laborioſe quid facere; *quod apud homines ſæpe nu-* „ *mero cum* moleſtia *&* dolore *conjunctum eſt.* " Si non penetres, forte, in acumina hæcce ſublimiora, en ordinem ex *Logicæ* & *Metaphyſicæ* meditullio depromtum. *Primaria* notio, *efficere difficili cum cura.* Hinc, ſi de *homine* agatur, *dolor*, & *moleſtia*. Inde porro, *dolore* & *moleſtia adfecit*. Sentis ad unguem expolita; unde *Linguæ Hebrææ* magnificum & vere Divinum decus adſtituatur. Illam univerſalem ſignificationem *efficiendi* fundat V. D. in *Job.* 10. 8. ubi ego, *Manus tuæ me nervis colli-*

ligarunt, *&* *fecerunt me.* Nervoſius ipſe, *Manus tuæ effecerunt me*, *&* *fecerunt me:* vel &, *laborioſe cum dolore effecerunt me*; ἀνθρωποπαθῶς. Ne dubita: „ *nam vox generaliorem habet ſignificatum*; *non dicit hoc per ſe*, (nempe quod ego obtrudo) *hinc illud addi debuiſſet. Verbum noſtrum ſaltem dicit* cum ſtudio & cura formare, & elaborare. *Singulare illud ſi diceret quod vult V. Cl. cur hoc repetitum fuiſſet Vſ.* 11.". Hoc vult ſubtiliſſimus *Criticus*; עצבו *Job.* 10: 8. non valet, *nervis artificioſe colligarunt*, quia tunc *nervi Vſ.* 11. fruſtra repeterentur, ſed generalius ſignificat, *cum dolore*, i. e. *ſtudio & cura formavit.* Nunquam ſenſi aciem ſecantiorem. Sed ſciatur meam *Originem* contentam eſſe *Corporis ligatura*, & *artificioſa contextura*, prout معصوب *Colligatus*, ſpeciali uſu ſignat *Eleganti corporis ſtructura* & *Symmetria præditum.* Hanc *colligationem* non concipiet *ſine nervis*, niſi cui nervus ratiocinandi inciſus.

Nova lumina, & acumina, ejuſdem.

IV. Acceditur ad *Radicem* עלם, cujus *ſecundariam notionem*, quam *Lexica* exhibent in *abſcondendo*, *occultando*, derivari a *primaria ſignandi*, *conſignandi*, *obſignandi*, σφραγίζειν: indeque עלמה *virginem ſignatam* ex *Origine* ſonare, ad confutationem & confuſionem *Judæorum* adſtruxi. Alia multa interioris elegantiæ ad illuſtrationem ulteriorem hujus *Thematis* expromſi. A *pag.* 154. ad 180. nimis, vereor, multus, in hiſce, tædioſuſque fui multis: certe Cl. *Drieſſenio*; qui ſe omnia legiſſe nunquam fatebitur: niſi ſimul confiteri glorioſum autumet, ſe *præcipua demonſtrationis* meæ *lumina* excerpendo intercepiſſe. En capitalem Viri Criſin ad paucula, quæ oculo fugitivo ſtrinxit:

Faſciculus elegantiarum.

„ *Sed ubi* τὸ *ſimplex* occultare *in* obſignare *convertit*, *etiam in ſimplice narratione Hiſtorica*, *eſtne in eo major elegantia? Omne* obſignare *eſt etiam* occultare *quid*; *ſed non vice verſa omne* occultare *eſt etiam* ob-

Digitized by Google

„ obſignare *ſed primo, nulla ratio cur τὸ ſimplex* occul-
„ tare *commutetur cum* obſignare. *Simpliciſſimus ſignifica-*
„ *tus in Kal legitur Pſ.* 90: 10. *nempe* latere, peccata
„ *dicuntur* latentia. *In Pibel* &c. Occultare. *Sub hanc*
„ *notionem* univerſalem *loca omnia in quibus legitur amice*
„ *concurrunt. Significatus igitur* primigenius *eſt generalior.*
„ Obſignatio *ſaltem eſt* occultandi modus *aliquis.*" Ne verbulum quidem mutare, vel mittere, auſus fui, ne *ſanum* iſtud *ratiocinium* ſuppernaſſe viderer. Illud totum in Caput Ratiocinatoris recidit, ejuſque cauſam jugulat. נעלם & העלים nuſpiam *in narratione Hiſtorica* occurrunt *ſimpliciter*, ſed ſemper *figurate*. Sic 2 *Reg.* 10: 3. לא היה דבר נעלם *nullum omnino verbum* OBSIGNATUM *fuit Regi, quod non expoſuerit.* Adhuc *figuratius* exit 1 *Sam.* 12: 3. *E cujus manu ſumſi pretium, ut oculos ei meos* OBSIGNAREM. Cl. *Diſſertatori* ſuum *abſconderem, occultarem*, lubenter relinquimus: nec de *Elegantiarum guſtu* cum ipſo digladiabimur. Sequens membrum item pro me militat, arguitque, longe fortius quid ferre *obſignationem* quam *occultationem*. Ergo, tertio, *Pſ.* 90: 10. non ſimpliciter *latentia peccata*; ſed *ſignata*; & *ſigillo* velut *clauſa*, atque *abſcondita*. Plura talia reperies p. 167. Quarto denique *occultandi modus* ille, quem in *obſignatione* agnoſcit Noſter, eſt ipſe ille, quem *Origo Radicis* adfert, quemque Loca S. *Scripturæ* manifeſtiſſime exigunt. Pergit potens *Argumentator:* „ *Quomodo* Adoleſcentem *ab* „ *hac voce deducat vide p.* 166. &c." Nimis properabat Viri Doctiſſ. oculus, in pagella iſta percurrenda, non enim *Adoleſcentis* Etymon *Hebraicum* ibi pandimus; ſed uſum cothurnatum verbi התעלם *Job.* 6: 16. a עלם *adoleſcente* novati, indagamus: *adoleſcentiari*; pro *juvenili impetu ferri*, in *Aquis torrentibus*. Sic Ἡβᾶν apud *Tragicos* dicitur *ſeditio, malum* &c. In *Comment.* ad *Job.* *Valida inſtantia.*

Y 3 plu-

plura. Id tamen non nimis fidenter tenuerim; meliorique luci facile donarim. Putabat ergo properabundus noſter *Diſſertator*, me *Adoleſcentem* עלם dictum voluiſſe ab *Adoleſcentiari*, *juvenili impetu ferri.* Infert propterea: „ *Sed quidni longe ſimplicius*, *cujus vivendi tempus adhuc* „ obſcurum *ἄδηλον eſt*, *qui in publico nondum verſatur?* " Scio *Stockio*, quin & *Coccejo* noſtro, tale quid placuiſſe. Si *Veriverbium* ſat ſolidum videatur, nihil inde mihi decedet, qui נעלם *ſignatum*, pro *occulto ἀδήλῳ* non ſane repudio, ſed fortius intendo. Malim tamen *Adoleſcentem* a *ſignata ætate* dictum, ut proprie deſignet *eum cui illibatus* adhuc *bonos virginitatis.* Iſte *ſtatus* עלומים *adoleſcentia obſignata* honeſtiſſime dictus. Inde & עלמה *Virgo*, *puella ſignata.* Nihil verecundius opinabar. Aliter judicat Cl. *Drieſſen.* „ עלמה *Virgo recte dicitur ab* occultando, *ne-* „ *que opus eſt quæſita alia metaphora*, *quam prudens ex V.* „ *D. non repeto.* " Suſpicareris neſcio quid turpe a me productum, quod prudentia velare jubeat. Quod prudens, & verecundus, ergo tegit V. Cl. ego denuo ſub conſpectum dare non verecundabor; ad Oraculi controverſi, Fideique noſtræ, ſplendidiſſimum decus: *Ecce* VIRGO SIGNATA *concipit*, *& parit Filium.* Cui hoc minus caſtum, is ſolem ipſum ne vituperet, metus eſt. Ceterum ut ad *Origines* pandendas *Diſſertatorem* noſtrum paululum acuamus, proxima occaſione mihi dicat velim unde *Latinum* illud *Latere* fluxerit: unde item *occultare: tegere*, *abſcondere*, &c. ut videat *Orbis Eruditus* quid expectandum habeat, quum ad *Radices* חבא / טמן / כחר / כסה / סכך / ספן / כתר / & צפן manum Noſter admovebit.

Cenſura pulcbre tecata.

Suavis Originatio.

V. Paucis expediendum reſtat קלם. De hoc *Themate* nunc dabo tantum, quæ Cl. *Stockius*, ad quem toties nos remittit Cl. *Diſſertator*, in lucem edidit. „ קלם *Laudavit*, *celebravit apud Chaldæos & Syros. Sed quia ironice* „ *lau-*

Digitized by Google

„ *laudare & celebrare ſpeciem* illuſionis & ſubſannationis „ *habet*, *inde apud Hebræos ſignificat* illuſit „ irriſit, ſub- „ ſannavit, *contemſit*, *vilipendit extenuando*". Vide mihi *Origines* pulchras. Apud *Hebræos* קלס indubitatam tenet poteſtatem *ludificandi*, & quidem *contumelioſiſſime*, pro evidenti ſerie, & *Emphaſi* locorum *Pſ.* 44. 14. *Jer.* 20. 8. *Eſech.* 22. 4. 6. 2 *Reg.* 2. 24. *Hab.* 1. 10. Hæc ſignificatio inveniri nequit, niſi eatur ad *Dialectum Chaldaicam* & *Syriacam*, ubi poteſtas *celebrandi* obtinet: quam *Hebræi* perpetua *ironia* in *ludificationem* & *ſubſannationem* converterint. Si ex *Arabia* tales *Originationes* adferrem, riderer ſane, & quidem magno meo merito. Nihil *Ironicum* in textibus allegatis. Inſpice modo *Pſ.* 44. 14. *ponis nos opprobrium* חרפה *vicinis noſtris*, לעג וקלס *ſubſannationem & ludibrium circumſitis noſtris*. Redde *ſubſannationem*, *& celebrationem*; & vide an *ironiam* tuam inficetam non riſuri ſint, quibus acetum in pectore. Par ratio reliquorum. Non potui ergo non a tam precaria, coacta, frigida, *Origine* reſilire, atque ad dignitatem *Linguæ Biblicæ* tuendam proferre quod *Arabia* offerebat ſub قلس κλύζειν ex genere ὀνοματοπεποιημένων, ad *undantis aquæ ſonum* exprimendum. Hoc honeſtiſſime tranſlatum ad *vomitionem*: unde iterum graviter & digne gradus factus ad *contumelioſiſſimam ludificationem*, quam exempla *Biblica* oculis ingerunt: quatenus *conſpuere* & *convomere aliquem* in omnibus *Linguis* ſic traducuntur: niſi quis formulam *evomere convitia* magis reſpiciendam arbitraretur. Rem paucis tetigiſſe contentus, finivi in קיקלון *Hab.* 2. 16. quod vi compoſitionis infert *convomitionem ignominiæ*.

קלס *inter nomina a ſono fabricata.*

Ex hac jam *Origine Thematis* noſtri expedire conatus fui locum *Eſech.* 16. 31. ubi impeditos hærere Doctiſſimos Interpretes animadvertebam; aliis dantibus, *non fuiſti ut meretrix laudando munus*; aliis, *vilipendendo*, *ſubſannando* &c.

Expenditur locus Ezechiel. 16. 31.

&c. Poſterius hocce ad meam mentem eſſet, *convomendo.* Vocabulum aptiſſimum *perſonæ*, *vitæ*, *indoli*, *meretriciæ.* Aliquid exquiſitius tamen nos habituros judicavi, ſi daretur *vomere faciendo munus*: quod *inſatiabiles* illæ *Harpyiæ* identidem *amatores argentum vomere* cogant. Adjeci, *formulam* videri in hoc negotio ſolennem, in qua partim ſpectetur *copia effuſa*, dum *præceps in largitiones manus aurea dona vomit*, ut *Poëta* loquitur; partim *extortum* illud, quo non ſine aliqua *concuſſione ſtomachi datare* coguntur miſeri amatorculi.

Delicata Cl. Drieſſ. *Criſis.*

Vereor ne quum hæc legeret Cl. *Drieſſen.* concuſſiunculam paſſus ſit ad Stomachum, & clamaverit, δότε μοι λεκάνην: ſic enim mihi caput lavat: „*jam videt V. D.* „ *quam quæſitas merces ex Arabia advebat. Mirificus eſt il-* „ *le* vomitus argenteus. *Iterum a notione primigenia aber-* „ *rat.* Conſpuere convomere *ſaltem modus aliquis illu-* „ *dendi ſubſannandi contemnendi: etiam* ſpuere *&* vomere, „ *&* conſpuere *diſtinguenda ſunt: non omne* ſpuere *eſt* vo- „ mere. *Maneat igitur ejus ſignificatus apud Chaldæos &* „ *Syros* laudavit *&* celebravit: *& ſignificatus oppoſitus* il- „ luſit, *vel* ironice laudavit". Ad *Antiphraſin* ſuam recurrit Elegantiarum unicus Arbiter; mercesque noſtras ex *Arabia* ita reſpuit, tanquam quæ non aliis ſolum, ſed & mihimet faſtidium movere debeant. Et quid tandem faſtidioſi habet, aut mirifici, ille *vomitus argenteus*, per verbum honeſtiſſimum κλύζειν enunciatus? An non oſtendi *Eloquentiæ Sacræ* & *profanæ* principes ita locutos? Plane quid ſibi velit hæc *Criſis* delicatula, non invenio. Reliquas delicias, quas in diſcrimine inter *ſpuere* & *vomere* tradendo facit Doctiſſimus *Originator*, lubens ei relinquo; ne & nos viciſſim concuſſiunculam ſtomachi patiamur.

SEC-

Digitized by Google

S E C T I O XI.

De Radicibus גדל, חכם, צדק.

I. In arenam mirabundus proſilit Cl. *Diſſertator*, ita *Secℓiunculam* hanc aperiens: „*ſecundum V. Erud.* Arabiſ- „mus *non tantum lucem infundit dubiis & perplexis*, *ſed* „*quod mireris illis etiam quæ majus lumen requirere vix cui-* „*quam in mentem venire poſſit: Sic ut & hic notabilem De-* „*fectum deprendat. Hoc evincent tria Themata* &c". Amiciſſime curat V. Cl. ut mortalis temerarius, atque ineptus, videar iis, qui ad ſcripta mea propter divergium vel ſtudiorum, vel animorum, ac ſententiarum, non accedunt.

Amica Cl. Drieſſen. cura.

Liceat ergo alium mei conſpectum candidis Lectoribus præbere; *ordinemque* ſimul *Claſſium* indicare: ex *pag.* 189. 190. *Quinta claſſe Defectuum decurſa*, Sextam *ingredior*, *longius adhuc diffuſam*, *ſeque extendentem ad* Radices *etiam* vulgatiſſimas, *& ſexcentis in locis contritas*, *quarum tamen* Origo, & *antiqua illa ac* genuina indoles, *ex reliquiis Biblicis nec elici hactenus potuit*, *quicquid ſategerit præſtantium ingeniorum induſtria*, *nec ſane unquam elicietur*, *atque in liquida luce collocabitur*; *niſi ad* Dialectos *divites accenſa facula præluceat. Specimina nobis in hoc curſu perſtringendo exhibeant tres Radices late per Sermonem Biblicum regnantes* &c. &c. Deterſa, ut ſpero, ineptia, & invidia, eſt, qua me abruptius illud exordiolum adſpergebat. Nihil in illis meis eſt, *quod quis miretur*, ac non potius continuo approbet, niſi qui *Literis Humanioribus* vix labra proluit; vel poſtea ita gravioribus Doctrinis fuit occupatus, ut ad minu-

Ejuſdem docta admiratio;

minutiores haſce curas noſtras nunquam ſerio attenderit. Potuiſſet Cl. *Drieſſenius* in poſteriore ordine, cui nihil detractum volo, cenſeri, niſi Scriptionis hocce genus aggrediendo, ſe hac in palæſtra veterem quoque, & conſummatum, probare voluiſſet. Quid? *Miraturne* noſter *Diſſertator*, quod *Originem Vulgatiſſimarum* etiam *Radicum* ſæpe minus compertam, & introſpectam, dixerim? Edat ergo mihi ex tempore, quid in *Origine Latina* ſit *Examen peremtorium*. Quid *Exemplum*. Quid ipſum *Cogitare*, *Conſiderationes ſcribere*; *Diſputare*, *Diſſertare*; *Magnum*, *Juſtum*, & *Sapientem virum gerere*. Non loquor de *Rebus* ipſis, quas hæc *Vocabula* deſignant, ſed de *nativa* cujuſque vocabuli *indole* & *potentia*, quam ſua ei *Origo Latina* inſeminavit. Si hanc in omnibus hiſce ignorat forte Cl. *Theologus*, ſi in *ſexies ſexcentis* aliis, quæ quotidiano uſu conteruntur, idque cum profluentiſſima illa copia, & promtitudine, ſermonis *Latini*, qua vir diſertus, & facundus, præpollet; quid tandem *miratur*, ſi *tritiſſimis* quoque *Radicibus Hebræis*, quarum *ſignificatus* in *Lexicis* certus, firmus, fixus, aliquid tamen *lucis*, & *gratiæ*, adfundi poſſe contendam, per *Originis* hactenus *latentis inveſtigationem*, ad quam nobis *veteres Dialecti*, eandem cum *Hebræa* ſtirpem tenentes, prælucent?

Origines vocum notiſſimarum multis ignotæ.

II. Expendamus porro *Specimina* a me adducta, quæ quum *Tria* contemtiuſcule vocitet Cl. *Diſſertator*, ſciat, velim, triplex illud filum, firmius quam ut rumpi poſſit, trecenta alia tum in *Opere* ſuſcepto, tum in *Lexico*, ſi Fata ſinant, in lucem protracturum eſſe: atque *Providentiam* nunquam non in hoc ipſum excubituram, ſeculis volventibus, ut cum *Originibus* tam prætervisis, & neglectis, *Univerſæ Linguæ Biblicæ pulchritudo*, & *Majeſtas*, magis magiſque eniteſcat, atque pleno tandem die refulgeat.

Agmen talium in Hebræo inveniri nil mirum.

Primum noſtrum exemplum erat גדל *magnus fuit*. Variatur

Digitized by Google

riatur in *Etymo Latino*; quemadmodum & *Synonymum* ejus *grandis*, nec non *ingens* varie derivatur. Qui hæc *primigenia* putant cum Cl. *Drieſſenio*, ne limina quidem horum Sacrorum attigerunt.

Confundunt nempe perpetuo *ideam philoſophicam*, quæ *abſtracta*; eum *idea Grammatica*, quæ *concreta*. In omnibus *Linguis magnitudo*, ſive *granditas*, *abſtracte* conſiderata, una eademque eſt: ſed *concrete* multam *differentiam*, & *varietatem Originis*, recipit, ſecundum cujusque *Linguæ* genium, & proprietatem. Aliter nempe *Hebræus* in *concreto* aliquid *magnum*, aut *grande*, deſignat, *Vocabulo* ad id per uſum publicum dicato; aliter *Græcus*; aliter *Latinus*; niſi directe e fonte *Græco* aliquid in *Latium* defluxerit. Par ratio reliquarum nationum; quæ quidem non *Dialecto* tantum, ſed *Univerſa Lingua*, diſcrepent. Vides nil minus *Philoſophum*, quam ubi de *Originibus Hebræis* anquiritur, obhærere & oberrare in *Idea* iſta *Philoſophica*, quæ *abſtracte* concipitur: quum agatur de *Idea Grammatica*, quæ in *concreto* concipienda; ſecundum cujusque *Linguæ Nativam indolem*, & *virtutem Radicalem*. Infeliciſſimum proinde *Originatorem* ageret, qui rogatus quid *Hebræis* in *primæva ſtirpe* fuerit גדל, reſponderet *Magnum eſſe*; hæc enim eſt *idea philoſophica* & *abſtracta*; quum interrogatio tendat ad *ideam Grammaticam* & *concretam*, quæ cuique *Linguæ* propria, priva, domeſtica, & plane ſua.

Fons erroris, quem Cl. Drieſſen. cum ſuis perpetuo errat.

Defectum huncce ſentiens *Avenarius*, cum ſolito ſuo acumine ſarcire conatus eſt, collato דלג *exiluit*, q. d. *exilire in ſublime*, vel *magnitudinem*; itemque גלד *cutis* ſeu *pellis*, pro *magnitudine corporis*. Vides ingenioſas ineptias. Unice verum, certumque, quod *Arabum Dialectus* refundit: quippe quæ cum *Philoſophica* ſimul *Grammaticam ideam* nobis conſervarit. *Secundario* ſcilicet جدل eſt *magnum fieri*, *grandeſcere*, *creſcere*, *adoleſcere*, *corroborari*:

Avenarianæ *deliciæ.*

Vera Origo גדלג.

Notio etiam Chaldæis & Syris *trita.*

a *primario*, *torqueri*, *intorqueri*. Eadem notio apud *Chald.* & *Syros*. *Metaphora* eſt deſumta a *filis tortis*, quæ & ipſa גדילים. Hac anſa adſcitum *creſcere*, *adoleſcere*, *grandeſcere*, *Validum*, *robuſtum*, *magnum fieri*, quæ ſumma virtute, & elegantia, hinc ſuccreverunt. Ab *Origine* hacce, cujus antiquiſſima ſemper jura, ſi illuc ſeries invitet, explicare auſus fui *Job.* 7. 17. מה אנוש כי תגדלנו. *Quid eſt mortalis quod Luctatorem cum eo agas, te intorquens & implicans cum eo?* nam & *Arabes* hanc *Metaphoram* itidem aſſervarunt: & *Synonymum* נפתל *intorqueri*, pro *Colluctari*, eodem plane modo tranſlatum omnes agnoſcunt. Si quis ad *Jobi* contextum aliud decernat; atque juxta Verſionem receptiorem malit, *Quid eſt homo quod eum magnifacias?* id nihil ad *Originem*. Ea vel ſic dubio exemta, apud omnes qui aliquid in hîs judicare valent.

Confutatur Cl. Drieſſen.

Videamus, quid ad hæc ſagaciſſimus noſter *Diſſertator:*
„ *Oportet* notionem primigeniam, *quæ & de entibus ſpi-*
„ *ritualibus*, *Deo præſertim*, *& de Corporeis*, *& illorum*, *&*
„ *horum*, *affectionibus adhibetur eſſe generaliorem*: *eſtque hæc*
„ *recepta illa* Magnum eſſe. *Certe* primarius ſignificatus
„ *non eſt ille quem V. Cl. ex Arabia advexit*; *qui illum ſub-*
„ *jectis tam diſparatis adaptes? Locus* Jobi *ſimpliciter dicit*
„ *quod ipſum reputet pro* magno *velut* adverſario. *Ipſius*
„ *ſignificatus non ſatisfacit locis omnibus*, *neque derivatis*,
„ *verbi cauſa* מגדל *turris* &c." Medullam ipſam, credo, *Logices*, & *Metaphyſices*, ſuæ nunc propinat Vir Cl. nam nihil in hiſce intelligo; nec quid ferant, aſſequor. De *entibus ſpiritualibus*, de *Corporeis*, de *horum* & *illorum affectionibus*, notio *primigenia* debet eſſe *generalior*, & hæc eſt recepta illa *magnum eſſe*: iterum dico, nihil aſſequor, nec ὕπαρ, nec ὄναρ. An forte voluit *Originator Philoſophus*, a primigenia vi *torquendi* non poſſe duci *magnitudinem* quæ non ſolum cadat in *entia corporea*, ſed etiam

Logice *ſimul*, *ſimul* Metaphyſice.

tiam

tiam in *entia ſpiritualia*, ac præſertim *Deum* O. M. Neſcio. Hoc ſcio, totum *Syſtema* Cl. *Drieſſen.* in *abſtractis* verſari, ejuſque *Linguam* eſſe *Idealem*, *quinta* quadam *Philoſophica eſſentia* imbutam; quam nemo capere queat, niſi iiſdem deliciis innutritus. De loco *Jobi* in *Commentario* id diſcuſſum, quod bonis Arbitris ſatis ſpero facturum. Cur מגדל *Turris*, *Arx firmior*, مِجْدَل, hinc derivari nequeat, ſive *magnitudinem* ſpectes, ſive *compactionem ſtructuræ*, alia ſcriptione latius nobis, ni grave fuerit, exequetur, & paulo preſſius demonſtratum dabit Cl. *Diſſertator*; ſimulque cur *ſignificatus noſter*, tot locis pondus, & decus addens, tamen *iis non ſatisfacere* pronuntietur. *Verbulum ad* מגדל.

III. Alterum *ſpecimen* hac *Sexta* in *Claſſe* miniſtrabat חכם *ſapiens fuit.* Eadem omnia, quæ modo de gemina *idea*, *Philoſophica* in *abſtracto*; & *Grammatica* in *concreto*, diſputavi, hic recurrunt. *Latinis ſapiens*, & *ſapientia*, a *ſapere* nomen invenit: ſive quatenus *gratum præbet ſaporem*, unde illud *Comici* ex ambiguo, in ſtolidum, *Sat edepol certo ſcio, occiſam ſæpe ſapere plus multo ſuem, quum manducatur*: ſive quatenus *judicio ſapit*, bona a malis diſcernens. Huc vocat *Cic.* L. 2. de *Fin.* c. 8. *Lælius eo dictus eſt* ſapiens, *quod non intelligeret quid ſuaviſſimum* (*nec enim ſequitur ut cui* cor ſapiat, *ei non* ſapiat palatus) *ſed quia parvi id duceret.*. Hanc *Latinam Originem*, citra ullum Veteris *Linguæ* indicium, veſtigiumve, *Hebræo Themati* aſſignare non nimis *ſapiens* foret. *Sapiens unde nomen invenerit apud Latinos?*

Græcis σοφὸς ἀπὸ τοῦ σέβειν *venerari* dictus traditur in *Etym.* M. Certior *Origo Synonymi* πυκνὸς, & πυκινὸς a *compacto*, & *firmiter apto*. Et hoc *Hebræis* citra aliam probationem obtrudere ineptum foret: ſed *Originem* tam *aptam*, & concinnam, non admittere, etiamſi per Auctoritatem diſertiſſimam *Dialecti* confirmetur, illius eſſe videtur, *Apud* Græcos *unde?*

qui

qui negat, quia vult negare, quique a me diſſentiendum ſibi decrevit, etiam in liquidiſſimis, & luce meridiana clarioribus.

Sublimis Cl. Drieſſenii volatus. Talis hic iterum comparet noſter *Diſſertator*, ſic in mea inſurgens: „ *Sed cur* ſignificatus ſimplex *corporeum* „ *quid dicet*, *dum* κατ' ἐξοχὴν *de* Deo *prædicatur*: *& cur non* „ *habeat ſignificatum qui* mere *reſtringatur ad* Entia ſpiritua- „ lia rationalia, *& analogice ad animata aloga*?" Vides *Nectare* & *Ambroſia* nos paſcere Cl. *Drieſſen.* atque *Linguam Hebræam* in *Cœlo Metaphyſico* locare, ubi *mere entia ſpiritualia rationalia* verſantur, *ſpirituali Lingua*, conceptus *ſpirituales* reddere, ac reſonare, apta. Merito hinc ſubſumit.

Alius adhuc conatus. „ *Non moramur Latinum* ſapiens *a* ſapiendo, „ *quamvis hoc adhuc differat a* Compactione; *&* ſapere „ *non ſaltem* corporeum *quid dicit.*" Rogare liceat, mene impugnet Cl. *Diſſertator*, an ſemet? Ego quidem diſerte negavi τῷ חכם ſubjiciendam eſſe *Originem ſapientiæ*, a *ſapore*; atque *Compactionem*, ſive *compactam firmitatem cordis*, unice tenendam eſſe evici. En tamen,

Validiſſimus ictus. quod me feriat. „ *Cur verbum nullibi occurrit illo ſignifi-* „ *catu proprio in Scripturis*, *& ullibi ſaltem de* Corpore „ bene compacto *prædicatur* τὸ חכם?" Homines qui nunquam *Literas* viderunt, talia vix objectarent. Si *Cogitare* nuſpiam forte occurreret in ſenſu corporeo, an tamen falleret *Origo* a *Coagitando?* Si *Spiritus*, ſi *anima*, nuſpiam pro *vento*, & *flatu*, apud Scriptores proſtarent, an tamen *Veriverbium* mentiretur? Talia *millena* in omnibus *Linguis:* in quibus *ſecundaria poteſtas* præ *primaria* dominari ſolet, uſque eo ſæpe, ut *primariam* funditus aboleat, atque extinguat. Ubi tamen Copia *Librorum*, & præſertim *vetuſtiſſimorum*, in aliqua *Lingua* abundatur, ad illud *primitivum*, & *proprium*, promtior aditus. Si ad *unum Librum* res redierit, plurimarum *Radicum proprius* ille *ſignificatus* plerumque exulabit; non niſi in *Fonti-*

tibus Dialectorum unquam inveniundus. Quid? an non *hæc* ipſa *Claſſis* a me dicata iſtis *Radicibus* de quarum *uſu ſecundario* abunde conſtet: ſed quarum *proprius* & *primigenius ſignificatus* in Sacris nuſpiam obvius, non niſi ex *Dialectis* repeti, atque reſtitui, queat. Feſtivum ergo Saperdam, ut cum *Varrone* loquar, agit Cl. *Drieſſen.* quum poſt tam longam *excerptionem*, & *confutationem* mei *Syſtematis*, adhuc *ſtatum Controverſiæ* noſtræ ignorat, & quid impugnaverit, ſibique cum hacce ſua ſcriptione voluerit, profundiſſime neſcit. Feſtivum quoque, & perbellum, *Epinicium*, in quod Capitalis hæcce pugna deſinit: „ *Vix dubito quin admiratio quem inceſſerit, ſi ejusmodi lo-* „ *cum offenderit. Maneat igitur recepta & ſapiens notio.* " Beant talia; & promulſidem nobis præbent *Sapientiæ Metaphyſicæ*, quam omni pagina ex *ſanioris* ſuæ *Philoſophiæ* fontibus in *Lexica* infundere parat Cl. *Diſſertator.*

Aliquid Sapiens.

III. *Tertium* in *Sexta* hac *Claſſe* documentum dederam צדק, cujus *ſecundariæ notiones*, omni dubitationi exemtæ, ſunt *Juſtum*, *verum eſſe*; צדק & צדקה *Juſtitia*, צדיק *juſtus.* Quid honoris, & debitæ reverentiæ, ſeculo meo detulerim, in *Origine* hujus *Radicis* indicanda, hic conſpici, atque animadverti, velim. Quum nemini ignotum autumarem *juſtitiam* eſſe *notionem ſecundariam*, & lucem ſuis ſe radiis ſatis inſinuare, atque commendare, crederem, ſimpliciter tantum dixi, *Hujus verbi principem ac nativam vim quilibet percipiet, & lubens, credo, volensque recipiet, ex idea* rigoris inflexibilis, *quam Arabes una cum* juſtitia & veritate *ſub hac Radice frequentant.* Conſimiliter in *Clavi Dialectorum* p. 277. צדק صدق *verum, juſtum eſſe*, a proprietate *recti* ſimul *rigidique*. Ne verbum quidem, ut in re liquida, addidi. In *Defect.* tantum *proprium* & *primigenium* illum ſignificatum *Recti Rigidique tenoris* ex fontibus meis adfirmatum dedi; adductis etiam uſibus *Ri-*

Belgica Origo, *Hebrææ conſonans.*

go-

goris, & *Rigidi*, apud *Latinos*, tum *proprie*, in *duritia* & *rectitudine inflexibili*, tum improprie, in *juſtitia flecti*, & *corrumpi*, *neſcia*. Quid in *Linguis* evidentius, & potentius ad demonſtrationem, dari queat, non invenio. An non Vernaculum noſtrum **Gerechtigheit** eandem *ideam* cuivis ſuggerebat? **Regtveerdigheit** item, ex *recto* & & *promto* conflatum, an non publicam mihi conſenſionem ſatis addicebat? Cave dicas aliud eſſe *recto-rigidum*, aliud *recto-promtum*. Id vere eſſet *Cavillari:* quum *Linguæ* in magna *convenientia* ſemper tamen pro ſuo quæque genio differant & *diſconveniant*.

Eam quinque Capitalibus argumentis quatit Cl. Diſſertator.

II. Veniam ſupplex ab *Orbe Erudito* peto, quod ad talia in publico deſcendam. Cogit me *rigor inflexibilis*, nec tamen *æquus* valde, *juſtuſque*, quo multi cum Cl. *Drieſſen*. ſeſe adverſus omnia noſtra offirmaſſe videntur. Ejus *Criſis* ſic habet. „ *Mirum igitur quod ſimplice & primario* ſignificatu *nunquam* צדקה Juſtitia *prædicetur de* auro, ferro &c. *Hoc pacto veræ notiones ſimplices obſcurantur, & ſua latitudine privantur.* Rigor, rigiditas, *eſt Juſtitiæ qualitas quædam. Ex illis Hypotheſibus* Sapientia, Juſtitia, *proprie dicitur de rebus corporeis, improprie de Deo, hominibus* &c. *quod abſonum. Et quod ad notionem* τȣ צדק, *& inde* τȣ הצדיק, *eam tenere* veram primam propriam *& non confundere cum ſecundaria & acceſſoria aliqua, magni res eſt momenti in graviſſimo dogmate de* Juſtificatione, *Jeſ.* XLIX. *Eccleſ.* VII. *meditationem requirunt.* " Ea *meditatio* mox commodius a me exhibebitur. Nunc *quinque Capitalia* habes *argumenta*, ſine *meditatione* in me congeſta, quorum acie tum *Philoſophica*, tum *Theologica*, confuſiſſima & ineptiſſima mea *Originatio* ita confoditur, ut reſurgere nequeat. Singulis debitus honor habeatur.

Primum telum.

Primum eſt, צדקה *juſtitiam nuſpiam prædicari de auro*, *fer-*

Digitized by Google

ferro &c. Attuleram nempe ex *Latinis* fontibus *Rigorem auri*, *ferri*, *lapidum*, *frigoris*, pro *duritie*. Item *rigidum* pro *recto*, in illo rariore *Lactantii*, *Hominem ad contemplationem cœli* rigidum *erexit*, *bipedemque conſtituit*. Ex *Senec.* iterum, *Rigidari*, in *Regula rigorem rectiſſimum* exerente, ad omnem *inæqualitatem corrigendam*. Poſtulat nunc itaque æquiſſimus *Diſſertator*, ut talia quoque exempla ex fontibus *Hebræis* pro צרק, & צרקה, proferantur. Atquin *Claſſem* hanc *ſextam* diſerte aſſignavi, iis *Thematibus*, quorum *Origo*, ſive *ſimplex* & *primarius ſignificatus* in *Bibliis* non occurrit: ſed e *Dialectorum* copia *Linguæ Hebrææ* reſtitui, ac refundi, debet. An ergo *principium* mihi meum negatur; h. e. an contenditur *omnium Radicum primarias ſignificationes* in *Bibliis* inveniri? Non putem Cl. *Diſſertatorem* huc progreſſurum. Si fecerit, pulchrum habebimus ſpectaculum. Quid ſi *æquitas membrorum* non extaret, apud *Latinos*, an propterea *æquitas animi*, & *æquitas boni judicis*, non deſcenderent ab *æquo*, & *æquali?* ſi item *iniquitas viæ* exularet ex omnibus Libris, an tamen *iniquitas* pro *injuſtitia* non derivaretur ab *iniquo*, quatenus *inæqualem* in *Origine* ſignat? Millena talia ex *Linguis* mihi cognitis depromere poſſem. Depromentur etiam, ſi opus fuerit, ſed alia occaſione.

Ad *ſecundum* venio: *hoc pacto veras* notiones ſimplices *Alte-*
obſcurari, & *ſua latitudine privari*. Ego autumabam, *rum.*
eas hoc pacto *illuſtrari*, & *in ſuam latitudinem immitti*. Videamus. *Iniquitas Judicis*, eſt *injuſtitia*, vel & *acerbitas* quædam, & *inclementia*, *moderationem* excedens. Sciunt, qui ſub ferula plorant. Hi ſi poſtea doceantur, *iniquitatem* proprie eſſe *aſperam inæqualitatem*, quæ a *Corpore* tranſlata ſit ad *Animum*, ejuſque *Adfectiones*; dicentne *veras notiones ſimplices* ſibi *obſcurari*, & *ſua latitudine privari?* Infinita talia. Adſpergamus etiam aliquid e

Origo Belgica juſtitiæ.

vernaculo. Si noſtrum **Gerechtigheit** a **recht** / *recto*, quatenus oppoſitum *curvo*, profluxiſſe inſinuetur, num *vera* & *ſimplex notio Virtutis* inde offuſcatur, an contra illuminatur, ut nativo ſuo decore ſplendeat? **Regtſinnigheit** *Orthodoxia*, a *recto ſenſu* deſcendens, non minuitur, ſpero, ſi a *corpore* ad *Animum* tranſlationem factam dixero, etiamſi **Regtſinnige Oogen** pro *oculis recto ſenſu gaudentibus*, in *ſignificatu primario* nemo nunc uſurpet. **Regtſinnighe Gevoelens** ſemper *improprie* veniunt: **Regtſinnigh Gevoel** / pro *tactus ſenſu non pravo*, & *hebete*, ſed *recto*, *experrecto*, *promto*, omnes, uſu illinc reſiliente, rideremus. Eadem ratio in **Styfſinnigheit**; **Sagtſinnigheit** &c. &c. Sed ohe! ſat prata biberunt.

Tertium Logicum.

Tertium inſtat Noſter; *Rigor eſt juſtitiæ qualitas quædam.* Nempe *Juſtitiam rigidam* dicimus, & *Rigorem juſtitiæ*: ergo *Rigor* per ſe *juſtitiam* deſignare nequit. Nunquam audivi potentiorem *Logicam*. Quum inutili mea ſupellectile, quæ ex omnibus *Linguis* contraria omnia intimis ſenſibus adfixit, memet liberaro, *ſanum* illud *ratiocinium*, & *vim demonſtrationis*, forte conſequar. Utinam eam calluiſſent Majores noſtri, homines indolati, atque inereruditi, qui *Rectitudinem*, quæ nil niſi *qualitas*, pro *Virtute* ipſa frequentare, atque ita *ideas* rerum corrumpere auſi.

Gravior *quarto* incumbet moles, nam ex *illis* meis *Hypotheſibus* ſapientia, juſtitia, *proprie dicetur de rebus corporeis*, *improprie de Deo*, *hominibus* &c. *quod abſonum.* Nunquam vidi hominem ſibi, ſuæque cauſæ, firmum magis, ac fidum, quam Cl. *Drieſſen.* Dicere potuiſſet, & debuiſſet,

Quartum Metaphyſicum.

„ *ex illis Hypotheſibus* compactio חכמה, *&* rigor „ rectus צדקה *proprie de* rebus corporeis *dicerentur*; *impro*„ *prie de* Deo, hominibus, *quod abſonum:* „ ſed tunc illud *abſonum* male reſonuiſſet, atque in *Ratiocinatorem* recidiſſet. Fideliter ergo, atque providenter, *ſapientia* & *juſti*-

Digitized by Google

ſtitia in locum ſubſtitutæ. Sed tamen, an *Sapientiam pernæ* ignorat Cl. *Diſſertator* ex *Ænigmatico* hocce in *Petaſonem?*

Una mihi ſoror eſt, plures licet eſſe putentur:
De fumo facies, Sapientia de mare nata eſt.

Commeminiſſet ſaltem *Terentiani* leporis, in facetiſſimis hiſce:

Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum
Hoc ſalſum eſt; hoc aduſtum eſt; hoc lautum eſt parum.
Illud recte: iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea Sapientia.

Ubi *Donat.* Διασυρτικῶς *dixit* Sapientia, *quia condimentum guſtu ac ſapore temperant coci.* Non minus falſe *Plaut: Stich.* 2. 2. 36.

Hic, hercle, homo nimium ſapit.

Scilicet *Paraſitus*, qui *piſces ſibi depurgari*, & *pernam* ac *glandium* de fumario *dejici*, poſtularat. Ex *Ciceron.* etiam ſupra dedi: *Neque enim ſequitur, ut cui cor ſapit, non ſapiat palatus.* Nos *Grammaticaſtri* e talibus colligimus, *palatum ſapiens* prius eſſe quam *ſapiens cor:* quum *Logica* Cl. *Drieſſen.* exigat ut *Cor ſapiat* ante *palatum.*

De *juſtitia* gratiam nunc facio Cl. *Diſſertatori*; monens tantum, quando iſti *Origini* veſtigandæ ſe forte dare volet, ne *Jus Culinarium*, cum *Jure Naturali*, aut *Forenſi*, confundat.

Deſcendit *quintus* ictus, „ *quod ad notionem* τοῦ צדק *eam* *Quintum*
„ *tenere* veram primam propriam *&* *non confundere cum ſe-* Theo-

Aa 2 „ *cun-*

logicum.

„ *cundaria aliqua rem eſſe magni momenti in Dogmate de Ju-* „ *ſtificatione.*" Quid audio ? *An Dogma de Juſtificatione* teneri nequit, niſi teneamus *primariam ſignificationem Juſtitiæ?* Atqui *Literatores* qui de *Latinis Originibus* conſcripſere, hic conveniunt ut Horologia. *Alciato juſtitia* eſt quaſi *viſtitia*, per *metatheſin*, quod *vim ſiſtat*. Hoc Cl. *Diſſertatori* forte non diſplicebit, eſt enim jucundum, & fœcundum ſic ſatis, ad Contemplationes ſublimiores.

Frigidi luſus circa Originem Juſtitiæ.

Aliis *juſtitia* quaſi *jus-ſtitia* dicta, quod *jus ſiſtat*, atque *æterna* ſit, ſuique ſemper ſimilis, quum *jus* ipſum *ambulatorium* ſit, & pro loco, ac tempore, mutetur. Fallor, aut hoc *Etymon* in regione *Metaphyſica* gradum ſat belle tuetur. Nos *Grammaticis* principiis nimis adfixi *juſtitiam* a *juſto* derivare cogimur; & *juſtum* iterum a *jus*. Huc ubi deventum, non *Jovis os* magnopere ſuſpicimus, non *Jovem* ipſum, a quo *Jous* per contractionem exierit; non etiam a *juvando* illud *Jus*, ſed a *Jubendo*, derivamus, q. d. *juſſum a magiſtratu*. Et quid ſi ne hoc quidem omnino firmum, ut mille alia in *Græcis*, *Latiniſque?* An propterea detrimenti aliquid capiet *Dogma graviſſimum de juſtificatione?* Non digrediar ad *Græcum* Δίκαιος, cujus *Origo* multum diverſe traditur. Manebo in *Belgico* noſtro *ſolo*, & rogabo Cl. *Diſſertatorem*, an credat *Dogmati* de *Juſtificatione* aliquid decedere, quod illud per **Regtveerdigmakinge** exprimamus: quodque הצדיק in *vernacula* noſtra *Verſione*, proxime ad meam *Originem*, reddatur **Regtveerdigen**? Si id plus quam ridiculum cenſeret Cl. noſter *Theologus*, ut ſane eſt, quid *Originationem* a me productam *Theologice* ſugillat, & neſcio qua ſuſpiciuncula aſpergit? Atqui nihil completius, nihil cumulatius, noſtra hacce ſplendidiſſima, & pulcherrima, *imagine Rectitudinis rigidæ*, in vocibus צדק, & צדקה, ſive *Juſtitiam imputatam* ſpectes, quæ *omnibus numeris abſolutiſſima*, & *ad nor-*

normam Legis exactiſſima, in *noſtras rationes tranſcribitur*, ſi per veram, & vivam, Fidem *Chriſto* inſeramur: ſive etiam *juſtitiam inhærentem*, quam *Spiritus gratiæ*, & *regenerationis*, in *Chriſti* membris magis magisque conſummat. Hac amplitudine auctus illuſtris contextus *Pſ.* 23. 3. *Ducit me* במעגלי צדק *in Orbitis Juſtitiæ*, **in de Sporen der Gerechtigheit**: proprie, *in orbitis recti & rigidi tenoris*, **in de ſporen der Richtigheit**; quemadmodum vetus noſtra Lingua dabat **Richtige ſporen** / pro *orbitis rectiſſimis*. Ecquid ſentis alluſionem illam venuſtiſſimam ad *Originem*, quam olim inſinuatum ibam, quæ cum *literali* adſpectu *orbitarum recta linea*, ſine *flexura*, aut *ſinuatura*, *pergentium*, complectitur *Spiritualiter Juſtitiam* noſtram *imputatam* ſimul, ſimul *inhærentem*; id eſt *Beneficia Juſtificationis* & *Sanctificationis* junctim?

Pſ. 23. 3. alluditur ad Originem.

En aliud adhuc ſpecimen luſus pervenuſti, quem *Origo* noſtra palpandum præbet; *Eſai.* 26. 10. *Si gratia fiat improbo, non diſcit tamen* צדק **Gerechtigheit** / *Rectitudinem rigidam, rectum rigidumque tenorem*; בארץ נכחות יעול **Hy drpſt onrecht in gantſch Richtigen Lande**; *iniquitatem exercet in terra æquitatum rigidiſſimarum*: **in het landt der Richtigheden**; quod in *Hebræo fonte* contineri, indicatum a *Doctiſſ. Belg.* Plura alia Scripturarum Ruminatores, ingenio & judicio præpollentes, obſervare poterunt; atque, ad illuſtre decus Verbi in medium proferre.

Alia alluſio.

Diſpiciendum ſupereſt de locis *Eſai.* 49. 24. & *Eccleſ.* 7. 16. ad quæ aliquid *meditatione* adhibita promittit Cl. *Diſſertator*. En primam *Criſin*. „*Quia conſtantiſſima eſt vocis* צדיק „ *ſignificatio*, *& Titulus ille* צדיק Juſti *non convenit* Diabolo, „ *qui in hoc loco ſaltem illi tribuitur* (*quamvis non neſciam quam* „ *ejus dare conentur interpretationem commodam*) *per* potentem „ *&* Tyrannum *equidem intelligo* Diabolum: *ſed per* Juſtum „ צדיק Legem τ̃ νόμου *maledicentem condemnantemque peccato-*

Cl. Drieſſenii meditatio ad Eſaj. 49.

„ *rem juſtiſſime, dum ipſa eſt* Juſta *Rom.* VII. *Huic* Diabo-
„ lus *pro Lictore & executore eſt. Sunt autem irregeniti ſub*
„ *κατάρα. Eſtque gradatio.* Quis eripiet potenti ſpolium, *id-*
„ *que dum* captivi *ſunt in poteſtate* Legis juſtiſſime condem-
„ nantis, *& Diabolo prædam illam addicentis?*„ Niſi ipſe Cl. *Diſſertator* monuiſſet, *meditationem* adfuiſſe haud ſentiremus. Voces גבור & עריץ *potens* & *Tyrannus* in *Verſu* 25. reſpondentes Vocibus גבור & צריק, Cl. *Drieſſenio* junctim deſignant *Diabolum*; & tamen in *vs.* 24. *Potens & Juſtus* (Ego ſubſtitui *Rigidus*) diviſim accipere jubet, ut *potens* ad *Diabolum*, & צריק *juſtus* ad *Legem juſtiſſime condemnantem* feratur. Vides *cum Veræ Hermeneutices regulis* conjunctiſſimam explanationem, qualem Vir *Doctiſſimus* in *Vero Behemoth* & *Leviathan*, cum *piſce Jonæ*, ex latebris tenebricoſiſſimis in lucem eruendo, *Orbi Erudito* prodigialiter conſpiciendam præbuit: neque erit jam in poſterum, quod ad Oraculum hocce a quoquam, liquidæ lucis capaci, hæſitetur.

Ea non meditatiſſima.

Conſpectus loci Literalis, & ſublimior.

Mihi tamen, ne imbecillitatem judicii mei celem, צריק *vs.* 24. hactenus idem qui עריץ *Tyrannus*, *Violentus*, ſive *Literalem ſenſum* a *Bellatoribus formidoloſiſſimis* deſumtum ſpectem, ſive *Spiritualem*, & *ſublimiorem*, qui ad *fortiter Armatum illum* tendit, quem *Dominus* in *Euangelio* deſignabat. Uterque *adſpectus* tum *Literalis*, tum *Figuratus*, non tam *Juſtum*, quam *Rigidum*, & *Vehementem in armis*, exigere videtur. Si *Libris Hebraicis*, ut *Græcis*, *Latiniſque*, abundaremus, atque ampliore proſpectu *Veteris Linguæ* gauderemus, nulla foret difficultas, prout *Rigidus* nemini perito negotium faceſſit, *juſtumne* intelligere debeat, & *rectum*, ex ſerie, an eadem cogente, *vehementem*, & *prædurum*. Nulla non *Lingua* talibus ſcatet, quæ nonniſi vi orationis, & conſtructionis, diſcernuntur. Minutus foret interpres qui *improbum* ſemper uno eodemque ſigni-
ficatu

Digitized by Google

ficatu mactare vellet. Ei optandum foret, ne unquam in *Lapidem improbum* incideret; quemadmodum ipſe nunquam *Laborem improbum* impendere voluit, ad *Linguarum ardua*, quin & *præcipitia*, ſuperanda.

Anguſte judicat, qui anguſte habitat.

Hæc Cl. *Diſſertatori*, conſtantiſſimum vocis uſum urguenti, eundemque in *Conſiderationibus ad Job.* 3. 17. pro רשע *improbus* denuo inculcanti, nunc verbulo tantum repoſita velim. Anguſte judicat, qui anguſte habitat. Id *Conſiderationes* illa Capitaliſſimæ omni pagina arguenti prout in *univerſa Diſſertatione de veris Cauſis & Auxiliis interpretandi Linguam Hebræam Biblicam* eaſdem *anguſtias* omni periodo nudavimus.

Altera meditatio Cl. Drieſſen. *ad* Eccleſ. 7.

Reſtat *Viri Clariſſ. meditatio* ad *Eccl.* 7. 16. אל תהי צדיק הרבה *Ne ſis juſtus multum.* Ego commodius autumaram, *Ne ſis Rigidus*, vel Barbare, *Rigoroſus multum.* Id acuminis mihi & res commendabat, & membrum adjectum ואל תתחכם יותר *& ne compactum geras nimis.* i. e. Cave πυκνὸν degeneret in πεπηγὸς. Habes, ni fallor, *lumina* non injucunda *Linguæ* ſimul & *ſenſus*. Ad hæc *Diſſertator* noſter, „ *Verba in Eccleſiaſte non ſunt ipſius Salomonis* reſipiſ„ centis; *ſed Salomonis ante* carnaliter *aberrantis*, *quæ ipſe* „ *jam refutat. Vide meum Commentarium ſubnexum* ſapientiæ „ hujus mundi &c. &c." Id quam verum ſit alio in opere Commentario forte deprehendetur; nunc ne longiſſimæ diſcuſſionis æſtu abſorbear, terram non linquo: & ſuo in ſenſu abundare ſinens Cl. *Drieſſenium*, verbulo tantum monebo, ne minimum quidem propterea *Origini* Verborum צדק & חכם decedere, etiamſi explicationi hujus, aliorumque, textuum, quam propoſui, a Viris gravibus non accedatur: non enim *Origines* meæ in iſtis *explicationibus* fundantur, ſed firmiſſimis principiis, & fundamentis, aliunde adſtructæ, ſic *applicantur*, ad quorundam locorum illuſtrationem. Illa *applicatio* ſi minus vel *neceſſaria*, vel *legitima*,

ma, videatur, non intercedo: atque melioribus ſemper lubentiſſime concedam.

SECTIO XII.

Generoſiſſima Cl. Drieſſenii oppugnatio.

I. Si *Diſſertatio* Cl. *Drieſſenii* in pulpito Tibi ante oculos, mirabere, Lector, quid ſibi velit mea *interſectio*; nam ipſe *Diſſertator* continuata *Sectione* XI. ſic modo pergit. *Tandem V. D. p.* 241. *Manum de hac tabula tollenti, atque ad alia feſtinanti, ſuccurrit inſigne adhuc lumen, quo augeri poſſet Pſ.* 16. 6. *ex uſu illo figurato* naſi אף נחלת שפרה עלי *Etiam Hæreditas ſpecioſa eſt mihi. Nihil videtur deſiderari poſſe uberius; & tamen uberius quid efflореſcet ſi ſubſtituatur*, Naſus hæreditatis lectiſſimæ ſpecioſus eſt ſuper me. *Id quidem noſtris auribus inſuetum, ſed Orientali genio congruentiſſimum* &c. &c. *Contentus interim conjecturam hanc in medium contuliſſe, judicium Lectori relinquo; meumque ſuſtinebo, donec liquidius aliquid de Verbo* שפר *adfulſerit. Conf.* 1 *Sam.* 1: 7. &c. &c.

Finis coronat opus.

Habes particulam Verborum meorum, ex *Excerptis* Cl. *Diſſertatoris* iterum a me excerptam, ut pulchram *Coronidem* pulchro certamini impoſitam admirarere. Sic ergo Finis coronat opus: „*Judicet Lector. Quam quæſita eſt illa expoſitio ad Pſ.* XVI. *Quidni retinetur recepta Verſio* „Etiam? *Ubi in loco Samuelis portionem* ſpectabilem *dicit* „אפים, *non ſignificat* Naſum *ſed* vultum, faciem. *Hactenus igitur Linguæ Hebrææ Biblicæ Defectus Hodiernos* „*offendimus nullos, unde opus non eſt in ſuos illos Claſſes digeramus*". Non poterat decentius, & glorioſius, ſimul finiri. Non e vano jacit Cl. *Diſſertator*, *Hactenus Defectus hodiernos offendimus nullos*; nam ſtudioſiſſime id egit, ut nec ipſe *Defectuum* a me indicatorum *Claſſes* cerne-

neret; nec a *Lectoribus* ſuis eos diſcerni pateretur. *Præ-*

Scias ergo, candide Lector, *duas poſtremas Claſſes De-* *ſtre-*
fectuum uno longo ſaltu a Cl. *Diſſertatore* transmitti; *nuus* Cl.
atque in *ultima*, Exemplorum firmo agmine inſtructa, id Drieſ-
carpi, quod ipſe Ego leviſſimæ conjecturæ loco poſui; ſcru- ſenii *ſaltus.*
pulisque oneratum non in medio tantum reliqui; verum etiam ad quod judicium me meum ſuſtinere diſertis verbis commonui. Fortiſſimam enim vero Viri dextram! quæ etiam quod non tangere auſa, deſtruxit, atque ſubvertit. Ne interim neſcias, qui forte hæc leges, quid Cl. *Drieſſen.* plane intactum liquerit,

Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepidusque repente refugit.

inſpicias velim, non *pag.* 241. 243. ſed quæ a *pag.* 224. ad 241. late diſſerui. Ibi a *paragr.* CCXXXIII. ad CCXLIV. *Claſſis*
reperies *ſeptimam Claſſem Defectuum* qui adhuc hæreant *ſeptima* Defe-
in *Grammatica Hebræa*, ejuſdemque tum *Analytica*, tum ctuum.
Syntactica regione. Quam vellem *Nullos* hic *Defectus* dari, eviciſſet Cl. *Diſſertator*, ante, quam ego Spinoſiſſimam illam Scriptionem ſuſciperem, qua nuper *viam pandere conatus fui*, ad *Analogiam Linguæ Hebrææ* ab infinita illa mole *Anomaliarum*, ſub qua longa gemuit ſecula, vindicandam.
Octavæ Claſſis conſpectum aperit *Parag.* CCXLIV. uſque ad *Claſſis*
finem *Opuſculi*, complectens *integras Phraſes, formulaſque*, cœ- *octava.*
lo *Orientis* proprias, quas tum genius nationis erectior, & ſublimis, tum peculiare ingenium *Linguæ*, proſeminarit: ad quarum nativam venuſtatem, ac gratiam, nullo pacto penetrari queat, niſi *Literaturæ Orientalis* facula præluceat. Non ſtulte ſapuit Cl. *Diſſertator*, quod utriusque *Claſſis aciem* non tantum, ſed & *conſpectum*, fugiens, victorem ſeſe tulerit, omnesque meas copias profligatas, & diſſipatas, Ipſe promulgarit.

Sectio XIII.

Cl. Drieſſenius opima ſpolia legit.

I. Iterum nova *interſectio*. Nempe cuique ſuum tribuendum. Copiis meis fuſis, fugatiſque, victrices catervas, ut fieri aſſolet, vacuo in Campo explicare, & ſpolia legere incipit Cl. *Diſſertator*. Sic ergo magnifice porro, ut *victorem* decebat, ſeſe infert. „*Fateor non omnes voces*, „ *quas Hebræa Ling. olim habuit*, *in Scriptura comparent*; „ *ſed continentur illæ Voces & dictiones quæ ſufficiunt ad Diviniſſimum ejus argumentum Dogmaticum*, *Morale*, *Hiſtoricum*, *Typicum*, *Propheticum*, *Allegoricum notitiæ noſtræ* „ *inſinuandum planiſſime*, *diſtinctiſſime*, *copioſiſſime*, *vividiſſime*." Habes flumen. An lumen quoque adſit, videamus. Aliquid tandem *Fatetur* Vir Doctiſſ. ſed quod una manu dat, mox altera ut adimat, dextre curat: *contineri* nempe *in Scriptura* ait illas *voces* & *Dictiones quæ ſufficiant ad Diviniſſimum ejus argumentum* &c. *inſinuandum*. Hoc tantundem eſt, ac ſi diceres, in *Pindari Odis* contineri omnes illas voces, quibus *Pindarus Odas* ſuas, profundosque ſenſus ſub iis comprenſos, efferre voluit. Certe in *Pſalmis*, in *Jobo*, in *Proverbiis*, in *Moſe* & *Prophetis*, *continentur omnes illæ voces*, *quæ ſufficiunt ad Diviniſſimum eorum argumentum Dogmaticum*, *Morale* &c. &c. *notitiæ noſtræ inſinuandum planiſſime*, *diſtinctiſſime*, *copioſiſſime*, *vividiſſime*. Quis negat? Quæſtio eſt, an omnia, maxima, minima, *ſenſus ſublimiſſimos*, *Ornamenta ſplendida*, *Figuras excellentiſſimas*, *Divitias inexhauſtas*, ita *plane*, *diſtincte*, *copioſe*, *vivide*, aſſecuti ſimus, ut nec hocce ſeculo, nec ſequentibus, quicquam *Lucis* ſuperaddi queat. Adfirmat Cl. *Drieſſen*. Negat, & cum debita erga Magnos, qui nobis præluxere, Interpretes, veneratione, pernegat

Schul-

Schultenſius: negant, & pernegant, mecum omnes, qui quantum adhuc ſit quod neſciamus, quam diviteſque theſauros ſapientiæ Verbum Dei recondat, religioſe agnoſcunt.

Magnificum quid pro S.S. Theol. ſtudioſis.

A tam luminoſo Exordio profectum Diſſertatorem, nil niſi *Meteora* loqui, haud mirabere. „ Quo *igitur pauciores*, ita pergit, *ſunt voces*, & *dictiones*, *quæ tamen abundantiſſime ſufficiunt*, *eo facilius illas ſibi familiares reddit Linguæ Biblicæ ſtudioſus*, *in quo agnoſcimus non Linguæ pauperiem*, *ſed Dei benignitatem*, *& Sapientiam.* A renatis *Literis* nihil Sapientius auditum in *Republica Literaria*. Curabunt S. S. *Theologiæ Studioſi*, ut aureo Charactere deſcriptum Oraculum in *Muſeo* ſuſpendant. En aliud adhuc Cedro linendum. „ *Neque video*, *ſi jam ſupereſſent* Radices *&* derivata *quas & quæ Lingua Hebræa olim habuit* omnes *&* omnia, *quid* Lucis *adferrent* uberioris *Linguæ Biblicæ*, *quæ Lingua per ſe eſt plena*; *in eoque ſingularis quod omnis ejus conſtructio ſit Divina eundem habens Auctorem Spiritum S.* „ Sentisne? Cl. *Drieſſenius* tam potens eſt in *Hebraicis*, atque tam profunde Medullam *omnium Radicum* & *Derivatorum* introſpexit ad lumen *Logicum*, & *Metaphyſicum*, ut non videat *quid Uberioris Lucis* ipſi *accedere* poſſet, etiamſi *tota Lingua Hebræa*, in omni ſuo ambitu, *reviviſceret*, Ejuſque *Radices ac Derivata omnes*, *& omnia*, in *Muſeum* ejus intrarent. Nempe *Lingua Biblica* eſt *Lingua per ſe plena*; *omniſque ejus conſtructio Divina*, *Auctorem habens Sp. S.* Aquilinus enimvero volatus! quo ſupra nubes ſcandens Cl. *Diſſertator*, ſeſe terris, oculiſque ſimul noſtris, eripit. *Spiritum S. Auctorem* eſſe *Verbi*, & nos tenemus. *Omnem ejus conſtructionem eſſe Divinam*, concedo, ſi per *conſtructionem* intelligatur *conſcriptio*, qua *Sacri Scriptores* ſive *bona*, ſive *mala*, narraturi, & ſive *bonorum*, ſive *malorum hominum* dicta red-

Aliud Meteoron luminoſiſſimum.

dituri, nihil conſignarunt, niſi *Spiritu S. Auctore*; ita tamen ut idem ille *Spiritus* cuique *Scriptori Sacro ſuum* relinqueret *genium*, *ſuum* dicendi *Characterem*, *ſuumque* adeo *ſtilum Humanum*, in *Lingua* non utique *per ſe Divina*, ſed *Humana*, & *Hominibus Hebræis* vernacula. Qui hoc negaret, Fundamenta ipſa Revelationis, & Veritatis, in periculum adduceret; atque aperto ſeſe *Fanatiſmo* implicaret. Cl. *Drieſſenium* huc progreſſum, quum ait, *quæ Lingua per ſe plena eſt*, non crediderim, ſed exiſtimarem, eum nihil aliud voluiſſe, quam quod ante vidimus, *Voces quæ in Bibliis uſurpantur ſufficere ad Diviniſſimum argumentum eorundem nobis inſinuandum*. Atqui eodem jure *Lingua Græca Novi Teſtamenti*, *eundem* quoque *habens Auctorem* utique *Spiritum Sanctum*, *per ſe plena* dici poteſt, & debet. An tamen inde jam conſequetur, ad *Novi Teſtamenti intelligentiam* non deſiderari ampliorem *Linguæ Græcæ* copiam, quam quæ Sacratiſſimi illius Codicis cancellis continetur? Ecquid de *Lingua Biblica N. T.* etiam dicere ſuſtinebit Cl. *Diſſertator*, *Non video quid Lucis uberioris adferre poſſent omnes Græciæ Veteris Auctores*, atque adeo, *univerſa Lingua Græca*, *ejuſque Radices ac derivata omnes & omnia*. Ne quid in reſponſione reddenda erret Cl. *Theologus*, ſciat velim, me hac in *Quæſtione* per retorſionem ponenda, non rogare de *Doctrina Veritatis*, ſed de *Lingua*, qua *Cæleſtis* illa *Doctrina Hominibus Græca Lingua utentibus* tradita fuit. Expecto quid reſponſi ſim laturus, ut quo pacto mihi in poſterum *utroque* in *Teſtamento* explanando ſit verſandum, quibuſque ex Fontibus *cognitionem Linguæ Hebraicæ* & *Græcæ* haurire debeam, diſtincte, & diſerte, intelligere incipiam, reliquumque meum curſum ad iſtam Directionem intendam.

Libera- Sed *Liberalis* eſſe cœptat Cl. *Diſſertator*, ita pergens, „ *Il-*

Digitized by Google

„ *Illud largior*, *ſi* vox *&* conſtructio *quæ ſaltem legitur* ſe- *litas*
„ mel, *legeretur* ſæpius, *& ſi quarum* derivata *ſuperſunt*, *ſu-* *Viri.*
„ *pereſſent &* radices, *in illis locis ſignificatum propriiſſimum*
„ *facilius poſſe conſtitui.*„ Aliquantulum adhuc loci *uberiori Luci* videtur relinqui, & paululum ſaltem lucramur. Ne tamen altiores forte ſpiritus ſumeremus, *Liberalitatem* ita mox temperat, & caſtigat, prudentiſſimus *Diſputator*, *Quam*
„ *Sed confido* τ͂ *ἅπαξ λεγομένων ſignificatum*, *ſi non ubique* *tamen*
„ propriiſſimum, *eum ſaltem qui loci ſenſum non turbet* rea- *pruden-*
„ liter *figi poſſe ex nexu ſcopo* &c. *mediantibus illis quæ Deus* *tia tem-*
„ *ſupereſſe voluit Adminiculis*". Vides *Realis expoſitionis* fontes nunquam areſcere apud eum qui *Verſionibus* & *Lexicis* probe munitus; etiamſi *Litera* & *proprietas Linguæ* ipſum deficiat. Tantum poteſt, polletque, videlicet, *Logica*. En potentius adhuc ejuſdem numen. „ *Et quod* *perat.*
„ *ad* derivata *quorum* Radix *deſideretur*, *ſi vere deſideratur*, *Logi-*
„ *Radix qualis fuerit*, *quidque ſignificarit*, Judicio Logi- *cæ vir-*
„ co *adſequimur.*„ Cernis iſti *Logicæ* nihil inacceſſum, impervium nihil. Clauſula hæc eſt. „ *Credo etiam voces plu-* *tus in*
„ *res* Biliteras *&* Triliteras, *quæ perperam habentur pro* *Radici-*
„ Derivatis, *eſſe* primigenias, *& perperam illarum* Radi- *bus de-*
„ ces, *quæ ipſas in luce*, *vel majore luce*, *ponant*, *deſide-* *perditis*
„ *rari.* Fortiter, & providenter. Ne tantulum quidem, *enu-* *clean-* *dis.*
vel tantillum, *deſideratur* ad *Linguam Biblicam* ulterius illuſtrandam; omnia in pleno meridie lucent: atque *Mathematice* demonſtratum eſt, *defectus Hodiernos Linguæ Hebrææ* eſſe *nullos*, ac proinde non eſſe quod vel ſeculum noſtrum, vel univerſa poſteritas, uberiorem Lucem, quam Cl. *Drieſſen.* poſſidet, expectet. *Nihil uberioris lucis expectandum.*

Digitized by Google

Sectio XIV.

Admirabilis Colophon.

I. Iterum *Sectionem* peculiarem debeo Magnanimitati Cl. *Diſſertatoris*, qua *Colophonem* admirabilem univerſo certamini impoſuit; oſtenditque, ſe rerum pondera, atque momenta, de quibus mecum in congreſſum venit, intime exploraſſe, atque introſpexiſſe.

In ſemet inſurgit Cl. Diſſertator.

Orditur a generoſa quadam objectione, qua ſemet aggreditur. „ *Sed ais tandem, ſi vocum ſignificatus* primigenius univerſalis *ea qua volo methodo ſit veſtigandus & figendus, neque ex* Arabiſmo *qua V. D. voluit via repetendus; unde igitur eædem illæ voces Hebrææ* ſignificatus „ *magnam partem* figuratos *adeptæ ſunt apud Arabes?* " Ingenue, ut ſentis, & nobiliter. Agnoſcit Doctiſſ. *Diſſertator* ſummam *adfinitatem Dialecti Arabicæ* cum *Hebræa*; quam & alibi conceſſam liberalius, ac *Syſtema* Viri forte patitur, innuimus *pag.* 11. 12. ſupra. Hæc *Adfinitas*, tanta, ut qui *Limina* modo *Arabica* ſalutarit, eam confeſtim perſentiſcat. Hoc *Syſtematis* noſtri *Fundamentum*, & *Firmamentum*, directe tangere non ſuſtinens Cl. *Drieſſen.* argumentum inde oriundum ad *Methodum* noſtram ſupra omnem dubitationis aleam evehendum, oblique eludere conatur, inſinuans *Voces Hebræas apud Arabes ſignificatus magnam partem figuratos eſſe adeptas:* ac proinde *proprietatem Linguæ* ab iis repeti non poſſe. Valde ſubactum in *Hebraicis* ſimul, & *Arabicis*, eſſe oportet Cl. *Drieſſenium*, qui tam ſolide diſcernat utriuſque *Dialecti* characterem; atque apud *Hebræos* fere omnia *propria* & *primigenia* deprendat, apud *Arabes* omnia *figurata* & *ſecundaria*. Mihi contraria omnia liquent. In latiſſimum Campum, qui longius nos abduceret, me nunc non immitto. Reverenter tantum ponam reſponſionem, qua ſuac-

ſuæmet objectioni cumulatiſſime ſatisfactum a Cl. *Diſſer-* *Sibique*
tatore: „ *Quis dicat modum & rationem omnem?* " Credo *ſatiſ-*
equidem: nam nec *modum*, nec *rationem*, habet tota iſta *facit.*
argumentatio. Condigne ergo ſic pertexitur ratioci-
nium: „ *Poſſunt labente tempore voces aliquæ ita reſtringi* *Docta*
„ *ad ſubjecta quædam particularia, ut ſingularis ille & ſe-* *obſer-*
„ *cundarius earum ſignificatus jam videatur eſſe ipſarum pri-* *vatio.*
„ *migenius, qui tamen alius eſt, & univerſalior.* " Non
eſt quod dubitemus. Cl. *Drieſſenius* ipſe id ſuo Exem-
plo demonſtratum, atque in Orbis Eruditi oculis defi-
xum, voluit. Quos omnes *Latine* docti *ſecundarios* eſſe
ſciunt, pro *primigeniis* ipſe habet, *Convaleſcere*, *Rectius
ſe habere*, *recreare*, *refocillare ſe*. *Incendere*. *Facere ut
quid non cohæreat*, *ſive diſſolvendo*, *ſive conterendo*, *ſive
excutiendo* &c. &c. atque ita porro, per univerſam illam
ſeriem *verborum*, quibus *ſignificatum primigenium ſimplicem
proprium univerſalem*, verbis a me mala veſte indutis, ſe red-
diturum eſſe promittebat. Ambigere nequeo, quin ad hunc
modum *primigeniam ſignificationem* tenere ſtatuat, *Cogitare*,
Putare, *Diſputare*, *Diſſertare*, *Conſiderare*, *Examinare*,
Controverſiæ ſtatum tenere, *Judicare*, *Decernere*, *Decidere*;
& *Rebus certiſſimis Caliginem*, *Tenebras*, *Noctem*, *effun-
dere*. Geſtio videre, quam mox *Lumen Logicum*, &
Metaphyſicum, his, aliiſque infinitis vocabulis *Latinis* ac-
cendatur; ut quos *ſecundarios* eſſe *uſus* autumabant om-
nes noſtri Eruditi, *primarios* eſſe condiſcant.

II. Nempe etiam ad *Græcas*, & *Latinas*, *Origines* attendiſ- *Alia*
ſe Cl. *Drieſſen.* æque ac ad *Hebraicas*, ſequentia nobis in- *non mi-*
ſinuant. „ *Notus eſt ſpecialiſſimus* ȣ גאל *&* גאל *ſig-* *nus do-* *cta, &*
„ *nificatus ſub Lege Moſaica, & tamen vox ejuſque ſignifi-* *ſolida.*
„ *catus primigenius univerſalior jam extitit ante latam de*
„ *Legali Goële Legem*, *Job.* 19: 25. *Græcorum illæ di-*

„ *ctio-*

„ *ſtiones quæ adhibentur de Ludis Circis Certaminibus, illis* „ *uſu ſic evaſerunt* propriæ, *ut ille ſignificatus quem* „ *tunc acceperunt videatur* primus & proprius, *cum ſit* ſingularis & ſecundarius: *etenim voces omnes a* Carceribus „ *ad* Metas *jam diu exſtiterunt ante inſtitutos Ludos* &c. „ *ſuumque primigenium & univerſaliorem ſignificatum habuerunt.*" Ni monuiſſet Cl. *Diſſertator*, periculum erat, ne *Carceres* & *Metam* mactaſſem *ſignificatu primo* & *proprio*, una cum *Ludo*, *circo*, *certamine*. Nempe ne *Novaculam*, vel *Titionem*, *Logices* expers, caperem *proprie* pro *Rege*, veritus quoque fuit Vir prudentiſſimus, ut ſupra viſum. Subſumit itaque: „ *Rebus autem noviter* „ *inventis ſignificandis adhibuerunt voces quæ appoſitiſſimæ videbantur, quarumque ſic* ſignificatus primigenius & u„niverſalis *degeneravit uſu in* ſecundarium *illum. Idem* „ *accidere potuit* Arabiſmo, *præſertim ſi accedit genius in* „ figurata *dictione luxurians, per quem ex Vocibus a* primige„nio ſignificatu *deflexis*, *ad* Metaphoricum *naſcitur tandem* „ *Lingua maximam partem* Metaphorica, *ejuſque promtuaria* „ *Lexica.*" Si roges, quorſum telum hocce; ſcias *Diſſertatorem* noſtrum vincere velle, *maleſidam* eſſe *opem*, *lucemque*, *Arabicæ Dialecti*, quod tota, quanta quanta, in *Metaphoricam* degenerarit, atque *proprietatem Hebraicam* penitus exuerit. Quis Cl. *Drieſſenio*, pulchre haud dubie *Linguam Arabicam* callenti, fidenterque hæc aſſeveranti, fidem denegare audeat? Decretorium ergo hocce abeſſe non poterat. „ *Denique Lexicographi illi Arabes non di-* „ *cunt & ſimul probant illos ſuos ſignificatus eſſe* primige„nios, *ſed indicant uſus receptos: & quis ab ejuſmodi* Phi„loſophis *expectet erutas primas & ſimplices rerum notiones,* „ *in quibus vel ipſe* V. D. *alibi agnoſcit* ordinem nullum, „ nullum lumen *Criticum*; *addat* nullum *Metaphyſicum.*" Meis me telis dexterrime configit Cl. *Diſſert.* ut teneas illud

Iterum alia.

Omnium doctiſſima, & completiſſima.

Quatuor obſervationes de Arabum Lexicis, a me propoſitæ.

lud *alibi*, legendæ erunt quatuor illæ *Obſervationes Criticæ*, quas *pag.* 138. ad 142. de *Defect.* propoſui. *Prima* erat, *imperfecta* eſſe, omnibus in *Linguis*, præſtantiſſima quæque *Gloſſaria*, & *Lexica*: ac proinde nec in *Græcis*, nec in *Latinis*, nec in *Arabicis*, quicquam Viro dignum præſtari ab iis poſſe, qui e *Lexicis* tantum ſapiunt. *Secunda*, ad ambitum *Linguæ* alicujus, interioremque genium, non poſſe penetrari, niſi ex *copia*, & *Lectione* multorum *Auctorum*. Inde *tertio* inſinuavi, in *Lexicis Arabum* nec illum *Ordinem* lucere, nec illud radiare lumen *Criticum*, quod *Originibus Linguæ Arabicæ* ubique dextre aſſequendis ſufficiat. Adjeci, *quarto*, rationem, quod qui *Vernaculam* tantum *Linguam* callent, & tractant, neutiquam vel pro ſe ſatis perſpiciant, vel pro exteris exponant, quo pacto ſignificationes aliæ cum aliis cohæreant, aliæque ex aliis ſine confuſione propagentur. His *Obſervationibus* occurrendum mihi erat quorundam inſcitiæ, & temeritati; qui quum *Lexicon Arabicum* utcumque evolvere didicere, ſe ſatis copioſe ſubornatos autumant, ad *Linguæ Hebrææ* interiores ſinus, ac receſſus, perrimandos. Dexterrime ergo, ut ſentis, meo me gladio nunc jugulat Cl. *Diſſertator*, atque *Lexicographos Arabum* premit, ſapienter rogitans, *quis ab ejuſmodi Philoſophis expectet erutas primas, & ſimplices, rerum notiones?* ſimulque negans *ullum* iis *Metaphyſicum Lumen* ad *Origines Linguæ ſuæ* rite conſtituendas unquam adfulſiſſe.

Hinc dextre jugulor a Cl. Drieſſen.

Finiviſſem, niſi Cl. *Drieſſen.* paululum adhuc ſeque, meque, detinuiſſet, una alterave reflexiuncula, quas omittere nefas. „*Sed an igitur*, reſumit, *nullus eſt Arabiſ-* „ *mi uſus in Lingua Biblica? Certe idem, qui Syriaſmi,* „ *Chaldaiſmi* &c." Jam ſupra tactum p. 16. ut & alterum illud, multo modeſtiſſimum: „*Si quæris quæ Dialectorum* „ *in hoc uſu principatum teneat; non eſt opis meæ iſtam Li-*

Extremi conatus Cl. Diſſertatoris.

„ *tem componere*". Nil pote completius, aptiuſque, ad univerſæ *Diſſertationis* argumentum. Eidem cumulatiſſime quoque reſpondet tertium hocce: „ *Hoc teneo, ea,* „ *quam V. D. inflexit, via fruſtra* primigenios *vocum Hebræarum* ſignificatus *quæri apud Arabes. Attamen non* „ *diffiteor ex ſecundariis & figuratis, quos illi promunt, in* „ *bis illis juſto ratiocinio ad primigenios & ſimplices ſignificatus quem poſſe adſcendere: aliter vero ſi inſtituis ex tralatis* „ *Arabum ſignificationibus nativæ vocum notioni tenebras* „ *effundis.*" Scilicet Cl. *Diſſertatori* ſi credimus, in *Lingua Arabica* nil invenire eſt, niſi *ſecundarios*, & *figuratos*, *ſignificatus*. Inde per *juſtum ratiocinium* ad *primarios* & *ſimplices Hebræorum in bis illis adſcendi poſſe*, largitur. Quid ſi Ego jam, hac conceſſione, quam ſeriam ſuppono, utens, Cl. *Drieſſenium* planiſſime *Meum* ſalutare poſſim; etiamſi totum ſuum *Syſtema* retineat? Hoc quum non poſſit; nimiſque apertum ſit, & evidens omnibus, qui oculos habent, maximam partem *ſignificationum* in *Lingua Biblica* eſſe *ſecundariam* & *figuratam*; *primigenia* in totum *deficiente*; apud *Arabes* autem, una cum iiſdem *ſecundariis* & *figuratis*, etiam *primariam* plerumque occurrere, atque ſecundum certiſſima principia ſanioris *Critices* conſtitui poſſe; jam *dupliciter Meus* evadat neceſſe eſt Cl. *Drieſſen.* ſi levicula modo *Linguæ Arabicæ* notitia ſeſe imbui patiatur: atque *Linguas* non ut *Theologus*, & *Philoſophus*, in *abſtracto* contempletur, per regionem *Metaphyſicam* altius evolans, ſed ut *Philologus*, ac *Literator*, terram ſub pedibus retineat, in *concreto*, atque intra *ditionem Grammaticam*, ac *Rhetoricam*, ſeſe continere velit, ad *primigenios fontes* Vocabulorum, juxta cujuſque *Linguæ* genium, ſagaciter detegendos, indeque *ſecundarias poteſtates* per omne genus *Troporum* dextre & feliciter deducendas.

Lon-

Longiuſcule tamen ab hac noſtra *terra firma* adhuc abeſſe Cl. *Drieſſen.* percipio ex Clauſula mirificentiſſima, in qua ut Ipſe finit, ita & nos tandem deſinemus. „ *Ceterum quanti res ſit momenti a* ſecundariis *ſignificationibus adſcendere ad* ſignificatum abſtractum univerſalem, „ *qui ſignificatus univerſalis* purus *eſt*, *nihil imperfecti involvens*, *quod ſecundarius aliquando implicat*, *Ego oſtendi relate ad Auguſtiſſima Religionis noſtræ Myſteria* Tractat. „ *Vindiciæ locorum in Euangel. ſecundum Job.*" Reliqua non exſcribo: & Curioſum, ſi forte, Lectorem ad duas ultimas paginas *Diſſertationis* remitto. Deprendet inde, quod & ex tota hac *Pericope* relucet, Cl. *Drieſſenium* in *Abſtractis* habitare, atque *abſtractam* meditari *Linguam*, cujus *primariæ ſignificationes* ſint *puræ*, *univerſales*, a materia ſecretæ, quæ *nihil imperfecti involvant.* Ergo tantum inter *Origines Drieſſenianas*, & *Schultenſianas*, divortii, quantum inter *aëreas*, & *terrenas*, domos. Ego, cum curta mea ſupellectile, humi gradior; nubes ſublimi volatu tranare necdum didici, neque unquam, quæ mea eſt tarditas, condiſcam.

Metaphyſicam Linguam, *quæ nihil imperfecti involvat*, commenditatur Cl. Drieſſen.

PARS TERTIA VINDICIARUM EXHIBENS BREVES STRICTURAS IN CONSIDERATIONES CL. DRIESSENII AD NOVAM VERSIONEM JOBI.

Conſi-lium Cl. Conſi-derato-ris.

Quid occaſionem dederit Cl. *Drieſſenio* ad *Conſideratio-nes* ſuas in lucem edendas, vidimus *pag.* 1-4. Illuc, ne ulteriores nectam moras, remitto. *Septem plagulas*, quibus quicquid hactenus ad *novam Verſionem* commonendum habebat Cl. *Diſſertator*, breviter, & nervoſe, comprenſum, ita percurram, ut & mihi brevitatis curam ſediſſe appareat.

Caput Primum et Secundum.

*Apodi-ctica O-*rigo *Nomi-nis* אלהים, *a Cl.* Theol. *produ-cta.*

Ad *Caput primum*, & *ſecundum* ergo, nihil *Conſideratio-nis* incidit: niſi quod *Vſ.* 1. *Cap.* 1. reperiam *Originem* אלהים, *Apodictice demonſtratam:* quatenus *Nomen* hocce *ſingulariſſimum ad Creationem rerum e nihilo reſpectum habere* non dubitat graviſſimus *Theologus*, אלוה *primitivum Vocabulum* eſſe ſtatuens pro jure ſuo, quod per ſe deſignet *Deum Creatorem*, *& vi Creationis univerſi Dominum ac Rectorem*, *ſicque Judicem*, *atque Creaturæ rationalis ſummum Bonum*. Id in Natura. In Gratia, *illum qui*

quum

Digitized by Google

quum per peccatum certo reſpectu factus eſſet Non-Deus creaturæ, Non-ſummum Bonum, per Redemptionem rurſus factus ſit Deus, Dominus, Rector, Judex, ſummum Bonum ejuſdem. Hæc *Theologis* diſcutienda trado. Ego mea me *Grammatica* involvo, & remitto ad ejuſdem *pag.* 389. 390.

Caput Tertium.

Capitaliſſima Criſis ad vocem גלמוד.

Vſ. 7. oſtendi גלמוד, ex certiſſima *Origine*, ſonare *durum ſilicem*. Ad deductionem meam ſatis longam Cl. *Conſiderator* præciſe: „ *Non placet: primigenius ſignificatus eſt* ſolitarium eſſe. *Jeſ.* 49: 21. *convertitur cum* לבדי. *Aberrat V. D. a figura; non concipitur* „ effœta, *ſed* non maritata, *vel cui vir non cohabitat,* „ *ſolitaria: & in h. l. dicit quid oppoſitum Cantico.*" Conſideratiſſime omnia; ut nil ſupra. Apud *Eſajam* habes *Vſ.* 20. *Adbuc dicent Filii orbitatum tuarum* i.e. *quas* orba, *& omni* ſpe prolis deſtituta *in lucem edes*, *Anguſtus mibi locus* &c. Hinc *Vſ.* 21. ſubſumitur. *Et dixiſti in Corde tuo, quis mibi genuit boſce, & Ego* שכולה וגלמודה *orba, atque dura ſilex,* גולה וסורה *in captivitatem abducta, & ſegrex facta? illos ergo quis educavit? Ecce ego relicta eram* לבדי *ſolitaria: iſti undenam loci illi?* Si ibi גלמודה *non maritatam*, vel *cui maritus non cohabitat*, interpretatus eſſem, ex *nobili ſemine Dei* effeciſſem *genus ſpurium.* לבדי æque ad שכולה *orbam*, גולה *captivam*, & סורה *ſegregem* redit, quam ad גלמודה. Infeliciter ergo hinc collectum גלמוד proprie notare *ſolitarium*. Infelicius idem contra veritatis lucem defenſum. לְבַדִּי *ad ſolitudinem mei*, vi *compoſitionis* ſuæ, & *Originis*, ſonans, nihil

 com-

commune habet cum נלמוד, ſi *Originem* ſpectes; quamvis *ad duram ſilicem* etiam redactum dicant *Orientales*, qui *ſolitarius ſedet*. Si quis hoc jam malit, ſibi habeat: me meæ *ſterilis*, *& ſilicis inſtar congelatæ*, non pœnitet, etiamſi Cl. *Drieſſen.* illud *non placet* appoſuerit. Vis *ſterilitatis* etiam heic loci evidentiſſima. Quid ſit *Nox ſolitaria* oppoſita *Cantico*, tum intelligam, quando *Logicam* didicero. Hactenus quidem nec *Nocti*, nec *ſolitudini* meæ, *Canticum* afuit. Ex eadem quoque demum percipere potero, quid ſibi velit hæc Clauſula; „ *Subjecta ſi attendis, de quibus prædicatur non uno in loco,* „ *oportet omnino ſignificatum primum eſſe univerſalem.* " Contendat Cl. *Drieſſen.* ſuum *ſolitarium* cum meo *ex duritie congelato*, & *Metaphyſice* metiatur quid *univerſalius* ſit.

Curioſum quid Leviathane. Ad *Vſ.* 8. breviter Noſter. „ *Quam ego adoptavi verſio longe ſimplicior eſt. Eam vide; & quæ* „ *commentatus Cap.* XL. XLI. *de Leviathane.* " In *dilucidatione Analytica* ſcilicet habemus, „ *Qui excitaturi* „ *ſunt Balænam*; vel, *qui parati ſunt excitare Leviathan:* „ i. e. *tentare rem impoſſibilem periculique pleniſſimam*; „ *adeoque hic emergit ſenſus: Execrentur eum qui maledicunt* „ *diei* natali, *adeo ut ex deſperatione parati ſint excitare Leviathan*, i.e. *præſentiſſimo periculo ſe exponere ſpe finiendæ* „ *vitæ miſerrimæ.* " Simpliciſſimam enimvero ſimplicitatem! Ea tamen quomodo cum *Cap.* XL. conſiſtat, non exputo, nam ibi docemur, „ *Behemoth & Leviathan eſſe ejuſ-* „ *modi Belluam, qualis in natura hactenus non dabatur, ne-* „ *que nunc ſupereſt; quam Deus Jobo apparens eo ipſo tem-* „ *pore creaverit; ſive hoc factum fuerit* in viſione, *ſive re-* „ *vera.* " O porta Eburnea, quæ non moſtella nobis ſomniantibus non tantum, ſed & vigilantibus, ſæpe immittis.

Ad

De voce רשע.

Ad *Vſ.* 17. ubi רשע *irrequietum*, *irrequieto motu jactatum*, notare oſtendi, atque tum ex ſerie, tum ex proprietate *Linguæ*, adſtruxi, ſolidiſſimus *Conſiderator* hæc paucula ſtrinxit: „ *Sed* רשעים *nullibi habent illum ſignificatum, ſed ſemper ſignificatum oppoſitum* τῷ צדיק, „ *hoc vero* rigidum *nullo dicit in loco de quo dictum ad ipſius* Defectus &c. *pariter de loco Jeſ.* 49: 24. "

Quum ad *Verſionem* meam *Conſiderationes* ſuas deproperare voluerit Cl. *Drieſſen.* a *Commentatione*, in qua *ratio Verſionis* redditur, perlegenda, & expendenda, ſeſe legitime potuit abſolvere; alias enim infinita fuiſſet Lectio, & cura. Si interim reſponſi quid cupis ad Capitaliſſimam difficultatem redi ad *Sect.* XI. ſupra. Repeto tantum inde, *Anguſte judicat*, *qui anguſte habitat.*

Eliquatiſſima Originatio Cl. Drieſſen. ad שאנן.

Vſ. 18. Verbum שאנן, ex שלאנן contractum, reddidi, *Eliquata tranquillitate abundare.* Id *quæſitum* pronunciat Noſter, addens. „ *Primigenia notio* τȣ שאנן *eſt* „ id quod timori malo oppoſitum *eſt: Prov.* 1: 13. " Eliquatiſſimam habes *Originem*, & *limpiditatem* ipſam. Tu vide *Caput* III. harum *Originum*, quod totum *Radici* שלה illuſtrandæ datum. De שאנן, & שלאנן, ex שלה & אנן conflatis, agere volueram *Cap.* IV. ſed adverſi aliquid venti, neſcio unde reflantis, diſcuſſiunculas illas depopoſcit, quibus hoc, & reliqua *Capita*, impendi. Non mirabere ergo, ſi *Debitor* adhuc ſim *nominis*, quod me in *Originibus Hebraicis* diſſolviſſe, ad h. l. ſcripſi. Nempe haud præviderам, Cl. *Drieſſenium* pluſquam dimidiam partem hujus voluminis ablaturum.

Meditatiſſima Criſis.

Ad *Vſ.* 26. meis ita excerptis, vel carptis, prout æquum viſum fuit *Viro* Cl. hanc Ejuſdem *Epicriſin* aufero: „ *Mea verſio ſimplicior quia non intelligitur hic* irrequies „ præſens, ſed irrequietudo *illa* præſaga. *Errat*, *dum* „ ſignificatum primigenium τȣ שלו *exiſtimat inferre* de-

„ fæ-

Digitized by Google

„ fæcatam eliquationem rerum pinguium, *ſicque eſſe Me-*
„ *taphoricum. Hoc modo nomen Servatoris* שילה *Schilo ad*
„ eliquationem, *velut nomen Jeſu ad* ampliationem *per*
„ *Arabiſmum ſuum trahet nativo decore detracto. Verbi*
„ *notio primigenia eſt ea* tranquillitatis *ſive* veræ *ſive* falſæ.
„ *Hinc forte in Niph.* erravit, *&* errare fecit *in Hiphh.*" Quare V. D. *ſuam* vocet *Verſionem*, quæ paſſim in *Vernaculis* occurrit, ſcire averem; ſi tanti eſſet. *Irrequietudinem præſagam*, quam & alii hic tenent, non intendi; non alia, quæ obiter tantum attigi; ſed *præſentem irrequietem*, evidentiſſimum ex eo, quod *Jobus* nunquam tantam *molem moleſtiarum*, & *tentationum*, vel *præſagiit*, vel *præſagire potuit*. Verbum non addo. Senſus communis talia dictat; monſtrata ſaltem ſancit. Ad שלו nunc leget, ni grave, Cl. *Originator Cap.* III. hujus Libri; relegetque etiam quæ de ישע diſcuſſa *Sect.* I. *Vindic. Orig.*

Caput Quartum.

Caput IV. graviſſimis nodis tam *Linguæ*, quam *ſenſuum*, implicatum, me occupatiſſimum habuit. In eo *Fundamenta Hypotheſeos* circa *ſtatum Controverſiæ*, qua *Jobus* & *Amici* deinceps colliduntur, indicare cœpi. Et *Linguam*, & *Hypotheſin*, intactam nunc linquens *Conſiderator*, hac annotatiuncula me dimittit. „ *Ad Caput* IV. „ *V. D. alibi obſervabimus.*" Expectandum ergo mihi; donec *Alibi* illud venerit. Viciſſim quoque expectare poterit V. Cl. quæ & Ego ad *verum* Ejus *ſtatum Controverſiæ Jobum inter & Amicos*, quem in ruinoſiſſima verſione *Vſ.* 6. hujus *Capitis* fundare ſuſtinuit, obſervitanda habeo. Unum tamen quiddam non tempero, quin an-

Procraſtinatio prudens.

anticipem, quod quum in *Dilucidatione Analytica Vſ.* 17. hujus *Capitis* cum reliquis Interpretibus dediſſet V. D. *Numquid homo juſtificabitur præ Deo? an præ Factore ſuo purus erit vir?* atque ita *Oraculum*, de quo gloriatur *Eliphazus*, pro *Divino* accepiſſet: in *Dedicatione* tamen totus a ſemet deſciſcat, atque evincere ſatagat, *Oraculum* hocce *a Spiritu mendacii* eſſe profectum, qui *Doctrinam de Juſtificatione per Fidem* impugnans, hanc vocem ediderit, *An homo juſtus erit ex*, vel, *a Deo? & an vir purus erit ex Factore ſuo?* i. e. *a Deo tanquam judice Juſtus eſſe*, & *Jus aliquod habere apud Deum*, *declarabitur.* Conceſſit ſcilicet Vir Doctiſſ. in *noſtram* nunc *Verſionem*, eamque noſtris etiam argumentis adſtructum ivit; ita tamen ut quam ego inde elicueram *ſententiam*, *ex ore* ipſius *Dei profectam*, & *Cœleſtis Sapientiæ*, *juſtitiæ*, ac *Sanctitatis ſigillo impreſſam*, non verecundetur *abſurdam* pronunciare, atque nil reliquum eſſe ſubitario impetu contendat, quam ut hæc verba *a ſpiritu tenebrarum Eliphazo* inſpirata, producantur *adverſus Jobi Doctrinam*, *& religionem*, *quæ in hanc exeat impietatem & ſtultitiam*, Hominem habere aliquod jus apud Deum, ſive, *per Fidem poſſe & debere Juſtificari.* Doleo fortunas Veteris Amici, qui ne mecum navigaret, in ſcopulos ſemet impingere maluit, ad quos omnis ejus elaboratiſſima & Realiſſima in *Jobum* commentatio ita adhæreſcit, ut non poſſit non in ſe conteri, atque confringi. In *Diſſertationibus Jobeis* id ita demonſtratum dabo, ut ne Clariſſ. quidem *Drieſſen.* ipſe ea de re dubitaturus ſit.

Caput Quintum.

Ad *Vſ.* 5. cui, ut intricatiſſimo, a me graviter inſu- *Luci*

Digitized by Google

evidentiſſimæ reſiſtitur. datum, leviter hic a Cl. *Drieſſ.* notatum; *Quia* צמח „ *ſignificat comam, crinem, Cant.* 4: 1. &c. *facile ſine* „ *ope* Arabiſmi *intelligimus Hebræam aliquam Radicem extitiſſe* צמם Hirſutum comatum eſſe. *Hinc* צמים „ *piloſi horridi.* " Quæ hæc tandem factio, quod luci ipſi rebelletur; atque demonſtrationi evidentiſſimæ nebulas offudiſſe, amor putetur veritatis, & Zelus religioſus?

Infelix criſis. Ad *Vſ.* 6. 7. Satis liberaliter primo. „ *Non equidem* „ *abludit a nexu V. D. interpretatio.* " Mox tamen additur: „ *Sed neque noſtra, quæ mali Originem non niſi in* „ *ipſo ponit Hypocrita: quod admodum facit ad ſcopum Eli-* „ *phazi.* " An ergo id in *controverſia?* aut id probandum ceperat *Eliphazus*? Unicus viri *Scopus*, evincere, *Hypocriſin in terris non diu florere*, ſed *Dei plagis inde quantocyus extirpari.* Suaviter adjectum a Cl. *Drieſſen.* " *No-* „ *ſtra verſio magis cum* Linguæ genio *convenit, imo quidni.* „ *unice? ubi jungitur* מן *cum* יצא *naturaliter ſignificare* „ *debet, & in Sacris ſignificat,* Ortum *rei.* " An ego ergo *Occaſum* infero quum verto? *Non exibit e pulvere vanitas:* pro non *emicabit*, non *exorietur altius*, non *efflo-reſcet.* An negat Vir Doctiſſ. cum *genio Linguæ* conjunctum hunc uſum verbi *exire?* Scire aveo, quid peccaverim forte in *Hebraiſmum.* Satis me tuetur credo ſequens יצמח *germinabit.* Confer *Job.* 14: 2. כציץ יצא *ut flos exit* i. e. *emicat.* Quæ hic de *Theologia Eliphazi* circa *peccatum Originis* attigit Cl. *Theol.* non ſunt præſentis curæ; ſed *Diſſert. Jobeis* deputanda. Deſino in hocce, „ *Certe nihil obſtat cur* בני רשף *non ſint ſcintillæ.* " Atqui obſtat *Scopus, nexus, vis Orationis,* & *Linguæ*: ut in *Commentario* demonſtratum. Hæc *nihil* apud Cl. *Driaſſen.* videlicet.

Ad

Ad *Vſ.* 26. hæc notare placuit Cl. *Conſideratori.* *Infelicior alia.*
„ *Quid cogit ſtatuere* ꝫ כלח *ſignificatum primigenium eſſe*
„ dentes deſtringere? *Credo hunc ſignificatum admodum ſe-*
„ *cundarium eſſe. Vel ipſa* vox *eſt* primigenia, *vel* pri-
„ migenia *eſt* radix *aliqua nunc inuſitata* eſſe vultu corru-
„ gato. *Sed ſimplicius eſt vice verſa a* ſenio *dici* corruga-
„ tionem, *quia ſenes ſunt* vultu corrugato. *Quid illud*
„ dentes deſtringere, *ſingulare habet quod ſeni ſit proprium?*
Pro tam pulchra, & ſolida, obſervatione, opto Amico noſtro, ut & ipſe perveniat ad כלח *caperationem* illam *vultus ſenilis*, quæ *dentes nudare* cogit, atque tum experientia condiſcat, dari in *Senio* gradus; cujus *Culmen ſupremum* noſtrum hocce כלח, quod pauciſſimi attingunt. Ceterum *radix* illa nunc *inuſitata*, quam Cl. *Drieſſ.* ſagaciter reſtituit, atque ex ingenio mactat poteſtate *Corrugationis* & *Corrugati vultus*, eſt eadem quam ex *Arabia* reduxi, eademque notione mactavi. Gratulor mihi hancce concurſionem.

CAPUT SEXTUM.

Caput VI. tres tantum notulas, & miniatulas ceras, *Feſtinatio.* recepit. *Prima* ad *Vſ.* 3. allita. Dixeram ibi לוע in *Lexicis* pleriſque verti *abſorbſit*, ob *adfinitatem* cum בלע &c. at *genuinam* ejus *vim* eſſe, *uri* & quidem *æſtu interiore* &c. &c. Ad hæc Noſter. „ *Non tantum propter*
„ *adfinitatem cum* בלע, *ſed quia ſimplicem hunc ſignifica-*
„ *tum liquido colligimus ex locis ab ipſo V. D. allegatis in*
„ *quibus certe primigenius ſignificatus eſt* deglutire, abſor-
„ bere. *Quæ V. D. de* æſtuante ſiti *habet, ſunt antece-*
„ *dentia* ꝫ לוע; *poteſt quis eſſe* æſtuante aviditate *edendi &*
„ *bibendi, & tamen* non deglutire. *Quæ habet ad Obad.*

 „ *Vſ.*

Digitized by Google

,, *Vſ.* 16. *jam abeunt a fixo ab ipſo ſignificatu. Aliud eſt* ,, aduri æſtu Calicis venenati *jam hauſti*; *aliud* æſtuare ,, aviditate *edendi & bibendi.* " Invenuſtus enimvero mortalis ſum. Nec quum longus ſum in *Originibus*, intelligor: nec quum brevis, ut nunc, qui tamen *ſummam rei* diſtincte ſatis a me poſitam autumabam. Licetne ergo provocare a Cl. *Drieſſenio* nec-legente, ad legentem? Id commodius, credo, quam ut oſtendam Virum Doctiſſ. mentem meam ſubvertiſſe.

Suave quid. Altera cerula *Critica verſui 6.* addita. Agitur de vocibus תפל *ſputans*, *jejunum*; ex meo ſenſu; & ריר חלמות *ſaliva ſomnolentiæ*; quam pro *Rabbinico*, *albumine vitelli*, vi *Linguæ*, & *ſententiæ*, ſubſtitui. Ad hæc Cl. *Drieſſ.* ,, *Fateor locum eſſe difficilem*, *quia vox non amplius* ,, *occurrit. Sed quid opus eſt ire in Arabiam? Contineamus* ,, *nos intra Hebraiſmum Biblicum. Literam ſi in priore* ,, *membro premimus*, *intelligitur certe* aliquid quod comeditur, *ſed non* abſque ſale. *At vero* ſputans *quodvis*, ,, *&* ſalivam ſomnolentiæ, *nunquam comedimus vel* cum ,, *vel* ſine ſale. " Aciem judicii penetrantiſſimam! Reponantur quantocyus vetera illa, *inſulſum*, cum *Albumine vitelli.* Expectemus tamen; nam necdum omnia luſtrata. ,, *Ex Jer.* 23: 13. *apertum eſt*, *ſignificari* inſulſitatem, ἀτοπίαν. *Vel ſi mavelis* abſurditatem. *Quare* ,, *omnino videtur olim fuiſſe verbum* תפל abſurdum eſſe: ,, *vel ſi mavelis* contortum diſtortum perverſum eſſe. " Ergo ad *Logicam* Cl. *Drieſſen.* concludendum, *Abſurdum* eſſe *aliquid quod comeditur* non *abſque ſale* tamen. Jam ſentio, unde multis hominibus *palatum abſurdum* veniat. Eſitant nempe quotidie *abſurda*. Eſitant *contorta*, *diſtorta*, *perverſa*, nam תפל hæc ſignans, ſimul *vi literæ* conſignat *aliquid quod editur.*

Cona- Pergit V. Cl. ,, *Et quid ſi illud verbum legatur 2 Sam.*

,,22:

Digitized by Google

„ 22: 27. תתפל. *Legitur equidem Pſ.* 18: 27. תתפתל; *tus Criticus.*
„ *ſed* ת *Characteriſtico extruſo, & per Dageſh compenſato,*
„ *opus non eſt dicere factam inſuper tranſpoſitionem radica-*
„ *lium* פ & ת, *ſiquidem eſt verbum ejuſdem ſignificatus*
„ תפל *ſic ut utroque loco idem dicatur, ſed verbo non uno,*
„ *una litera variante. Et ne per verbum* תפל 2 *Sam.*
„ 22: 27. *Deo* quid abſurdi *tribuamus, ſignificet* תפל,
„ *quemadmodum* פתל, *in Niph. non tantum* contortus
„ diſtortus fuit, *ſed & luctatus fuit, & in Hitpah. non*
„ *tantum* contoitum *ſed &* luctatorem ſe præbuit. "
Inſeratur, poſt tam Capitalem Criſin, quantocius in *Lexica:* תפל *abſurdum eſſe:* item *contortum:* inde תִתַּפָּל 2 *Sam.* 22: 27. ſonat *Luctatorem agis*, atque cum תתפתל *Pſ.* 18: 27. intime conſonat, & conſpirat. Quid *Cocceјo*, quid *Altingio*, quid aliis principibus viris, de iſto תתפל viſum fuerit, reperies in *Inſtitut. Grammat.* p. 482. 483. noſtrumque ibidem conatum.

A digreſſiuncula *Critica* in viam redit Noſter, ſic re- *Cl. Drieſſen.*
ſumens: „ ריר *in genere ſignificat* FLUERE. *Vid. Lev.*
„ 15: 3. *inde* ריר ſaliva, 2 *Sam.* 21: 13. *Quid ſi jam*
„ *totam dictionem Metaphorice accipiamus*; An incondi- *ferme noſter factus.*
„ tum abſurdum ſermonem ſine ſale eſt qui comedat?
„ *Vide conſimilem phraſin* verba comedere *Jer.* 15: 16.
„ Et an ſapor in effluvio ſomnolentiæ? *In ſermone qui*
„ *fluit ex ore ſomnolenti, vel* in ſermone ſomniantis; *ſic*
„ *convenit cum* τοῖς LXX. *& cum nexu. Lubentius quidem*
„ חלמות *verto* ſomnium *quam* ſomnolentiam; ריר *eſt pro-*
„ *prie quid quod* fluit ex ore; ſaliva; ſputum. *Sed hic*
„ *eſt* ſermo *non pluris faciendus nec plus ſapidus quam ſpu-*
„ *tum:* " Totum jam *meum* cernis Cl. *Drieſſen.* nam qui in ריר חלמות *ſalivam ſomnolentiæ*, vel ſi mavelit, *ſomnii*, non addicentibus licet *Verſionibus*, & *Lexicis*,

(quin contra ſuam ipſius auctoritatem; nam in *Dilucidatione Analytica* habes *Albumen vitelli:*) qui, inquam, meum hocce admiſit, quo tandem ore, quo colore, תפל in hac ipſa ſerie pro *ſalivante*, & *jejuno*, recuſabit? niſi ipſe in ריר חלמות incidere pulchrum judicet. LXX. dederant ἐν ῥήμασι κενοῖς, *rem* videlicet, non *figuram* exprimentes. An omne κενόν Cl. *Drieſſenio* eſt *ſomnium*? Iiſdem תפל infelicius adhuc ἄρτος *panis*. Egregium vero fontem, ad *proprietatem* alicujus vocabuli figendam.

Liberalitas. *Vſ.* 26. Ibidem רוח pro *reſpirio* ſumſi. *Conſideratio* V. Cl. ſic ſonat. „ *Eum eſſe ſignificatum* ȝ רוח *non con-* „ *ſtat* &c. *Ceteroquin ſi per ſe eam ſpectes interpretatio non* „ *abludit. Cum nexu tamen magis convenit mea aliorumque in-* „ *terpretatio.*" Conferet ergo illam, & quidem non unam, qui volet; quin, ſi cum fundamento poſſit, præferet.

Caput Septimum.

Illiberalius quid. In *Caput* VII. multis ſalebris interciſum, una tantum notula incubuit ad *vs. 6. Dies mei leviſſime mibi de tela fugiunt*; *& conſumuntur expirante trama expectationis.* Habes pulcherrimam *Allegoriam*, & præiverant mihi, ut monui, magni Interpretes; qui ultima באפס תקוה dederant, *defectu fili.* Horum in numero etiam *Merc.* & *Cocc.* Cl. *Schmid.* malebat cum aliis, *ſine ſpe*, addita ratiuncula, quod תקוה extra *conſtructionem* inprimis ſit *ſpes.* Nempe in *Lexico* ſuo obſervaverat *Joſ.* 2. 18. תקות חוט השני *funiculum fili dibaphi*, in *conſtructionis* forma poſitum: unde an תקוה abſoluta forma eandem ſignificationem obtinere queat, addubitat Cl. *Theologus.* Addidit a-

aliam rationem, adhuc leviorem, & quæ, ut dicam quod res eſt, ne in mentem quidem cuiquam venire deberet. *Non memini*, inquit, *uſpiam in Scriptura Comparationem cum* tela *aut* textura *inſtitui ratione terminationis ex defectu: potius vero* finis velox *indicatur per* abruptionem fili *facilem*, *& ſubitaneam Jeſ.* 38. 12. Ex mente ergo *Theologi Argentoratenſis* locus *Jeſ.* 38. 12. nihil commune habet cum noſtro hocce. Appellavi *miram Criſin*; tanquam ſi *filum* non æque dici poſſet *expirare* heic loci, quam *abrumpi*, apud *Eſaiam*. Ad hæc Cl. *Drieſſen*. „ *Recta mihi videtur* Schmi- *Inadvertentia.*
„ dii *obſervatio quia non reſpicitur ad vitam* deſituram, *ſed*
„ *tam* velociter deſituram." Nimis celerabat Noſter. Perpendat primo, quid Cl. *Schmid.* voluerit, & dein, ſi poſſit, defendat. *Conſumuntur ſine ſpe*, per ſe nec *tardum*, nec *velox*. Ex membro *priore* jam de *Velocitate* conſtitit. Infelix ergo & altera inſtantia. „ *Poſterius ex interpreta-*
„ *tione V. D. nihil amplius diceret*". An ergo *Schmidius* vertens *conſumuntur ſine ſpe*, amplius quid dicit, quam ego dans, *conſumuntur expirante trama expectationis?* An non meum figuratius, pleniusque, in eundem plane ſenſum? Noſter erat Cl. *Drieſſen.* in *dilucidatione Analytica ſua*, ubi ipſe ſatis expreſſim: *Ita ut non ſit quod expectem.* Nunc, *Noſter* ut a me diffideret, ſecum, ut video, diffidium fecit. *eſt Cl.* *Tertia* ſequitur inſtantia. „ *Dein* תקוה, *quod ſolum uno* Drieſſen.
„ *in loco Joſ.* 2. 18. 21. *eo ſignificatu venit*, *non dicit* filum
„ *qualecunque*, *ſed vi Originationis* (*uti recte* Stockius) *pri-*
„ *migenie dicit* motum & tranſlationem ad certum termi-
„ num; *ſpecialius autem* congregare ſe ad certum locum,
„ funiculum, *qui motu & congregatione filorum fieri ſolet*,
„ *eſtque ſic non* filum *ſed* funiculus". Illam *Originationem Stockianam* caſſa nuce non emerim. Ex *uno*, *alterove*, loco, quanta ſit amplitudo vocabuli תקוה quatenus *funiculum*, *filumve*, notat, dijudicari nequit. Sufficit ſi *Dia-*

le-

Digitized by Google

lecti ad *filum* æque ac *funiculum* præeant.

In ſubtiliorem diſcuſſionem, quæ *Origini* conſtituendæ debetur, me non immitto: & finio in *quarta inſtantia*, qua meque ſeque ita jugulat Cl. *Drieſſen.* ut ambo tamen intacti maneamus: „*Deinde obſcurat hæc Verſio veram* „ *Jobi mentem*, *quæ eſt in hac vita Spiritualem & corporalem ſtatus ſui reſtitutionem*, *talem qualem nos ſæpius indicavimus*, *ſperandam non eſſe*". Jam viſum, meum *expirante trama expectationis* nihil differre a Cl. *Drieſſenii* illo, *ita ut non ſit quod expectem*, niſi quod hoc ſimplex, illud figuratum. Quæſtio ſupereſt, agatne *Jobus* de *mortalitatis conditione acerbiſſima* in *genere*; an de *miſeria extraordinaria* qua nunc oppreſſus jacebat, & unde ſe emerſurum deſperabat. Ego prius prætuli, ob rationes in *Comment.* exhibitas; ſi Cl. *Drieſſen.* poſterius non poſuerit, ut nunc, ſed ex *ſerie* evicerit, ei lubentes accedemus, atque iſtam *tramam expectationis* quam facillime iſti tunc ſenſui adaptabimus. Qui notam meam legerit, tam illiberaliter mecum agi mirabitur: nam diſerte dixi bonum eſſe ſenſum, ſive reddas, *deficiente trama*, ſive *deficiente expectatione*; ſed utrumque eleganter poſſe conjungi, ad *Allegoriam* complendam. Eſt genus Veteribus adamatum, & in ſtilo ſublimiore *Orientis* præſertim regnans. Si cujus palatum talibus non adficiatur, ſuo in guſtu, ſenſuque, eum abundare ſinemus. Caveat tamen ne carpat, ad quod adſpirare forte ſuamet culpa nequit.

CAPUT OCTAVUM.

Cavillatiuncula.

Ad *Caput* VIII. vix operæ pretium faciemus. *Vſ. 6.* hanc cerulam reperio. „ *Non eſt nova inſtantia ad Jobum* „ *Hypocriſeos arguendum*, *ſed promiſſum reſipiſcentiæ quam* „ *ſua-*

„ *ſuaſerat vſ. 5. annexum &c.*". Suave, ſupra quam dici poteſt, & conſideratiſſimæ ſpecimen Conſiderationis! Ego *notam* meam in tria membra diviſi. Ad prius *conditionate* elatum, *ſi purus rectusque tu*, cum altero *promiſſionem ferente* per *conditionem* iſtam connexum, annotaveram, *Jobum Hypocriſeos taxari quia Deus ſuper eum non evigilabat*, vel *æmulabatur*, ad eum ex tanta hac Calamitate vindicandum. Hoc qui negat, quid neget, & cur neget, plane mihi ne attendere quidem videtur.

Vſ. 13. Exhibui *Originem* vocabuli חנף *Hypocrita*, *Hypocrita*
in *Loripede*, ſive *eo qui ex intortione pedis claudicat.* Eſt, חנף
ut quivis ſentit, *imago Hypocriſeos vitio* pingendo unice *quaſi*
apta. Diſſentit tamen Cl. *Drieſſen.* „ *Claudicare non ex-* Lori-
„ *primit id quod verum* Hypocritæ formale *eſt*; *ſed quod* pes.
„ *ipſi cum aliis commune eſt.*" Cum quibus? an cum *probis?* Id vero prohibeat Deus, ut *Claudicatores* appellentur. Non uniatur anima mea illi ſocietati. Cum *improbis* ergo. At hi ſi *aperte nequam*, nemo eos *claudicare* dixit. *Claudicat* vel potius *non recto talo incedit*, non 'Ορθοποδεῖ, qui virtutem *ſimulat*, & *Hypocriſin exercet.* Adeone exciderat noſtro *Theologo* illud, 'Ορθοποδεῖν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, *Gal.* 2: 13. 14.?

An & *Apoſtolum* dicet *Verum formale Hypocriſeos* minus recte ſignaſſe? Sed video quid Virum Clariſſ. impulerit ad notulam non conſideratiſſimam. Ipſe jam *Tract. Homo Vet. & Nov.* hujus verbi *veram Originationem* & *notionem Hebræam* tradiderat in *pollutum eſſe*, & *quidem vitio aliquo interiore*, *velato*, *vel obnupto.* Hoc in officina *Metaphyſica* conflatum. Dicat nobis primo Cl. *Drieſſen.* unde venerit *Latinum* illud *polluere*; & quid differat a *Contaminare*; itemque ab *inquinare*: & tum videat.

Vſ. 18. Particula אם ſeriem impedit. Ut expedi- *Mater*
tior ea eſſet, aliquid in medium tuli, quod *non ultra Con-* *pro* materno
ſolo.

Ee jt-

jecturam valere volui: atque ſub hac cautione אם *Matrem*, pro *Materno ſolo* ſumi poſſe indicavi. Qui *conjecturas* prudenter propoſitas ex *Literis* excludit, viam veſtigandæ veritati occludit. Taxor tamen, quin & ſalſiuſcule tangor, (Jocus Cl. Drieſenii.) „ *Sed quid opus illis quæſitis illa generis* „ *Enallage*, *&* Matria *facienda ex* Patria? *Quæſo quid hic* „ *ad rem facit ſive arbor hic deſcripta*, *impii fortunati Emblema*, *ſit conſita in* ſolo patrio, *vel ſecundum V. D.* „ materno, *an vero in alio quovis. Attenditur modo quid* „ in ſolo, fundo, ſuo *luxurioſe germinans.* " Facete *Matria* mihi objectatur; quaſi ad *Latinæ Linguæ* legem loqui deberent *Orientales:* aut quaſi *Mater* pro *Materno ſolo* eſſet *ridicularium* quid. Utinam ſemper ſic tantum (Alter.) *Ridiculus* reperiar. Rogat, *ſecundo*, Vir Doctiſſ. necdum joco dimiſſo, *quid differat*, *in ſolo paterno*, *vel ſecundum me materno*, *conſita ſit arbor hæc*, *improbum pingens*, *an in quovis alio.* Pro *conſita ſit* ponere debuiſſet *Ariſtarchus* meus, *abſorbeatur*, *exſcindatur.* Si differentia forte necdum ſentiatur, monebo, tantum intereſſe, quantum inter *Ignominiam publicam*, *ad poſteroſque tranſmittendam pro Exemplo:* & inter *ignominiam occultam*, *oblivioneque ſepultam.* Qui in *materno ſolo exſcinditur* improbus fortunatiſſimus, qualem *Bildadus* cenſebat *Jobum*, inter *notos* non tantum, & *ſuos*, *infamis* redditur, ſed ad omnem poſteritatis memoriam infamatur, atque ſeculis cunctis

—— *Triſte jacet evitandumque Bidental.*

Qui contra alio, & alieno, in ſolo male periret; periiſſet tantum, reliqua *diritate ignominiæ*, & *infamiæ* non degravatus. Hæc ita defenſa ſunto, ut אם pro *Matre*, *ſic*

Digitized by Google

ſive *Materno ſolo*, ultra *Conjecturam* propterea non evaleſcat.

CAPUT NONUM.

Si Capiti huic nihil omnino adjeciſſet Cl. V. perſonæ ſuæ dignitati melius, credo, conſuluiſſet.

Ad *Vſ.* 7. *precarium* dixi, & *frigidum*, quin *temporibus contrarium*, quod nonnulli cogitarint de *Triduanis Ægyptiorum tenebris*. Nempe ante *Exitum Iſraëlitarum ex Ægypto* vixiſſe *Jobum*, indubitanter tenemus. Eadem ſententia ſedet Cl. *Conſideratori:* & tamen hic apponit: „ *Sed cur? vide quæ nos habemus p.* 170. *quæ cum triduanis illis tenebris pulchre conſpirant.* " Nempe ibi *Job.* 26: 12. 13. alluſum ſtatuit Noſter ad *Miracula Ægypti* poſtea demum extitura: ad quam rationem & nunc *triduanas illas tenebras* anticipet *Jobus*. Talibus refutandis me imparem profiteor. Qui *rationem* non curant, nulla *ratione* convinci poſſunt. *Prolepſis Cl. Drieſſ. ſoli placitura.*

Ad *Vſ.* 9. pulchram hanc miniatulam aufero. „ *Quæ porro habet ad hunc Vſ. legi poſſunt*; *omnia hactenus relinquuntur incerta.* " Sic ratio & religio facere jubent; quum nihil certi habemus. Semet ludunt, qui incertiſſima, quin ludicra, pro certis, & *Apodictice* demonſtratis, venditant. An tamen omnia *hactenus incerta* a me *relicta ſint*, æquiores Arbitri dijudicabunt. *Mira liberalitas Cl. Drieſſ.*

Vſ. 30. Sub finem ſubmonui, *Jobo unice*, in hac acerrima ſui defenſione, *ante oculos verſari Cauſæ ſuæ bonitatem*, *vitæque totius innocentiam* &c. *eamque virtutem limpidiſſimam*, *ac ſpeculo clariorem*, *deſignari nunc Emblemate* aquarum nivalium &c. &c. &c. Ad hæc *Theologus* noſter: „ *Sed an non intelligit omnis virtutis*, *ſinceritatis*, „ *prin-* *Singularis in me candor.*

„ *principium unicum*, juſtitiam imputatam? *an hæc non* „ *ſemper ut indivulſe connexa intelligit?* Nihil in hac gemina interrogatiuncula *æruginis*. Candidiſſimi ſinceritas pectoris ſpeculo nitidius inde relucet. Ne nives quidem candidiores. Egone ut *Fidem Jobi in Meſſiam* ejuſque *Juſtitiam* labefactem, qui toties totieſque eam confirmatiſſimam dedi? Egone ut hanc *Fidem ſpiritualis vitæ unicum principium*, *Radicemque* omnis *virtutis*, eſſe addubitem?

Non videns ipſiſſimis verbis a me conſignata.

Atqui paulo ante periodum a Cl. *Drieſſenio* excerptam, Cl. *Schmidii* criminationem a *Cocc.* noſtro depellens, diſertis verbis dixeram, *Jobum* in *Sponſore* utique *cenſendum:* atque etiam *ſerium Sanctimoniæ ſtudium ſine fide Juſtificante non poſſe concipi.* Quadrat ergo in Carptorem meum Amiciſſimum:

> —— *Fragili quærens illidere dentem*
> *Offendit ſolido* ——

CAPUT DECIMUM.

Conſideratiſſima criſis Cl. Drieſſ.

Vſ. 1. Infinita vis doloris *Jobei*, aliquid laxamenti quærens in querelis, ſic erumpit, *Dirupta crepat anima mea* &c. Hanc certiſſimam poteſtatem, una cum *Radice* נקט, ex *Dial. Arabum* reſtitui, atque adſtructam dedi; monuique etiam *Rad.* קוט, ad quam 'Ανομαλῶς noſtrum נקטה referri ſolet, eandem habere *Originem*, atque a *diſſiliendo cum fragore* emanaſſe *ſecundariam* vim *gravioris tædii.* Hæc non concoquens meus Cenſor, „ *Quæſita eſt*, inquit, *illa ex Arabiſmo notio. Cur reſ-* „ *puit* Hebræam notionem *receptam* ☧ קוט *faſtidire, fa-* „ *ſtidio, tædio adfici? An notionem illam Arabicam ſubje-* „ *ctis omnibus applices, ipſi etiam Deo, Pſ.* 95: 10. *Apage:*

„ *ge: quam recte dicitur* eum tædio adfectus tuli, *tam illud* „ *incongrue.* " Ut video paulului exarſit Cl. *Theologus*, atque neſcio quid indignationis Ei commovi, quod inclementius illud *Apage!* extorſit. Et cur quæſo? Quia *Pſ.* 95: 10. ex mea *Origine* jam vertendum erit, *quadraginta annos diruptus ſui propter generationem hancce.* Quanta incongruitas! Veretur, credo, Viri Zelus ne quid blaſphemum ferme, certe תפל *ſalivans*, & *jejunum*, ex calamo meo exciderit. Atqui *dirumpi* illud meum quid aliud quam *tædio adfici*, *diſſædere*; *præ tædio diſſilire?* Sed indecens eſt formula, & Deo injurioſa. Itane vero? Quid tunc *Eſechiele* fiet, qui *Cap.* 6: 9. de *Deo* auſus נשברתי את לבם הזונה *fractus ſum cum corde ipſorum fornicante.* Quid *Eſaia*, qui *Cap.* 1: 14. *Deum* inducit ſub *onere* velut *fatiſcentem.* Quid *Sacris Scriptoribus* in univerſum, quum quid ἀνθρωποπαθῶς enunciant, θεοπρεπῶς intelligendum? Omnibuſne illis ſuum *Apage!* intorquebit Cl. *Conſiderator?* Suſtineo me: neque Cl. *Theologo* fundamenta *Linguarum* non ſolum, ſed & *Scripturæ* ipſius, hoc pacto ſollicitanti gravis incumbo. Quid? an non in *Lexicis* ipſis occurrebat קוט *ſcindi*, *diſſecari moleſtia*, vel *contentione*, quam *tædium*, *languor*, *dolor*, *comitetur.* Cui hoc in *Linguis* incongruum, ei quid congruat, neſcio, niſi hoc, ut a *Linguis* religioſiſſime judicium abſtineat, ne incongrue judicando religionem ipſam minuiſſe reperiatur.

Vſ. 6. Criſis Cl. *Drieſſenii* ſic habet. „ *Quid opus eſt* „ *Jobo tam cruda tribuere? ſunt hæc a mente Jobi aliena.* „ *Non in eo ſitum eſt verum formale exceſſus Jobæi. De* „ *quo nos in Prolegom:* " Atquin, niſi tam *cruda* ex ore emiſiſſet *Jobus*, ubi eſſet *exceſſus?* Hæc per univerſum *Commentarium* fuſa, non ad unum verſiculum debent carpi, ſed per Examen totius *Hypotheſeos* revinci. Si

Altera item coſtiſſima.

per *mentem* intelligas, ut par eſt, *id quod Jobus* tunc ex *Adfectu* ipſum abripiente ſenſit, & verbis iſtis ſignificavit, hæc adeo *a mente Jobi non ſunt aliena*, ut quicquid eſt aliarum interpretationum inde plus minuſve videatur deflectere. Sin *Mentem Jobi* vocet Cl. *Drieſſen.* principium illud *ſanctificatæ rationis*, & *Fidei*, quod nunc per *Adfectum æſtuantem* opprimebatur, captio erit, non ſane decora.

Tertia multo providentiſſima.

Vſ. 15. Ultima verba ſic ad *ſeriem*, & *mentem conturbatam Jobi*, converto: *Satur ignominiæ & Spectator adflictionis meæ.* Id *Tragice* conceptum, atque enunciatum, explicui, *Infami ſupplicio meo ſupervivens non ſolum, ſed eidem velut adſtans, idque inſpectans.* In ea *Figura* pedem fixi. Dixi tamen, ראה pro רוה forte accipi poſſe, *Ebrius adflictionis meæ*, atque ita cum *præced.* שבע *ſatur ignominiæ* cohærere. Huc incumbit *Criſis*, ſic ſatis mollis. „ *Fateor ſenſus non eſt incommodus. Sed ſic literæ* „ *mutatio fit ſine neceſſitate. Quidni* שבע *eſt infinitivus* „ *Prov.* 20: 13.? *Et certe Cocceji, aliorumque, verſio eſt* „ *magis Emphatica.* " Adeone Cl. *Conſiderator* ne *Verſionem* quidem *meam* a ſe propoſitam conſideravit?

Quarta omnem ſuperans ſubtilitatem.

Vſ. 16. Nodum intricatiſſimum ita expedire conatus fui, ut *Jobus* ſe comparet *Leoni* qui *celſus quum iret*, *circumdatus fuerit ſubita indagine Dei.* Ad hæc Cl. *Drieſſen.* „ *Nihil certe habet incommodi mea aliorumque verſio. Nexus illud* tanquam Leo *rectius ad Deum refert*, *qui heic* „ *repræſentatur ut tremendus adverſarius.* " Quid tum poſtea? An non *tremendus adverſarius* manet Deus, qui *Leonem animoſe incedentem*, *Jobum*, *caſſibus* ſuis *circumcinxerit?* Dilutius adhuc: „ *juſtum eſſe* animoſum *inſtar Leonis* „ *notiſſimum eſt*, *at* celſum ire *ut Leonem*, *peregrinum prorſus.*" Stupeo, quum talia ſatis animoſe in me deſtringi video, ſub Oculis *Belgii*, *Orbiſque Literati.* An ergo *Cel-*

Digitized by Google

Celſus & *Animoſus* non unum idemque ſignant? An non ipſum noſtrum גאה *erectus, excelſus fuit*, tribuitur *Leonibus*? En aliud adhuc telum. „ *An etiam non ſit coacta il-* „ *la conſtructio Hebræa*, & accentus diſtinctivus *vetet illud* „ ſicut Leo *connecti cum verbo* יִגְאַה *judicent alii.*" Hoc vere eſt *omnem Lapidem movere*, etiamſi in Caput proprium recidere debeat. Qui aliquid in *Accentibus* intelligunt, meum multo nervoſius ſentient. Quod ſuum eſſe voluit V. Cl. dans, in *Dilucid. Analyt. An erigeretur?* nempe *Caput meum*; melius aliis reliquiſſet; eſt enim omnium infeliciſſimum, ob tres *quatuorve* rationes, quas promere nec lubet nunc, nec neceſſe eſt.

CAPUT UNDECIMUM.

Vſ. 4. Tango uſum elegantem verbi לָקַח *cepit, accepit*, in *conceptu*, & quidem ſpeciatim *palmæ*, quum *flore* Suavi-
ſeminis adſpergitur. Nota res ex *Hiſtoria Naturali*. Quan- culum.
tus in ea Cl. *Drieſſen* hinc cognoſcas: „ *ſi illa opinio*, in- quid.
„ quit, *ſit fabuloſa ſaltem inſerta ergo ex illa Hypotheſi Lin-* „ *gua Hebræa ficta formataque eſt ad exprimendam nugacem &* „ *fabuloſam Arabum opinionem.*" Satin' *Nugatores* videmur, qui ex *nugacibus*, & *fabuloſis*, commentis, non *Jobum* tantum illuſtremus, ſed & *Linguam Hebræam* inde *fingamus*, ac *formemus?* Quid dicam? Si tacuiſſet Vir Doctiſſ. *Philoſophus* manere potuiſſet.

Vſ. 11. Ob uſum illum ſignatiorem quo לא *Nihilum*, τὸ Argu-
μηδὲν converto, ſic ſtringor. „ *Supponit V. D* τὸ לא tum.
„ *ſubſtantive ſumi, ſed ſi vel adjectivum ſit: an etiam ſub-* „ *ſtantivum quod potius* אפס & אל, & *ſi vel ſubſtantive* „ *venit, an unquam venit ut* ſubjectum, *an vero ſemper* „ *ut* prædicatum? *Ad hæc V. D. non attendit. Ego ha-*

„ *Ete-*

Digitized by Google

„ *Etenus locum offendi nullum ubi veniat ſubſtantive*, *certe* „ *ubi veniat ſubjective.* " Satin' hæc perplexabilia? Quod nondum offendit Cl. *Drieſſen.* a me productum, & adſtructum reperiet, *Job.* 4: 6. Tota Ejus *Hypotheſis* ne in לא *τὸ μηδὲν* diſſiliret, periculum erat; alias ibi locus fuiſſet uſum huncce refellendi: ut & *Cap.* 4: 21. ubi exhibui לא נסע *Nihil convulſum* i. e. *diſſipatiſſimum* & ut ſic dicam *Nihiliſſimum*. Multo plura adhuc *Index* ſiſtet curioſis. Ea excutere non valde tutum Cl. *Conſideratori*.

Facilitatis in me Exemplum ſingulare.

Vſ. 18. Correxi quod Adoleſcens dederam ex *Arabiſmo* חפרת, *protegeris*; inſinuans nunc iſtam vim propagatam a *fodiendo*, & *foſſa ducta circummuniendo*: eamque *fodiendi* notionem hic commodiſſimum præſtare ſenſum. Cl. *Drieſſen.* in *Dilucidatione Analytica* non dedignatus immaturius meum judicium ſequi, & ipſe vertens ibi, *Protegeris*, etiam maturius hocce *ſuum* facere voluit: „ *Recte & ego cum ipſo meum* protegere *miſſum facio*, & „ *quemadmodum ipſe accipio.* " Gratia cumulatior fuiſſet, ni addidiſſet V. D. „ *Sed non opus eſt hoc ex Arabiſmo* „ *diſcere: docet hoc verbi Hebræi ſignificatus*, & *rei natu-* „ *ra.* חפר *eſt* fodere, *ſicut* foſſæ *circa urbium mœnia*, *vel* „ foſſæ ducuntur *ad cohibendos greges.* " Non diſcitur hoc ex *Dialecto Arab.* ſed ex ea illuſtratur, atque confirmatur. Mira res. Anno præterito *Protegi*, per conjecturam ex *Arabia* a me productum, meruerat inſeri in *Dilucidationem Analyticam* Cl. *Drieſſenii*, ibique tanquam dubio vacuum comparere. Unde ergo tam ſubito in odium adducta *Arabia*; & quidem tantum, ut pulvis ejus de pedibus excutiatur? Dicamne, poſt *novam Verſionem Jobi*, & *Hebræo-Arabicum* illud, quod iſto in Monumento relucere dixi, ne nomen quidem *Arabicæ Dialecti* amplius ſufferri?

Quid

Quid ſit, neſcio: neque in ſecretiora illa curioſus irrumpo.

Caput Duodecimum.

Ad *Vſ.* 4. annotare placuit Cl. *Conſideratori.* „ *Merentur equidem hæc expendi*; *ſed tamen ſimplicius eſt verba* קרא *&* ענה *ſueto ſignificatu accipere* &c." Sentio *univerſum Commentarium meum* tali *virgulæ* patere: & nil faciliuseſſe, quam ut totus, quantus quantus ille, fortiter iiſdem notulis compungatur. *Conſideratum quid.*

Vſ. 5. Iterum annotatum. „ *Simplex videtur V. D. Verſio*, *& meretur expendi.*" Contentus ſum: nec aliud quicquam requiro. *Aliud.*

Vſ. 6. Converſo ſtilo. „ *Mea Verſio eſt ſimplicior*, *& magis facit ad ſcopum ſequentis. Vide me ad h. l.*" Et ego eam *Vertendi rationem* a *Deodato*, & *Clerico*, allatam, attigi, atque ut *ſat rotundam* laudavi. Habet ergo iterum Cl. *Drieſſen.* materiam *conſiderationum*, quas *Univerſo Commentario* noſtro apponat. *Item aliud.*

Caput Decimum Tertium.

Ad *Vſ.* 10. Notatur denuo ſatis benigne: „ *Certe merentur hæc expendi. Vide tamen Cap.* 31: 27. *Pſ.* 101. 5. *Pſ.* 51. 8. *An forte* in re occulta, in myſterio, בסתר, *viis Dei cum ſuis myſterioſis in quibus vos ex nulla certa ſcientia*, *ſed ex præjudicio veſtro pronunciatis.* Venient forte, qui apponent, *non meretur expendi.* Certe alieniſſimum eſt, & *δὶς διὰ πασῶν* diſſonans ab eo, quod hic requiritur. *Benignum.*

Dorſum luti. *Vſ.* 12. In *Dorſa luti* hæc ſtrictura incidit. „ *Dorſa* „ *luti tamen ex Arabibus non citat. Quæ quæſo elegantia* „ *in* Dorſo luti *in hoc negotio? Quid cogit heic alium dare* „ *ſignificatum quam Cap.* 15. 26." Nil provulgatius, quam ut *Dorſum* apud *Arabes* veniat pro *Robore* ſive *hominis*, ſive *argumenti*, inter pugnandum. Id hic unice quadrat.

Quid ergo ſibi velit *Conſideratio* hæc, non ſatis percipia. *Dorſa* ſic ſumi, citatis *Arabibus* adſtruxi. Deſideranturne jam ex *Arabibus* inſuper *Dorſa luti*, pro *ſubſidiis infirmis*, *ineptisque?* An *lutum* non ubique *lutum?* Enim vero *pugionem plumbeum*, atque *ficulneum argumentum*, ne jam dicam *Dorſum luteum*.

Recoctum quid. *Vſ.* 14. hæc reperio. „ *Adſurgerem* V. D. *ſed dictio*, carnem ſuam ſuis tollere dentibus, *illud ſignificare nequit*, „ *vel aliud dicere*, *quam* in ſuummet corpus ſævire, *ſe ipſum dilaniare & hoc convenit cum nexu* &c." Nempe Cl. *Drieſſen*. anno præterito dederat, „ *propter quid auferam* „ *carnem meam dentibus meis ?* i. e. *cur in proprium corpus* „ *injurius ero*, *& ſæviam?*" Durum. Id nunc ita emollit, ac ſi ſenſus eſſet: „ *ſilere*, & *expirare ac mortem mihi* „ *concitare præſentiſſimam*, *unum idemque eſt*." Durius. Duriſſimum, quod ſubditur: „ *Occidi equidem nunc debeo*, „ *ſed non ego*, *ſed Deus me occidat*: &c." Quod a Cl. *Schmidio* prolatum, ut crudum plane rejeci, non ſatis decore, ut coctum, recens, ac dubio vacuum, nunc denuo mihi apponitur, recoctumque datur.

Generoſum. *Vſ.* 22. Valde mihi hic placere poſſem, ſi gloriola ducerer: nam Cl. *Drieſſenio* ita me dilaudare viſum: „ *ſatis recte in hoc loco hæc ſeſe habent ſecus ac in Capite antecedente Vſ.* 4. *& pariter cum meis legi velim.*

Ca-

Digitized by Google

Caput Decimum Quartum.

Vſ. 6. Satis molli manu. „ *Nihil repugnarem. Sed ille* Remiſſum.
„ *ſignificatus* ꝰ חדל ceſſare a moleſtia *non probatur.*
„ *Notat tale ceſſare quod* defectum *involvit*; *eſtque ipſiſſi-*
„ *mum verbum quod* vitam ceſſantem *exprimit Pſ.* 39. 5.
„ *Quare meæ aliorumque Verſioni inhæreo.*" Diceres me
ſola in arena aliquid cornicatum de חדל. Atqui hic eſt
ſenſus, quem *Doct. Belgæ* adoptarunt; quum חדל *laxum*
eſſe, *laxari*, ultro huc invitet. Probationem ſi deſideret
Cl. *Drieſſen.* inſpiciat *Cap.* 3. 17. חדלו רגז *laxantur a con-*
cuſſione. Alterum illud, quod Cl. *Drieſſen.* calculo ſuo
firmatum voluit, ſine *Parentheſi* non poteſt expediri; at-
que ὕστερον πρότερον inducit, Ὁμηρικῶς. Lectiſſimum, &
Lectione plurima ſubactiſſimum, prodit judicium, quod
ſubditur. „ *Mox vers. ſeq. eundem habet ſignificatum. Quis*
„ *credat unum idemque Verbum fere uno halitu prolatum tam*
„ *diſparata dicere?*" Nempe *ceſſare a moleſtia*, & *ceſſare a*
vita. Anguſte judicat, qui anguſte habitat. Legat Cl.
Drieſſen. Veteres Tragicos tantum; ne nimis eum onerem,
& ſcrupulis ſuis ſemet ipſe levabit. Sed ne eſt quidem *ſi-*
gnificatus idem; nam לא תחדל ibi valet *non flacceſcit*, per
λιτότητα, pro *vegetus eſt.*

In *Vſ.* 12. 13. 14. 15. una ſpongja *Verſionem*, & *com-* Magna ſpongia.
mentationem, delet. „ *Quæ ad hos verſus commentatur*
„ *abeunt a vera Hypotheſi*; *ſi placet illum meque ad illos*
„ *verſus lege.* Sua magis quam mea Cl. *Drieſſenio* place-
re, nec ego, nec quiſquam mortalis, mirabitur. Ite-
rum materia pro *Conſiderationibus perpetuis*, ad *perpetuum*
meum *Commentarium.*

Vſ. 16. Hiſce pauculis expedior. „ *Nimis duriter lo-* Benigniſſimum.

„ *quentem facit Jobum, & perperam heic rurſus* τὸ לא „ ſubſtantive & ſubjective *accipit: ita nunquam venit, ne-* „ *que Jeſ.* 55: 1. " An metuebat Cl. *Drieſſen.* ne locum iſtum *Jeſajæ* pro *uſu ſubſtantivo* laudarem? Eſt quod gratias ei referam, quod ita imbecillitati judicii mei occurrere e longinquo dignetur. Reliquis ſatis factum *Cap.* 11: 11. ſupra.

Caput Decimum Quintum.

Sui ſemper ſimilis Cl. Drieſſ.

Vſ. 18. 19. Sic dimittor: „ *Quos ego per* Sapientes il- „ los *intelligam jam dixi in Dedicatione. Id ſaltem moneo* „ *verba Vſ.* 18. *pro genio Linguæ verti debere Imperſo-* „ *naliter, quod Patres ipſorum* celatum non eſt, *vel,* „ *quod Patres ipſorum* celati non ſunt. *Crepat igitur Eſa-* „ *vitarum Sapientiam, quam Deus Eſavum, ab eoque pro-* „ *xime prognatos, celatos noluerit.*" Saniora erant, quæ V. D. dederat in *Dilucidatione Analytica.* Iterum, ut a me divortium faceret, a ſemet ipſo divertit; eaque miſcuit in *Dedicatione*, quæ Cl. *Drieſſenium* cum Cl. *Drieſſenio* pugnantem, atque colliſum, uno in Libro nobis ſiſtunt.

A me diſſidens idem mecum dicit.

Vſ. 22. Dixi Cl. *Cocc.* verbum צפוי *notione activa* ſumſiſſe pro *præſtolatur gladium*; ſed præſtare *ex alto Captatus ad gladium*, quod & in *Belgica* noſtra expreſſum, &c. Ad hæc Cl. *Conſiderator.* „ *Si non placet Cocceji il-* „ *lud* præſtolatur gladium i. e. *eum expectans & ſuſpicans* „ *ſemper eſt, qualem vim* ſ paul *in verbis intranſitivis* A- „ ctivam *vide Jud.* 8: 11. *Jeſ.* 26: 3. & *Pſ.* 103: 4. „ *verte ſimplicius cum Syro* exploratus eſt. " Edat mihi velim Cl *Drieſſen.* quid jam ultimum illud *exploratus eſt* a meo *captatus eſt*, & quidem *ex alto, e ſpecula* quaſi, differat. Ego id ita geminum germanum video, ut ſi ve-

velit Cl. *Conſiderator*, pro *Captatus* & *cui imminetur*, ſubſtituere poſſit, *Exploratus*; ut ſic nihil ſit, quod concordiam noſtram dirimat.

Vſ. 24. Illuſtravi vocabulum כידור; atque ita in tuto collocavi; ut nullos amplius fluctus, quibus multum diuque jactatum fuit, metuat. Cl. *Drieſſen.* directe nil audens, ex obliquo ictum fert. „ *Vide*, inquit, *an hæc* „ *cum accentuatione conveniant: & quidni* כידור *confers* „ *cum Jeſ.* 22: 18. & 29: 13. " Non multum adhuc, ut video, in *accentuationis myſteriis* ſibi arrogatum voluit Noſter, ſed aliorum judicio hæcce delegata. Quid nobis de *Accentibus* ſedeat, dictum in *Inſtitut. Grammat. pag.* 86-89. Alterum illud *Quidni?* non poteſt proficiſci, niſi ab iis qui luci repugnant: nam כַּדּוּר in duobus illis *Eſajæ* locis certiſſime eſt *compoſitum e tribus*, pro כְּהַדּוּר, ut in *Commentario* tactum; atque alibi luculenter poſt magnos Viros comprobatum. Hoc cum כידור a *Rad. deperdita* כדר, nihil habet commune. *Libera-le quid.*

Vſ. 31. Alius ex obliquo ictus. „ *Vide an hæc iterum* „ *ſint contra accentuationem. Certe ſi* שו *&* שוא *idem* „ *priori loco dicat* impietatem, *poſteriori ejus* pœnam *quæ* „ *bona facit evaneſcere, ſic erit Aleph per Apocopen reſectum* „ *quod ſit ſæpius.* " Confer ſis *Dilucidationem Analyticam*, ubi vertitur; *Ne confidat Nihilo qui deceptus erat: nam Nihilum erit ejus penſatio.* Quid eſſet, divinandum reliquit *Jobi* Explanator. Si prius *Nihilum* ſit *inanitas vitii*, poſterius *inanitas* i. e. *privatio fortunarum*, habebis, quod blandiri queat. Cumulatius tamen, *ne confidat Culmini fortunarum, qui deceptus eſt*, & inebriatus quaſi, proſperitate; *nam inanitas erit ejus viciſſitudo* vel *penſatio ejus.* Cumulatiſſimum, quod in *Verſione* expreſſi. *Aliud.*

Ad *Vſ.* 35. Aliquid mirificum reperio. „ *Vide an* *Mirificus nexus.*

 „ *con-*

Digitized by Google

„ *connecti poſſit cum antecedenti verſu*; *Ignis edit* τὸ conci-
„ pere, parere, *&* *venter eorum qui parat fraudem*, *ut*
„ *quod conceperant* parere, i. e. *effectum dare poſſint*. "
Non intelliges connexionis ſuavitatem, niſi textum inſpexeris; quin ne ſic quidem, vereor, intelliges. Meus ſaltem ſtupor nihil hic diſcernit. Voluitne V. D. *Ignis edet tentoria muneris*, edet, inquam, *Concipere moleſtiam & parere vanitatem*, *& ventrem eorum fraudis paratorem?* Sic viderem aliquid ſaltem ſententiæ; nec tamen inventori ejus inviderem. Iterum confer *Dilucidationem Analyticam*.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Cl. Drieſſen. ſecum commiſſus.

Ad *Vſ.* 5. Hæc deſtricta: „ *Mibi adbuc placet interrogative priora accipere & ſi* ניד *non* agitationem *ſed*
„ condolentiam *vertere velis*, *etiam redde*, & an cohibe-
„ retur condolentia labiorum meorum? " Atqui in *Dilucidatione Analytica* datum fuit cum adfirmatione; *Roborarem vos ore meo*, *& comploratio labiorum meorum parceret*. Ergo Cl. *Drieſſenium* Cl. *Drieſſenio* permitto, & committo, ad litem iſtam tranſigendam: ut ſaltem ſciam quicum pugnem.

Splendida lumina, & acumina.

Vſ. 8. Multa ſe offerunt *conſideratiſſima*, quæ *Critica* ipſa dictaſſe videtur. „ *Non intercederem quo minus ipſius*
„ *verſio meæ aliorumque præferatur. Sed non video* menda-
„ cium *ita paſſive capi poſſe. Simile quod adfert diſ-*
„ *ſimile eſt. Sit* violentia mea, *violentia mibi illata*,
„ *binc* mendacium meum *non eſt mendacium adver-*
„ *ſus me effutitum*; *aliter quodad ejusmodi converſio-*
„ *nem ſe res babet in iis quæ* moraliter mala, *& in iis*
„ *quæ ſaltem* Phyſice mala *ſunt*; *in bis quid* active
„ *&*

Digitized by Google

„ *&* paſſive *accipi poteſt*; *non pariter in illis. Obtineat*
„ *igitur hactenus notio* ſ corrugandi *&* macie, *quæ certe*
„ *hactenus ſimpliciſſima eſt*, *ex Pſ.* 109: 12. *Miror au-*
„ *tem cur heic ſaltem* prima vice *non laudet* τὺς LXX. *qui*
„ *tam pulchram Verſionem ipſi præiverunt*, *de quo tamen*
„ *nihil monet* V. D. " In omnibus membris hujus pe-
riodi Limam agnoſcas, cui nihil par, aut ſecundum.
Primo etiamſi *violentia mea* חמסי, *paſſive* venire queat, *Pri-*
pro *mihi illata*; hinc tamen בחשי *mendacium meum* non *mum.*
continuo eſt *mendacium adverſus me effutitum*. Et quare
non? Quia, *ſecundo*, poſterius hoc eſt *malum morale*, *Secun-*
quum prius ſit *Phyſicum*; ubi iſti *converſioni* locus non eſt. *dum.*
Atquin, Doctiſſime *Conſiderator*, חמסי *violentia mea* in lo-
cis a me allegatis *Gen.* 16: 5. *Jer.* 51: 34. &c. etiam
malum morale eſt, deſignans *injuriam graviorem*. Hic uſus
adfixi poſſeſſivi & in *Codice Sacro*, & in *Græcis Latiniſque*
Auctoribus, tam creber, ut qui eum ignoret, hoc in ge-
nere non multum didiciſſe cenſendus ſit. Et tamen di-
ſerte monueram, me *Jod Paragogicum* præferre; atque
inde in *Verſione* expreſſeram *Aperta mihi falſitas*. Ni- *Ter-*
mis ſecure ergo, *tertio*, *macies* ex *Morbonia*, una cum *tium.*
rugis in קמט, revocatur; ac ſi nihil actum eſſet; quum,
ipſe V. D *quarto* vocet *pulchram verſionem*, eam ſimul a *Quar-*
me *non nimis pulcre* τοῖς LXX. ſublectam inſinuans. Eo- *tum.*
rum *Verſio* ſic habet: Εἰς μαρτύριον ἐγενήθη, καὶ ἀνέστη ἐν
ἐμοὶ τὸ ψεῦδός μου, κατὰ πρόσωπόν μου ἀνταπεκρίθη. Hic *pri-*
ma ſaltem *vice* τὺς LXX. *a me laudari debuiſſe* inferens
Cl. *Conſiderator*, & neſcio qua furti ſuſpiciuncula me fe-
riens, bene facit quod pro *Alexandrinis*, ſcilicet, æmu-
letur. Expecto, ut quem non *deformem*, ſed *informem*,
& *abortivum* plane, *partum* appellare auſus fui in *Præfatio-*
ne, *Græcum Jobum*, non a LXX. utique, ſed ab igno-
to *turbatore* potius, quam *Interprete*, editum, brevi a
ca-

calumniis hiſce meis vindicet Cl. *Drieſſenius*, atque ita *Semi-Voſſianiſmum* ſuum coronet.

Caput Decimum Septimum.

N.bil. *Delio natatore* opus eſſe dixi, ad hujus *Capitis* profundiſſimi, & ſcopuloſiſſimi, ſenſum expiſcandum. Ad illud in præſenti Nihil annotatum. In *Dedicatione* tantum verbulum reperio ad *Vſ.* 3. & 4. de quo in *examine novæ Hypotheſeos Drieſſenianæ*, cui ſuum in *Diſſertationibus Jobeis* locum deſtinamus, accuratius diſpicietur.

Caput Decimum Octavum.

Capti-uncula. *Vſ.* 2. Ad Verſionem, *Quouſque ponetis captioſos laqueos ſermonibus*; hanc deprendo captiunculam: „ *Sed ſic alius* „ *emerget ſenſus, nempe non per* captioſos ſermones *aliis* „ *ponere laqueos, ſed* ipſis ſermonibus *ponere laqueos, ve-* „ *nari ipſos ſermones non ſuos ſed aliorum. Tenemus ergo* „ *receptam Verſionem. Si τὸ* קִנְץ *non occurrit alibi; occur-* „ *rit hic. Et quidni Dagesh in Nun reſolvatur ut in* „ אנבה מנדה חנטין. " Hæc non plebeja pulpa; ſed pulpamentum palatis eruditis tergendis. Dixeram tamen diſerte, *Laqueos venatorios ſermonibus* egregie poni, pro *ſermonum*; ut ſit *quaſi ſermonibus intertextos* & *internexos*. Nempe *Jobeos ſermones*, ut *verſutos*, *captioſos*, *laqueis internexos*, ad Deum, & Amicos calumnia circumveniendum, increpitat *Bildadus*. Cl. *Drieſſen.* vereri videtur ne ipſum *Jobum Venatorem* faciam, & *Captatorem ſuorummet Verborum*. Poſſet alicui non diſplicere, *Quouſ-*

que

que ponetis captioſos laqueos ſermonibus, nempe *noſtris* &c.? Mihi id minus placere, ipſo ſilentio indicavi. Ad reliqua reſponſum ſuum inveniet Cl. *Drieſſen.* in *Inſtit. Gramm. pag.* 471.

Vſ. 8. Qui *Cothurnum Tragicum* a *Socco* diſtinguere va- *Styli* lent, ſtatim ſentiunt, cur dederim; *Nam jactus factus peritia.* *eſt reti ad pedes ejus.* Hoc a ſublimi ad humile detrahit Cl. *Conſiderator*, quum hanc cerulam apponit: *Simplicius certe eſt*, *immiſſus eſt ipſe in rete pedibus ſuis.* Gaudeat ergo ſua ſimplicitate. De talibus non diſcepto.

Vſ. 9. Evici ex h. l. צמים eſſe inter nomina *Retium*, *Meta-* eoque in genere aliquid *nodoſiſſimum* & *nexibus implicatiſſi- phyſi-* *mum* ſignari, a *Radice* צמם *nexuit*, *inſtrinxit.* Longe *cum.* aliud ſedet Cl. *Drieſſen.* conſideratiſſime hæc ponenti: „ *Vide de his ad Cap.* 5: 5. *Si* ʒ צמם *ſignificatus primi-* „ *genius ſit* eſſe piloſum hirſutum, *potius primario dicet* „ *eſſe* crinibus diſſolutis, *quam* conſtrictis.” Habes iterum pulpamentum *Metaphyſicum.* צמם *Crinibus diſſolutis fuit.* Ubi? in cerebro Inventoris. Laudabile enimvero ſtudium veritatis!

Vſ. 13. Capitaliſſima conſideratio. „ *Quod ex* Coc- *Capita-* „ cejo *adducit*, *mihi magis placet. Alia in his notio eſt* ʒ *le.* „ filii & filiæ, & ʒ primigeniti.” Conferendus *Commentarius* meus, ut quid ſibi ultima velint, percipiatur. Ego ſuum *magis placet* cuique placidiſſime reliqui ſemper, & relinquam.

Vſ. 14. Ex *Conſtructione*, & *Linguæ* genio, liquido *Conſi-* conſtare potuit de Verſione, *Gradientur in eum*, *inſtar Re- deratiſ-* *gis*, *terrores.* למלך *ad Regem*, pro *ad modum Regis*, in *ſimum.* ſtylo ſublimiore peritis ſatis ſe inſinuat, & commendat, vel ſine exemplis. Adduxi tamen geminum germanum ex *Exod.* 32. פרע לשמצה *diſturbavit ad Sphærulam*, pro *ad modum Sphærulæ.* Cl. *Nold. Concord. Partic.* alia con-

 geſ-

Digitized by Google

geſſit. Plurimi in ללא לה *Cap.* 39: 16. eundem uſum tenent. Vide jam *Criſin* æquiſſimam. „ *Sed ille* § ל „ *ſignificatus non conſtat. Adferenda eſſent loca idonea quæ* „ *hunc non alium admitterent. Multis in locis ſignificat* ſe- „ cundum, juxta, *ſignificatque aliquid quod cum rei natu-* „ *ra convenit; ubi comparationem dicat, & vertendum ſit* „ inſtar, *locum hactenus comperi nullum. Quem ex* Jobo „ *adducit, rem non conficit.* כ *ſimilitudinis omiſſum eſt,* „ *quod ſit millies. Incumbit V. D. loca adducere quæ no-* „ *vos quos cudit ſignificatus, non alios, poſſint promere: hoc* „ *propterea moneo, quia non demonſtratum illum ſignificatum* „ *locis plurimis perperam aptat, unde non poteſt non obſcurari* „ *vera illorum mens.* " Sapientiſſime Cl. *Drieſſen.* prætervidit Arcem cauſæ, & firmamenta hujus *Verſionis*, ex viſceribus contextus repetita; ut fortiſſimam ſuam dextram exerceret in *particulam* ל, ac ſi in ea omne meum præſidium collocaſſem. In *Strategematis* hiſce conſummatum Noſtrum, ſæpiſſime deprendere licuit. Quid *Job.* 39: 16. teneri debeat, *ibidem* a me indicatum. Pulvis quem ſparſit Cl. *Conſiderator*, oculatos oculis ſuis recte uti non impediet.

Caput Decimum Nonum.

Meditatiſſimum. Ad *Vſ.* 6. hanc ſuſtineo notulam. „ *Durior verſio. Melius* τὸ incurvare *reſpondet cum ſequentibus.* „ Nempe diſputant Interpretes, vertendumne ſit verbum עִוְּתָנִי *pervertit me, curvavit jus meum* : an *incurvavit me graviſſimis calamitatibus.* Ego prius evici ex *ſerie univerſa*, & *Adfectu* incitatiſſimo, quo *Jobus* fertur. *Vſ.* 7. pro me etiam pronunciat. Aliter decidit Cl. *Drieſſen.* Sequantur Eum, quibus auctoritas ſine ratione ſufficit.

Vſ.

Vſ. 18. Ex ſerie, filo, re ipſa, oſtendo עילים *clientes egentiſſimos*, commodius quam *parvulos lactentes* reddi poſſe; utramque tamen vim ex *Arabum* عال עול adfirmans, atque illuſtrans. Ad hoc Cl. *Drieſſen.* „ *Quid quæſo cogit? Certe* „ עילים *Cap.* 21: 11. *ſimpliciter notat* parvulos. " Liberalem objectionem! Inſpice *Commentarium*, & videbis me *viliſſimam in familia turbam parvulorum* intelligere, *Altori*, & *Hero*, *ſuo probra petulantiſſime occinentem.* *Alluà.*

Vſ. 28. Ad Formulam, *Radix cauſæ inventa in me*, longam inſtitui diſcuſſionem. Quid mihi commodiſſimum viſum fuerit, non repeto. Cl. *Drieſſen.* præciſe: „ *Simplicior eſt mea verſio & expoſitio quam vide.* Facerem, ſi ſcirem quid videndum, & examinandum, eſſet, an quod *anno præcedente* in *Dilucidatione Analytica* voluit meus *Conſiderator*; an quod hoc *anno* in *Dedicatione* Ei allubuit, *Jobi Amicos Oſores* nobis hinc fingenti *Radicalis Doctrinæ* de *Goële.* *Aliud.*

Caput Vicesimum.

Vſ. 20. Sic incipio. *Nihil toto hoc capite obſcurius.* Decem diverſæ Interpretationes, quas produxi, id in oculis defigunt imperitorum. Periti ſentiunt ex *Cothurno* ipſo, qui hic *Dithyrambicus*. Noſter tamen ſui ubique ſimilis; „ *Cur quæſo nihil hoc capite obſcurius quod di-* „ *cit? Seponatur modo ſignificatus ille* ב מלט, *qui certe pri-* „ *migenius non eſt: Vide meam aliorumque Verſionem. Quæ* „ *neceſſitas τὸ* בחמוד *vertere* quod concupiſcit? " Quo nomine hanc *Conſiderationem* adficiam, non invenio. Remitto Cl. *Drieſſenium*, qui mea non legit, ad Cl. *Drieſ-* *Luminoſum.*

ſenium Lectione ſaltem aliqua præparatum, ut quid dicat in publico, non neſciat.

Aliud. Ad *Vſ.* 22. Leniuſcule: „ *Examinetur: certe* τὸ שפק „ *ſignificat* eſſe ſufficientem, abundavit. *Videtur ſignifi-* „ *catus* ſufficientiæ *magis cohærere.*" Ipſe *Conſiderator* videlicet necdum *Examinavit:* alias enim vidiſſet *ſufficientiam* a *Complosione* ortam. Liceat ergo & nobis illo *Examinetur* defungi.

Liberale. *Vſ.* 23. Liberaliſſime. „ *Examinetur, quia* מטר *con-* „ *ſtrui ſolet cum* על *ad notandum ſubjectum in quod.*" Votorum meorum ſumma illud *Examinetur:* nam a multis ſine *Examine* per viginti annos, & ultra, judicor. *Anno præterito* adoptaverat Vir Cl. ad לחום *concoctum chylum* Cl. *Schmidii.* Eumne an nunc dimittat, nil monet. An hæc, & alia, etiam a me *examinari* deſiderat?

Caput Vicesimum Primum.

Semet impugnat Cl. Driess. *Vſ.* 4. לאדם *ad hominem*, reddo *ad inſtar hominis, more humano:* &c. En notam: „ *Significatum illum* τῷ ל „ *non probavit. Non memini* אם *&* מדוע *conjunctum* „ *alibi me legiſſe. Utrumque vim habet interrogandi; &* „ *ſic interrogatio intenditur. Accentus utrumque conjungit.* „ *Hinc interpretationem meam in textu expreſſam cum hac* „ *mea commuto*, Numquid ſecundum hominem, *more* „ *humano, ex infirmitate humana*, querelas fundo? *neutiquam.* Cur ergo non eſſet impatiens Spiritus meus? „ *Cum Deus me tractet equidem juſte ſi abſolutam ejus pote-* „ *ſtatem ſpectes, ſed non pro ea relatione quam ego ad Illum* „ *habeo vi juſtitiæ imputatæ* „ In *Dilucidatione Analytica.*

Vi-

Viri Cl. aliter verſum reperio: „ *Me quod attinet, eſtne ad ho-* „ *minem queſtus meus? ſi autem* ſic, *quod* non ad hominem, „ *ſed ad* ipſum Deum *querelas effundo, quare non abbreviare-* „ *tur Spiritus meus?* " Committo jam Cl. *Drieſſenium* iterum cùm Cl. *Drieſſenio*; nam quæ ad אם & מרוע ſtringit, in ipſum quoque recidunt. Ceterum, quod me probaſſe negat *Vir Doct.* de uſu *particulæ* ל, ita tamen ipſe probat, ut planiſſume *ſuum* faciat, & vocet ſimul, me audiente. Ad reliqua alias reſpondebo, atque Virum Clariſſ. contra ſemet ipſum mecum una defendam.

Ad *Vſ.* 17. 18. 19. 22. me excerptum longiuſcule video. *Epicriſis* hæcce. „ *Quod ad Vſ.* 17. *& ſeq. af-* „ *firmative accipi a nexu alienum non eſt. Attende an* τὶ „ כמה *hoc ſignificare poſſit* interrogative, *ſicque* negative? „ *Hinc coacta ſunt quæ habet Vſ.* 19. *&* 20. *&* 22. " In *Dilucidatione Analytica* ferme *meus* erat Cl. *Drieſſen.* nunc ne *meus* eſſet, a *ſemet* iterum deſcivit, Secum in gratiam redeat, velim. *A ſe deſciſcit.*

Caput Vicesimum Secundum.

Ad *Vſ.* 17. 18. Excerptio non valde limpida. Dixi *Vſ.* 17. למו *ipſis* referri ad *improbos*; per flexum vividiſſimum, pro לנו *Nobis* &c. &c. atque inde ſubſumi *Vſ.* 18. *& ille implevit domos eorum bono* &c. Ad hæc Cl. Cenſor: „ *Incommodius omnino. Dicendum ſic omnino* no- „ bis, noſtras. " In ſemet cenſuram exercet; nam in *Dilucidatione Analytica* idem mecum ſciſcit. Neuter noſtrum Defenſore eget: nam liquidam poſuimus veritatem. *Alia pugna.*

Ad *Vſ.* 20. לא נכחד verto, *Nihil exciſum*; per vim illam *ſubſtantivam*, qua לא τὸ μηδὲν ſignare, crebro *Meditatum.*

 com-

commonui, & comprobavi. Cl. *Drieſſen.* meque ſeque ludens, „ *Illum ſignificatum* ꝰ לא *non probavit.*" Indicem ſaltem inſpexiſſet; ſi jam exciderat *Cap.* 4: 6. & 22. Adde *Cap.* 27: 20.

Meditatiſſimum. *Vſ.* 24. 25. Inter alia attigi Cl. *Schmidii* hallucinatiunculam, qua verba *ponere pro pulvere aurum*, i. e. *pulveris inſtar vilipendere*, convertere maluit, *ponere ſuper pulvere aurum* i. e. *pavire domos* ſimul & *plateas auro.* Argutiam ſic diluebam; *Diceres Jobum in* Germania *habitaſſe.* Neſciebam Cl. *Drieſſenium* ſimul tactum iri. Is nunc replicat. „ *Ego illud* Schmidii, *quod & Ipſe ſecutus ſum*, „ *ſimplicius eſſe judico*; *quod certe eo modo non refutabit* V. „ D. *Cum ſcopo* Eliphazi *convenit noſtra Interpretatio*, *diſſuaderi* Jobo *avaritiam qui potius Deum ponat aurum ſuum. Ubi præceſſit monitum de reſipiſcentia*, *ſemper ſequitur in Amicorum ſermonibus promiſſum de externa felicitate*, *ampliſſima fortuna. Unde & heic. Neque neceſſum eſt*, *ut ſequentia verba oppoſite accipiantur*, *diſtincta poteſt eſſe promiſſio de auro duplici*, proprio & myſtico. *Vel & ſic accipe : Ipſe Deus tibi futurus eſt autor illius auri.*" Si ergo *aurea* iſta *pavimentatio platearum*, & *veſtibulorum*, joco non ſatis diluta; ſerio agam, dicamque שית על עפר *ponere ſuper pulvere aurum*, pro *ædes pavire auro*, in hac ſerie ferri non poſſe, quia nihil præcedit vel ſequitur quod iſtam *imaginem magnificentiſſimi Palatii* ſuſtineat. Non licet bono *Interpreti* omnia arripere, quæ imaginationi ſe offerunt. *Plateas* adjicere *auro pavitas*, meo quidem judicio *aureum* eſt *ſomnium.* Sibi habeant iſtam *Hyperbolen*, qui ea delectantur: ut & *Myſticum* illud *aurum*, quod cum *proprio* hic conjunxit Cl. *Conſiderator.* Quod ad *Deum* etiam referre conetur V. D. τὸ שית *ponere*, ut coactum, ita tamen nihil expedit; manent enim eadem omnia. Sed jam *Scopus*

Digitized by Google

pus jacentem cauſam eriget. Nempe *monita reſipiſcentiæ ſequitur promiſſum de externa felicitate* &c. Recte vero; ſed eam *felicitatem externam* reperio *Vſ.* 27. 28. 29. 30. convenientiſſimis coloribus deſcriptam; quum hæcce *pavimentatio aurea* non quadret in *Cenſura* quæ contra *Jobum* tanquam *Divitiarum nimis avidum Corraſorem* deſtricta. Mitto *oppoſitionem Vſ.* 25. pulchre captatam. Scio quid reſponderi queat; & jam *Myſtico auro* hinc præſidium arrepturos nonnullos prævideo. Id *igni* par futurum, non crediderim.

Ad *Vſ.* 29. Hæc notata. „ *Conferatur hoc cum meo:* Rarum.
„ *utrumque nihil habet incommodi neque cum nexu & ſcopo*
„ *pugnat. Si tamen* τὸ גוה *aliis in locis tantum in malam*
„ *partem accipiatur, vertatur potius cum ipſo* faſtus, *quam*
„ exaltatio." Si hac tantum conditione ſubſcribat Cl. *Drieſſen.* ſuum ſervet neceſſe eſt, nam גאוה *elatio*, *celſitas*, ſæpe quidem in *malam*; nonnunquam tamen & in *bonam partem* vergit. Neſcio quid ſibi velint Viri Docti cum talibus argumentis, quibus quaſi ad calculos ante *bonam Concordantiam* ſedetur.

CAPUT VICESIMUM TERTIUM.

Vſ. 13. Ad meum, *at ille unus &c.* verbulo Noſter: Singulare.
„ *Melius Ego cum aliis verto*". Gratulor. Habet Cl. *Conſiderator*, quod omni *verſiculo* apponat.

Vſ. 14. Verſio, *nam tradit jus meum* &c. ita perſtringitur: Subtile.
„ *Sed illum* τȣ שלם *ſignificatum ignorat Sermo Bi-*
„ *blicus. Satis non eſt hunc illum locum ad ejuſmodi ſignifi-*
„ *catum uno alterove modo cogere; ſed ad ſignificatum ali-*
„ *quem figendum adferenda ſunt loca ubi accipi aliter nequit.*
„ *Certe recepta verſio in* Pſalmo *eſt ſimplex & Emphatica.*"

An-

Anguſte judicat, qui anguſte habitat. שלם in *Dialectis* haud dubie eſt *tradere*, *prodere*. Id omni cordato ſufficere debet; ubi in textu *Biblico* eundem ſignificatum requiri, ad ſententiam rite conſtituendam, evincitur. Id heic loci a me factum. Sic utique *ſermo* ille *Biblicus*. Id qui negat, *Sermonem Biblicum* minuit. השלים pro *dedere*, Overgeven, extat in *Bibliis*. A *dedendo* ſubnatum *prodere*, *tradere*, etiam in *Vernacula* noſtra. Commiſeratione dignus eſſet Interpres, qui *vernaculam noſtram* non niſi ex ſolis *Bibliis noſtris* callens, de ſenſu tamen *verſionis noſtræ* diſſerere deberet; deque *poteſtate*, & *Origine verborum Belgicorum*, judicium ferre. Omne ſimile claudicat. Forte tamen alias oſtendetur, comparationem hanc non nimis mancam eſſe. In *Pſalm*. 7: 5. ubi verti ſolet, *ſi retribui pacifico meo malum*, illud *ſimplex*, & *Emphaticum*, mihi demonſtrari pervelim. *Pacificis malum rependere*, ſceleratorum eſt. *Deditoribus*, & *inimicis*, *malum non rependere*, ſed *bonis* eos *cumulare*, id demum pectus ad omnem virtutem exaggeratum mihi ſiſtit.

CAPUT VICESIMUM QUARTUM.

Laconicum. *Vſ*. 11. Laconice notatum. „ *Expendi poſſunt*. " Expendantur ergo.

Exquiſitum. *Pſ*. 12. Pro *ex urbe* מעיר, dedi, *eo quod vindicta non ſit*: ultima autem converto, *at Deus non curat ſputationem querulam* oppreſſorum. תפלה. Ad hæc Cl. *Drieſſ*. „ *Cur* „ *alium quærit ſignificatum*, *cum receptior* ex urbe *eſt ſim-* „ *plex*, & *facilis?* Sputationem *illam jam ſupra ſignifica-* „ *tui primigenio* & תפלה *deterſimus ad Cap*. 6: 6. 7. " Atqui illud *ex urbe* nec *ſimplex*, nec *facile*, Commentatio mea arguit. *Sputationem* a תפלה quam ſtrenue deterſerit Vir

Digitized by Google

Vir Doctiſſ. reperies ſupra ad *Cap. 6: 6.*

Ad *Vſ.* 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. excerptio parum lucis datura illi, qui *Commentarium* meum non leget. Nihil in univerſo Libro abſtruſius. Nihil in *Commentatione* mea prolixius ſimul, ſimul tædioſius. Ea forte Lectoris, veri inveniundi curam nobis non defuiſſe, & omnibus interpretibus debitum honorem habitum, abunde conſtabit. Sub fine, ſcopum totius *Capitis* indicans, *immaniſſima ſcelera impune hoc in ſeculo patrari*, his verbis uſus ſum. *Ad iſtam Cynoſuram navigandum inter has Syrtes, ſi quis* portum *contingere velit. Me quidem eum tenuiſſe haud certus ſum: quin nimis vereor ne* navim confregiſſe *judicer, undis decumanis oppreſſus, & abreptus. Iis reſiſtere quitus non ſum; quantumvis memet ab hoc curſu ſcopuloſiſſimo reflecterem. Si quem felicior aura in ſtationem tutiorem deduxerit, erit quod vel in* naufragio *mihi gratuler, hac alioquin tabula contento, quod eruendæ veritatis ſtudio huc me provectum, omnes boni æquique judicabunt.* In *Præfatione* denuo quantopere conatibus meis diffiderem, inculcavi, ita loquens: *quam magis hæc volvo & revolvo, tam magis caliginem, atque adeo vertiginem, oculis offundi perſentiſco.* Vide jam æquitatem Cl. *Conſideratoris.* „ *Ad hæc operoſe* „ *annotare quicquam, nihil attinet; dum ipſe V. D. in* „ Præfatione *monet ſe cupere ad omnes hos verſiculos ſuis* „ *meliora. Sed ſuis his Allegoriis Arabicis longe meliora* „ *quæ jam extabant, quæque Ego ex aliis compendioſe ex-* „ *cerpſi, & mea feci, apud me legi quæ poſſunt, cur non* „ *prætulit?* " Confundor, hæc legens, & totus rubore tingor; nomine Veteris Amici. Adeone quemquam dignitatis ſuæ, & perſonæ, quam uterque ſuſtinemus, oblivisci! Et quid tandem ex *Dilucidatione Analytica* haurietur, hac ſuper materia, quod non apud me ex ipſis *Fontibus* Commentantium copioſe fluit? Pergit moderatiſſimus, &

Exſuperantiſſimum.

Digitized by Google

in me, meaque, æquiſſimus Cenſor. „ *Figurata illa* levi-
„ tas ſuper aquis *eſt levis.* Vinea *quæ ſit uxor quam eſt*
„ *quæſita? Uxor alibi ſi comparatur cum* vite, *an propterea*
„ vinea *abſolute poſita erit uxor?* τὸ oblivíſci alicujus *ubi*
„ *ponitur in vitio, eſt vitium ejus qui obliviſcitur, non ejus*
„ *qui vel quod oblivioni datur. Ergo ex Hypotheſi V. D.*
„ *dici debuerat non* uterus obliviſcitur ejus, *ſed* ipſe obli-
„ viſcitur uteri. " Silentium hæc refellat, volo, ob ra-
tiones quas *Commentarius* meus *Lectori* inſinuabit: repeto
tantum, quod inde paulo ſupra excerpſi.

Caput Vicesimum Quintum.

Acutiſſimum. Ad *Vſ.* 3. & 5. Criſis hæc deſtricta. „ *Ego compa-*
„ *rationem illam quam vult V. D. non video; neque an il-*
„ *lud quod de* Luna *dicitur dici poſſit* Tabernaculum non
„ tenere. *Tentorium certe ſemper tenet, ſi vel præſente ſo-*
„ *le non ſplendeat: ſimplicior eſt mea aliorumque interpretatio*
„ *quam vide. Deinde recte ſi contuliſſet V. D. Cap.* 15: 15.
„ *vidiſſet utique omnia huc redire, ne quidem ipſos Cœlos*
„ *eſſe* mundos *in oculis Dei.* " Vidi ſane, & huc *Com-*
mentationem meam direxi. *Tentorium tenere in Cœlo*, quum
Solem, aut *Lunam*, dicunt *Orientales*, non intelligunt
cum Cl. *Drieſſ. locum*, aut *ſedem*, in genere, etiamſi
non conſpiciantur a nobis, ſed intendunt *ſtationem luci-*
dam, *oculiſque noſtris oblatam cum ſplendore magnifico Cam-*
pum Ætheris implente. Satis clare dixi, ſed Cl. *Cenſorem*
longitudo forte notæ ab ea legenda deterruit.

CA-

CAPUT VICESIMUM SEXTUM.

Palma ferme hic donor. *Conſideratio* ad univerſum Caput ſic habet. „ *Quæ commentatus eſt legi atque expendi poſſunt*, *præſertim ad Vſ.* 5. *ſeq.* & *conferri cum meis*, „ *non tantum quæ in Commentario ad illud Caput leguntur*, „ *ſed* & Cogitationes defæcatiores *ad* Behemotum & „ Leviathanem *ubi ex hoc Capite quædam repeto: Vide* „ *pag.* 169. *ſeqq.*" Nihil hinc diffingere poſſum. *Defæcatiores* vocans *Cogitationes* ſuas Cl. *Drieſſen.* ad *Behemotum*, & *Leviathanem*, paucos credo reperiet ſubſcriptores. *Defæcatum quid.*

CAPUT VICESIMUM SEPTIMUM.

Nihil ad illud *Conſiderationum.* Quid ominis ferat, neſcio.

CAPUT VICESIMUM OCTAVUM.

Ad *Vſ.* 1. ubi decem diverſas ſententias enumero circa *nexum*, & *ſcopum* totius Capitis, *undecimo loco* meum quoque calculum periclitans; hac *virgula* tangor: „ *Frigida ſunt hæc ſi veram Jobi religionem quam deſcripſimus* „ *tenes. Vide noſtra.*" Hui! quam modeſte! quam decenter etiam in hominem, qui cum vaſto ſuo Commentario necdum *Theologiam Jobi* tenere potuit! Vides *Capitulum Diſſertationibus Jobeis* dicandum. *Modeſtiſſimum.*

Vſ. 2. אבן יצוק נחושה per *appoſitionem* capio, *Lapis* *Liberale.*

fuſilis, *æs*; ut non ſit *fut.* in *Kal* a צוק; ſed *part. Pabul* a יצק; ut vel e *Lexicis* cognoſcere eſt. Et tamen Cl. *Conſiderator:* „ *Videbimus an illum ſignificatum probabit.* „ *Simplicius eſt quia verbum præcedit*, *ut & ſequens hic ſit* „ *verbum.*" Iterum ſentio V. Cl. notam meam non legiſſe. Mecum ſentiet, qui eam leget.

Aliud. Ad *Vſ.* 4. Hanc laureolam fero: „ *Sunt hæc quidem* „ *ſatis ingenioſa*; *ſed iſte* נר & נחל *ſignificatus*, *qui* „ venam *torrentem facit prorſus eſt ignotus. Vide me &* „ *lege adhuc commodius quid apud Cl. Michaelis.* Non intercedo. Ei qui meliora attulerit lætus quoque lubenſque aſſurgam.

Caput Vicesimum Nonum.

Pulpamentum Criticum. Ad *Vſ.* 4. ubi evici חרף eſſe *Autumnum*, & *Autumnitatem*, a חרף *ſtrinxit:* unde & ſecundario in *Kal*; itemque in *Pihh. opprobrio adſecit*, *perſtrinxit*, *conviciatus eſt* &c. ita amandor cum mea ſupellectili: „ *Sed iſte ſignificatus* ſtrinxit *in Lingua Biblica eſt ignotus: pariter* „ *derivati ſignificatus* Autumnus. Hiemem *certe an ſignificet non conſtat*; *nec video qui vi* Originationis *ſignificare poſſit. Dum verbum dicit* exprobravit probris adſecit *recte* hiems *ſic dicitur quaſi* terræ probrum *quia eam* „ *quaſi dehoneſtat &* probro afficit, *dum quicquid tempore* „ *æſtivo in ea germinarat & floruerat*, *vitiatur & corrumpitur. Vide* Stockium." Illa *Lingua Biblica*, quam toties ingerit Cl. *Drieſſen.* eſt *Lingua Hebræa in Lexicis.* Notionem *ſtringendi* competere *Linguæ Biblicæ* & in *Commentario* ſatis adſtructum; & in *Opere* de *Originibus* pervincetur. De *Autumno* res tam evidens, ut contradici nequeat, niſi ab iis qui etiam citra rationem contradicere de-

decreverunt. *Originationem* multo commodiſſimam a *ſtringendo*, *deſtringendo*, *decerpendo*, in *Commentario* reperiſſet Cl. *Drieſſen.* ſi ad *Arabica* oculum adjicere dignaretur. *Hiemem* in illa periodo *Typotheta* dedit; qui *Autumnum* ni fallor debuiſſet. Illam ab *opprobrio* dictam, tam parum STOCKIO accredo, quam Cl. DRIESSENIO. Sed miſſa jam *Hieme*; miſſa etiam *juventute*, quam in *Dilucid. Analyt.* amplexus fuerat, ita pergit V. Cl. „ *Aſſurgo nunc* GUSSETIO, *qui ſignificatum illum* Cl. Guſſetii conjectura.
„ juventutis, *qui uno hoc in loco comparet*, *jubet exulare*, *&*
„ *interpretatur*, ſicut fui in diebus opprobrii mei. *h. e.*
„ *quando quodam tempore*, *cujus ſingulari modo memini*, *te-*
„ *nebræ & dies* opprobrii *advenerant mihi*, *quibusdam ho-*
„ *minibus rebusve ad me obſcurandum ac deturpandum para-*
„ *tis. Certe verſus ſeq. omnino favet huic ſententiæ : & ſic*
„ *comparat* tempus opprobrii, *ex quo*, *cauſam Jobi publi-*
„ *ce agente Deo*, *ſplendidior enituit*, *cum præſenti opprobrio*
„ *cui in hac vita ſuccubiturus ſibi omnino videtur.* Ipſe quoque hanc conjecturam Cl. *Guſſetii* attigi, *num.* IX. adjecique, *Argute*, *ſed citra ſpeciem.* Hoc ſufficere opinabar; quod talia ſine fundamento aſſumta, ſponte defluant. Quia tamen Cl. *Drieſſenius Defenſorem* ſeſe fert ſententiæ *nulla ſpecie* commendabilis; hæc breviter ſtringam. 1. Nutare *interpretationem*; quæ *precaria* plane *ſuppoſitione* nititur. 2. Eam eſſe abſurdam; quum iſtud *opprobrium quo Jobus obſcuratus & deturpatus* tunc temporis fuiſſet, nihil habeat *optabile*; niſi forte a majori ad minus. 3. Jam optare, *utinam ex hoc majore opprobrio quo nunc opprimor*, *mihi redire liceret ad minus opprobrium illud*, *quo antea deturpatus & obſcuratus jacebam*, nihil habet *Viro* dignum, nedum *Jobo* noſtro. Addere 4. *unde ſplendidior enitui cauſam meam agente Deo*; eſt Emplaſtrum male hærens. Sunt adhuc plura. Quidni manſit potius Noſter in eo, quod *Dilucidatio Analytica* exhibuerat? Nempe ut longius a me abiret, a ſemet iterum deſcivit.

 CA-

Caput Tricesimum.

Suave. *Vſ.* 2. Ultimum membrum converti; *ſuper ipſis periit decrepitus oris rictus* ; עלימו אבד כלח Cothurnus alte incedens. Cl. *Drieſſen.* in *Dilucidat. Analyt.* dedit: *ſuper ipſis periit ſenectus.* Idem dicimus: niſi quod *Decrepitus* & *ſenex* gradu differant. Non conſideratiſſima ergo *Criſis*: „ *Quia* „ *clarum eſt ex h. l. & Cap. 6.* כלח *ſignificare* ſenium, *quidni* „ *ſit* כלח *vox primigenia, non derivata: vel fuerit olim verbum* „ *quod ſignificarit* ſenem eſſe." Eodem jure dicas, quidni *Decrepitus* in *Origine* ſit idem ac *Senex?* Remitto virum Cl. ad *Caput 6.* neque quicquam de voto, ibi candide edito, demuto.

Aliud. *Vſ.* 3. הערקים ציה reddidi, *Rodentes ſiccitatem.* Addidi, eſſe *Cothurnum* vere *Arabicum.* Qui quid ſtilus *Tragicus* ſit, callent, ſtatim perſentiſcunt, nil aptius, digniusve, *ad extremam egeſtatem pingendam*, concipi poſſe. At Cl. *Drieſſen.* „ *Longe ſimplicior*, inquit, *ſignificatus* fu- „ gere: *& quæſo quid illud* rodere ſiccitatem?" Magna patientia opus eſt ad talia exſcribenda.

Albus calculus. *Vſ.* 4. Sub auſpiciis *Summ: Boerhavii*, *Burmannique*, noſtri, *Geniſtam* contra *Juniperum* defendi. Etiamſi autem *Arabiam* iterum advocarim aſſertricem notionis a *Junipero* oppreſſæ, Veritati tamen concedens Cl. *Drieſſenius:* „ *Et ego*, inquit, *gratus hæc accepto*, *& cum meo aliorum-* „ *que Junipero commuto.*" Nil pote nobilius. Non deſpero, plures mihi albos lapillos venturos.

Niger. *Vſ.* 17. verto. *Rodentia mea non cubant.* Id *ibidem* prolixius deductum. Cl. *Drieſſen.* ad *Vſ.* 3. mavult *Arteriæ meæ non quieſcunt*, ut in *Dilucid. Analyt.* extat. Eas ערקים dictas cenſet a *fugiendo.* Examinatum, & revictum in *Commentario.*

Alius. *Vſ.* 24. In *Commentario* hunc *verſiculum* voco *ſcopulum*, qui

Digitized by Google

qui ingentes undas excitet interpretationum. Eas ad *Octodecim* recenſeo. In *Præfatione* ſimiliter monui, eſſe *nodum* vere *Gordium*, *quem qui non ſecuerit*, *ſed ſolverit*, laudem meriturum. Apparebat ergo, mihi meos conatus non nimis placere. Ita tamen taxor ab æquiſſimo, & Amiciſſimo, Æſtimatore. „ *Obſcuriſſima hæc eſt Verſio* „ *ex Arabiſmo. Obſcuriora etiam quæ ad hæc commentatur.* „ *Repugnat etiam nexus ſequentis verſus*". Miram vim Eruditionis & Lucis! qua *Orbem Eruditum* impertit Noſter, ad ea quæ *obſcuriſſima* reliqui illuminanda.

Vſ. 25. Multa huic *verſui* in *excerptis* ſubdita, quæ ad *præced.* pertinent. Sed hæc mitto, & appono tantum Cl. *Cenſoris* judicium, de eo quod ſatis veriſimile a me factum autumo, vertens, *an non fleo ſicut durus diei?* &c. ל pro *ad modum* ut *cap.* 18. 14. Cur *durus ille diei*, & *pauper*, , ad ipſum *Jobum* reflecti debere videatur, in *Commentario* deductum. Hæc ne examine quidem digna forte cenſens Noſter, præciſe pronunciat: „ *Durus ille diei* „ *& pauper non eſt ipſe* Jobus, *ſed alius. Iterum perperam* „ *vertit* ad modum. ל *non habet illum ſignificatum.*" Ecquid decentius leviſſimi mei conatus comprimi, & caſtigari, potuiſſent? *Item alius.*

CAPUT TRICESIMUM PRIMUM.

Ad *Vſ.* 31. *Tredecim* produco ſententias Doctiſſimorum *Elimatum quid.* Interpretum. XII. eſt Magni *Theologi* & *Philologi*, Cl. *Ikenii*, qui hunc loci difficillimi conſpectum mecum Literis Humaniſſimis communicavit, *Quis dabit de carne ejus non ſatiatum?* Adjeceram & meam XIII. Symbolam, atque *conjecturam*, *utinam de carne ejus non ſaturemur!* Utrumque ſignat *Characterem ſummæ hoſpitalitatis*. Ad hæc Cl. *Drieſſen*. „ *Haud equidem repugnarem*, *ſi legeretur*

„ לחמו,

Digitized by Google

„ לחמו, *ſed durius eſt illud*, de ejus carne. *Diſſimilis eſt*
„ *locus* 1 *Sam.* 25. 11. *Non legitur in eo* caro mea, *ſed*
„ mactatio mea, *vel mactatum meum. Cur ſola* caro *heic*
„ *memoratur?* לחם pro *omni cibo* ponitur, non בשר *ca-*
„ *ro. An* ſola carne *ſaturati ſunt Jobi hoſpites? Fateor* ſa-
„ ginatum mactare, adferre, *Prov.* 9 2. *Luc.* 15. 23. *a-*
„ *liquando ſumitur pro* toto epulo inſtructo; *ſed* carne *ali-*
„ *cujus* ſatiari, *pro* cibis *ab aliquo* paratis, & appoſitis,
„ *eſt inſolens. Et quæſo cur verba* Jobi *eadem prorſus quæ*
„ *Cap.* 19. 22. *heic alium omnino fundent ſenſum quam illic?*
„ *Quem locum ſi attendiſſent V. Cll. non* Jobi pecudum,
„ *ſed ipſam* Jobi carnem, *qua non ſatientur Amici, intel-*
„ *lexiſſent.*" Eſt in his objectiunculis quod ſpeciem habeat: eſt quod nihil. Videamus quid quodque valeat. Durius *primo* cenſet Vir *Clariſſ.* in hunc ſenſum illud מבשרו *de carne ejus*; & מלחמו *de pane ejus* dicendum fuiſſe urget. Eſt ſane uſitatius *Hebræis*, *Edere panem*, ad *refectionem, epulationemque* ſignificandam, quam *edere carnem:* ſed non propterea alterum illud continuo rejiculum. Si טבחתי *mactatio mea* tam diverſum videatur 1 *Sam.* 25. 11. quid videtur de *Prov.* 23. 20. *Ne ſis inter vini potores, qui prodigunt Carnem ſibi.* Similiter *Eſaj.* 22. 13. *Edere carnem, bibere vinum.* Mentio *panis* plane omiſſa. Non eſt ergo *ſecundo*, quod roget Vir Cl. *Cur ſola hic caro memoratur?* Nimis etiam liberaliter, *tertio*, aſſertum apparet illud; לחם *panis pro omni cibo ponitur, non caro.* Non valde gravis *quarta* inſtantia. *An ſola carne ſaturati ſunt hoſpites Jobi?* Non ſane: ſed *Caro* duplici de cauſa tantum nominata. *Prima* eſt, quod *Carnium imago* luculentior ad *dapes opiparas*; quas Doctiſſ. *Belgæ* hic bono judicio reſpexere. *Altera*, quod *Arabes* magis *Carne* victitent quam *pane*. Ergo in *Hoſpitaliſſimæ Domus* deſcriptione nunquam *panem* commemorant, ſed *Capacem opimamque Carnium Ollam* foco adſtituunt.

tuunt. Solentiſſimum proinde nationi iſti, *quinto*, *de carne alicujus ſaturari*, ad *lautiores epulas* ſignandas. Non feliciſſime, *ſexto*, inſtatur in uſum *Phraſeos Job.* 19. 22. Eum locum non attendiſſe Cl. *Ikenium*, irreverenter ſatis in magnum Nomen aſſeveratur! Haud dubie eum attendit, ſed diſſimillimum judicavit. Idem & ego feci, ut Cl. *Drieſſenius* videre poterit ſub *num.* I. II. III. IV. VI. Numero I. id tactum, quod Vir. Cl. in *dilucid. Analyt.* propoſuit. Hic aliud calamo exiit, quod non intelligo: *Quem locum ſi Viri Cll. attendiſſent*, *non* Jobi pecudum, *ſed ipſam Jobi* carnem, *qua non ſatientur amici*, *intellexiſſent.* Ubi hoc intellexiſſimus? An *Job.* 19. 22.? Factum. An hic ergo? Inepti fuiſſemus. Non ipſe Cl. *Drieſſ.* hunc ſenſum, ſpero, nunc vellet. Inconſideratiſſima ergo hæc certe pars *Conſiderationis*.

Caput Tricesimum Secundum.

Et hoc *Caput* intactum dimittitur. Quid cauſæ, dicere non habeo.

Caput Tricesimum Tertium.

Vſ. 9. Verſio noſtra ſic ſeſe habet. *Limpidus ego ſine prævaricatione*, Nitidus *ego*, *nec ulla mihi pravitas*. In *Dilucidatione Analytica* idem a Cl. *Drieſſ.* repræſentatum; *Purus ego*, Tersus *ego*. Hunc ſignificatum *terſi*, *nitidi*, *politi*, quem multi jam interpretes adſciverant, aleæ exemtum dedi ex conſtantiſſimo uſu *Chald. Syr.* & *Arab.* quo חפף valet *fri-* *Elimatiſſimum.*

Digitized by Google

cando polire, *tergere*; *mundare*, *comere*, *ornare*. Subjiciebam, ut in re clara, *Ecquid* חפה THALAMUS *hinc ſatis ridet?* Addidi, חוף *Litus*, *ſtationem litoris*, a *frictu*, *attrituve*, nomen inveniſſe. Nil itaque evidentius, quam חף eſſe hic, TERSUM, *nitidum*, *comtum ad nitorem merum*, qualis *ſponſi*, vel *ſponſæ*, *e* חפה *Thalamo prodeuntis*. Eandem *figuram* reddidi *Deut.* 33. 12. vertens, *Thalamum nuptialem expandens ſuper eo*; atque hanc vocavi *vim ſecundariam*, quæ a voce חפה *Thalamus Themati accreverit*, *ut infinita talia in Linguis ſubnaſcuntur*. Jam intelliges quid Cl. *Drieſſen.* feriat, hac *Criſi* appoſita. „ *Mihi non perſuadet* „ *V. D. Quia non video qui alius ſignificatus quam* τοῦ obtegere *vel* protegere *adaptari poſſit loco Deut.* 33. 12. *&* „ *quia* τὸ חפה *manifeſtiſſimam habet ſignificatum* τοῦ tegere „ *&* obtegere, *verbo neceſſario reddendus eſt ſuus ſignificatus Hebræus. Quid ſit* vis *illa* ſecundaria *Thalami*, „ *quam heic exſerat*, *V. D. non exprimit. Forte non magis illa concinna erit*, *quam* pars fricans *pro* portu. *Quam* „ *ſimplex* & *facilis* τοῦ thalami *&* portus *pro rei natura eſt* „ *a* חפף obtegere, protegere, *derivatio*, *tam coacta eſt* „ *a* τῷ fricando polire. *Hinc teneo verſionem illam*, *cum* „ *eaque meam commuto quæ confert cum Pſ.* 32. 1. Tectus ſum quod ad peccatum meum: *quod optime convenit* „ *cum Jobi doctrina quam non negat Elihu utpote qui Angelum Mediatorem agnoſcit*, *ſed*, *quod ſequentia docent*, *negat* gratiam juſtificantem Jobo *eſſe collatam*. " Lauda-

Inconſtantia Viri Cl. parum decora. rem enimvero Cl. *Drieſſenium*, quod quum *anno præcedente* tenuerit TERSUM, nunc TECTUM adoptet, ſi *Veritas* ei præluceret; ſed quod indecoro adfectu contra *veritatem*, contra *rationem*, contra *ſe ipſum*, agat, & omnia ſuſque deque vertat, id vero jam tale, quod non joco diluendum, ſed cum indignatione caſtigandum arbitror. Ajo ergo in tota hac periodo non *Philologice* tantum, ſed *Theo-*

logice, ita ruere Cl. *Conſideratorem*, ut nihil *Inconſideratius* ex calamo ejus excidiſſe videatur. Abſurdiſſimum ſane 1. ut חף *tectus* abſolute valeat idem cum כסוי חטאה *tectus peccati*. *Abſurditas prima.* Abſurdiſſimum, 2. ut hoc *optime convenire dicatur cum doctrina Jobi*, *quam non neget Eliphazus*, de *gratia juſtificante*. *Secunda,* Et ego *Doctrinam de gratia Juſtificante* ita *Jobo* tribuo, & vindico, ut nemini hac in parte concedam. Sed an propterea חף *tectus* abſolute hic valet, *gratia juſtificante tectus?* An *Jobi* exceſſus ergo, quem caſtigatum it *Elihu*, in eo conſiſtebat, quod ſibi *gratiam juſtificantem* arrogaverit? Id omnem ſuperat abſurditatem. Exceſſus Viri ſanctiſſimi in eo ſitus, quod nimis provocaverit ad *Virtutis puritatem limpidiſſimam*, & *ſpeculo nitidiorem*; non ſane *ſejunctim* a *gratia juſtificante*, ſed *conjunctim* cum ea. Abſurdiſſimum 3. quod Cl. *Theologus* tendat, *Tertia.* *Elihu negare gratiam juſtificantem Jobo collatam eſſe.* In præcipiti ſtamus: pedes firmos, ſenſus exercitatos, hic requiro. *Elihu* graviter *increpat Jobum* ob *dura*, & *intoleranda*, dicta, quæ fervore diſputandi ex ore emiſerit. Si jam חף nihil aliud ſignet, quam, *tectus ſum*, *gratiæ juſtificantis particeps ſum*; idque *Jobo* objiciatur tanquam crimen, & *dictum* ferme *blaſphemum*, tunc omnium mortalium ineptiſſimus & importuniſſimus ſimul fuerit *Elihuus* neceſſe eſt. Reliqua abſurda, quæ explicatio hæcce *Theologice* habet, alia occaſione Cl. *Theologo* ante oculos proponentur, quando *univerſa ejus Hypotheſis ad placidiſſimum Examen vocabitur*; eamque *infeliciſſime jactam* eſſe evincetur.

Videamus porro quid *Philologice* hic turbatum ſit. Diluta 1. argumentatio, *Non video quis alius ſignificatus aptari queat Deut.* 33. 12. quam & *obtegere*. An ergo minus *Hebes.* quid dicit, quod in medium tuleram, *Thalamum nuptialem expandere*; vel ſi mavelit V. D. *Thalamo obtegere* &

Digitized by Google

Dilutum *obumbrare?* 2. Dilutius adhuc, quia verbum חפה eſt *obtexit*, ergo & חפף. 3. Imperitum, quod *quænam ſit vis illa ſecundaria Thalami, quam verbum* חפף *hic exerat*, a me expreſſum neget. Atquin expreſſi, *Cæcum.* & in oculis defixi, *Expandere Thalamum*; quod ratione *ſecundaria* a חֻפָּה *Thalamus* adſcitum. Sic θάλαμος?

propagavit verbum θαλαμεύομαι, quamvis paululum diverſo ſignificatu. Sic Νύμφη dedit Νυμφεύομαι. Infinitum genus. Qui hoc in *Hebraicis* diſtinguere nequit, ubique *Frigidum* obhærebit. Frigida ergo 4. illatio, *forte non magis illa concinna erit in hoc loco*, *quam* pars fricans *pro portu*. Suaviter jocari ſcias Cl. *Drieſſenium* in meum חופפה *fricans* i. e. *margo*, *ora*, *extremitas*, *litus maris*, quaſi dicas *partem fricantem quæque* perpetuo *fricatur*. Poſterius ſcitule omiſſum, ne jocus fieret jocularis. Certiſſimum eſt *Etymon*, quod non deriſiſſet Cl. *Drieſſen.*, ſi unde *Latinis* dictum ſit *Litus* in promptu modo habuiſſet. Utique jam *Cocc.* inſinuarat חוף latius patere quam *portum*, & *Litus* complecti; ab *attritu*, *frictuve*, quem חפף conſignet. Sic ܣܚܠ alterum *Litoris* nomen apud *Arabes*, a ساحل *trivit*, *lævigavit*, *confricuit*. Item ספר *Syriace*, *Litus*, *portus*; a *Radice* ספר *raſit*, *detrivit*. Imperitiam proinde ſuam in hiſce Literulis prodit Cl. *Drieſſ.* 5. quum concludit, *tam* *Imperitum* *facilem* eſſe *thalami* & *portus* derivationem a *tegere*, quam coactam a *fricando polire*. Sic ratiocinantur, qui *Linguas* eminus, & e ſublimi æthere colunt, non cominus, & in Libris, veriſque Fontibus. Θάλαμος unde quæſo? ἀπὸ τοῦ θάλλειν, quod eſt *virere*, *nitere*. Quidni & חֻפָּה a *nitore polito?*

Vocatur & παςὰς, ἀπὸ τοῦ πάσσειν pro ποικίλλειν *variegare* &c. De *Portu*, vel potius *Litore*, jam viſum. Prudentius itaque *ſententiam ſuam non commutaſſet* Cl. *Drieſſen.*, eique

Digitized by Google

eique Auctor ſim, ut citra moram *Terſum* pro *Tecto* iterum amplexetur.

Vſ. 10. Vocabulum תנואות, huc illuc diſtractum ab *Interpretibus*, una cum *Radice* נוא, poteſtate *Cruditatis* auxi, atque inde multis locis non ingratam lucem infudiſſe me autumo. Aliter pronunciat Cl. *Drieſſen.* „ Ego *Perfecta ratiocinia*
„ *contra exiſtimo notionem* vacillationum, *vel* nutationum,
„ *hic eſſe appoſitiſſimam. Et* cruditatem *illam prorſus eſſe*
„ crudam *in ſcripturæ locis omnibus ubi occurrit vel Verbum,*
„ *vel hoc derivatum* תנואה, *quod ſemel adhuc occurrit Num.*
„ 14: 34. *An ſibi Deus tribuit* cruditatem ? *vel hæc ea-*
„ *dem eſt cum* alienatione & exulceratione affectus ? *ſic*
„ *Num.* 30: 6. *non tantum pater qui irritum facit votum fi-*
„ *liæ* facit illud crudum, *ſed Deus* Pſ. 33. 10. crudas fa-
„ cit cogitationes populorum. *Cum Stockio teneo*, ℥ נוא
„ *notionem primigeniam eſſe* immutandi, dimovendi, *hinc*
„ frangendi, irritum faciendi, *quæ ratio optime convenit.*
„ & *verbo in locis omnibus & derivato, cui ineſt notio dimo-*
„ *tionis.* „ Hæc pulchre cocta haud dubie viſa Cl. *Conſideratori*, *crudam* iſtam *cruditatem* meam appellanti. Videamus & nos. *Primum* hocce coctiſſimum ad *Num.* 14. 34. „ *An Deus ſibi tribuit cruditatem* ? „ Et quare non, *ſi cruditas* ſignet *alienationem adfectus* cum *exulceratione* & *averſione* conjunctam ? An hoc tam abſurdum, ut talis interrogatiuncula ſufficiat ad *cruditatem* iſtam explodendam ? Secundum, non minus coctum : „ *vel* *Primum*
„ *an* cruditas *eadem eſt cum* alienatione & exulceratione *ad-*
„ *fectus* ? „ Eſt ſane. Si attendiſſet modo Cl. *Drieſſenius*, haud dubie continuo uſum illum inveniſſet. Nempe *Crudeſcere* dicuntur animi, quum *irritantur* : & *incrudeſcit*, *recrudeſcit*, ira, quæ *ſævius ſæviusque exaſperatur.* Item, *Secundum* *crudeſcit*, *incrudeſcit*, *recrudeſcit*, *ſimultas*, *inimicitia*, *odium:* nec non *ſeditio*, *pugna*, *bellum*. Inſtar omnium nunc ſit *illud Poëtæ Æneid.* 7.

 Eſt

—— *Effuſo crudeſcunt ſanguine pugnæ.*

Multum diverſa hinc *Metaphora* quæ *Num.* 30. 6. & *Pſal.* 33. 10. occurrit. Nempe *cruda conſilia* in omnibus *Linguis* ſunt *immatura*, *male cocta*, *ad irritum* ſponte *cadentia.* Ex *Arabia* adduxi *Coctum conſilii*, pro *Viro prudentiſſimo*; & *Crudum conſilii*, pro *imprudente*, *temerario*; ſub hac ipſa noſtra *Radice.* Quid jam *cocti*, vel *crudi*, in me-

Tertium dium, tertio, tulerit Cl. *Drieſſen.* quum explicationem meam ad duo illa loca eludere conatur, ipſe judicet. Mirum, quod etiam non luſerit in *caput crudum*, *Pſ.* 141: 5. *Juſtus me tundat*, *erit benignitas : arguat me*, erit שמן יני ראשׁ *oleum Capitis*, capitale, quod neutiquam יני ראשׁי *crudum reddet caput meum.* An nec *alienationem* & *ſubulcerationem affectus* in *crudo capite* contineri agnoſcit V. D.? Quare iſte locus non excerptus? Quare non alter *Num.* 32: 7. 9. ubi הניא לב dedi, *crudum facere cor*, idque *ſuſpicionibus* & *tædiis ſubulcerare*? Non maturrima ergo, *quar-*

Quartum *to*, concluſio V. *D.* quantumvis fidenter illata „ *Cum Stoc-* „ *kio teneo notionem primigeniam* immutandi, dimovendi, „ *hinc* frangendi, irritum faciendi, *quæ notio optime conve-* „ *nit* &c. „ Potuiſſet item apponuiſſe νεύω *nuo*, *renuo*, *nutu caſſum & irritum facio*, quæ *Avenarii* docta ſpathula nobis commiſcuit, ex affinitate *literarum Radicalium* in נוא & *nuo.* Habuiſſet ſic נא *Exod.* 12: 9. *crudum*, *non bene coctum* haud dubie deſignans, in *Agno paſchali*, eo quod *coctionem renuat.* Sic admirabiliter Auceps ille ſyllabarum, & Artifex *Originum Hebræarum* incomparabilis. Video ta-

Quintum. men, *quinto* Cl. *Drieſſen.* hic nutare, „ *Quare locus uni-* „ *cus*, *Exod.* 12: 9. *qui alium ſignificatum admittere poteſt* „ (*imo forte debet de quo vide* Guſſetium *in Comm.* L. H.) „ *novum hunc ſignificatum non evincit.* „ Nempe Cl. *Guſſet:* u-

ut in *Commentario* ipſemet indicavi, vim certiſſimam *crudi Exod.* 12. 9 ſollicitat, atque *læſum fractura* aliqua, vel *contuſione*, ſubſtituit. Huc acclivis Noſter, ſed tamen vacillabundus. Rogo nunc quis *novationes* inducat, is ne, qui *Veterem Linguam Hebræorum*, ex *veteribus Dialectis* vel reſtituit, vel confirmat; & nihil, nihil omnino, ſine liquida auctoritate promere ſuſtinet: an qui conjecturis perpetuo indulgent, atque ex *officina ingenii ſui*, citra *Dialectorum* opem, lucemve, *Hebraicam Linguam* enucleare ſe poſſe gloriantur? Sed finis eſto. En ultima quibus nihil doctius, ſimul coctiusque. *Sextum.*
„ *Et ſi vel obtineret inſolitus ille ſignificatus*, crudi ſcil. *in*
„ *loco illo Exod.* 12. *Certe non obtinet in hoc noſtro*". Ut dijudicare queas, Lector, en Cl. *Drieſſenii* mentem in *Dilucid. Analyt.* expreſſam; *Ecce Vacillationes in me reperit:* i. e. *ob leviores Vacillationes, non ob malitioſam pravitatem, quam in me non agnoſco, ita me tractat.* En & meam, in *Comment.* propoſitam: *Ecce cruditates contra me adinvenit.* i. e. *Non læſus, offenſuſve, a me, me tamen ut hoſtem tractat, & contra me crudum, alienatum, ſubulceratum, hoſtilem, animum immerito oſtendit.* Adjeci: *Uno vocabulo nervoſe complexus Elibu quæ Jobus ſtomachoſius conqueſtus fuerat Cap.* 13: 24. 25. 26. *& Cap.* 14: 15. 16. 17. *Ea huc transferri velim.* Qui aliquid in *Jobi Libro* cernit, facile diſcernit, Cl. *Drieſſenii* ſenſum ab *adfectu* & *Jobi*, & *Cenſoris Elibui*, magnopere diſcrepare. Sed ne eſt quidem Ejus. Eſt Cl. *Schmidii*; eſt & Cl. *Coccejï*. Illis hoc neceſſarium fuit ex *Hypotheſi*. Cl. *Drieſſenio* ex ſua ne licuit quidem. Tantum pollet in *Explicatione* hujus *Carminis Tragici Hypotheſis.*

Caput Tricesimum Quartum.

Splendens lima.

Ad *Vſ.* 17. in magno fluctu diſſonantium ſententiarum tentavi, *An naſum Oſor judicii frenabit?* חבש pro *Ligare*, *alligare* jumentum, *frenare*; nulla non *Lexica* offerunt. Contuli phraſin adfinem חטם אף *refrenavit naſum*, ut خطم. Conſideratio Cl. *Drieſſ.* hæcce. „ *Illum* ȝ חבש *ſignificatum non probat*, *& mira eſt illa* naſi frenatio. *An* ȝ חטם „ differre protrahere, *&* ȝ חבש ligare obligare *ſignicatus erit unum idemque*?" Conſideratiſſime profecto. Probari poſtulat Cl. *Drieſſen.* quod omnia *Lexica* habent, quin imo ipſe ponit, *Ligare*, *alligare*, *obligare*. An ergo *Ligare naſum* non eſt *frænare?* Ejuſdem naturæ eſt altera illa objectiuncula. In *Stockio* ſuo forte viderat Vir Cl. חטם *diſtulit protraxit*, *prolongavit*. *Legitur ſaltem in fut. Jeſ.* 48. 9. Idem tamen adjecit: *alii cohibebo*. Ex eo ergo reſciſcere potuiſſet Noſter, incertam eſſe illam vim *differendi*, *protrahendi*, quæ orta ex *Gloſſa Rabbinica*, per quam אחטם אפי *frenabo*, *cohibebo naſum meum*, expoſuerant אאריך *prolongabo*, *protraham*. Inde imprudenter a quibusdam *Lexicographis* collectum חטם valere *prolongavit*, *protraxit*. Error a viris Doctiſſimis dudum revictus, ex *Dialectis*, ubi חטם eſt *Capiſtrare*, *refrenare*. Hinc pulchra formula *Capiſtrare naſum* eſt *iram refrenare*. An Cl. *Drieſſen.* adverſus me calamum ſtringens, talia legitime ſatis ignorare potuerit, ipſum Judicem, & Arbitrum, fero.

Liberaliſſimum.

Ad *Vſ.* 23. Quindecim expoſitis ſententiis, ipſe etiam loco abſtruſiſſimo aliquid lucis adfundere conatus fui. Eum me elucidaſſe non dixerim. Quod Verſioni inſertum, ſeriei ſic ſatis congruum videbatur. Nil interim contendo, ſed clariora danti me dabo. Cl. *Drieſſen.* id promittit: „ *Vide mea rectius cum nexu cohærentia.* „ Dicto audiens fui, & inſpexi *Dilucidationem Analyticam.* Re-

Reperi ibi, quod ex Cl. *Gaſſetio* cum honeſta laudatione ipſe jam appoſueram *num.* VI. ſed & ſcrupulis quibuſdam gravaram. Perſpexi inde, Cl. *Drieſſenium* ne eas quidem partes *Commentarii* mei legiſſe, in quas *Conſiderationes* ceciderunt.

Vſ. 33. Iterum præruptiſſimus locus. Ad eum ſedecim exhibui conatus Interpretum, omnemque quercum concuſſi. Meam *jaculationem* feriiſſe nec dico, nec ſane credo. Ut in contextu denſiſſimis tenebris circumfuſo aliquid tolerabile tentatum confido. Cl. *Drieſſen.* ne id quidem ſolatioli mihi pro longo labore relinquit; apponens „ *Quam longe ſint hæc quæſita & nihil cum nexu* „ *convenientia judicet Lector*; *& mea conferat quæ planiora* „ *puto.*" Contuli, & mirabundus receſſi. *Benignum.*

Vſ. 36. Singularis perſpicaciæ & prudentiæ *Conſideratio* eſt, qua hic laudor ſimul, ſimul caſtigor. Eam ſupra jam exhibui, p. 138. Deſinitur in ordinarium illud: *Sed vide me ad h. Vſ.* Vidi, & notavi Cl. *Drieſſen.* circa voculam אבי ſubſcribere Cl. *Schmidio*; cujus ego *duriorem explicationem*, ut ſane coactiſſima eſt, appellare veritus non fueram *num.* IV. *Prudens.*

Caput Tricesimum Quintum.

Nihil.

Caput Tricesimum Sextum.

Ad *Vſ.* 2. Oſtendi verbum כתר a variis varie tentatum. Ipſe geminam promſi conjecturam, *Coronam dare mihi audientiæ paululum*: vel, *Coronare mihi pauca*. Quam parum his fiderem, patet ex verbis quibus notam finivi: *quid hic figuratum ſit cum tempore eruetur.* Vide jam æqui- *Eximium.*

quitatem mei Cenſoris. „ *Sed ad quid iſta? ſi non placet* „ *verbi uſus Chaldaicus & Syriacus* expectare, *accipe illum* „ cingere, circumdare; *& heic audiendi cauſa* &c." Habes idem, quod ego in medium tuli primo loco.

Depuratum. *Vſ.* 21. Per *quindecim* & ultra variantes explicationes, magnamque fluctuationem, portum tandem commodum cepiſſe mihi videor in ſenſu completiſſimo: *ſuper hoc Electus fueris ex Adflictione.* Cl. *Drieſſen.* præciſe, „ *Simplicior eſt mea verſio quoad nexum.*" Deinde verſionem in *Dilucidatione Analytica* a ſe propoſitam corrigit; *mortem* ex *Vſ.* præced. aſſumi poſſe inſinuans. Ego illius ſententiæ mentionem feci *num.* VII. Non eſt, cur eam denuo refellam.

Solidum. In *Vſ.* 22. Vocabulum מורה diverſimode exponitur, *Doctorem* non adeo quadrare, jam ante me judicarunt Eximii Interpretes: itaque a *Radice* מרה obtuli aliquid quod convenientius ſeriei viſum. Si non eſt, rationibus agendum erat. At Cl. *Drieſſen.* ita me dimittit: „ *Sed quidni tenetur notio Doctoris receptiſſima?*" Solide!

Caput Tricesimum Septimum.

Nihil.

Caput Tricesimum Octavum.

Vſ. 36. Quum præceſſiſſet, *Fulmina*, & *Tonitrua*, Dei *juſſa audire* quaſi, & *exequi* quam promtiſſime, hunc verſum ita ad ſeriem convertere auſus fui: *Quis poſuit in jactibus vagis ſapientiam? aut quis dedit Phænomeno intelligentiam?* Ad hæc Cl. *Drieſſ.* „ *Fateor nexum ſi ſpectes,* „ *ver-*

Digitized by Google

„ *verſio non abludit. Quæ ſit quodad nexum difficultas,*
„ *me vide, & quem nexum aſſignem retento recepto ſignifica-*
„ *tu, quem utrumque heic tantopere migrare ac fecit V. D.*
„ *prorſus eſt Paradoxum* &c. &c. " Sufficit mihi teſtimonium de *nexu*; & jam ſerio appono, *Cordate!* Paradoxum illud quod in מחות *jactus vagi*, & שכוי *Phœnomeno* nunc offendit Virum Doctiſſ. minuetur, & mollietur, ſi notam integram denuo legere dignabitur. Sciat tamen, me hæc inter *Veriſimillima* locare, non inter dubio vacua, nedum *Apodictica*. Sub fine additum, quod melius afuiſſet, „ *An ipſe Deus fulminum jactus a ſe* Acu-
„ *ſapientiſſime directos vocat* vagos?" Sane vero, Vir clariſſi- tum.
me, & ni מחות ſonaret *jactus vagos*, tota ſententia illa, *Quis poſuit in jactibus vagis Sapientiam?* periret: quæ nunc admirabiliter ferit. Ni talia ſentiat interpres, nullus eſt.

CAPUT TRICESIMUM NONUM.

Vſ. 16. Leviter taxor, quod *Ciconiæ* dederim *pennam* Acutiſ-
piam; atque אברה חסידה mihi, non ſine jucundo lu- ſimum.
ſu, ſit *penna pietaticultrix*, ad *Ciconiam* vi vocabuli חסידה recurrens. En notulam. „ *Argutiuſculum illud facit ma-*
„ *ternam Ciconiæ pietatem reſidere in pennis.*" Lepidum caput me facit Cl. *Drieſſen.* qui *pietatem matris* tribuam *pennæ*. Nempe *piam dextram* qui dicit, *pietatem in ipſa dextra facit reſidere.* Ingenue dicam: non credo Cl. *Drieſſenium* uſque eo expertem Lectionis, expertem ſtili: ſed id ſcio, *Adfectum* quo mea conſideravit, *judicium* Viri in multis fuſcaſſe, & neſcio qua nebula offudiſſe..

Vſ. 27. De *Equo Bellatore*, qui *ardet in prælium*, ma- Subtile.
gnifice enunciatum, *non credit, quod vox Tubæ ſit:* vel,

 non

non ſecurus eſt, *quod vox Tubæ ſit.* Id ita explicui: *Audit tubam*, *ſed metuit*, *ne falſa ludatur imagine vocis: vadit ergo & cominus fidem ſibi facere geſtit prælii eminus denunciati.* *Ad prælium*, *haud ſecus atque ad Epulas*, *irrequieta & ſui vix ſecura exultatione pergit.* „ Ad hæc vide mihi Capitaliſſimam *conſiderationem* „ *Verbum per ſe hoc* „ *non dicit. Verba per ſe non ſignificant id quod rei per* „ *verbum ſignificatæ nonnunquam eſt conſequens.*" An ego dixi verbum יאמין *Credit* vel *ſecurus eſt*, hoc *per ſe dicere?* Ubi hoc in *Commentario* meo legere eſt? Res ipſa dictat, eſſe *Tropum*, quo *non credere* venuſte uſurpamus *in rebus tam lætis ut fidem ſuperent.* Quis mortalium inde exſculpat, *Credere per ſe notat res modicas habere*, & *non credere*, *res ſupra fidem lætas habere.* Ecquid tali homini *ſanum* eſſe *ſinciput* crederetur? Hoc tamen mihi adfingit Amiciſſimus meus *Drieſſenius*, quem puriſſimus in me amor, & Adfectus, in hanc fauſtam ſcriptionem egit. Quod de *Tropo conſequentis*, quem *Synecdochen Quintilianus*, *Metalepſin* vocitant alii, *Magn.* noſter *Voſſius Metonymiam* maluit appellare, a V. Cl. mihi inſinuatum, vellem equidem ſibimet, inde ab initio certaminis in me ſuſcepti, inſinuaſſet; eaque occaſione *Rhetoricam* ſuam, quæ rubiginis aliquid nunc contraxiſſe videtur, denuo effricuiſſet, atque ad priſtinum nitorem exterſiſſet. Si adhuc facere dignetur Vir Clariſſ. brevi in noſtrum *Syſtema* lætus lubenſque tranſibit, atque dextram nunc veritati adverſam infeliciter, ad defenſionem optimæ cauſæ feliciſſime convertet.

Non plane nihil. *Vſ.* 35. Caſtigatiuncula levis incumbit hic in prius colon *Verſionis* meæ, vel potius *Doctiſſ. Tigurinorum*, quos me ſequi profeſſus ſum. *An ſat multum apud Omnipotentem caſtigationis?* i. e. *An ſatis te conviciſſe videor imbecillitatis*, *imprudentiæ*, *erroris* &c? Ad hæc Cl. *Drieſſen.* „ Sic הרב & יסור *videntur debuiſſe conjungi*, *quod non* „ *ſit.*

„ *fit. Vide me.*" Scilicet pro הרב עם שדי יסור ſic ponendum fuiſſet הרב יסור עם שדי. Placet objectio. Merito ſcrupulus ortus occaſione *Verſionis*; quæ ſic concipienda fuiſſet, *Satin' apud Omnipotentem caſtigare?* Dedi tamen, quod clarius, promtiuſque, omnibus fore autumabam. Enucleatius adhuc agam. *Hebræa* ad verbum ſonant, *An multum cum Omnipotente caſtigare* vel *caſtigatio?* Ergo non eſt *ſtatus conſtructus*, qui poſtulaſſet potius רב יסור, ut ſatis ſpecioſe inſtitum a Cl. *Drieſſ.* ſed *abſolutus*. Sciant tamen Viri Docti *ſtatum conſtructum* in ſtilo ſublimiore etiam disjunctionem, inſitionemque alterius vocis, pati. Sic *Pſ.* 5: 10. אין בפיהו נכונה *Vacuitas in ore ejus recti.* Sed hæc alio in campo latius. Videt Cl. *Drieſſen.* me *objectionem*, cui *ſpecies* inerat, ut par erat, ſuſcepiſſe. Hæc ergo in poſterum inter nos lex eſto, & regula, *bona*, vel ſaltem *ſpeciem habentia*, ſerio refellere: quæ *omni ſpecie vacant*, atque adeo *ſemet ludunt*, albo ſale conſpergere, & jocundo joco, citra acerbitatem, diluere.

— *Hanc veniam petimuſque damuſque viciſſim.*

CAPUT QUADRAGESIMUM.

ET

QUADRAGESIMUM PRIMUM.

Graviorem ſecurim mihi admovet Cl. *Drieſſen*: ita duo hæccce *Capita* ſimul feriens. „ *Quod ſpectat V. D.* „ *Commentationem de* Behemotho *&* Leviathane: *ſi vel in* „ *Verſione & expoſitione ab aliis Interpretibus* rectiora quæ„ dam *habeat*; *Difficultates præcipuæ quæ premunt omnem* „ *Belluam qualemcunque de genere Animalium, die Sexto*

Monſtra ſua Cl. Drieſſenius *ſolus profligabit.*

„ *Creationis productorum*, *premunt* & *illas quas V. D. no-*
„ *bis ſitit. Illud recte habet*, *quod intellexerit liquidam*
„ *orationem inferre non tantum difficultatem ſed prorſus im-*
„ *poſſibilitatem pugnæ cum Behemotho* & *Leviathane*, *cum*
„ *victoria de illis vel illo conjunctæ. Sed nodum inde nexum*,
„ *quem ſat ſcio inſolubilem eſſe per omnem aliam Hypotheſin*
„ *Vir Eruditiſſ. ſolvit per Monomachiam* &c. &c. Sex *Argumentis* deinde *Hypotheſin* hancce meam impetit V. Doctiſſ. Ea non indigna reputo, quæ expendantur, atque *Diſſertatione* integra, *Jobeis* inferenda, diſcutiantur. Moneo tamen, me adverſus *imaginarium* illum *Behemothum* & *Leviathanem*, quem ſibimet prodigialiter, ne quid gravius dicam, fabricavit, non eſſe pugnaturum. Nempe perſuaſiſſimus ſum, neminem mea manu indigere ad monſtrum illud debellandum. Quod autem ad Cl. *Drieſſenium* attinet; ni is ſemet hac in parte, per melioris lucis radium, vincat, nunquam convincetur. Plura non addo; & parco. Utinam ſibi ipſi pepercisſet!

COROLLARIUM

AD

CAP. TRIGESIM. OCTAV. ET NONUM.

Placuit Cl. *Drieſſenio* ſub finem ad duo hæcce *Capita* ſimul aliquid *Conſiderationis* ſubnectere. „ *Quod ad Philoſophiam illam Divinam Cap.* 38. & 39. *veram Hypotheſin non ſatis attigit.*" Expectas jam Examen in Fundamenta mea altiuſcule deſcenſurum. Falleris. Ne ſuperficies quidem tangitur. Citatur tantum ex *pag.* 1086. *Commentarii* hæc particula longioris notæ ad *Cap.* 38: 17. fine: *nam in omnibus hiſce interrogationibus non agitur de* cognitione Fidei, *ne* naturali *quidem*, *quæ cauſas ſe-*

Dignum Conſiderationis complementum.

ſecundas indagat, *ſed illam quæ ad* cauſas primas *adſcendit*, *&* Arbitrum *efficit* Dominumque *univerſi*. Quid hic deſideret Vir Cl. plane exputare nequeo; niſi forte illud, *non agi de cognitione Fidei*. At ſcias, Lector, id ad Eruditiſſimi *Crinſozii* opinionem reflecti. Eam eadem *periodo* laudaveram, hiſce verbis: *Bona obſervatio Eleg. Crinſ. Eum qui Deo litem movet circa providentiam*, *claras de ſtatu mortuorum ideas ante ſibi comparare debere*. Hinc colligebat idem ille Vir Doct. *Oeconomiam mundi inviſibilis ignotam fuiſſe penitus Jobo*. Negabam modeſte, id *hinc legitime concludi*, inferens; *nam in omnibus hiſce interrogationibus non agitur de* Cognitione fidei &c. Hoc eſt, quum *Jobus* rogatur, *Num revelatæ tibi portæ mortis?* non tollitur *cognitio fidei*, quam habere potuit Vir Sanctus, & habuit procul dubio, de *ſtatu mortuorum felici altero*, *altero infelici*; ſed negatur, Eum *Mortis* eſſe *Dominum* & *Arbitrum*, &c. &c. Quid, quæſo, in hiſce, unde inferre potuerit Cl. *Drieſſenius* tanta cum confidentia, *me Veram* horum Capitum *Hypotheſin*, *quoad Divinam Philoſophiam*, *non ſatis attigiſſe*. Pergitur eadem decentia; & æquitate, „ *Quamvis non ſatis ſibi conſtet.* " Jam tandem captus ſum: teneor. Non conſto mihi. Citatur iterum p. 1094. *col. b.* ſive *Cap.* 38: 28. ſub finem, ubi verba mea ſic habent: *Senſus hinc talis eniteſcit. Conſidera mihi vel protrita illa*, *& quæ omnibus exploratiſſima habentur*, *pluviam*, *rorem*, *glaciem*, *pruinam*, *quem illis patrem*, *quam matrem*, *aſſignas? percurre omnes* cauſas ſecundas, *unde hæc Meteora gigni ajunt Philoſophi*; *& ſenties te* proximam Originem *unius guttulæ non poſſe indicare*. *Res certa & evidens*, *quam enucleabunt qui ſinum naturæ rimando ſentiunt ſe quo longius in* Cauſarum ſecundarum *Veſtigationem procedunt*, *eo clarius convinci de Infinitate Operum Dei*, *quæ vel in guttula admirabiliter relucet*. Vel ipſe mea verba non in-

intelligo, vel hæc exactiſſime conſonant cum iis, quæ in priore loco poſui. Utrobique nego, *Philoſophiam* hancce *Divinam*, & *Interrogationes profundas* ipſius *Creatoris*, verſari circa *cognitionem Cauſarum ſecundarum*; ſed ad *proximam originem*, atque adeo *cauſas primas* ferri, quas ſolus *Arbiter* & *Dominus Naturæ* in manu habeat. Ne vel rimula pateat cavillationi, en Verba, quibus *Cap.* 39: 1. *Scopum*, *nexumque*, indicavi *num. III. Nempe ut in præcedentibus* primarius Scopus *fuerat*, *Jobi elatos illos Spiritus compeſcere*, *quibus ſe cum Deo congredi*, & *concertare*, *velle oſtenderat*; *ita* eadem *nunc incus tunditur*, *atque lentis quæſtionibus e Regno Animali deſumtis pungitur*, *in ſeque reducitur*, *Noſter*; *ne quidem unius animalis* interiorem vim, indolem, *atque agendi* virtutem *ab ipſo* dependere, *aut ei perſpectam*, *exploratamve*, *eſſe: nedum ut tanquam alter* naturæ Dominus, & Arbiter, *tam animoſe ſeſe inferret*, *Deumque ad rationes vocaret.* Audi jam Cl. D*rieſſenium*, errabundos meos greſſus ſic tandem dirigentem: „ *Vera* „ *Clavis in his interrogationibus*, *converti* τὸ intelligere iſta, „ & τὸ poſſe facere iſta, æternum eſſe &c. *Vide me* „ *ad illam Philoſophiam.* " Idem dicit Vir Do*ctiſſ.* quod ego: & tamen ego *Divinam* iſtam *Philoſophiam* non ſatis attingere valui; ipſe in ejus medullam ſeſe penetravit. Ad *æternum eſſe* inſpiciat Cl. *Theologus* meam *Verſionem Cap.* 38: 21. & ſimul ſciat, de *palma Commentationis Theologicæ* me neutiquam contendere, ſed tantum *Literalem* meam *explanationem* a cavillationibus non valde *Theologicis* vindicare.

E R R A T A.

P. 19.	5.	*l. nulla.*
20.	13.	*l. Herois.*
22.	15.	*l. ſpirant.*
25.	12.	*l. Nemine.*
64	1.	*l. Stare.*
P. 131.	3.	*l. luminis.*
137.	27.	*deleatur punctum.*
191.	9.	*l. illæ.*
ibid.		*l. arguent.*

A011672138

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

vhH

XXIII* A 1